ÇETİN ALTAN

Bir Yumak İnsan

Çeşitli gazete ve dergilerdeki köşe yazısı, inceleme, röportaj, anı, portre, gezi anlatıları vs:

Taş, Sömürücülerle Savaş, Suçlanan Yazılar, Kahrolsun Komünizm Diye Diye, Onlar Uyanırken, Kopuk Kopuk, Geçip Giderken, Gölgelerin Gölgesi, Şeytan'ın Aynaları, Bir Yumak İnsan (1978 TDK ödülü), Nar Çekirdekleri, Ben Milletvekiliyken, Kavak Yelleri ve Kasırgalar, Aşk, Sanat ve Servet, Atatürk'ün Sosyal Görüşleri, Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri, Zurnada Peşrev Olmaz, 2027 Yılının Anıları, Al İşte İstanbul, Bir Uçtan Bir Uca, Dünyada Bırakılmış Mektuplar, Şeytan'ın Gör Dediği, A'dan Z'ye (Alfabe), Kadın, Işık ve Ateş, Kalem Bahçelerinden Yedi Hayat, Uçuk.

İnsanlar birbirlerine hem benzerler, hem benzemezler...
Tıpkı aynı dokudan oluşan değişik renkteki iplikler gibi...
Kimi suskun, kimi konuşkan, kimi titiz, kimi adam sendeci, kimi enerjik, kimi hantal...
Ama hepsinin de üzüntüleri, korkuları, umutları, kuruntuları vardır.
Hepsi de doğar, kendilerine göre çocukluklarını, gençliklerini yaşayarak hayatın içinden süzülüp kaybolurlar...
Bir Yumak İnsan kendi serüvenlerini değişik ortamlarda yaşayıp gitmiş, kimi çok ünlü, kimi sıradan insanların peşpeşe dizilmiş portreleri...
Ve hiçbir portrede sahibinin adı yok...
Sokakta rasgele çekilmiş fotoğraf gibi...
Aralarında ola ki tanıyacaklarınız vardır, tanımayacaklarınız da...
Kimlik kartlarından soyutlanmış değişik insanlar albümünde kendimizle ortak özelliklere dahi rastlamak olası...
Çünkü insanlar hem benzemezler birbirlerine hem de benzerler...
Bunun görünmez bir kanıtı vardır bu kitapta.

Çetin Altan

© 1998, *İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş.*

Bu kitabın her türlü
yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince
İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir.

Dizgi
Girişim

Düzelti
Faruk Kırkan

Kapak
Vartan Paçacı

Baskı
Teknografik
Matbaacılar Sit. No.: 38
Bağcılar - İstanbul

ISBN 975-10-1311-9
99-34-Y-0051-0036

99 00 01 02 03 04 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

İNKILÂP

Ankara Cad. No.: 95
Sirkeci 34410 İSTANBUL
Tel.: (0 212) 514 06 10-11 (Pbx)
Fax: (0 212) 514 06 12

Web sayfası : http://www.inkilap.com
e-posta: posta@inkilap.com

ÇETİN ALTAN

Bir Yumak İnsan

İNKILÂP

İÇİNDEKİLER

Etyemez Öğretmen 7
Bir Garip Ademdi O 12
"Bozkırların Donsuz Çocuğu" 17
Üstad 24
Mon Cher 31
Dolap 38
Göster Birini Döveyim 45
Sigara İçiyor musun, İçme 52
Renkli Bir Süper Gazeteci 58
Pancar Suratlı Bir Milletvekili 66
Kemikkıran 73
Bir Ressam 80
Hocanın Kuzusu 85
Bir Opera Sanatçısı 92
Ak Saçlı Ağabey 99
Şef 104
Sünnetçi Mehmet Efendi 112
Yuvarlak Gözlüklü Şişman Yazar 119
Bir Eski Patron 125
Enstantaneler 131
Eski Bir Dost 136
Vapur Durur mu Durmaz mı? 142
"İsviçre'den Bir Belgem Var..." 148
Rölöve Şapkalı Bir Yönetici 154
Saman Kafa 160
"Bir İhtimal Daha Var..." 166
Sınıf Arkadaşı 173

Kibirli Bir Büyük Yazar 179
Bir Hukuk Danışmanı 185
Baba Karpiç 193
Yorgo 199
Tatlı Bir Dalgacı 204
Burunsuz Tevfik 211
Karanfil ve Ötesi 217
Cezaevi Koğuşlarında 225
Bir Eski Yazar Daha 232
Öyle Biri 239
Yalnızlık 247
Aynı Gölgenin Değişik Çizgileri 253
Kıl Testeresi 259
Şerefe Abicim, Şerefe!.. 266
Fötr Şapkalı Şişman 273
Paris'te Bir Kadın 280
Ben Senin Yerinde Olsam 285
Topsuz Gol 291
Bir Foto Muhabiri 297
Bir Diş Doktoru 303
Yani Öyle di mi Efendim?.. 310
"Ben Koçancıyım, Üçkâğıtçıyım..." 316
Ça Va... 322
Bir Eski Belalı Kişi 328

Etyemez Öğretmen

Sınıfa girdiği zaman hepimiz ayağa kalktık. Gözleri azıcık çukurlarına batmış, solgun yüzlü, yağsız, genç bir adamdı.

İlk kez böyle önemli bir liseye jimnastik öğretmeni olarak tayin edilmişti. Onun tedirginliği vardı üstünde. Sınıfın kendisinden daha görgülü, daha kültürlü, daha zeki olma ihtimalinin kuşkusu dudaklarındaki yapıştırma bir nezaket gülücüğünde titriyordu.

Modern bir öğretmen, "Avrupai" bir öğretmen gibi görünmek istiyordu. Sınıfın ortasına geldi. Sırtını kürsüye dayadı:

— Burada hepimiz arkadaşız, dedi.

Bu sözün sevimli bir etki yaratacağını sanıyordu.

Arka sıralardan alaylı bir ses yükseldi:

— Yaaa...

Biraz bozuldu, solgun yüzü önce kızarır, sonra sararır gibi oldu. Kuytu bir taşra lisesinde olsa ok gibi yerinden fırlar, kendisiyle dalga geçmeye kalkanı bulur, sille, tokat tekme dışarı atardı. Ama daha önce müdür uyarmıştı kendisini. Ne yapıp yapacak olay çıkarmayacaktı. En önemli sorun buydu. Buradaki öğrenciler bakanların, milletvekillerinin, genel müdürlerin, zengin tacirlerin çocuklarıydı. Disiplin, kaba saba davranmadan kurulacaktı.

Arka sıralardan fırlayan akortsuz "Yaaa"ya, efendice cevap vermeye çalıştı:

— Evet öyle, hepimiz arkadaşız burada. Zamanla daha iyi anlayacaksınız bunu. Gülerken hep beraber güleceğiz, çalışırken hep beraber çalışacağız. Aramızda ekipler kuracağız, maçlar yapacağız, oyunlar oynayacağız.

Yeni jimnastik öğretmeni hakkında bazı sözler çalınmıştı kulağımıza. Kendisi "Vejetaryen"di. Ağzına hiç et koymuyordu. Bizse o güne dek böyle özel bir inatla et yemeyen kişi hiç görmemiştik.

Bir parmak kalktı orta sıralardan.

Öğretmen, sınıfla arkadaş olduğunu kanıtlamaya dönük bir kibarlıkla:

— Buyrun söyleyin, dedi.

— Efendim siz hiç et yemezmişsiniz doğru mu?

Besbelli böyle bir soruyu pek beklemiyordu. Üstelik arka sıradan kopan "Yaaa"dan sonra, bu sorunun da kökünde galiba biraz alay kokusu vardı.

— Evet, öyle, yemem.

— Niye?

— Bakın arkadaşlar, zamanla daha iyi tanışacağız ama şimdiden anlatayım size. Boş bir gaz tenekesi alsak, içine yağlı etler, salçalar, kebaplar, köfteler, tavuk kızartmaları doldursak. Sonra tenekenin kapağını kapatıp üç gün beklesek. Üç günde ne olur o tenekenin içindeki yemekler.

Bütün sınıf bir ağızdan bağırdı.

— Kokar.

Öğretmen bilge bir eda ile hafif hafif başını salladı:

— Kokar ya, kokar tabii.

Sınıftan ateşe tutulmuş cin mısırı gibi irili ufaklı söz patlamaları duyuluyordu:

— Leş gibi kokar...

— Pis pis kokar...

— Keçi Eşref gibi kokar...

— Bok gibi kokar...

Öğretmen hep aynı bilgelikle başını sallıyor, şurdan burdan fışkıran perakende yorumların sonuçlanmasını bekliyordu. Bir yandan da hafif bir sesle tekrarlıyordu:

— Kokar ya, kokar. Kokar tabii...

Birden sesini yükseltti:

— Peki, ya aynı tenekeye iki çanak yoğurt döküp yarım ekmek atsak ve üstünü kapatsak. Üç gün sonra aynı ölçüde kokar mı?

Bütün sınıf bir ağızdan bağırdı:

— Kokmaz.

Perakende yorumlar bu salvoyu da izledi:

— Daha az kokar.

— Keçi Eşref'in ayağı gibi kokar.

— Ekşi kokar.

Öğretmen:

— Midemizle o teneke arasında ne fark vardır, dedi. Öyle et met gibi kokacak şeyler yemezsek, çok uzun yaşar, sağlıklı, dinç, memlekete lâyık, sportmen çocuklar oluruz.

Öğrencilerin bir kısmı hemen muzrak gibi parmaklarını kaldırmışlardı havaya. Bir kısmı da söz verilmesini beklemeden soru mitralyözlerini çalıştırmaya başlamıştı:

— Ama öğretmenim bizim Biyolojici et yemezseniz uyuz olursunuz, diyor.

— Ama öğretmenim ben zafiyet geçiriyorum, doktor et yemeli, dedi.

— Ama öğretmenim, edebiyat kitabındaki atasözleri bölümünde "Et girmeyen yere dert girer" diye yazıyor.

Gırgır motoru tam sürat çalışıyordu:

— Öğretmenim siz ne zamandan beri et yemiyorsunuz?

— Başınız dönmüyor mu?

— Hiç doktora danıştınız mı?

Jimnastik öğretmeni iki elini birden havaya kaldırmış, sınıfı susmaya davet ediyordu. Ortalık biraz mayna olunca:

— Üstelik sağlıklı, sportmen vücut yakışıklı olur, kızlar da böyle erkeği beğenirler, dedi, bakın bende hiç göbek falan yoktur.

Sağ eliyle karnını okşuyordu.

Çocuklar bağırıyorlardı:

— Ama omuzlarınız o kadar geniş değil.

— Belinizin daha ince olması gerekirdi.

— Siz Boksör Bekir'i dövebilir misiniz?

Jimnastik öğretmeni büyüyen yaygara ortasında birden ceketi fora etti, sonra alelacele kravatını çıkardı sonra gömleğini. Cambaz gibi atlet fanilesiyle kaldı kürsünün önünde. Pazularıyla adalelerini şişirip, yarım göğüs, sağa sola dönmeye başladı:

— Bakın görüyor musunuz?

Çocuklar el çırpıyor:

— Yaşaaaa, diye bağırıyorlardı.

O sırada koridorlarda dolaşarak usulca sınıfları denetleyen müdür, ayyuka çıkan gürültüyü duyunca, sınıfın koridora bakan geniş camlarının önüne gelip dikilmiş. Kimde müdürü görecek hal var. Alkışlar, bravolar, aferinler. Ve şişkin adaleleriyle büstünü sağa sola çevirerek poz veren jimnastik öğretmeni...

Müdür küçük parmağındaki kalın yüzükle sert çıtlattı camı.

Çocuklar ceryanı kesilmiş elektrikli kuklalar gibi sus pus olup, put kesildiler.

Öğretmen ise ne yapacağını şaşırmış, camdan yedi belâ gibi görünen müdürün çatık kaşlı suratına saygılı reveranslar yapmaya çalışıyordu.

Jimnastik öğretmeni kısa sürede okulun kahkaha hedefi oldu. Aklına esen öğretmeni buluyor, sesine sahte bir ciddiyet vererek soruyordu:

— Öğretmenim bir arkadaş hem et yemediğini söylüyor, hem de sosisli sandviç yiyor. Sosis et sayılır mı sayılmaz mı?

— Öğretmenim, ben de et yemiyorum ama babam çok kızıyor. Lütfen babama "Et yemesin" diye bir kâğıt yazar mısınız?

— Öğretmenim et yemeyen arkadaşlar için üstünde "Erkek böyle olur" yazılı bir rozet yaptırılamaz mı?

Öğretmen de bütün bu soruları önemsemiyor, sosisin de et sayılacağını anlatıyor, babalara et yememenin erdemlerini döküp sıralayan mektuplar yazıyor, rozet konusunda fikirler ileri sürüyordu.

Öğretmene sık sorulan sorulardan biri de bu rejimle kaç yıl yaşamayı düşündüğü idi. Öğretmen bu soruya tereddüt etmeden:

— En az yüz, normal olarak yüz yirmi, derdi.

Okul bitti. Bilmiyorum aradan ne kadar geçti. Bir gün eski arkadaşlarla konuşurken et yemez jimnastik öğretmeninden söz açıldı. Biri:

— Haberin yok mu, öldü o, dedi. Hem de otuz beş yaşında.

Bir Cumhuriyet bayramında tek başına oymak beyi kılığında sert adımlarla bir kaldırımdan ötekine geçeyim derken bir arabanın altında kalmış, hastaneye zor yetiştirmişler. Ama kansız olduğu için paçayı kurtaramamış. Öyle söylemiş doktorlar.

Bir Garip Âdemdi O

Ütülü pantolonu, zayıf, ortadan uzunca boyu, yarısı yana yarısı arkaya taranmış düzenli saçlarıyla, külüstür tarafından 1932 Hollywood'unun jönlerini anımsatırdı.

Ayaktayken, daima sol eli pantolon cebindeydi. Sağ elinin orta ve işaret parmakları ucundaki sigaradan arada sırada bir nefes çeker ve sigarayı kıvrık dirseğiyle göğsünün düzeyinde tutardı.

Her konuya kibar bir ses ve bir iki sözcükle katılmak özenindeydi. O bir iki sözcükle, konuşulan konuyu fındık fıstık yercesine bir rahatlık ve genişlikle bildiğini işaretlemek isterdi.

Örneğin, jet uçaklarından söz açılmışsa:

— Boeinglerin karbüratörlerinde ses frekansı biraz yüksek galiba, derdi.

Yok, alaturka musikide ünlü bir udinin taksiminden konuşuluyorsa:

— Tizlerde mızrabı bana sert geliyor, derdi.

İki üç sözcükte yansıyan bilgi göstergesinin ibresinde daima hafif bir tenkit ve az beğeni titrerdi.

Gözü yeni alınmış bir saate takılırsa, bir saatçi ustası güveniyle saati hemen eline alır, önüne arkasına şöyle bir baktıktan sonra, kıvrılan bir dudakla:

— Keratalar, derdi, rubi yerine artık çelik sokuşturuyorlar.

Halılara bakarken halı uzmanı, avizelere, apliklere bakarken avize aplik uzmanı, duvarlara, koltuklara bakarken dekoratördü.

Şöyle halıyı ayağıyla yoklar:

— Bünyan ama, ilmikleri biraz zayıf galiba derdi.

Avizelerde, göbekteki ampulün mumunu yüksek, apliklerdekini eksik bulurdu.

Koltuklarla duvarların renk armonisi için de:

— Gri biraz koyu kaçmış, uçuk pembe yapsaydınız ya, derdi.

Özellikle radyo, televizyon ve televizyon antenciliğinde amatör bir mühendis olduğuna inanıyor gibiydi.

Gemilerdeki telsiz bölümünde kullanılan türden, elden düşme bir garip radyo almıştı. Radyonun ayar düğmeleri minüskül otomobil direksiyonlarına benziyordu. Su borularındaki vanaları açıp kapar gibi hepsiyle sabahtan akşama, sağa sola çevirerek, oynayıp duruyordu.

Ancak radyodan çıkan ses hep aynıydı:

— Cuv cuv cuv - ti tiii ti ti tiii - cuv cuv cuv - cırrrrr.

Tornavidayla önden, yandan, arkadan yapılan müdahaleler sonuç vermiyordu.

Galiba, hata damdaki antendeydi.

Dinlenme molasında iki kadeh rakı. Sonra hadi bakalım dama. Yönü düzeltilen anten... Gözden geçirilen kablolar, çıkarılan paslı kablo, eklenen yeni kablo... Ve tekrar inip radyonun başına geçiş.

— Cuv cuv cuv - ti tii ti ti ti - cuv cuv cuv - cırrr.

Tamir için tornavida az geliyordu. Makinenin içinde kısa devre olmalıydı...

Çözülen vidalar, sökülen kapak ve yumak yumak tellere, lâmbalara şöyle bir bakış... Sonra bir kadeh razı daha... Ve evdeki yün örülen uzun tığı alarak, tellerle lambaların arasına hücum...

Sonra tekrar anten için dama çıkış. Sonra tekrar aşağı iniş. Sonra tekrar çıkış...

Uzun çabalar sonucu gemi radyosu, sandık odasına kaldırılarak ıskartaya çıkarıldı.

Ve yerine bir televizyon kondu.

Şöyle iyi televizyon, böyle iyi televizyon. Şöyle üstün televizyon, böyle üstün televizyon...

Ve sonra bir karar:

— İyi ayarlansa bütün dünyayı alır bu televizyon.

Gelsin tornavidayla uzun tığ. İki kadeh rakı... Ve televizyonun açılan arka kapağı... Televizyon çalışırken başlayan ayar... Bir öne geçip bakmak, bir arkaya koşup kurcalamak... Kaymaya başlayan görüntüler, çarpılan görüntüler, cızırtılı bir kar yağdı bozulması...

Ve haydi dama, anten düzeltmeye...

Onu son gördüğümde aşçılıktan, aşçı dükkânı açmaktan konuşuyordu.

Sabahtan vermeye başlayacağım balık çorbasını, taa akşama dek. Öğleleri patates köftesi, sahanda yumurta, ızgara sucuk... Akşamları sosis, arnavutciğeri, tereyağlı ançüez, zeytin ezmesi, kanapeler...

Sonunda açtı da dükkânını... Hem mutfağa bakıyor, hem servis yapıyordu. Tek derdi balık çorbasını kaç porsiyonluk pişireceğini kestirememesiydi. Çok pişirince ertesi gün gitmiyor, az pişirince yetmiyordu.

Kırkıncı gününün bitiminde otuz bin lira borç ve sille tokada kadar varan birkaç kavgayla kapandı dükkân.

O, her şeyi bilen kendine güvenli pozuyla:

— *Bizde yemek zevki henüz gelişmemiş*, diyordu. Akıl kârı değil aşçı dükkânı açmak. En iyisi evde bol bol cips yapıp paket paket satmak maçlarda...

Üç çuval patates alındı eve... Çuvalların biri mutfakta, biri antrede duruyordu. Üçüncüsü de yer olmadığından salonun kıyısına konmuştu.

Bir yardımcı tutuldu. Ve elde bıçak, bir patates soyma savaşıdır başladı... Bütün ev, yatak odalarına kadar patates kabukları, patates çentikleri içindeydi... Mutfaktaki iki cips tenceresi yanık yağ kokularıyla durmadan kaynıyordu... Kızaran patates yapraklarını şeffaf kâğıt torbalarına koymak epey zaman alıyordu.

Bir yandan patatesleri soymak, bir yandan ince ince dilmek, bir yandan kızartmak, bir yandan paketlemek...

Bütün gün ve gece süren uzun uğraşılardan sonra, yüz elli paket hazırlandı... Bu paketler satılsın, imalata ondan sonra devam edilecekti. Bir de hesap yapıldı...

Paketler yüz kuruş olacaktı, satıcıya yirmi beş kuruş bırakılacaktı. Yüz elli paketten yüz on iki buçuk lira gelecekti. Masraflar düştükten sonra yirmi lira kâr kalıyordu.

Yirmi lira kâr...

Bir komi, bir ayakkabı boyacısı çok daha fazla kazanıyordu günde...

Değmezdi...

Anlattıklarına göre cips ticaretinden de vazgeçildikten sonra Japon bahçesi yapmaya karar vermiş. Tahta tepsilerde Japon bahçeleri yetiştirip satacakmış...

Amerika'dan, İngiltere'den, Japonya'dan bir yığın kitap getirtmiş. Marangozlara tahta tepsiler ısmarlamış. Elenmiş toprak, iyi gül ve çam tohumları, hepsi hepsi hazırmış...

Ayrıca tepsi içindeki bahçelere küçük kayalar, çakıllar koyacak, tüm doğayı minik boyutlarda olduğu gibi yansıtacakmış...

Ancak bütün sorun bitkileri cüceleştirmekmiş.

Kitaplar gösteriyorlarmış bunun usullerini... Köklerin geliştikçe nasıl azar azar kesilip, cılızlaştırılacağını...

O, tepsilere toprakları doldurup kayaları yerleştirerek, dikilecek bitkilere bahçeleri hazırlamaya uğraşırken, bir arkadaşı gelmiş eve. Ortadaki kitaplardan birini alıp şöyle bir açmış ilk sayfalarını, üç beş dakika göz gezdirdikten sonra birden:

— Yahu sen okudun mu bunun önsözünü, demiş...

— Önsözün gereği yok, okumadım...

— Nasıl önemi yok yahu, deli misin. Bak ne diyor.

Bu kez birlikte okumuşlar önsözü. Şöyle diyormuş:

— Kuşaktan kuşağa miras bırakılacak zevkli bir çalışmadır bu. İyi bir Japon bahçesi ancak üç yüz yıl sonunda elde edilebilir çünkü...

"Bozkırların Donsuz Çocuğu"

Yaşlı hanımların "Maşallah, levent gibi" dedikleri türden, iri yarı, sarışın, mavi gözlüydü.

Düzenli olarak her akşam rakı içerdi. Bazen öğleleri de içerdi. Uzun ve kendince süslü cümlelerle konuşurdu. Duygulu, derin ve kafalı bir insan olduğu kanısındaydı. Bunu özellikle rakı içerken karşısındakine yansıtmaya çalışırdı.

Anason kokan, buğulanmış beyaz kadehten bir yudum aldıktan sonra, elindeki çatalın ucunda, havada kalmış bir siyah zeytin, bir noktaya diktiği gözlerini hafif kısarak:

— Beyefendi, derdi; cenubi garbinin çorak bozkırlarında donsuz gezmeye alışmış olan Anadolu çocuğu, kozmopolit İstanbul'un fuhuş kokan yan sokaklarında randevuevi bekçiliği ederse, mavi Marmara'nın aguşunda laterna çalan palikaryalar da harimi ismetimizin zirvesine Fatih'in yıktığı istavrozu yeniden dikmeye kalkarlar.

Cümleler tam olur ama, anlamı biraz karışık olurdu.

Türkiye'nin geri kalmasının nedenleri de, nasıl kalkınacağının formülleri de, dudağına kaldırdığı rakı kadehiyle elindeki çatalın ucunda saplı duran siyah zeytin arasındaki görünmez iplikte, çiroz hevenkleri gibi yanyana sallanırdı:

— Beyefendi, fesin yerini alan şapka sınai-yi garbın bir mahsulü olarak, melali, şarkın donsuz çocuğu-

na medeniyet bayrağı yapıldığı zaman, mavi Marmara'nın semalarında çınlayan ezan, Haliç'in mezarlıklarına bakarak mahzun olur. Anadolu bozkırının ceylan bakışlı donsuz yavrusu, garbı muhteşemin lezzetli salçasından mide bozukluğuna uğradığı içindir ki, şarkın örümceği altında hayatı elimine bir gölgegâh aramaktadır. Biz kozmopolit İstanbul'un süslü çirkefini Çanakkale'de akan kanlarla yıkamaya kalkarak, Kosova'da ölen ecdat, Ankara burçlarının tepesinden güneş gibi doğamaz. Medeniyet seferberliğinin mihmandarlığından kaçmamamız şarttır beyefendi, şarttır...

Ve çatalın ucunda nutkun bitmesini bekleyen zeytini atardı ağzına...

Böyle anlarda karşısında kendisini dinleyene düşen tek görev, hep başını sallayıp, huşu içinde:

— Evet, demekti.

En küçük bir karşı çıkma, bir dinamit fıçısını fitillenmişçesine, bütün masanın bir yumrukta darma duman olmasına yol açardı.

— Beyefendi, şimali şarkinin tezek yuğuran donsuz çocuğu, şimali garbinin yosun kokan kozmopolit İstanbul'unda gömülmemiş bir ceset gibi dolaştığı müddetçe, Büyükada'nın Rumu, Kumkapı'nın Ermenisiyle, Galata Yahudisinin düğününde göbek atar. Bizler yedi sülalemizin uçkurunu Cumhuriyetin cehalet pazarında ihaleye çıkarırsak, Anadolu Bozkırının donsuz çocuğu ense kökümüzde boza pişirir. Garbın medeniyeti muhteşemini anlayamadığımız zaman mahvolmaya mahkûmuz.

Batıdan yana mı, Batıya karşı mı, Anadolu'nun "Donsuz" çocuğunu batırmak mı istiyor, yüceltmek mi istiyor, bir türlü kavrayamazdım.

Onun için de sadece dinler dinler:

— Evet efendim, derdim.

Bir seferinde:

— Şapka giymemiz kötü mü oldu, dedim.

Bir gök gürlemesi koptu:

— Ne? Ne demek kötü mü oldu?

Kekeledim:

— Yani iyi oldu, şey iyi yani...

Bir gök gürlemesi daha ve masaya inen yumruk:

— Ne. Ne demek iyi mi oldu?

Dilimi yuttum sustum. Alt tarafı babam yaşındaydı ve akrabamdı.

O devam etti:

— Beyefendi, şapka, kıçında donu olmayan Anadolu çocuğunun mazi-i siyahi ve ati-i ferahıdır. Şapka kafamızın içine girmedikçe biz adam olmayız.

Ufacık bir sesle:

— Evet efendim, dedim.

Bir gün karısıyla birlikte gelip beni okuldan aldılar. Beyoğlu'nda gezmeye çıkardılar. Onun ayaklarında külot pantolonla getr, sırtında avcı ceketi, başında da yana yatık bir kasket vardı. Beni elimden tuttu:

— Sen benim yanımda yürü, hanım önden gitsin, dedi.

Karısı:

— Yapma bey, ben de sizinle yürüyeyim, ağzımızın tadı kaçmasın, diyordu.

Ama buyruk kesindi:

— Hayır; önden gideceksin.

Bana da nedenini açıklıyordu:

— Hergele doldu bu Beyoğlu. Şimdi biri bizimkini yalnız zannedip laf atacak. Ben de yetişip ensesine patlatacağım. Mücadele etmek lazım bu itlerle.

Hanım önde yürüyor, ben de arkada kocasının yanında süklüm püklüm gidiyordum.

Derken ters yönden gelen gençten bir adam, tam hanımın yanından geçerken, kasten mi yaptı, kazara mı oldu, omzunu sürttü kadına ve öyle geçti.

Biz arkadan yürüdüğümüz için burun buruna geldik adamla. Ve adamın suratına bir tokat indi:

— Seni eşşekoğlu eşek seni...

Adam:

— Ne oluyor yahu, demeye kalmadı, bir tokat daha...

Sağdan soldan yetiştiler.

Karısı geri dönmüş:

— Yapma bey, diye bağırıyordu.

Bey ise soluk soluğa patlatıyordu tokatları:

— Seni namussuz it seni...

O arada kasketi de yere düşmüştü.

Neyse ortalık yatıştı. Adamı alıp götürdüler. Bizimki kasketini yerden almış hâlâ söyleniyordu:

— Böyle yapacaksın bunlara. Aşşağılık köpekler.

Sonra karısına:

— Haydi bakalım, dedi, sen yine önden yürü... Biz arkadan geliyoruz.

Aradan yıllar geçti. Bir gün Ankara'da misafirliğe geldi bana. Azıcık yaşlanmıştı. Ama yine külot pantolon giyiyor, yine yerleri güm güm sarsarak yürüyordu.

— Beni çalgılı bir gazinoya götür, dedi.

Yapacak bir şey yoktu. Kalktık gittik, bir çalgılı gazinoya. Mezeler, rakılar geldi. Ve tabii nutuk da başladı:

— Beyefendi, bakın görüyor musunuz şu masaları, cenubi şarkinin donsuz çocuğu, garbın medeniyetiyle meczolmanın neşesini bozkırdaki Cumhuriyetin ga-

zinosunda çıkarıyor. Vaktaki biz şapkayı giydik, Marmara'nın aguşundaki laternacı palikaryanın harimi ismetimize istavroz dikmesi babındaki gayretini, şu karşıdaki esmer kemancıyla önledik.

Ben yine.

— Evet, diyordum.

Bir ara nasıl oldu anlayamadım, ben sağa sola bakınır, rakıları tazelemesi için garson bulmaya uğraşırken, o arka cebinden koca bir tabanca çıkarmış, gazinonun ampullerine, kimseye çaktırmadan nişan almaya koyulmuştu.

Can havliyle ayağa fırladım:

— Rica ederim, yapmayın, rezil oluruz, dedim.

O sarhoşlamış gülüyor:

— Korkma, korkma; patlatmayacağım, diyordu.

Zar zor sokturdum tabancasını cebine.

Bir gazinoda tabanca çekmeye hevesli sarhoş bir akraba ile oturmanın ne demek olduğunu, bilenler bilir. Ter içinde kalmıştım. Bir an önce kalkıp gitmekten başka düşündüğüm bir şey yoktu.

Arada sırada saate bakıp:

— Geç oldu, isterseniz gidelim, diyordum.

— Yok canım daha erken, bak herkes oturuyor, diyordu. Ve ekliyordu:

— Bak şurda gördüğün ampullerin hepsini vurabilirim.

Son çare olarak:

— Şey, dedim, şapka konusunda öteden beri sizin fikrinizi merak ederim. İyi mi oldu şapka giymek sizce, kötü mü?

Masaya bir yumruk inmesini bekliyordum.

O ise yayvan bir gülüşle:

— Rezalet çıkartmamdan korkuyorsun, dedi. Haydi kalk gidelim. Ama bir şartım var. Bana operayı gezdireceksin.

— Bu saatte kapalıdır.

— Yok, kapalı değil. Garbın musikisini dinlemek istiyorum.

— Yer bulamayız.

— Biz bu memleketin çocuğu değil miyiz, mecburdurlar yer bulmaya.

Çıktık gazinodan...

— İlle de götüreceksin beni operaya.

— Yapmayın, etmeyin; geç oldu...

— Hayır, götüreceksin...

Operanın kapalı olması için canı gönülden dualar ederek geldik operaya...

Ne çare ki açıktı. İçerde temsil vardı. Kapıdaki görevliler bilet sordular. Olmadığını anlayınca da:

— Yer yok efendim, dediler.

— Ne demek yer yok. Anadolu bozkırının garbın medeniyetiyle kucaklaşan donsuz çocuğu şimali garbın yosunlarından, bozkırın Cumhuriyetine şapkası altında gelerek musikinin derununa kendisini atmak ister de, ona nasıl mani olunur; Çanakale'de ölenler bunun için mi öldüler? Sakarya'da ölenler bunun için mi öldüler? Dumlupınar'da, Kosova'da, Mohaç'ta ölenler...

Uzadı da uzadı nutuk...

Görevliler:

— Elimizden bir şey gelmez, dedikçe; O:

— Gelir gelir, sizler ki bu vatanı kurtardınız, operalar kurdunuz, sizler ki bozkırın donsuz çocukları, sizler ki mucizeler yaratan kahramanlar, diyordu...

Sonunda salona şöyle uzaktan bir bakıp çıkma izni verdiler.

Salona girdik.

O, arkada boş iki yer gördü. Beni de elimden tutup çekerek, oturdu boş yerlerden birine. Ben de yanına oturdum çaresiz.

Sessiz sedasız bir süre dinledi operayı. Sonra başı önüne düştü ve uyudu.

Üstad...

Yaşlıca, orta boylu, koyu esmer yüzlüydü... Bir gözü belli belirsiz şehlaydı. Papyon kravat takar ve pipo içerdi. Ayak burunlarını dışa doğru basarak paytak paytak yürürdü... Sarhoşken, paytaklığı daha da artardı.

Bazen Mevlevi, bazen Bektaşi olduğunu söylerdi. Çocukluğu, babasının yahut dedesinin tekkesinde geçmişti. Ama Atatürkçüydü ve İngilizce bilirdi.

Cumhuriyetin bürokratik modernizmiyle ters düşmemek için, tasavvufun derinliklerinden bakan bir olgunluğu ceket pantol giyer gibi giyinmeyi yeğlemiş ve ham sofularla yobazların düşmanı olarak, kendini Atatürkçülüğüyle bir güzel uydurmuştu.

Bu esneklik içinde gönlüne uygun birini buldu mu, rakıyı, başparmağı havada, avcuyla kadehi "Sır"layarak, önce göğsüne doğru kaldırıp içer; kadeh kalbinden ağzına doğru yükselirken de, bir:

— Huuu erenler, çekerdi.

Şayet, karşısındaki de rakıyı aynı usulle kadehi "Sır"layarak içiyorsa, tokuşturma töreni havadaki başparmakların çaprazlamadan birbirine değdirilmesiyle yapılırdı.

Onunla beraberken, ben de öyle içmeye çalışırdım. Ancak "Hu erenler" bir hayli özenti ve yapıştırma olarak çıkardı ağzımdan. Sezerdim onun gibi "Rindmeşrep" ve "Dervişçe" olamadığımı.

Sonra, belki de gizli bir endişeyle, yobazların yine alanı boş bulduğundan, laikliğin erdemliliğinden konuşur, Kipling'ten İngilizce bir mısra okur, Farsçaya geçerdi:

Baza baza ançi hesti baza
Ger kafir-ü gebr-ü putperest-i baza
İn dergeh-i ma dergen-i nevmidi nist
Sad bar eger tövbe şikesti baza

Ben de, kendimle dünyayı unutup sonsuzluğun derinliklerine dalmış gibi yarım kapalı gözlerle başımı sallardım.

O iyice sarhoş olunca, dudaklarını büzer, fıslamayla tıslama arası bir garip ıslıkla kendince ney çalardı. Eliyle de usuldan usuldan havada tempo tutardı.

Bir kış, gece yarısına doğru ünlü bir lokantanın kapısı önünde rastlamıştım ona. Sarhoştu. Atkısı paltosunun içinden çıkmış yere doğru sarkıyordu. Şapkası yan dönmüştü. Kendine özgü ıslığıyla ney çalıyordu. Beni görünce:

— Gel girelim, dedi.

Lokanta, kapanmak üzereydi. Yemek saatinde Çigan müziği, sonra da hafif melodiler çalan müzisyenler, ellerinde kutularına konmuş enstrümanları, vestiyerde paltolarını giyiyorlardı. Macar kökenli kemancı, arkadaşımızdı. Biz dışardan girince:

— Siz geç kaldı çok, dedi. Var gelmek yarın gece erken.

Bizim üstad:

— Ha siktir, dedi.

Kemancı şaka yapıyor sandı, o da ona:

— Siktir sen, dedi.

Üstad, kemancının elinden keman kutusunu aldı, paytak paytak salona doğru yürümeye başladı. Kemancı peşinden gidiyor:

— Yapma ver onu. Çok para o keman, pahalı çok, ver onu, diyordu.

— Çalacaksın bize...

— Şimdi olmaz, geç oldu. Yarın çalacak, söz ben sana.

— Yok, şimdi çalacaksın.

Kemancı anlayışlıydı; üstelik sanatçıydı da. Açtı kutuyu, aldı kemanı eline. Masalarda kimse kalmamıştı. Garsonlar bize bakıyorlardı. Kemancı:

— Çalacak, ne çalacak? diye sordu.

Üstad fıslamayla tıslama arası ıslığını yükseltmeye çalışarak göstermek istiyordu ne çalacağını.

Macar kemancı hiçbir şey anlamıyordu. Üstad ıslığı kesti, şarkıya başladı:

— Bahçe biziz, gül bizdedir. Bunu çal.

— Ben bilmiyor onu.

— Çal ulan, çal işte...

Toplanmakta olan masaların arasında Macar kemancı bir oryantal çalmaya başladı.

Üstad, başında çarpık şapkası, boynunda yere sarkmış atkısıyla, ellerini yana yatmış uçak kanadı gibi açmış dönmeye uğraşıyordu. Bana:

— Sen de dön, diyordu.

Hatırı kalmasın diye ben de ellerimi açtım, karşılıklı dönmeye başladık.

Macar kemancı oryantali döktürüyor, biz de boş lokantada Mevlevi dervişleri gibi karşılıklı dönüyorduk. Garsonlar, gülüyorlardı halimize.

Üstad, bir yandan ilâhisini de söylemeye devam ediyordu:

— Bahçe biziz, gül bizdedir.

Bana:

— Sen de söyle diyordu.

Ben de söylüyordum.

Sonunda üstadın başı döndü. Düşmemek için bir masaya tutundu. Kemancı sustu.

Üstadın koluna girdim. Kemancı dosta teşekkürler ettik. Garsonlara da hoşça kalın, dedik. Ve çıktık lokantadan.

Dışarıda kar başlamıştı. Ama üstad henüz hızını alamamıştı.

— Başka bir yere gidelim, diyordu.

— Geç olmadı mı?

— Olmadı. Bak gelmezsen, öldüğüm zaman içinde ukde kalır...

Daha geç kapanan bir meyhaneye gittik. Geldiğimizi gören şef garson elimizi sıktı. Bir masaya oturttu. İki duble rakı verdi. İkram olsun diye de soyulup tekerlek tekerlek kesilmiş, üstüne de azıcık limon sıkılmış elma tabakları koydu önümüze; peynir, kavun, yeşil zeytin falan getirdi.

Üstad, bunların ikram olduğunun farkında değildi. Mırıltılı bir sesle hoşnutluğunu belirtmek için gülücükler yapan şef garsona:

— Hangi sarhoşun artıkları bunlar pezevenk, diyordu.

Neyse ki, şef garson ne dediğini anlamıyordu. Ben de durumu kurtarmak için şef garsonun şerefine kadehimi kaldırıyordum.

Derken üstad eliyle bizim ahbap şef garsona "Gel, gel" işareti yapmaya başladı. Adam seğirtti.

— Sen Kızılbaş mısın?

Garson fena bozuldu:

— Estağfurullah efendim, değilim.

— Ben, Kızılbaşım.

— Estağfurullah efendim, siz de değilsiniz.

— Kızılbaşım ulan, Kızılbaşım işte.

Rakıyı "Sır"ladı:

— Hu Erenler'i çekti. Ali'me içiyorum. Ya Ali senin için. Haydi ulan, siz de için Ali'ye...

Öteki garsonlar da yavaş yavaş çevremizde toplanmaya başlamışlardı. Fazla su koyuverirsek, yaka paça dışarı atacaklardı. Ben gözle kaşla işaret ediyor, sarhoş olduğunu anlatmak istiyordum üstadın. Ama üstad ısrar ediyordu.

— Hepimiz Kızılbaşız, haydi bakalım, Kızılbaşların şerefine... İçin ulan için, Ali'nin şerefine...

Bir belaya bulaşmadan artık oturduğu yerde de sallanmakta olan üstadı koltuklayıp kaldırdık.

Ben dışarı çıkar çıkmaz bir araba bulup üstadı evine göndermeyi düşünüyordum.

Üstad kolumda, boş bir arabaya yürüdük, kapıyı açtım; üstadı arkaya yerleştirmeye çalışırken, o:

— Sen de geleceksin, dedi.

— Çok geç oldu, siz gidersiniz.

— Ali'nin başı için, gelmezsen ölümü öp. Bir daha yüzüne bakmam.

Çaresiz bindim arabaya...

Evine gidecek sanıyordum, ne gezer. Diplomatlarla bakanların gittiği lüks bir gece kulübünün önünde durdurdu arabayı:

— Bir de buraya uğrayalım.

Aman, zaman; nafile...

İndik arabadan. Üstadın atkısı yerleri süpürüyordu yine. Şapkası iyice yana yıkılmıştı. Gece kulübü, binanın ta en dibindeydi, merdivenlerle iniliyordu.

Üstad, antrede lavaboya yöneldi:

— Sen in, ben geliyorum, dedi.

İndim ben de aşağı. Bir köşede lacivertler içinde seçimlerde milletvekilliğini kaybetmiş eski bir genel müdür oturuyordu. Yazara çizere meraklı bir genel müdürdü, üstelik de aile dostumdu. Beni görünce ayağa kalktı, masasına davet etti.

— Evet ama, bizim üstad da var, dedim.

— Aman efendim daha çok memnun oldum, o da buyursun.

Üstad da buyurdu. Ama merdivenlerden inerek değil, ineyim derken yüzükoyun düşüp ta aşağıya kadar kayarak. Bütün salon ayağa kalktı, üstadın kafası yarılmış, kanıyordu.

Genel müdür, hemen masasına oturttu üstadı. Garsonlar tentürdiyot, pamuk getirdiler. Kafasının patlayan yerine tentürdiyot sürdüler, pamuk yapıştırdılar. Üstad:

— Çok acımadı, diyordu. Bir tek atayım, açılırım.

Ve önüne konan rakıyı dikti ağzına.

Arkasından bir öğürme. Midesinde ne varsa eski genel müdürün lacivertleri üstüne...

Eski genel müdür önce kıpkırmızı oldu, sonra sapsarı kesildi.

Üstadı kusa kusa alıp götürdü garsonlar.

Ben de, özür dileyerek ayrıldım masadan.

Sonradan öğrendim ki, üstadın eskiden borcu bu raktığı hesapları da bizim aile dostu eski genel müdüre getirmişler.

Zavallı adam, seçimi kaybetmenin acısını dindireyim derken sade elbisesinden olmamış, bir de yüzlerce liralık hesap ödemiş. Ve kusmuk içinde doğru bir sabahçı hamamına gitmiş.

Yıllarca sonra rastladığım zaman anlattı bunları, gülerek de:

— Nerde şimdi üstad, ne yapıyor, dedi.

Boynum azıcık bükülür gibi oldu:

— Beş ay önce öldü, dedim.

Mon Cher

Ortadan azıcık ufak boyu, kocaman başı, çerçeveli gözlükleri, kalın çenesi, kısık boynu, göbekli hantal gövdesi ve kısa bacaklarıyla lök gibi bir yapısı vardı. Kır saçlarını, arkaya doğru tarardı.

Gangsterlikten siyasete yönelmiş yaşlı Amerikan milyarderlerine de benzetebilirdiniz onu, Avrupa'yla kütük ticareti yapan Anadolu kökenli bir Levantene de... Oysa, vaktiyle bakanlıklarda da bulunmuş eski bir diplomattı.

Gözlüklerinin arkasındaki hayatın her türlü hurda ve döküntüsünü bir bakışta çıkarmaya hazır zeki gözlerini kısarak:

— Mon cher, bu böyle yürümez, derdi.

Yürümeyecek olan neydi? O, pek konuşulmazdı. İsmet Paşa koalisyonu, ekonomik kapkaç, toplumsal bozukluklar falan filan... Yani Türkiye'nin o yıllardaki "slayt"ıydı yürümeyecek olan.

Bizler başımızı sallar:

— Doğru, derdik.

- Mon cher, gördünüz değil mi, son yazdığım yazıyı?

Büyük gazetelerin orta sayfalarında "Bankaların durumu", "Eğitim sorunları" gibi üç beş yazısı çıkmıştı.

— Gördük efendim, gerçekten çok güzel.

Ayağa kalkar, çalışma odasına gider, son yazısının yayınlanmış olduğu gazeteyi alıp gelirdi:

— Bakın, ne diyorum orada...

Ve, ortalardan bir yerden başlardı okumaya.

"... Atatürk ilkelerinin ışığında Türkiye'nin kalkınması her şeyden önce inanmış insanların dayanışmasına bağlıdır. Geçmişin karanlıkları yüzünde lekeler bırakmış fersude liderlerin iradesi, genç kuşaklara bayrak olamaz. Bugünkü katıksız Atatürk kuşaklarına, halkı seven Atatürkçü kafalar lazımdır..."

— Mon cher, çok ağır burası... Bakın ne diyorum.

Ve, kendince satırların arasında gizli anlamlar taşıyan birkaç cümleyi bir kez daha okurdu:

"... Geçmişin karanlıkları yüzünde lekeler bırakmış fersude liderlerin iradesi, genç kuşaklara bayrak olamaz..."

— Çok ağır mon cher... Doğrudan doğruya İnönü'yü kastediyorum, burada... Onunla hiçbir iş yürümez efendim, hiçbir iş yürümez. Kökleri dibinde hiçbir fidana hakkı hayat tanımayan bir büyük çınar gölgesi dir o...

1961 Anayasasının, yeni fikir rüzgârları getirdiği dönemdi. İlerici gençlik kuruluşlarının açık oturumlarına, "Atatürk'ün fikir arkadaşı" olarak çağrılıyor, kalın gövdesiyle masalara abanarak, parmağını ileriye uzata uzata:

— Gençler, diye başlayan konuşmalar yapıyordu.

Sonra da bizlere soruyordu:

— Mon cher, nasıl konuştum?

— Harikaydı... Gerçekten çok beğenildi. Atatürk'ün sosyal adaletçiliğine çok iyi değindiniz...

— Öyleydi efendim, öyleydi... Aslına bakarsanız Atatürk, bir Jaurès sosyalistiydi... Ben de Jaurès sosyalistiyim, gerçek sosyalist Jaurès'tir.

Sanırsam yeni akımlar içinde dikkati çekmek ve parlamentoya girmek şartıyla yeniden politikaya dönmek istiyordu. Diplomatik sezgisiyle, Jaurès sosyalistliğinde karar kılmayı ortama uygun buluyordu.

Bir gün, bana:

— Bu yeni terimleri anlayamıyorum, "artık değer"in Fransızcası nedir, diye sormuştu.

— "Plus value" efendim, demiştim.

— Dur bakalım, ansiklopedi nasıl tarif ediyor "plus value"yi diye ansiklopediye bakmaya gitmişti.

Üç şeye aşırı merakı vardı: Kadın, iyi yemek ve devlet yönetimi.

Her üçünde de uzmanlığı kendince kesindi.

Örneğin:

— Mon cher, derdi, İsveçliler "vicieuse" olurlar; Fransızlar "capriciuse", Rumlar "venimeuse". Metresinle ilişkiyi keserken, mutlaka tumturaklı bir hediye vermen gerekir: "Royal" bir hediye...

Yemek konusunda da doğrusu hem çok çok iştahlı, hem titizdi. Ne yazık ki doktorlar, gerek tansiyonu, gerek şekeri, gerek kandaki lipid yoğunluğu yüzünden, boğazına dikkat etmesini söylemişlerdi.

Kendisine kibarca bu uyarıyı hatırlatanlara:

— Zaten bir şey yemiyorum ki mon cher, derdi.

Yemediği, en azından ya çift porsiyon getirttiği kuru dolmasıyla su böreği, ya incik kebabıyla Ankara tavasıydı...

Kendisi gibi yine eskilerin "ekul" dediği, midesine düşkün şişman bir dostu vardı. Doktorlar, ona da bir çok şeyi yasak etmişlerdi. Buluştukları zaman, karşılıklı dertleşirlerdi:

— Mon cher, bu bizim doktorlar da galiba pek bir şeyden anlamıyorlar.

Dostu Fransızca bilmediği halde, eski diplomata uymak için, o da:

— Anlamıyorlar mon cher, derdi. Ben son olarak Viyana'da baktırdım kendime. Turp gibisin, hiçbir şeyin yok, dediler. Buradakiler ise çorbayı bile kaldırdılar...

Bir gün, hep birlikte mutfağının lezzetiyle ünlü bir lokantaya gitmiştik.

İkisi de yolda:

— Ben zaten fazla bir şey yemeyeceğim mon cher, diyordu.

— Ben de bir şey yemeyeceğim mon cher...

Lokantada hemen garsonlar seğirttiler. Köşedeki itibarlı masalardan birine karşılıklı oturduk...

İkisi de doktora tezi hazırlar gibi uzun uzun listeleri incelemeye koyuldular. Sonra, birbirlerinin yüzlerine, uzun süren incelemeden burunlarına düşmüş gözlükleriyle "Ne dersin" gibilerden baktılar.

Biri, ayakta bekleyen garsona:

— Kâzım, evladım; bak bakalım karşıdaki Muhittin Bey ne yiyor, çaktırmadan bir göz at gel, dedi.

Garson:

— Peki efendim, dedi.

Şöyle uzaktan Muhittin Bey'in ne yediğine bakıp geldi:

— Çilavlı kokoreç yiyor...

Bizimkiler tekrar listelere sarıldılar:

— Listede çilavlı kokoreç yok, dediler.

Garson:

— Aşçı özel olarak yaptı efendim, dedi.

— Özel olarak ha...

Yine burunlarına düşmüş gözlükleriyle birbirlerine baktılar:

— Mon cher, yarım yarım yiyelim mi çilavlı kokoreçten...

— Yiyelim mon cher, yarım yarım...

Garsona döndüler:

— Evladım Kâzım, aşçıbaşına selam söyle bizden... Bize de yarım yarım kokoreçli pilav versin, Muhittin Bey'inkinden...

Bir süre sonra garson çilavlı kokoreçleri getirdi.

Gerdeğe girmiş damat şehvetiyle, tadını çıkara çıkara yediler, çilavlı kokoreçleri.

Ve sonra, yine göz göze bakarak:

— Mon cher, var mısın; bir yarım daha yiyelim mi, dediler.

— Yiyelim mon cher, zaten pek az olmuştu...

Garsonu çağırdılar:

— Evladım Kâzım, bize birer yarım kokoreçli çilav daha...

Arkasından güveçte türlü, arkasından zeytinyağlı biber dolması, arkasından da kaymaklı kadayıf yediler...

Eski diplomat her tabağı bitirdikten sonra:

— Mon cher, bunlar lipid falan yapacak şeyler değil, diyor ve siyasal durumu eleştirmeye devam ediyordu.

— Bu böyle yürümez mon cher, son yazımı gördün mü, fena veriştirdim. Atatürk bir Jaurès sosyalistiydi. Ben de Jaurès sosyalistiyim. Açık oturumda gençlere de söyledim bunu... Canım kadayıf kaymağının da üstüne süt dökülmez ki... Kâzım oğlum, al götür bu kaymağı, kurusundan getir...

Bir gün Falih Rıfkı'ya eski diplomattan söz ettim:

— Doğrusu hâlâ dinamik, dedim.

Falih:

— Dinamiktir dinamik, dedi. O vaktiyle İran sefareti kebirinden İstanbul'a izinli geldiğinde Kapalıçarşı'daki halı ve gümüş fiyatlarında düşme olurdu.

Bir gün yine Jaurès sosyalisti ahbabımızla konuşuyorduk. O boyuna:

— Mon cher, Jaurès'i iyi bileceksin, diyordu.

Arada sırada da:

— Bak İran'a nasıl kalkındı, diye Şah'ı övüyordu.

Oradan bir çağrışım oldu:

— Geçende Falih Bey'le sizden konuştuk, dedim.

Sevinçli bir ilgiyle:

— Ya, dedi. Ne söyledi Falih?

— Siz İran sefareti kebirinden İstanbul'a izinli geldiğinizde Kapalıçarşı'daki gümüş ve halı fiyatlarının düştüğünü söyledi...

Önce bir yutkundu, hemen bir cevap bulmak istedi: bulamadı da:

— Vay namussuz vay, dedi.

Kemal Tahir'le tanışmasını unutmam. Bostancı'da, içkili bir kıyı gazinosuna gelmiştik. Kemal Tahir'in şenliği üstündeydi, anlatıp duruyordu. Jaurès sosyalisti dostumuz ne Kemal Tahir'in geçmişini biliyordu, ne de romanlarını. Diplomatça yuvarlak sözlerle durumu idare etmeye çalışıyor.

— Haklısınız mon cher, bakın ben size Atatürk'ün o konudaki görüşlerini anlatayım, diye lafa girmeye çalışıyordu.

Söz arasında Kemal Tahir'in on dört yıl hapis yatmış olduğunu öğrendi. Hiç beklemiyordu böyle bir şeyi. Ne diyeceğini de birden kestiremedi, hızlı bir hamleyle kadehine davranıp kaldırdı:

— Şerefinize mon cher, dedi...

Eski diplomatlıktan Jaurès sosyalistliğine geçerken, kıyısından köşesinden yeni yeni öğrenmeye başladığı sanatçı çileleriyle acılarına, ancak hemen kadehe davranmakla cevap verebiliyordu. Yapabildiği başka bir şey yoktu.

Bir yaz günü, arabasıyla Şile'ye gidiyorduk. Orada arsaları vardı, durumlarına bakacaktı. Araba vapurunda konuşuyorduk.

Sağ yanımızda son model bir otomobil duruyordu. İçinde sarışın bir genç kızla bir delikanlı oturuyordu... Dostumuz gözlerini kızdan ayıramıyor, kızın gözü kazara azıcık bizim yöne kaysa, eliyle öpücükler gönderiyordu.

— Aman beyefendi yapmayın, yanındaki oğlan görürse tatsızlık çıkar, demeye başladım. O:

— Görmez görmez, diyordu.

Ve eli ağzında hazır bekliyordu öpücük göndermek için. Bana da:

— Nefis parça mon cher, nefis parça, diyordu.

Bayağı canım sıkılmaya başlamıştı:

— Beyefendi, siz bu Jaurès'in en çok neyini beğeniyorsunuz, diye bir tartışma açmaya çalıştım.

Onun ise gözleri kızda, hiç aldırmıyor, konuyu savmak istercesine monoton bir sesle:

— Her şeyini mon cher, her şeyini, diyordu.

Son kez tutukluyken, jandarmayla gönderildiğim önemli bir davada, mahkeme kapısının önünde gördüm onu. Davayı gazetelerde okumuş, kalkıp gelmişti. Boynuma sarıldı, yanaklarımdan öptü:

— Mon cher, hiç sıkılma, bu memleket böyle kurtulacak, dedi.

Dolap

Onu nerede tanıdığımı, şimdi hiç anımsamıyorum. Uzunca kamburumsu boyu, kısa olduğu için elle düzeltilivermiş kır saçları, özensiz sakal traşı, daima nekre bir gülücüğün kalıbına dökülmüş dudakları ve Karagöz'ünküne benzeyen genizden sesiyle turne tiyatrolarında oynayan bir sanatçıydı.

Herkesin her ağzını açışta kendisinden bir nükte beklediğine inanmış, buna da alışmıştı.

Dudaklarında yapışık kalmış nekre gülücükle ses tonunun güldürüye dönük avantajını saf bir halk adamı öfkesiyle karıştırır ve nükte yerine bunu kullanırdı.

O nedenle de her ağzını açışta, çevresindekiler hep gülerlerdi.

Bir parça eziklik, bir parça hoşa gitme, bir parça da yanına gelenleri, kendince ödeme duygusundan ortaya çıkan bu kendine özgü görünüşün arkasında ne vardı? Oraya hiçbir zaman yaklaşamadım.

Bir dostunu görünce, olağanüstü sevinmiş gibi:

— Vay mirim, diye Osmanlı usulü kandilli bir tiyatro selamı verirdi.

— Yahu nerelerdesin?

— İki nikâhla rakı kadehinin arasında volta atıyorum.

Nikâhın birisi evdeki karısı, öteki de tiyatroydu.

Karşılaştığı tanıdık da genellikle nükte yarışına pey sürmek ister ve çokçası kabak gibi bir laf söylerdi:

— İki nikâhın varsa birisini bize devretsene...

Çiğliği görmezlikten gelen bir olgunlukla:

— Tiyatroyu vermem, evdeki zeballâyı al götür istersen, zaten alıştık, derdi.

"Zaten alıştık" sözcükleri pek fark edilmeyen ince bir parantez arasında çıkardı ağzından.

Bazen çiğlik ölçüyü taşardı:

— Bari güzel mi?

— Benden güzel değil, istersen beni al götür.

Ve tıksırıklı gülücüğüyle lafı ustaca değiştirirdi:

— Niye hiç görünmüyorsun, özledik yahu, nerelerdesin?

İnsanların hırtlığına alışmıştı. Sözde nükteleşmeye dönük takılmalarda kendisinin daima bir basketbol filesi yerine konmak istendiğinin farkındaydı. Dangalak şakasının da dangalakça olduğunu bilirdi. Ama tavrını değiştirmez, her gördüğüne:

— Vay mirim, diye kandilli bir selam çakmaya devam ederdi.

Rindmeşrepliği benimsemişti, bu görüntüsünden ötürü sevildiğine inanıyordu.

Akşamları rakı içerken, masada bulunanlardan biri mutlaka:

— Ne olur şu federasyon hikâyesini bir daha anlatsana, diye tutturuyordu.

O da anlatırdı:

— Ulan, vaktiyle bir karı aldık, futbolcuya kaçtı. Haydi o kafadan anlamıyor, ayaktan anlıyor, dedik. İkincisini aldık. İkincisi de güreşçiye kaçtı... Üçüncüyü pazarlıkla aldım, bak futbolcuyla güreşçiye kaçmak yok, diye. Geçenlerde Beyoğlu'nda beraber yürüyoruz. Bir tanıdık çıktı karşıma. Ayaküstü laflamaya başladık. Bir de baktım, bizim karı yanımda yok. Ulan nerde bu

karı diye, sağa sola bakındım, ilerde bir fotoğrafçı dükkânı önünde durmuş, resimleri seyrediyor. Hemen koştum yanına, hangi resme bakıyor diye bir göz attım; yumruklarını göğsüne kaldırmış bir boksöre bakıyor. Yürü ulan namussuz, dedim, federasyona mı çalışıyoruz yani...

Ağızdan ağza dolaşıp, herkesi hoşlandıran bir öyküydü bu...

Bu öykünün altında belki de bir duygu dramı vardı. Ve bu öykü o dramı kapatmak için bir tepki olarak kahkaha salçasıyla ortaya çıkarılmıştı.

Ne zaman beraber olsak onun "Vay mirim"li temennalarına bakar, gelenlerin kuruca asılışlarını seyrederdim:

— Bir daha anlatsana şu federasyon hikâyesini...

O da kadehini ağzına dikip koyar, başlardı anlatmaya:

— Ulan, vaktiyle bir karı aldık, futbolcuya kaçtı...

Masadakiler hemen gülmeye başlarlardı:

— Kah kah kah, diye...

Askerlik yaptığım günlerdeydi. Askerken gazetelere yazı yazmak yasak olduğu için korkunç bir sıkıntı içindeydim. Evde iki çocuk vardı. Ahmet'le, Mehmet. Takma adla yaptığım roman çevirilerinin tefrikası ancak beş kâğıt getiriyordu. Onu da her zaman alamıyordum. Bunalıp duruyordum.

Bir öğle sonrası ona rastlamıştım. O da hastaneden yeni çıkmıştı. Temsiller vermeye gelmiş olan bir tiyatro trupunda çalışıyordu. Akşama kadar boştu.

— Gel bir yerde oturup içelim; ama bende fazla para yok, dedim.

Ceplerini karıştırdı, onda da fazla bir şey yoktu.

Veresiye içebileceğimiz bir yer bulduk. Ama vakit öğleyi geçmiş olduğu için lokanta kapalıydı. O:

— Yahu mirim nerde içsek, diye avcuyla saçlarını karıştırıyordu.

Birden:

— Dur, dedi, bir şişe rakı alıp parkta içelim.

Aklım yattı benim de:

— Olur, dedim.

Tütüncüden bir küçük rakı aldık, kentin en büyük parkının yolunu tuttuk.

Yolda dertleşiyorduk. O hastanede yattığı sürece tiyatroya borçlanmıştı. Ayrıca oyuna sarhoş gelmesi de yasak edilmişti. Akşama temsile beraber gidersek, tiyatronun sahibi belki benim hatırıma bir şey demezdi. Tiyatronun sahibi de ünlü bir oyuncuydu ve dostumuzdu. Bir şey demeyeceğine emindim ben.

Elimizde gazeteye sarılı şişeyle yürüyorduk.

Parka girdik. Gözümüze kuytu bir bank kestirip yanyana oturduk... Gazete kâğıdından çıkardık şişeyi. O usta bir alışkanlıkla şişeyi aşağı doğru yatırıp dibine avucunun köküyle iki kez vurdu. Mantar yarı yarıya çıktı şişenin ağzından...

Bir fırt ben, bir fırt o...

— Mirim boş vereceksin hayata...

— Bırak be kardeşim, boş versen de aynı bokun soyu, boş vermesen de...

O:

— Bizimki evde dikiş dikmese, bizim de durumumuz aynı, diyordu.

Arada sırada da öksürüyordu. Aslında kronik tüberkülozdu.

Parkın öteki ucunda, lunaparkın dev boyutlu dönme dolabı dönüyordu.

Şişede rakı yarıya inmişti. Ama henüz sohbeti kahkahaya çevirememiştik.

— Bu rakı yetmeyecek bize, dedim.

Şişeye baktı:

— Yetmeyecek, dedi.

— Gel şu karşıdaki dolaba binelim, hem döneriz, hem içeriz, daha iyi tutar.

Bir mucize bulmuşuz gibi sevindi:

— Yaşa mirim, haydi gidip binelim.

Girdik lunaparka... Çoluk çocuk bir yığın insan lunaparklara özgü bir şamata ortasında kaynaşıp duruyordu:

Dönme dolaba yaklaştık.

Aklımda kaldığı kadarıyla bir liraya beş kez döndürüyorlardı galiba...

Cebimizdeki bütün paraları verdik:

— Bu paraya ne kadar döndürürsen o kadar döndür, dedik.

Biraz sonra dolap ağırlaştı ve durdu. Dolap salıncaklarına binmek için merdivenli kürsü gibi bir yerin dibinde kuyruğa girdik. Arada bir, şişeden birer fırt çekiyorduk.

Sıra bize geldi. Dönme dolapçının adamı:

— Çocuk falan yok mu, dedi.

— Yok, dedik.

— Öyleyse karşılıklı çaprazlama oturun, denge bozulmasın, dedi.

Karşılıklı çaprazlama oturduk. Neşelenmiştik, gülüyorduk.

Oturduğumuz salıncak yavaş yavaş yükseliyor, aşağıdaki kürsünün önüne gelen boş salıncaklara yeni müşteriler biniyordu.

Bir fırt ben içiyordum, bir fırt o...

İnsanlar karıncalar gibi dolaşıyorlardı parkta...

Derken bir ırgalanma oldu. Sürat arttı. Dolap yükünü almış, motora yol vermişti.

Uçar gibi yükselip, düşer gibi alçalıyorduk. İnsanlar bir büyüyor bir küçülüyor, parkın havuzu bir görünüyor bir kayboluyordu.

Bir fırt ben içiyordum, bir fırt o...

Başımız dönüyor gibiydi. İçkiden mi dolaptan mı, orası pek belli değildi...

Ve gülüyorduk...

Konuşmadan gülüyorduk.

Bir tepelere vuruyor, bir uçurumlara iniyorduk.

Hayatımızın tüm grafiğini bir anda yaşıyorduk sanki...

Ve insanlar da bir büyüyor, bir küçülüyordu.

Döndük döndük, döndük...

Dolap durdu, tekrar döndü. Tekrar döndü, tekrar durdu. Yeni müşteriler bindi, eski müşteriler indi...

Bize kimse bir şey demiyordu. O:

— Herifler bizden hoşlandı, galiba hiç indirmeyecekler, diyordu.

Sonunda artan baş dönmesiyle usandık dolaptan. Ben dolap kürsünün yanından geçerken, elimi dolapçının adamına sallıyor:

— Artık ineceğiz, diye bağırıyordum.

Bir süre sonra indik...

Akşam oluyordu.

Temsil saatine kadar biraz daha içmeyi düşünüyorduk. Kredimiz olan lokanta herhalde artık açılmıştı.

Boşalan rakı şişesini bir tarafa atmıştık elimizden...

Ben yazarlıkla işsizliğin zorluğundan yakınıyordum, o tiyatronun belâlarından.

Lokantada da içtik bir süre...

Tiyatroya geldiğimizde temsil başlamıştı. Ferdeau'nun *Dindon*'unu adapte etmişler, onu oynuyorlardı.

Bizim dostun iki ayrı kompozisyon rolü vardı. Bir tabloda sağır bir ihtiyar, bir başka tabloda da komiser olacaktı.

İhtiyarı oynayacağı tablonun geçtiğini sanarak, kimseye görünmeden komiser kılığına girip öyle çıkmıştı sahneye... Oysa daha hiç sıra gelmemişti kendisine... Kulise geri çektiler hemen...

Seyirciler anlamsız bir komiserin birden sahneye fırlamasına gülüyorlardı...

Tiyatronun sahibi küplere binmişti:

— Yok, bu böyle olmaz, gözünün yaşına bakmadan kovacağım bu serseriyi, diyordu.

O ise dönme dolabı anlatıyor:

— Mirim kızma kızma, bir gün sen de gel hep beraber binelim, diyordu.

Oyunun sonunda selama çıktığı zaman da halkı kandilli temennasıyla selamladı yine...

Kırk yılda bir karşılaşırdık.

— Vay mirim, diye kandilli selamını verirdi hemen.

Sonra da:

— Yahu derdi, neydi o dolap... Geçmişi kınalı dünyada bütün dolapların en unutamadığını o oldu...

Göster Birini Döveyim

Atletik bir vücudu vardı. Omuz adaleleri gelişmişti. İyi dikimli ceketi içinde diri ve atikti. Dirseğini otelin Amerikan barına dayar ve öyle içerdi. İkinci kadehin sonuyla üçüncü kadehin başında, eski bir boksör olduğunu söyler, sonra eliyle burnunu bastırarak kemiksiz olduğunu gösterirdi. Mesleği bahçe mühendisliğiydi. Çekirdekten mi yetişmişti, okuldan mı geçmişti, tam bilemiyorum. Bildiğim, stadyumların bakımı ve düzeni için açılan eksiltmelere girdiğiydi. Ayıkken fevkalade kibar, fevkalade efendi idi. Eli açıktı. Yanına gelenlere hemen bir şeyler ikram etmeye kalkardı. Zenginlerle, ünlülerle senli benli konuşmaktan hoşlanırdı. Rahat bir yaşamın sabun köpüğüne benzeyen konuşmalarını benimsemişti:

"Dün akşam yine çok içmişiz. Filmi nerde kopardık hatırlamıyorum."

"Bu akşam ne yapıyoruz çocuklar?"

"Yarın maça gidiyoruz çocuklar?"

"Haydi gelin Macit'lere gidip motor gezintisine çıkalım. Çok can çocuktur Macit..." gibi...

Hesabı öderken pantolon cebinden bazen bir tomar banknot çıkarır, bir beş yüzlüğü ayırıp uzatırdı.

Ortalıkta görünmediği zamanlar, arkadaşları:

— Gene zilleşti galiba, görünürlerde yok, derlerdi.

Bazen pahalı bir araba alır, şoför tutardı. Öğlen ca kısının ortalarında komilerden biriyle dışarda bekleyen şoförü çağırtırdı:

— Ne yaptın oğlum, gidebildin mi bankaya?

Şoför ya:

— Gittim efendim, derdi.

Ya:

— Kesin bir şey söylemediğiniz için gitmedim efendim, derdi.

— İyi peki, sen bekle beni... Yahut acentaya kadar git, stepneyi al, sonra gel...

Genellikle laf olsun diye olurdu şoförle yaptığı konuşmalar.

Bazen de, arabayı satar, şoförü savardı. İçtiklerini de borca yazdırırdı.

Herkes bilirdi gerçekte zengin olmadığını. Ama eline para geçtiği günlerde zenginmiş gibi görünmeye... Öğle rakısının ortasında şoförüyle konuşmak, at yarışlarında oynamamak, eve iki şişe viski göndermek yeterdi bu özlemini rahatlatmaya...

Kendisini yakından tanıyanlar karısının çok üzüldüğünü söylerlerdi, bu tür gösterişler için anlamsız harcamalar yapmasına.

En büyük özelliği sarhoşluğuydu. Sarhoş oldu mu o güler yüzlü, dost canlısı, efendi insan gider, yerine cehennemden boşanmış bir deli zebani gelirdi.

Öğlen başlanan içkinin gece yarısına doğru sonuncu postasında alkolle kanlanmış gözleri yavaş yavaş kısılır ve çevrede oturanların üstünde gezinmeye başlardı. Sonra yumruğunu sıkarak bara yavaşça vurur ve barmene:

— Ben bunların hepsini dövebilirim, derdi.

O saate kadar ahbaplık ettiği barmenler hemen yüzlerini asarak ciddileşirler, araya uyarıcı bir mesafe koymaya çalışırlardı.

İkinci yumruk daha sert inerdi bara:

— Ben bunların hepsini dövebilirim.

Müşteriler, yumruk sesiyle meydan okuyuşu duymazlıktan, üstlerinde dolaşan kanlı kısık bakışları da görmezlikten gelirlerdi.

Çokçası kendisini seven yakın bir dostu koşardı hemen yanına:

— Haydi artık geç oldu, gidelim, derdi.

— Gitmeyeceğim, gitmeyeceğim işte...

Ve bir yumruk daha inerdi bara.

— Haydi anacığım, yapma, gidelim.

O pazusunu sıkar:

— Tut bak nasıl, derdi.

— Demir gibi, haydi gidelim...

Bu kez yumruğunu şakağına vururdu:

— Göster birini, döveyim onu.

Kolunu geriye doğru gerer, yumruğuyla arkadaşının çenesine nişan alarak:

— Nah şöyle işte, diye hızla bir kroşe çıkarır ama vurmazdı. Sade yumruğun rüzgârıyla çenenin yanından geçişini duyardın.

— Haydi gidelim yorgunsun sen...

— Bir tane daha içeceğim.

— İçmesen olmuyor mu?

Barmenler istemeye istemeye doldururlardı kadehini.

Ve birden öfkeyle bir yumruk indirirdi yanağına...

Sesi ağlamaklı olmaya başlar, ama tehdit dozu düşmezdi.

— Parçalayacağım seni, öldüreceğim, yok edeceğim...

— Kimi?

— Kimi olursa... Haydi çıksınlar bakalım karşıma...

O saatlerde bir bela idi onunla uğraşmak. Ne dur oturdan, ne kalk gidelimden anlardı. Meçhul öfkesi de bir türlü yatışmak bilmezdi.

Orman sorunlarıyla ilgilendiğim günlerdeydi. Orman işletmelerini geziyor, peşpeşe yazılar yazıyordum ormanlar hakkında.

Bir sabah telefon çaldı. Telefon eden oydu. Arkadaşları olan bazı orman mühendisleri beni Trakya işletmelerine davet etmek istiyorlardı, gider miydim?

— Giderim, dedim.

Ormanları da, ormancıları da seviyordum. Yerinde dinliyordum onların verdikleri teknik bilgileri. Sonra da hepsini tek tek yazıyordum. Bayağı bir kampanya açmıştım kendimce. Bazı dar düşünceli iktidar siyasetçileri bu incelemeleri engellemeseler, belki de ormanlar konusunda bir kitapçık çıkacaktı ortaya... Neyse...

Trakya işletmelerine gideceğimiz günü kararlaştırdık. Erkenden arabayla gelip beni evden alacaklardı.

O arada yedek yazılarımı hazırladım ve bir sabah erkenden yola çıktık.

Yolda her şey ölçülü biçili geçti. Yeni tanıştığım orman uzmanları çok nazik ve kibar insanlardı. Bizim arkadaş da anlatılanları efendi efendi dinliyor, arada bir başını sallıyordu.

"Çok doğru..."

"Haklısınız..."

"Gerçekten öyle" diye...

Orman bölgelerine girdik, epey gezdik, konuştuk, akşama doğru da işletmelerden birine geldik. Hep birlikte yemek yiyecek, sohbete devam edecektik. Uzman arkadaşlar özenli bir sofra hazırlatmışlardı. Karşılıklı

kadehler kaldırdık. Şiirler okuduk. Vakit epey ilerlemişti. Bizim dostun gözleri kızarmaya, yumruğu sıkılmaya başlamıştı. Hepimiz bir an önce odalarımıza çekilmek istiyorduk. Ama bizim ahbap:

— Hayır ben içeceğim, diyordu.

Ben, içimden, beraber geldiğim insanı yalnız bırakıp bırakmamakta karar veremiyordum.

— Haydi artık yatalım, geç oldu. Yarın erken kalkacağız, ayıp oluyor uzman arkadaşlara, dedikçe o diretiyordu.

— Hayır ben içeceğim...

Belki yalnız kalınca o da yatar diye, usulca çıktım odama.

Tam yatağa uzanmıştım ki kapı vuruldu:

— Efendim, ne var?

— Arkadaşınız yatmak istemiyor, hırçınlaşıyor, belki siz yatıştırırsınız.

Kalktım, açtım kapıyı. Mühendislerden biri, üzüntülü bir yüz, üzüntülü ve çaresiz bir sesle:

— Niye böyle yapıyor bu çocuk, diyordu.

Giyinip tekrar indim aşağıya...

Bizim ahbap fitil gibi, masaya bilmiyorum kaçıncı yumruğunu vuruyordu:

— Ben herkesi döverim...

Ortalıkta kimse yoktu.

— Haydi kalk, biraz dışarı çıkalım, belki açılırsın dedim.

O:

— İçeceğim, diyordu.

— Sonra yine içersin, önce biraz hava alalım.

Masaya daha hızlı iniyordu yumruk.

— Parçalayıp öldüreceğim...

— Vallahi bak çok ayıp oluyor... Pişman oldum geldiğime seninle. Haydi kalk, biraz dolaşalım dışarda...

Önce yumuşar gibi oluyor, sonra yumruğunu yüzüne vurarak:

— Hayır içeceğim, diyordu.

— Yapma, etme, eyleme...

Neyse kalktı. Ayakta duracak hali yoktu. Koluna girdim. Yumruğunu çeneme dayıyor:

— Böyle vururum ben, diyordu.

Sonra bütün hızıyla kapının pervazına vuruyordu.

— Yapma yahu, etme Tanrı aşkına...

Ben yıkılmasın diye onu tutmaya, bir yandan da kapıya yumruk atmasını engellemeye çalışırken ikimiz de yere düştük.

Bu kez yere uzanıyor, başını yere vuruyordu. Kolundan tutup kaldırmaya uğraşıyordum. Kalkmıyordu. İyice bunalmıştım. Şeytan kafasına bir iskemle vur, bayılt diyordu.

— Ne oluyor sana birader, neye yapıyorsun böyle...

Zar zor kalktı yerden. Bir kolu boynumda merdivenlere yürüyorduk. Tam merdivenlere geldik:

— Hayıır, ben yatmayacağım, içeceğim.

Geri dönmek için o beni itmeye uğraşıyordu, ben de onu tutmaya...

Haydi tekrar yuvarlandık yere...

Geldiğime geleceğime bin pişman olmuştum. Sabah olur olmaz kaçıp gitmeyi hesaplıyordum.

— Bir daha yüzüne bakmayacağım senin, ne biçim adamsın sen birader, diyordum.

Merdivenin ilk basamağına oturmuş ağlıyordu.

— Ben adam değilim, diye olanca gücüyle başına vuruyordu.

Tam yatıştı galiba derken de:

— Göster birini döveyim, diyordu.

Bir saat mi, iki saat mi anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Nasıl çıkarıp yatırdım yatağına bilemiyorum.

Ertesi sabah süt dökmüş kedi gibi hep önüne bakıyor, kimseyle konuşmuyordu.

Kimse akşamdan söz etmiyordu. Ben ilk fırsatta hemen geri dönmem gerektiğini söyledim. Neyse ki ormancılar çok anlayışlı insanlardı. Kal diye tutturmadılar. Geri döndük...

Sigara İçiyor musun, İçme

Ufak tefek, yaşlıca adamdı. Yumuşak gömlekler giyer, rasgele alınmış ucuz ve eskimiş kravatlar takardı. Elbiseleri ütülü mü ütüsüz mü, anlayamazdınız. Giyimi özenli değildi; hırpani de değildi. Sadece silikti.

Azıcık ağzının üstüne doğru kurnazca uzamış yumuşak burnu ve burnunun üstüne düşen gözlükleriyle, Galata'daki eski Yahudi sarraflarına benzerdi.

Gerilimsiz cümlelerle az, ama kimseyi umursamadan konuşurdu. Sözcüklerinde yalınkat bir bilgelik ve hafifçe yanıp sönen nükte pırıltıları uçuşuyordu.

Büyük bir gazetenin cimriliği üstüne efsaneler yaratılmış, eski bir patronuydu.

Gazetesinde, her şey eskiydi: Merdivenler eski, odalar eski, masalar eski, koleksiyonlar eski, ampuller eski, hatta kâğıtlar bile eskiydi.

Alt kattaki muhasebe bölümünün arka yönünde eski bir odası ve eski bir masası vardı. Orada otururdu. Masası düz masalardan değildi. Üstü açılır kapanır türden, üstünde küçük çekmeceleri bulunan eski bir yazıhaneydi.

Yanına gittiğin zaman, uzun süre yüzüne bakmaz, önündeki kâğıtları düzeltmeye, yahut bir şeyler yazmaya devam ederdi. Öyle, ayakta bir hayli beklerdin. Öfkeliysen öfken, bir şey isteyeceksen isteğin bu bekleyiş sırasında hışmını yitirirdi.

Sonra, başını kaldırır, sakin ve kayıtsız bir sesle:

— Ne istiyorsun çocuk, derdi.

Sesi bir patronunkinden çok, yaşlı bir amcanınkine, yahut bir büyükbabanınkine benzerdi.

Yeryüzünde tek düşündüğü şey, daima bir şeyler elde etmek, ama çok ucuza, pek ucuza, en ucuza elde etmekti.

Kimseye hiçbir şey ısmarlamaz, yemeğe davet edersen gelir, ama yine de en ucuz lokantayı seçer, en ucuz yemeği söylerdi.

Hakkındaki cimrilik hikâyelerini dinlemeye bayılırdı. Bu hikâyelerden bazılarını kıs kıs gülerek kendisi de anlatır, eskilerine yenilerini eklerdi. Mutluydu cimriliğinden. Söylenenleri de her an doğrulamak için kendi kendisiyle yarışır, bunun için elinden geleni yapardı.

Örneğin, kazara zam istemeye gidersen, hiç terslemez, hatta söylediklerini dinlemeye yatkın da durur ve sonunda sorardı:

— Sen sigara içiyor musun?

— İçiyorum.

— Kaç paket içiyorsun günde?

— İki...

— Hım... Paketi kırk kuruştan günde seksen kuruş. Ayda yirmi dört lira. Hemen kes sigarayı. Ayda yirmi dört lira zam işte sana...

— Olur mu efendim?..

— Olur ya... Neden olmasın, hem sağlığını kazanmış olursun, hem de para...

Bir yerden bir yere giderken, yaya yürüdüğü taktirde pabucunun aşınma masrafıyla tramvay yahut dolmuş parasını kıyaslayıp, seçimi ona göre yaptığını söylerdi.

Yazarlarla muhabirlere müsvedde olarak verdiği kâğıt, yarım santim eninde ve gazete sayfası boyundaki ince uzun kırpıntılardı. Matbaada hiçbir işe yaramayan bu kırpıntı şeritlerin değerlendirilmesi ve ziyan edilmemesi gerektiğini savunurdu.

Gençtim, Ankara'dan fıkralar yazıyordum gazetesine. Ayda dört yüz lira alıyordum. Onun ölçülerine göre bu para gazetesinin tarihinde görülmemiş bir rekordu. Öyle söylüyordu bana. Çiğliğe düşmemek için de büyükbaba sesiyle yazılarımı övüyor, bazılarını gülerek tekrarlıyordu. Arkasından da:

— Fıkraların dışında daha başka şeyler de yazsana, diyordu.

— Nasıl şeyler?

— Canım sen bulursun işte...

Yutkunuyordum. Acaba başka şeyler de yazsam artırır mıydı aylığımı? Soramıyordum.

Sonunda fıkraların dışında imzasız olarak "Dam Üstünde Saksağan" başlığıyla ikinci bir sütun yazmayı önerdim. İkinci köşede, basında çıkan yazıların, haberlerin tutarsız yönlerini yakalayıp, şakacı eleştiriler yapacaktım.

— Hemen başla, dedi.

— Evet ama efendim şey...

— Şeyi ne?

— Yani...

— Ne yanisi, başla işte.

— Söylemek istemiyorum ama, çok sıkıntıdayım. İki yüz elli lira ev kirası veriyorum.

— Yazdıkça unutursun bunları, sıkıntın geçer. İnsan boş kaldıkça düşünür sıkıntıları zorlukları.

— Vallahi imkânsız.

— Çocuk, ben seni o kadar seviyorum, bana bu kadar bir hediyeyi çok mu görüyorsun?..

— İmkânı olsa sevinçle yaparım.

— Peki, ne istiyorsun?

Ne isteyeceğimi bilemiyordum.

— İki lira vereyim her yazıya.

Tavan döndü döndü kafama yıkıldı. Bu dilenci pazarlığı haysiyetime dokunmuştu. Hemen öteki yazıları da kesecektim. Kapıyı vurup çıkmak üzereydim. Yüzüm nasıl bir biçim almuş olmalı ki:

— Kızma be çocuk, dedi. Ben söylerim öyle... Ne var kızacak?.. Sen de yüz lira iste. Ben hiç kızmam...

— İki lira miki lira olmaz, dedim.

Sevimli sevimli bakıyordu yüzüme, burnuna düşmüş gözlüklerinin üstünden:

— Haydi hepsini beş yüzün içinde halledelim.

Beynim fok fok ediyordu:

— Olmaz vallahi.

— E ne? İstanbul'a geldikçe birinci mevki tramvaya biniyorsun. Ben biniyor muyum, hep ikinciye biniyorum. Köfteciye gideceğine lokantaya gidiyorsun. Sıkıntın bunlardan... Senin gibi adamlar aylığını aldığı gün hepsini yerler, ben bilmem mi?

Beni şirin şirin yormak ve usandırıp, içimden bir "Allah belanı versin" çektirdikten sonra "kabul" dedirtmek istiyordu.

Sinirlerim keman teli gibi, direnmeye çalışıyordum.

O aynı kayıtsızlıkla:

— Hemen çık, yarınkini yaz, diyordu.

Huyunu biliyordum. Başlangıçta çekişe çekişe pazarlık eder, sonra bir daha o konuyu açmaz, parayı da düzenli olarak öderdi. O pazarlık anında bir gevşeyip

yoruldun mu, çalıştığın sürece iki metelik zam alamazdın.

Sonunda sulh olduk ikinci yazıları beş liradan yazmaya...

İçimden "Allah belanı versin"i de çekmeyi unuttumdu galiba.

Hakkındaki cimrilik fıkralarına neler eklenmiyordu ki... Sözde bir akşam kendisi gibi bir cimri dostuna misafirliğe gitmiş. Ziyanlık olmasın diye elektriği söndürüp öyle konuşmuşlar karanlıkta.

— Ne gerek var ışığa, birbirimizin sesini duyuyoruz ya diyorlarmış.

Gitme zamanı gelince, ev sahibi yolu göstermek için elektriği yakmaya davranmış. Bizimki:

— Dur hele bir dakika, demiş. Nasıl olsa karanlıkta oturuyoruz diye pantolonla donu çıkardım. Kıçımın altında koltuğa sürtünüp aşınmalarının anlamı yok...

Bütün bu sevimli hikâyelerin yanında, Babıâli'deki gençliğime ait en acı anılarımdan birini de onun sayesinde yaşadım.

Yine Ankara'dan İstanbul'a gelmiştim. Yirmi altı, yirmi yedi yaşlarındaydım. Sırılsıklam da âşıktım. Bir çıkış yolu bulamıyordum. Bin türlü geçit vermez cehennem duvarı, her yönümü çevrelemişti.

Bir otelde kalıyorduk, düşlerimin nazenin perisiyle.

Cebimde para yoktu.

Gazetelerden avans almayı hesaplamıştım. Patron, avans vermiyordu.

— Çok para harcıyorsun, kendini düzene sok, diyordu.

Otelde rehin kalmıştık. Sandviçlerin yerini yüz gramlık kavrulmuş sarı kestaneler almıştı.

O güne kadar alacağımı isteyip, işten ayrılmaya karar verdim. Başka olanak yoktu, karnımızı doyurup borcumuzu ödemek için.

Üç saat mi, dört saat mi bekletti beni muhasebede. Sonra Orson Wells'in *Mr. Arkadin* diye bir kitabını getirdi, tutuşturdu elime.

— Bunu çevir getir, hemen iki yüz lira vereyim, dedi.

Üç gün üç gece aralıksız çalıştım, otel odasında. Açlıktan benim de düşlerimin nazenin perisinin de başımız dönüyordu. Makinenin başında akşam oluyor, sabah oluyor, sonra yine akşam oluyordu. Gözlerim kararıyor, beynim karıncalanıyor, kollarım uyuşuyor, ama dayanıyordum. Üç gün hiç durmadan yazdım, yazdım, yazdım... Ve bitirdim çeviriyi...

Ama ne çare ki, artık vaktim kalmamıştı. O akşam mutlaka dönmem gerekiyordu Ankara'ya.

Elimde *Mr. Arkadin*'in Türkçesi yine saatlerce bekledim muhasebede...

İstanbul'daki son saatlerimdi onlar. Yakaladığım küçücük bir mutluluk, kıyma makinesinden geçirilmişti.

Otelin hesabını ödedim.

Valizimi alıp bir anlatılmaz işkenceyi yine de ılık bir duygusallığın derinliğinde eriterek yaşadığım odaya şöyle bir baktım. Bütün o serüvenden bir iki sarı kestane kalmıştı pencerenin önünde...

Yıllar sonra o gazete binası bir elektrik kontağı sonucu, korkunç bir patlamayla çöküp yok oldu. Hem de genç bir gazeteciyi yıkıntıları altında bırakarak.

Cimri patron, cimriliği yüzünden klişehanedeki patlayıcı maddeleri özel bir depoya koydurmamıştı.

Renkli Bir Süper Gazeteci

İri gövdesi, arkaya doğru arslan yelesine benzeyen kabarık kır saçları, davudi sesi, yeryüzünde bir tek kendisi varmışçasına iri cümleli çarpıcı konuşmasıyla çok renkli bir insandı.

Altı defa mı, yedi defa mı, sekiz defa mı, evlenip boşanmış, evlenmişti.

Eski karılarından birinden söz açıldığı zaman:

— Ha tanırım o orospuyu, vaktiyle benim karımdı, diye lafa başlardı.

"Orospu" sözcüğünü hakaret olarak değil, babayani bir üslubun tepeden ve şefkatli bir raconu olarak kullanırdı.

Hiçbir protokol kuralına, ezilip büzülmeye yer vermeyen bir duruşu vardı. Dostlarıyla karşılaştığı zaman, kollarını açar, küçük çapta bir top gürlemesine benzeyen sesiyle:

— Öperim, derdi.

Ve, bir Apollon edasıyla daima överdi karşısındakini:

— Beğeniyorum seni, devam et, güzel yazıyorsun...

Vaktiyle İran Şahı Türkiye'ye geldiği zaman, kendisinden demeç almak istemiş, olanak bulamamış, oturup sanki Şah'la konuşmuş gibi koca bir yazı döktürmüştü. Ertesi gün yazı gazetesinde manşet olarak çıkınca, ortalık birbirine girmiş, devrin polisleri kendisini bulmak için seferber olmuşlardı. O da Langa'daki

bostanların arasına gidip saklanmıştı, fırtına mayna oluncaya kadar...

Bir romanında da Fatih Mehmet'in yüzüne bir tokat patlattırmıştı kahramanına.

Üniversite:

— Fatih'i tokatlatmak da ne demek, diye ayağa kalkmıştı.

O da açık bir arabayla gençlere nutuk söylemek ve romanını savunmak için Beyazıt'a gitmiş, kalabalığın nutuk falan dinleyecek durumda olmadığını görünce, yan sokaklardan geri dönmüştü. Ama bu anısından söz ederken:

— Gittim, anlattım keratalara, cumhuriyetçiliğin ne demek olduğunu, derdi.

Bazen genç bakanları ziyarete gider, özel kalemde beklemeden, kapıyı da vurmadan, bakanın odasına girer:

— Öperim, görmeye geldim seni, diyerek, bakanın masasının üstünde oturur, bu pervasız davranış önünde ezilip büzülen bakana öğütler vermeye başlardı:

— İcraatını beğeniyorum, devam et. Mustafa Kemal'in sözünü unutma, dayanacaksın. O benim indirimli telefon kâğıdını da imzala...

Nüfus kâğıdı yoktu. Nüfus kâğıdına ihtiyacı da yoktu. Bürokratik formalitelerle uğraşmazdı. Örneğin kömür almak için nüfus kâğıdını göstermek zorunda kalsa, hemen valiye telefonu açar:

— Öperim, derdi. Çalışmanı beğeniyorum. Şu bizim kömürü gönder, üşümeye başladım.

Bir kez de, karısı mı bastırmış ne olmuş, zamparalıktan hapse girmişti. Hapishanede müdürün koltuğunda oturuyor, ziyaretçilerini orada kabul ediyor, sanki müdür kendisiymiş gibi onlara çay, kahve ikram

ediyordu. Sonunda sıkılmıştı hapis yatmaktan. Başbakan Saraçoğlu'na bir telgraf çekmişti:

— Karı yüzünden zindanda yatmaktan usandım. Beni buradan çıkar lütfen, öperim.

Dış politika konularında devletlerarası çevrilen gizli dolapları fevkalade iyi bilen bir "Süper Gazeteci" tavrıyla ne şirin şeyler anlatırdı.

— Musul'daki İngiliz casuslarının deşifre olması üstüne, Moskova, Kral Zogo vasıtasıyla Mustafa Kemal'e işareti çaktı. Berlin, Zogo'yu likide etmek istedi. Fransa hariciyesi, İtalya'yı öne sürerek Trieste meselesini alevlendirdi ve Irak'la gizli bir anlaşma imzaladı. Ben o zaman Bağdat'taydım...

Ağzından bal akardı sanki, hayran hayran itirazsız dinlerdin.

Bir yaz günü, bir Kadıköy vapurunun arka güvertesinde rastlamıştım ona. Beni görünce:

— Öperim, gel buraya, demişti.

İri gövdesiyle kalabalık sıranın üstünde tek başınaymış gibi rahat ve görkemli oturuyodu Yanına sıkışmıştım.

Deniz, şıkır şıkırdı. Kadınlar, kızlar, iyi taranmış saçları, yazlık ince giysileri, çıplak kolları, çıplak bacaklarıyla nefes kesecek dirilikteydiler.

Sigara tabakasını uzattı:

— Al bir sigara iç.

— Bıraktım sigarayı, bir hafta oluyor.

— Haydi efendim. Başla yeniden. Bak deniz ne güzel, kadınlar ne güzel.

Gerçekten de, deniz de güzeldi, kadınlar da. Dayanamadım, aldım, yaktım bir sigara...

— Sen benim nasıl sünnet olduğumu bilir misin?

Öyle yüksek sesle konuşuyordu ki, herkes bize bakıyordu:

— Hayır bilmiyorum.

— On yedi yaşında sünnet oldum ben...

— Yaaa. Niye o kadar geç?

— Bahriyede talebeydim. Muayenede ortaya çıktı sünnetsiz olduğum. Müdür bir kart yazdı. Al bununla hastaneye git, sünnet ol gel, dedi. Kartı aldım, hastanede sertabibin yanına çıktım, selam verip kartı uzattım. Sertabip kartı okudu, bana döndü:

— Çocuk nerde, dedi.

— Çocuk benim efendim, dedim.

— Oha, eşşekoğlu eşşek! Bu yaşa kadar ne halt ettin, dedi.

— Fırsat bulamadım efendim, dedim.

Zile bastı. Gelen postaya:

— Al bu herifi operatör bilmem kime götür. Çükünü kessinler, dedi.

Ben, postanın yanında süklüm püklüm ameliyathanenin yolunu tuttum.

Herkes bizi, daha doğrusu onu dinliyordu. Kadınlar kızlar, zaptedilmiş gizli bir gülücükle önlerine bakıyorlardı. Ben de, çevreyle ilgisizmiş gibi devam ediyordum dinlemeye.

O anlatıyordu:

— Yirmi iki, yirmi üç yaşlarında altın saçlı bir hastabakıcı, "Soyunun" dedi.

Kızara bozara soyundum. Bir külot kaldı ayağımda.

— Külotunuzu da çıkarın.

— Gözlerimi kapayıp çıkardım külotu da. Hastabakıcı eğildi, tam kasığıma iğne yapacakken, benimkinde bir faaliyet... Eee, yaş on yedi...

Davudi sesiyle sonuna kadar anlatmıştı o hikâyeyi. Bütün vapur bizi dinlemişti.

— Sonra biliyor musun ne oldu. Hayatımda ilk yattığım kadın, o hastabakıcı oldu.

Bir gün de, gençliğinde nasıl yazı yazdığını anlatmıştı. Çırılçıplak soyunur, sırtüstü yatar, sevgilisini de çırılçıplak soyup kucağına oturturmuş.

— Yazı makinesi göğsümde, yattığım yerden dikte ettirirdim orospuya. Bizanslı kızların aşklarını öyle yazdırmıştım.

Genellikle fakir yaşar, ama parasızlığını hiç belli etmezdi. Bazen zenginice birini bulur, hemen birlikte gazete çıkarmaya girişirdi. Gazetenin hazırlıkları sırasında her akşam Beyoğlu'na çıkılır, yenilir içilir; içilir yenilirdi. Sonunda para tükendiği için de, gazetenin çıkması başka bir zengin buluncaya kadar ertelenirdi.

Yine, böyle bir gazete çıkarma arifesinde sevdiği birkaç işsiz gazeteci ve ahbabı olan ünlü bir şarkıcı hanımla Boğaz'da bir lokantaya gitmişti. Sofra dolmalar, taramalar, tuzlu balıklar, midye tavalarıyla donatılmıştı. Şarkıcı hanım hafiften hafiften türküler söylüyordu.

Saat gecenin on birine doğru korka çekine şef garson gelmiş:

— Efendim kapatmak zorundayız, demişti.

O celallenmişti:

— Ne demek kapatmak zorundayız?

— Efendim, on birden sonra açık kalmaya polis müsaade etmiyor.

— Gönder sen o polisi buraya..

Şef garson, lâhavle çekerek kös kös geri dönmüştü.

Az sonra, bir bekçiyle bir polis yaklaştılar masaya. Lokantada başka müşteri yoktu. Polis:

— Lokanta kapanacak, lütfen terk edin lokantayı, dedi.

O gürleyen sesiyle:

— Utanmıyor musun ulan, dedi, vatandaşın eğlence hakkını kısıtlamaya?

— Efendim vazife başında hakaret edemezsiniz.

— Seni Kars'a sürdüreyim de gör.

— Polis bekçiye, "Kolundan tut" gibilerden işaret etti. Bekçi yaklaşınca bizimki sardalya tabağını bekçinin suratına geçirdi. O arada balıklardan biri de polisin omzuna yapıştı. Polis, balığı aldı eliyle, koyacak yer de bulamadı. Bir elinde balık:

— Buyrun karakola, zabıt tutacağız, mahkemeye sevk edileceksiniz, demeye başladı.

İşsiz gazeteciler şamata ediyorlardı:

— Sen biliyor musun biz kimiz, ekmeğinle oynuyorsun, bak karışmayız falan...

Şarkıcı hanım da:

— Rica ederim bizi rahat bırakın, diyordu.

Bekçi, lokantanın kapısına çıkmış düdük çalıyor, yardımcı çağırıyordu.

Beş dakika ya geçti ya geçmedi, iki polis daha geldi.

Durum ciddiydi.

Ama masada tehditler sürüyordu:

— E peki yarın görürsünüz.

Polisler:

— Haydi yürüyün karakola, dediler.

Bütün takım, polislerle bekçinin ortasında karakolu boyladı. Karakolda bir komiser muavini, cümbür cemaat içeri dalanları görünce:

— Ne oluyor, diye ayağa kalkmıştı.

Suç büyüktü. Lokantadan zamanında çıkmamak. Polise vazife başında hakaret. Bekçiye sardalya balığı atmak...

Bizim ünlü gazeteci, tayinlere devam ediyordu:

— Seni Van'a sürdüreceğim, seni Siirt'e... Biliyor musunuz biz kimiz?

Sarı kartlar, sarı kart taklidi hüviyetler çıkarılıp gösteriliyordu.

Komiser muavini biraz duraklamıştı. Bizimki bir komutan ciddiyetiyle:

-- Bana valiyi bul, dedi.

Durum yan odadan emniyetteki nöbetçi amire yansıtıldı. Ve nasıl olduysa oldu, vali bulundu.

— Ver bakayım valiyi bana.

Alınan telefon ahizesi:

— Öperim, sana dargındım ama şimdi barışıyorum. Nasıl oluyor da bir demokraside, vatandaşın eğlence hakkı kısıtlanıyor. Biz eşkıya mıyız? Arkadaşlarla azıcık eğlenmeye hakkımız yok mu? Abdülhamit bile yapmadı bu sizin yaptığınızı...

Ben o akşamı yaşamadım ama öyle çok dinledim ki, yaşamış gibi biliyorum.

Sonunda takım, polislerle sulh olmuş. Bu kez yine bizim üstad polislere:

— Beğendim sizi çocuklar, demiş. Siz görevinizi yaptınız. İçişleri Bakanına söyleyeceğim, hepinizi terfi ettireceğim. Başınız sıkışınca bana gelin.

Ve o hengâmede, lokantanın faturası da ödenmemiş tabii...

Gerçekten renkli insandı, renkli... Bir akşam da Haydarpaşa Gar'ında yalnız sandığı güzelce bir kadına laf atmış. Meğer kadının üsteğmen bir nişanlısı varmış az ötede. Üsteğmen bir yumruk vurmuş gözüne.

Bir anda, iri gövdesi ve moraran gözüyle hazret:

— Aferin delikanlı, diye nutka başlamış. Bir Türk subayı böyle savunmalı işte namusunu. Seni takdir ettim.

Son gördüğümde:

— Nasılsınız, demiştim.

— Domuz gibiyim, demişti.

Aslında, içinde hiç mi hiç bir kötülüğü olmayan, yaşlı ve afacanlıklar seven yaramaz bir çocuk gibiydi Yaramaz ve yalnız bir çocuk gibi...

Pancar Suratlı Bir Milletvekili

Siyasetçiler, yeni milletvekilleri oldukları zaman, yeni sünnet olmuş bayram çocuklarına benzerler. Biraz mutlu, biraz mağrur, biraz şaşkın gibiydiler. Omuzlarından sade vatandaş olmayla, uzun süren heyecanlı bir bekleyişin yükü kalkmış, rahat ve renkli bir egemenliğin ılık dünyasına geçivermişlerdir.

Yaşdaşlar, birbirlerinin yanına sokulur, birlikte yemek yer, birlikte güler, birlikte içki içerler. Sınıfını başarıyla geçmiş öğrenciler gibi kendilerini başkalarından değişik görmenin tadı vardır aralarında.

Kimi "Ne efendi adam" desinler diye, kimseye hava basmamaya dikkat eder önceleri. Kimi, bir kaşını kaldırıp, kendince etken pozlar takınır. Kimi, kırk yıllık ahbap ayaklarında, ünlü siyasetçilerin çevresinde dolanır.

Meclis odacılarıyla polisleri, bir bakışta anlarlar kimlerin yeni olduğunu ve hoşlarına gitsin diye en süzülmüş saygıyı onlara gösterirler.

Onlar da, yeniliklerini saklamaya çalışan olgun bir ses tonuyla konuşmaya kalkarlar Meclis görevlileriyle:

"Peki evladım, olur evladım" gibi...

Ancak yine de iki üç hafta sonunda yeni milletvekilleri, eskilerin arasında hızlı bir karışıma uğrayıp, belirli bir kalıbın içine dökülüverir.

Bir, 1950'de böyle olmamıştı.

CHP'nin otuz yıllık iktidarı sona ermiş, hiç Meclis deneyi olmayanlar dolmuştu parlamentoya. Yeni ikti-

dan oluşturan milletvekillerinin hemen hepsi de yeni, gıcır gıcırdı. Birbirlerinden öğrenecekleri pek bir şeyleri yoktu. Birkaç ay içinde vatanı kurtaracaklar, bütün bozuklukları düzelteceklerdi. Çoğu, gerçekten inanıyordu buna.

Gruplar halinde dolaşıyorlardı Ankara'da. Lokantalara gruplar halinde gidiyorlar, Meclis'e gruplar halinde dönüyorlardı.

Büyük kent yaşamını bilmeyenler de, epeyceydi aralarında. Ne, nasıl yenir, ne, nasıl içilir; sağa sola bakarak kıvırmaya uğraşıyorlar, sarhoş olunca da bu inceliklerden sıkılıp:

"Biz Anadolu çocuğuyuz. Öyle bıçakla mıçakla uğraşmayı beceremeyiz. Ben, bu tavuğu elimle yiyeceğim" diyorlardı.

Bir öğle üstü Karpiç'te yeni milletvekili olmuş "Anadolu çocukları"nın masasının yanına düşmüştüm. Bir tanesi tabakların iki yanıyla önüne konmuş bıçaklara, kaşıklara, çatallara bakarak, arkadaşına:

"Niye bu kadar çok koymuşlar bu çatallarla bıçaklardan?" diye soruyordu.

Öteki de, yavaş sesle cevap veriyordu:

"Bir tanesi kesmezse öteki kessin!" diye...

"Ya peki çatallar?"

"Bir tanesi düşerse, eğilip almamak için."

Garsonlar festivali uzaktan seyrediyorlar, ama hiç bozuntuya vermeden put gibi duruyorlardı.

Yeni milletvekilleri arasında zamparalar, kalenderler, pısırıklar, kendini göstermek isteyenler, hemen ayrılmaya başlamıştı.

Zamparalar, her akşam gece kulüplerine gidiyorlardı, kalenderler kebapçılara, pısırıklar eve, kendini göstermek isteyenler de Anadolu Kulübü'ne...

Gazeteciler, dalge geçmek için en safların peşine düşmüşlerdi. Bunlardan biri de pancar gibi kırmızı yüzlü, kimi görse sırıtan, genç bir adamdı. Gazetecilerle ahbaplık kurmaya çalışıyor, onlara kahve, bazen de yemek ikram ediyordu.

İç cepleri, yan cepleri, arka cepleri velhasıl her tarafı sözlü soru müsveddeleriyle doluydu.

Gazetecilere bunları teker teker çıkarıp göstererek: "Hangisini önce vereyim?" diye akıl danışıyordu.

Hiç unutmam, bu sözlü sorulardan bir tanesi şöyleydi: "Keçiören Gazinosu neden rakı satmıyor?"

Bir başkası da şöyle: "Taksim gezisindeki heykelin kaidesi neden boş duruyor?.."

Madeni keşfetmiştik.

İkide birde yanına uğruyor:

"Yeni sözlü soru var mı?" diye soruyorduk.

Pancar gibi kırmızı yüzüyle, sırıtkanlığını daha da genişleterek başını sallıyor:

"Var, var" diyordu.

Ve, ya iç cebinden, ya yan cebinden, ya arka cebinden kâğıtlar çıkarıyordu:

"Kiremit fiyatları artacak mı?"

"Akmayan Sultan Ahmet Çeşmesi için ne düşünülüyor?"

"Okuldan kaçan çocuklar için hangi tedbirler alınmakta?"

Bir iki ay sonunda Meclis'te sözlü soru verme şampiyonu olmuştu. Gündemlerin "Sözlü sorular" bölümü, sütun sütun ona ait sorularla doluydu.

Bir gün, bunları tek tek inceleyip not almış ve kendisine giderek:

"Sizinle gazete için bir konuşma yapmak istiyorum" demiştim. "Bir de şöyle büyük resminizi koyaca-

ğız. Siz, Meclis'in sözlü soru verme şampiyonusunuz. Nasıl hazırlıyorsunuz bu sözlü sorularınızı?"

Pek sevinmiş, kıpkırmızı suratında ağzı kulaklarına varmış, anlatmaya başlamıştı:

"Ben, her yere girer çıkar, her şeye dikkat ederim. Milletvekili olduktan sonra dikkatim daha da arttı. Gözüme her çarpan tersliği hemen oracıkta bir sözlü soru olarak yazıyorum."

"Peki, Keçiören Gazinosu'nun niçin rakı satmadığını neden merak ettiniz?"

"Efendim, hava almak için biraz Ankara'nın dışına çıkayım, dedim. Keçiören'e gittim. Bir de baktım orada, otobüs durağının yanında bir gazino var. İçeri girdim. Hoş bir yer. Genç çocuklarla genç kızlar oturuyorlar. Garsonu çağırdım. Bir rakı söyledim...

'Rakı yok efendim' dedi.

'Neden?' diye sordum.

Belediye izin vermiyormuş. Gazinonun sahibi çok uğraşmış, bir türlü izin çıkaramamış. E, bir milletvekilinin görevleri içine girer bu işler. Hemen oracıkta hazırlayıverdim sözlü soruyu. Şimdi, İçişleri Bakanı cevap verecek. Keçiören Gazinosu'nda neden rakı satılmadığına... Olur mu yani efendim. Bu bizim milli içkimiz. Üstelik, Tekel malı. Hem hazinenin gelirini artırmak istiyoruz, hem rakı sattırmıyoruz. Eski iktidardan kalma çarpıklıklar bunlar. Türkiye'de böyle en az, rakı satamayan yüz gazino olsa, Tekel'in bundan yıllık zararı otuz altı bin lirayı bulur. İşte, hazineye açıktan bir gelir!... Öyle değil mi efendim?"

"Öyle efendim" diyordum. "Gerçekten çok haklısınız. Peki, kiremit fiyatlarının artıp artmayacağını neden sordunuz?"

"Bizim bacanak bir ev yaptırıyor. Daha temeli yeni çıktı. Benden rica etti kiremit fiyatlarının artıp artmayacağını öğrenmemi. Artacaksa, şimdiden alacak kiremitleri. Bir milletvekili vatandaşın emrinde olmalı. Kiremit fiyatları artacaksa, neden vatandaş kiremitini şimdiden almasın? Öyle değil mi efendim?"

Ben, hep:

"Öyle efendim" diyordum. "Ya okuldan kaçan çocuklar için verdiğiniz sözlü soru?"

"Biliyorsunuz, hepimiz Ankara'ya geldik. E, biz Ankara'ya geldik diye evde de otorite sallandı. Hanımdan mektup aldım. Çocuklar kaçmaya başlamışlar okuldan. Öteki arkadaşlarla konuştum. Onların da başında aynı dert var. Onların çocukları da kaçıyormuş okuldan. Bakanlığın bir tedbir alması gerek buna. Devlet işlerini düşünürken çocukların yanında duramıyoruz. Onlar da kaçıyorlar okuldan. Böylece, biz bir bozukluğu düzeltelim derken, memlekette bir başka bozukluk çıkıyor ortaya. Bunu önlemek gerek; öyle değil mi efendim?"

"Öyle efendim" diyordum.

"Bakın, dün gece bir sözlü soru daha yazdım: Ulus Sineması önünde neden taksi durmuyor, diye. Gece sinemaya gittim. Çıktım, ortalıkta hiçbir araba falan görünmüyor. Bizim orada iki otobüs, sinemanın kapısında filmin bitişini bekler. Belediye başkanı bizden olduğu için, bu sorunu çözdü. Burada ne otobüs bekliyor, ne bir şey. Bir taksiye işaret ettim, aldırmadı geçti. Bir başka taksiye işaret ettim, o da aldırmadı geçti. Ben de, hemen ayaküstü yazdım sözlü soruyu... Birazdan vereceğim Meclis Başkanlığına... Haksız mıyım? İnsan kendi başına gelmedikçe vatandaşın sıkıntısını anlamıyor; öyle değil mi efendim?"

"Öyle efendim. Daha başka sözlü sorularınız var mı? Yazmışken onları da yazalım..."

Pancar surat, koynunu koltuğunu yoklamaya başlamıştı. Üç beş kâğıt daha çıkardı:

"Bunlar var, ama verip vermemekte kararsızım."

"Nedir, bakabilir miyim?"

"Tabii, tabii. Bir tanesi, yanmayan apartman otomatikleri hakkında. Gece giriyorsun apartmana, otomatiğin düğmesine basıyorsun, yanmıyor. Üç kat merdiveni karanlıkta çıkacaksın. Geçen akşam az daha düşüp kafamı patlatıyordum. Milletvekilleri böyle olmadık bozukluklardan ötürü düşüp kafalarını patlatırlarsa, sonra nasıl vatandaşların işleriyle uğraşabilirler?.. Öyle değil mi efendim?"

"Öyle efendim. Ötekiler hangi konuda?"

Önündeki kâğıtları gözden geçiriyordu:

"Bu da pazar günü Merkez Postanesi'nin neden bayrak asmadığına dair. Pazar günü postanenin önünden geçiyordum, baktım direkte bayrak yok. Şanlı bayrağımız ne kadar çok dalgalanırsa vatandaşın yüreği o kadar gururlanır. Resmî dairelerin dikkat etmesi gerekir buna. Öyle değil mi efendim?"

"Öyle efendim."

"Bakın bu da, yine PTT ile ilgili. Pulların arkasına neden yeterince zamk sürülmediği hususunda. Mektubun üstüne pul yapıştıracaksın, pulun arkasını yalıyorsun, yalıyorsun; yapışmıyor bir türlü. Vatandaşın o pulu alırken ödediği paraya, pulun zamkı da dahil. Biraz bolca sürmeliler zamkı. Pul yapışmaz da düşer, pulsuz diye, mektup da gideceği yere gönderilmezse; vatandaşın güveni kalmaz devlete, biiiir... Mektupla yapacağı birçok önemli işi yapamaz, ikii... Öyle değil mi efendim?"

"Öyle efendim. Başka..."

"Bir de, Kale'deki saatin ayarı niçin bozuk, Kale'ye çıkmıştım, kuledeki saate baktım, on biri beş geçe durmuş. Hep ihmal, dikkatsizlik... Eski iktidarın hataları. Yalnız bu soruyu hangi bakanlıktan soracağımı bilemiyorum. Kale'nin saati belediyeye mi ait, yoksa Müzeler Genel Müdürlüğü'ne mi kestiremedik. Arkadaşlara sordum, onlar da bilemediler. Siz biliyor musunuz?"

"Tam bilmiyorum ben de. Ama bütün bakanlıklardan başbakan sorumludur. Başbakana sorun isterseniz."

Hemen kaleme davranmış:

"Olur" demişti. "İyi akıl ettiniz. Başbakandan sorayım bunu."

Bizim konuşma, gazetede yayınlandı. Epey de yankı yaptı. Pancar suratlı milletvekili de gazetede resmini görmekten hoşlanmış, önce bana tekrar tekrar teşekkür etmişti. Ama aradan bir süre geçtikten sonra beni görünce yüzünü asmaya, konuşmadan geçip gitmeye başladı.

Meğer grupta azıcık kulağını çekmişler:

"Buraya bak, gazetecilere alay konusu oluyorsun, sözlü soru önergesi diye öyle abuk sabuk şeyler sorma" demişler.

Kemikkıran

Onu ilk kez cezaevinin demir parmaklık, demir parmaklıklı kapı ve betondan ibaret atmosferinin az ışıklı bir koridorunda görmüştüm. Pergel gibi gerilmiş ince bacakları ve sırım gibi vücuduyla, elinde kalın bir sopa, yerleri silsinler diye sübyan koğuşundan çıkarılmış on iki on üç yaşındaki çocukları bağırarak dövüyordu.

Koridor, uzun, çok uzundu. O koridorun sonunda, kovboy filmlerinde rastlanan, ince uzun, ayrık bacaklı bir siluet çiziyordu. Sopayla çocukların kafasına, gözüne, omzuna hızlı hızlı vurduktan sonra, ellerini arkasına koyuyor; Laz şivesiyle:

— Hepünüzün çanina siçacağum, diyordu.

Adı, cezaevinde çok ünlüydü. Nerde görünse, en azılı mahkumlar bile Azrail görmüş gibi süt dökmüş kediye dönerlerdi. Söylentilere bakılırsa birkaç kişiyi hücrede döve döve kemiklerini kırarak öldürmüştü. Onun için adı "Kemikkıran"a çıkmıştı. Koğuşları bir pire çevikliğiyle dolaşır, içeri girince ayağa kalkan mahkumlara, iki eliyle havayı aşağı doğru bastırarak:

— Ha oturün uşahlar, derdi.

Bir akşam da benim yattığım koğuşa gelmişti. Koğuş, uzun masalar ve banklardan ibaretti. Ranzalar ve tuvaletler üst katta idi. Üst kata, koğuşun dibindeki taş merdivenlerden çıkılırdı. Yana doğru sürülerek açılıp kapanan kalın çelik kapı, kocaman kilidiyle bu iki katlı koğuşun üstüne kapanırdı. Ve artık yıllarını o uzun masalı taş salonda, üst kattaki demir ranzalar arasında

geçirirdin. Bir de kocaman beton bir avlu vardı. Dört bir yanı cezaevinin blokları ve duvarlarıyla çevrili bir avlu. Yalnız gök görünürdü avludan. Dış dünya olarak başını kaldırır, sadece göğe ve bulutlara bakardın.

Kemikkıran içeri girince herkes ayağa kalkmıştı. Koğuşun tavanında çıplak ampuller, beton duvarlarla beton zeminde eriyen, sarı sönük ışıklar dağıtıyordu.

Koğuşun temsilcisi, Atatürk döneminde Meclis polislerinden ihtiyar bir araba kaçakçısı, gün görmüş kişilerin misafirperverliğiyle başgardiyan yardımcısına:

— Kuzum şöyle buyur, kuzum böyle buyur, diye her zaman kendinin oturduğu baş köşeyi gösteriyordu.

Kemikkıran, avuçlarıyla havayı aşağı doğru bastırıp:

— Ha oturün uşahlar, demişti.

Tavırları aceleci ve çevikti. Bütün cezaevinden tek başına sorumluymuş gibi pozlarla fazla oyalanacak vakti yokmuş gibi yapıyor, kahve çay ikramlarına karşı:

— Yok hemen kaçacağım, diyordu.

Koğuş temsilcisi, ısrar ediyordu:

— Bir kahvemizi iç, bir çayımızı iç.

Kemikkıran sonunda büyük bir lütuf cömertliğiyle:

— E haydi, dedi, bir çayınızı içeyim.

Bunu kabul edişi koğuş temsilcisinin forsunu artırıyordu koğuşta. Yeni gelmişler, temsilcinin, başgardiyan yardımcısıyla dost olduğunu anlıyor ve ona göre temsilciye karşı ayaklarını denk almaları gerektiğini hemen kavrıyorlardı.

Temsilcinin çevresi yani koğuşun seçkinleri de Kemikkıran'ın oturduğu masanın çevresine saygıyla oturdular.

Ben de masadaydım, acemi ve enayi, yapıştırma bir nezaket gülücüğü vardı dudaklarında.

Kemikkıran yeni mahkumlardan sesi güzel bir hafızı övüyordu.

— Önce, hafızlığına inanmadım. Ha şöyle otur bakayım biraz yanıma dedim ve imtihan ettim oni. Billur gibi sesi var çocuğun. Çok yanik okuyor. Ha oni çıkarıcağum bu cuma camiye.

Dinleyenler, büyük isabet, çok doğru, ne kadar iyi ediyorsunuz, gibilerden huşu ve anlayışla başlarını sallıyorlardı.

Birden ayağa kalktı Kemikkıran:

— Ben kaçayım, dedi.

Daha öteki koğuşlara bakacaktı. Katillerden bir bölümünün yattığı "hasımlar" koğuşunda, iki kişi dövüşmüş, biri ötekinin yüzünü kesmişti. Kemikkıran falakaya yatıracaktı ikisini de... Bu saatten sonra onca yorgunluk üstüne bir de adam dövmek zorundaydı. "Ne yapacaksın birader" türünden bir iç çekişle, ellerini iki yana açıyor, boynunu sağa doğru büküyordu.

Temsilci yarı dost, yarı mahkum, yarı nazik, yarı "senli benli" bir ses ayarlamasıyla:

— Arayı çok uzatma canım, özlüyoruz, diyordu.

Temsilci ve koğuşun seçkinleri, başgardiyan yardımcısını kapıya kadar hacı uğurlar gibi geçirdiler.

Günler, haftalar, aylar geçtikçe daha yakın tanıdım Kemikkıran'ı. Gücünü, zekâsını, yürekliliğini, üstün yeteneklerini anlatmaya meraklıydı. Gardiyanlığa başlamadan önce ayı avcısı olduğunu anlatıyordu. Bazen ayı avcılığını bırakıyor, maden çavuşu olduğunu söylüyordu. Bazen de maden çavuşu olmayı bırakıyor, karayollarında bakım amiri olduğunu söylüyordu. Birkaç kez de, milletvekili seçimlerinde politikacı olarak

çalıştığını, hatta bir partinin kendisine adaylık teklif ettiğini söylemişti.

Bütün bunları başı sonu olmadan, birbirine karışmış film ve fotoğraf gibi anlatırdı. Örneğin:

— Hava kış. Ayının yattığı ini gördüm ben. Yanımdaki uşaha "sus, kıpırdama, tüfeği inin kapısına doğru tut" dedim. Hemen soyundum anadan doğma. Ayı çıplak adama bir şey yapmaz. Yavaşça yüzükoyun süründüm ayının inine. Ayı içerde dibe uzanmış tabanını yalıyor. Beni görünce homurdandı. Sürüne sürüne yaklaştım yanına. Ben kolundan tutmak istiyorum, kolunu çekiyor, homurdanıyor. Bir iki... Birden iki elimle kavradım bacağını. Homurdanarak üstüme yattı. Tekmeyle karnına vuruyorum, homurdanıyor. İki elimle de, üstümde ayı, kapıya doğru çekmeye çalışıyorum kendimi. Yavaş yavaş, yavaş yavaş, ayıyı üstümde çeke çeke kapıya vardım. İstiyorum ki onun başı benden önce çıksın dışarı. Tam kapının dibinde, birden ayının arkasına attım kendimi. Elimle ayağımla ayıyı kıçından iterek, kafasını çıkarttım dışarı. Bizim uşah, ayının kafasını görünce, mavzerle dayandı kurşunu...

Biz, abartılmış bir hayretle:

— Valla bravvo. Kolay değil, doğrusu pes, falan derdik.

Başka bir gün:

— Baktım, ocakta grizu patlayacak, diye başlardı. Uşahlara, kapıya gitmeye vakit yok, dedim. Dipteki bacadan çıkacağız.

Biz sorardık:

— Baca mı vardı ocağın dibinde?..

Lafını bölmez:

— He öyle, diye devam ederdi. Önce ben vurdum kendimi bacaya. İki ayağımı bacanın iki yanına, iki eli-

mi de iki kıyıya dayadım, başladım kendimi yukarı çekmeye. Tam tepeye çıktım, aşağısı gümledi...

Yahut:

— O gün baktım koğuşlarda durum bozuk. Hemen telefonla Ankara'yı, bakanı aradım. "Beyim" dedim. "Vaziyet böyle böyle." Bakan, beni tanırdı. "Oğlum elinden geleni yap, ben şimdi gereken emirleri vereceğim" dedi. Derken, jandarma dışardan yaylım ateşine başladı. İçerde mahkum kapıları parçalıyor. Müdür ortalıkta yok. Ben, durumu anlatmak için telefonla bakanı arıyorum...

Bazen de:

— Atladım cipe, derdi. Rahmetli babamın yakın dostuydu bölge müdürü. Çok iyiliği dokunmuştu babamın ona. Bana da o senin amcandır, sözünden dışarı çıkma, diye nasihat etmişti. Müdür seçimlerde koydu adaylığını, ama karşısındaki rakibi kuvvetli. Ciple, doğru şehirdeki kahveye geldim. Topladım uşakları. Müdürün milletvekilliğini sizden istiyorum, dedim. Uşaklar, "Sen iste, gerisini biz yaparız" dediler.

Ve, biz hep aynı hayranlıkla dinlerdik.

Derken, genç gardiyanlardan biri gelir, hazırol durur:

— Başefendi, hırsızlar koğuşunda birini ötekinin yatağında yakaladım, derdi.

Kemikkıran sopasını kapıp ayağa fırlar:

— Zorlama mı gönül rızasıyla mı, diye sorardı.

— Gayrı bilmiyorum, bir tanesi "zorlama" diyor...

Başgardiyan yardımcısı bize döner, "Tövbe tövbe" diye iki elini yana açıp, boynunu sağa büker, sonra da:

— Haydi şimdilik eyvallah, diye çıkıp giderdi.

Sezdiğim kadarıyla, Kemikkıran cezaevi yönetiminden de hoşnut değildi. Yöneticileri yetersiz ve ace-

mi buluyordu. Bütün yükün kendi üstünde dönüp dolaştığından yakınıyordu.

Ama yine de gerek savcı yardımcısının, gerek müdürlerin yanında, her emre hazır bir terbiye içinde duruyordu.

Öteki başgardiyan yardımcılarıyla da su üstüne çıkmayan gizli bir rekabet vardı aralarında...

Fırsat buldukça, üstünkörü birbirlerini çekiştirirlerdi. Biz ise daima tarafsız kalır, sesimizi çıkarmazdık.

Bazen, bir mahkum kaçardı. Genellikle de en sakin, en disiplinli görünenlerden biri kaçardı.

Kemikkıran:

— Ben anlamıştım onun bir bok yiyeceğini derdi. Hep böyle düşünceli düşünceli önüne bakmasından kuşkulanmıştım. Üst pencerelerden birinin demirini kesip, köşedeki borudan dama çıkmış. Ben öteki taraftan dolanıp fırladım dama ama kendini aşağı attı. Jandarmaya bağırdım, yetişemedi. Karanlıkta ortalığı karıştırmamak için çekmedim tabancayı... Yoksa orada muhlardım onu.

Esrar, hap, şiş yakaladıkça da gelir:

— Donundan çıkardım, ceketinin astarından çıkardım, yastığının içinden çıkardım diye mesleki ustalığını kanıtlayan ayrıntılı bilgiler verirdi.

Biz, hep öğretmenlerle iyi geçinmeye çalışan uslu, kurallara bağlı, asla laubaliliğe kaçmayan, efendi okul çocukları gibi, dinlerdik anlatılanları.

Sonra, koğuşta ranzaların bulunduğu ikinci katın ta en dibindeki demir parmaklıklı pencereden uzaklara bakardık. Bir o pencereden uzaklara bakardık. Bir o pencereden geceleri uzaklarda bir iki ışık görünürdü. Özgür yaşayanların ışıklarıydı onlar.

Ve biz, daha kimbilir ne kadar yatacaktık o koğuşta.

Suçumuz da, inandıklarımızı, düşündüklerimizi söyleyip yazmış olmaktı.

Kırk beş yaşında, çeyrek yüzyılın bir kalem işçiliğinin büyük ödülü olarak bizi cezaevine kapatmışlardı.

Kemikkıran bile bazen bu işe şaşar:

— Olacak şey değil ama olmuş bir kez, Allah kurtarsın, derdi.

Bir Ressam

İnce kemikli, ufarak bir adamdı. Başında, ortası yuvarlak olarak çökertilmiş, yumuşak, eski bir fötr şapka, boynunda papyon kravat gibi bağlanmış ince siyah bir kurdele ile dolaşırdı. Elbiseleri eski ama ütülü; ökçeleri aşınmış ayakkabıları, daima boyalıydı.

Her türlü itilip kakılmaya, alaya ve hatta hakarete karşı ezilmeden esnek durmaya alışmış bir hali vardı. Ne söylersen söyle, üstünden kayıp akar gibiydi. Görünümündeki çaresizlikle zavallılığı, kendince bir feylosoflukla dengelemeye çalışırdı.

Ressamdı. Ünlüydü. Tanımayan yoktu kendisini Ankara'da. Ama hep ayak altında, tekme yemiş yedi yavrusu gibi dolaştığı için kimse ciddiye almazdı onu.

Balolarda, kokteyllerde dolaşır, dışardan gelmiş diplomatların, sanatçıların, siyasetçilerin profilden ayaküstü resimlerini çizerdi.

Sonra bu çizdiği profilleri *Ulus* gazetesinin gece sekreteri Cemal Sağlam'a götürürdü, gazeteye koysun diye...

Cemal Sağlam:

— Geç kaldın, gazete basılıyor, derdi.

O, hiç sesini çıkarmaz, boynu azıcık bükük, öyleayakta sessiz dururdu.

Cemal Sağlam, önüne konmuş karakalem portreye bir kez daha bakardı:

— Yarım saat önce gelseydin, verirdim klişehaneye... Ama artık olmaz, geç kalırız.

Bu sözlere aldırmadan, bükük boynuyla Cemal Sağlam'ın karşısında durmaya devam ederdi.

Sağlam:

— Arşive kaldıralım, gerekirse ilerde kullanırız, derdi.

Ağlamaklı kırışıklıkla buruşan yüzünün, gülümsemeye çalışan dudakları kıpırdardı:

— Aktüalitesi geçer, kullanmazsınız.

— Vallahi kullanırız.

— İsterseniz yetiştirirsiniz yarına.

— Nah işte birinci sayfanın son yazısını veriyorum.

— İsterseniz yetiştirirsiniz.

Cemal Sağlam:

— İyi peki, der ve zile uzanırdı.

İçeri giren odacıya da portreyi verir:

— Al bunu çabuk klişehaneye götür. Hemen yapsınlar, derdi.

Ressamın yüzünde kazanılmış büyük bir zaferin mutluluğu güneşlenir ve dudakları bu kez daha gerçek bir gülücükle kıpırdardı:

— Teşekkür ederim.

Ama ayrılmaz, yine öyle ayakta beklerdi.

Sağlam:

— Fişini yarın yazarız, derdi.

— Siz geç geliyorsunuz, vezne kapanmış oluyor.

Sağlam:

— Peki, derdi ve yeşil mürekkepli kalemiyle fiş kâğıdını "beş lira" üstüne doldururdu.

Ressam fişi alırken daha da genişleyen kırışık gülücüğüyle yine kıpırdatırdı dudaklarını:

— Teşekkür ederim.

Ama gitmez, beklemeye devam ederdi.

Sağlam:

— E daha ne bekliyorsun, derdi.

— Orijinalinin klişehaneden gelmesini.

Orijinalin klişehaneden gelmesini...

Ressamın bütün sanat ve yaşam gururu, bu cümleydi. İtiliyor, kakılıyor, bekletiliyor, alay ediliyor ama "beş lira"ya, yaptığı resmin sadece bir defalık yayım hakkını satıyordu. Orijinalini satmıyordu. Klişe çekildikten sonra bir cebinde "beş liralık" fiş, öteki cebinde karakalem yapıtı, öyle gidecekti bekâr odasıyla stüdyo karışımı tavanarasına...

Her şeye boyun eğer duruyor, sanattan, ressamdan pek bir şey anlamayan yabanilerin suyuna gider görünüyor, beş kâğıda portre çizerek adını taze tutuyor, ama hiçbir şekilde yapıtını ucuza satmıyordu.

Benliğinin gizli kasasını açan kilidin şifresi, bu davranıştaydı.

Herkes onunla alay ederken, o da herkesle alay ediyordu böylece.

Ulus gazetesiyle Ankara Palas ve Karpiç'in ilginç bir maskotu gibiydi.

Bir süre Fransa'da bulunmuştu. Bir okulda da resim öğretmeniydi. Kimseyle uğraşmadığı için, üstüne yıldırım çekmez, cürümsüz enayi bir ressam ayaklarında, mütevazı yaşamını sürdürür giderdi.

Acaba gerçekten enayi miydi?

Bir gün kendisine:

— Bana öyle geliyor ki, sen göründüğün kadar enayi değilsin, demiştim.

Ağlar gibi buruşturduğu yüzüyle beylik gülücüğünü yapmıştı.

— Gel otur da, bir kadeh bir şey iç.

Ama ısrarım karşısında bir kadeh şarap içmeyi kabul etmişti.

— Başkaları mı seninle alay ediyor, sen mi başkalarıyla, anlayamıyorum. Söyle hangisi?

Yine o ağlar gibi buruşan yüz ve gülücükle genişleyen dudaklar ve beklenmedik bir cevap:

— Belki ikisi de...

Şarap içerken, bir Paris anısını anlatmıştı.

Paris'te bir sokak kadını yolunu kesmişti:

— Gelsene benimle, demişti.

O ise kızarmış, aldırmadan yoluna devam etmek istemişti.

Kadın bağırmıştı arkasından:

— Niye gidiyorsun, gelsene.

Başını çevirip:

— Bilmiyorum ki ne istiyorsunuz, demişti.

Kadın gülmüştü:

— Neyi bilmiyorsun, bir kadının üstüne çıkmayı mı?

Konu bu yöne kayınca, azıcık sıkıştırmaya çalıştım ressamı:

— Sahi yahu, sen ne biçim sanatçısın, hiçbir kadınla görmedim seni. Kadınsız mı yaşıyorsun?

— Söylenmez, o bir sırdır, diyordu.

Ve kendine benzer bir gülücüğüyle kıs kıs gülüyordu.

O akşam, bir de bir nüktesini anlatmıştı.

Ünlü bir karikatürist kendisine takılmak istemiş, şapkasının altındaki dağınık saçlarını göstererek:

— Maşallah çayır gibi olmuş saçların, demiş

O da:

— Dilediğin kadar otlayabilirsin, müsaade ediyorum, demiş.

Bu nüktesine karşı, bir beğeni bekler gibi buruşuk gülücüğüyle bakıyordu yüzüne:

— Yaşa, demiştim. Yaman adamsın vallahi.

"Öyleyimdir" gibilerden başını öne eğerek devam etmişti buruşuk gülücüğüne.

Gerek *Ulus* gazetesine, gerek CHP'li kodamanlara karşı en büyük şemsiyesi vaktiyle Atatürk'ün de portresini çizmiş olmasıydı. Bu portreyi Atatürk imzalamıştı. Ve portre, okul kitapları dahil sayısız yerde çıkmıştı.

— Orijinalini verdin mi kimseye? diye sormuştum.

— Katiyen, demişti. Ben resimlerimin orijinallerini vermem.

— Ya Atatürk isteseydi ne yapacaktın?

Omzunu silkmişti:

— Vermezdim...

— Haydi haydi atma.

Direnmemiş, susmuştu.

Bir gün atölyesine götürmüştü beni. Yağlıboya fevkalade başarılı bir Abdülhak Hamit portresi görmüştüm.

— Bu senin mi be?

— Benim.

— Yahu çok güzel bu. Nasıl yaptın bunu?

Yine omuzlarını silkmişti.

— Ne olur ver şunu bana...

— Olmaz, sana bir tane küçüğünü yaparım.

Ressamların değişmez bir atlatmacasıydı bu. Çallı'dan da "Çorap Giyen Kadın"ı istediğim zaman aynı şeyi söylemişti: "Sana bir tane ayrı yaparım."

Bu atlatmacayı bildiğim için:

— Vermezsen verme, demiştim. Bir gün seni yine ben yazacağım. Benden başka kimse yazmayacak. Bunu bilesin. Dudaklarını bükmüştü:

— Peki yazarsan, ne zaman yazarsın?

— Pazarlık mı edeceğiz? Öldüğün zaman yazacağım tabii.

Tuhaf bir bulut geçmişti gözlerinden:

— Kimse yazmaz, sen de yazmazsın.

Ve yağlıboyalarını gerçekten beğendiğimi görünce de öteki tuvallerini göstermişti. Çoğu başarılı "Nü"lerdi. Kadınsız dünyasının kadınlarıymış gibi görünmüştü gözüme o "Nü"ler...

— Bunlardan bir tanesi bir sefirenin, ama hangisi olduğunu söyleyemem, diyordu.

— Ulan, sen ayak altında dolaşıp dolaşıp, sonra burada sinsi sinsi bir şeyler karıştırıyorsun ya, neyse, demiştim.

Aman nasıl keyiflenmişti. Ve yine başını sallamıştı. "Öyleyimdir" gibilerden...

Epey oluyor. Üç yahut belki de dört yıl... Bir sabah, gazetelerin iç sayfalarında tek sütun üstüne üç satırla öldüğünü okudum.

Hiç kimsesi yoktu dünyada.

Arkasından kala kala sadece karakalem profilden çizilmiş portrelerin orijinalleriyle "Nü"leri ve Abdülhak Hamit'in monokllü yağlıboyası kalmış olmalıydı.

Hocanın Kuzusu...

Oldukça yaşlıydı. Ama dinç bir yürüyüşü, dinç bir sesi vardı. Şakaklarıyla ensesini üç numarayla aldırır, beyaz saçlarını da arkaya doğru tarardı. Kaşları kırçıl ve gürdü. Galiba bazen, azıcık da bıyık gibi burardı kaşlarının ucunu...

Gazetenin içinde sırtında yelek, aptes almaya gider gibi kolları sıvalı, öyle dolaşırdı. Kendisine:

— Vay hocam merhaba, diyenlere, tespihli eliyle yerden alaylı bir Osmanlı selamı verirdi.

Odası sedirli, semaverliydi. Duvarlarda eski yazılar, masasında eski biçim hokkalar, kamış kalemler vardı.

Galiba biraz da inat olsun diye, eski kafa bir Osmanlı gibi görünüp yaşama inadındaydı. Kartal'daki çiftliğine istasyondan eşekle giderdi. Kurban bayramlarında da kurbanları kendi kesip yüzerdi.

Her sabah aynı tren aynı vapurla inerdi İstanbul'a. Akşamları da yine aynı vapur, aynı trenle dönerdi. Yol boyu çevresini belirli bir yolcu grubu kuşatırdı ve o yaşlı bir üstad edasıyla, hutbe hatibi gibi eski anılarını anlatırdı onlara. Sesi, her yerden duyulurdu.

Vaktiyle Mustafa Kemal'e karşı çıktığı, biraz Sarayı, biraz da İngilizleri tuttuğu için, Cumhuriyetin ilk yıllarında dışarıya sürgün edilmişti. On yedi yıl kalmıştı Paris'te... Gündüzleri garaj işçiliği, bulaşıkçılık yapıp, geceleri tiyatrolara giderek...

Çok güzel Fransızca konuşurdu. Ama okuyucularıyla hayranlarına Avrupalı yüzünü pek göstermez, onlara daha çok Farsça, Arapça, Osmanlıca beyitler okumayı, Kuran yorumları yapmayı tercih ederdi.

Hemen o kuşağın bütün yazarları gibi renkli ve alaylı bir anlatımı vardı. Alaturka musikiden Ali Paşa pilavına, Hafız'dan Sadi'ye, Molière'den Damat Ferit kabinesine kadar her telden çalar, bin bir değişik konu üstünde çeşitlemeler yapardı...

Ve, çok geniş bir kültürün aşık atılmaz bir virtüözüymüş gibi görünmeye bayılırdı.

Oysa, neyi ne kadar bildiği pek belli değildi ve genellikle hiçbir kaygı duymadan tatlı tatlı atardı.

Severdim onunla konuşmasını.

Başbaşayken, çok daha içten olurdu:

— Boşuna harcıyorsun kendini. Burdan bir bok çıkmaz. İleri fikir mikir diye çırpınacağına, azıcık dinden diyanetten dem vursan, bütün millet peşine takılırdı.

Ama başkaları varken ses tonunu değiştirir, tepeden pozlarla bilgisizliğimin altını çizmek ister gibi tasavvuftan, divandan söz açardı. Sonra da azıcık bana bakarak:

— Şimdiki gençler bunları bilmezler, derdi.

Bir gün Ali Ulvi ile otururken, sırtında yelek, sıvalı kollarıyla hızlıca odama girmiş:

— Yahu sen bilirsin: Şu "Terkibi Bent" ile "Tercii Bent" arasındaki farkı söylesene, demişti.

Ali Ulvi çok şaşmıştı buna... Ben de gerek konu, gerek vezin, gerek biçim olarak, arasındaki farkı anlatmaya çalışmıştım. Oysa divan edebiyatındaki nazım şekilleri, onun dükkânına ait mallardandı.

En sevdiğim hikâyelerinden biri Tamburi Cemil'e ait olan anısıydı.

Bir yaz gecesi sabaha karşı bir havuz başında arkadaşlarıyla Tamburi Cemil'in tamburunu dinlemişlerdi. Ufukta fecir söküyordu. Ortalık derin bir huşu içindeymiş gibi sessizdi. Tamburi Cemil, kendinden geçmiş çalıyordu. Tamburun "inleyen nağmeleri" dalların yapraklarından havuzun sularına ve boynu bükük güllere perde perde dağılarak, bahçenin sonsuzluklarında yankılanıyordu.

Derken, bir bülbül gelip konmuştu havuzun kıyısına...

Çıt çıkmıyordu..

Ve bülbül, Tamburi Cemil'i dinliyordu.

Aynı hikâyeyi ikinci anlatışında bülbülü havuzun kıyısından kaldırmış Tamburi Cemil'in omzuna kondurmuştu.

Üçüncü anlatışında da, tamburun sapına kondurdu.

— Hoca, tamburun sapı sallanır, bülbül kolay duramaz orda, demiştim.

— Gözlerimle gördüm efendim, durdu, diyordu.

Ben ise:

— Hoca, bülbülün sesi bize güzel geldiği için, tamburun sesi de bülbüle niçin güzel gelsin, diyordum. Bülbül musikiyle uğraştığı için öyle ötmüyor ki, ötüşü öyle olduğu için öyle ötüyor...

Hoca, beni çok ham ve anlayışsız buluyordu. Bu kadar katı bir gerçekçilik ne musikiden, ne şiirden, ne bülbülden anlardı.

Ve ben, ne dersem diyeyim, bülbül o gece Tamburi Cemil'in tamburunun sapına gelip konmuştu.

Sevdiğim başka bir hikâyesi de, Mısır'a ait bir anısıydı.

Vaktiyle Mısır'da bir gece kulübüne gitmişti. Sahneye çırılçıplak güzel bir kadınla kurdelelerle süslenmiş erkek bir eşek çıkarmışlardı. Ve kadın müziğe uyarak eşekle sevişmişti.

— Yahu yapma hoca, olacak şey değil bu, diyordum.

— Vallahi oldu, diyordu.

Nasıl olduğuna dair de teknik bilgiler veriyordu. Eşeğin organını kıvırıp kuyruğunun altından çıkarınca olabilirmiş. Öyle söylüyor, ısrar ediyordu.

Yine Mısır'da aynı kulüpte, mayolu bir adam, elinde su dolu koca bir leğenle çıkmış sahneye...

Adamın mayosunun kıçı yusyuvarlak açıkmış. Leğeni yere koymuş. Orkestranın trampetleri çalmaya başlamış.

Ve adam çömelip kıçıyla leğendeki suyu sonuna kadar içine çekmiş, sonra yine leğene geri püskürtmüş. Üç beş kez tekrarlamış bu numarayı. Bütün salon alkıştan inlemiş...

Ben hep:

— Yahu hoca olmaz böyle şey, diyordum.

O:

— Gözlerimle gördüm efendim, oldu, diyordu.

Olabileceğini kanıtlamak için de Borazan Tevfik'i örnek gösteriyordu.

— Borazan Tevfik de orasıyla borazan çalardı. Onun için Borazan Tevfik derlerdi ona...

Hocada, hikâye çoktu.

Gençliğinde İttihatçılar kendisini tutuklayıp bir bodruma atmışlardı. Bodrumda bir deli vardı. Deli parmaklarıyla alt dudağına vurarak "Bır bır bır bır" yapıyordu. Hoca deliyi görünce endişelenmişti. Azıcık uyumaya kalksa delinin ne halt edeceği belli olmazdı.

Onun için önce delinin gözünü korkutmak gerekiyordu.

Hoca:

— Şöyle gerildim gerildim, diyordu, delinin suratı budur diye yanağına bir Osmanlı tokatı aşkettim.

Deli tokatı yiyince, parmaklarıyla dudağında "Bır bır bır" yapmaktan vazgeçmiş, gidip bir köşeye sinmişti.

Hocanın bir başka özelliği de, alaturka musiki konserleriyle tiyatrolara gitmek ve ertesi gün sütununda eleştiriler yazmaktı.

Pek tatlı yazardı bu eleştirileri. Örneğin Tennessee Williams'tan şöyle bahsederdi:

- Herifin biri saçma sapan bir şey yazmış. Adı da Teneke Williams mı neymiş. Çok sıkıldım, uykum geldi. Piyesin kahramanı azgın bir herif, karısı ortalıktan kaybolunca boyuna baldızına saldırıyor. Böyle rezillikleri piyes diye oynatıyorlar. Ne ar kaldı, ne hâyâ...

Gazetede maaşların artacağı yahut ek bir maaş verileceği söylentileri çıkınca, kolları sıvalı, bana gelir:

— Doğru mu yahu bu, diye sorardı.

— Doğru galiba hocam, derdim.

Bileğini bükerek sallar:

— Movado, derdi. Hiç sanmam, geçen yıl da öyle dediler, asla çıkmadı...

Bir gün Refik Halit'i, Doğan Nadi'yi, beni, çiftliğinde kuzu yemeye davet etmişti.

Sıcak bir yaz günüydü. Bahçenin bir köşesinde bütün bir kuzu, bir kazığın ortasında döne döne pişiyordu. Ortalığa mis gibi kokular yayılıyordu. Ağaçların altına bir sofra hazırlanmıştı.

Güle şakalaşa konuşuyorduk.

Sonunda oturduk sofraya. Kuzuyu cızırdaya cızırdaya getirdiler. Hepimiz, filmlerde gördüğümüz gibi kuzunun şöyle bir ırgalanınca parça parça ortadaki lengere düşeceğini sanıyorduk.

Hoca, adamları ve sonunda hepimiz, kuzunun takılı olduğu sırığı sofranın üstünde sallamaya başladık. Kuzu bir türlü dağılıp dökülmüyordu. Hoca parmaklarıyla işe girişmek istedi. Yine olmadı. Sonra bıçaklara davrandık. Bıçaklar en ufak bir parçayı bile kesemiyordu. Evden daha büyük bıçaklar getirildi. Zar zor kuzu parçalandı. Ama pişmemişti, çiğdi. Hepimiz tabaklarımızdaki parçayı lokmalara bölmek için dişlerimizi sıkmış uğraşıyorduk. Refik Halit ayağa kalkmış abanıyordu.

Kimimiz eti eline almış ısırmaya çalışıyorduk. Kimimiz kuzunun yenmezliğini görünce salataya yönelmişti.

Hoca bozuntuya vermiyor, ağzında, bir türlü yutamadığı, bir parça eti dolaştıra dolaştıra:

— Hiç de fena olmamış, diyordu.

Dönüşte Doğan:

— Keşke kuzu yerine şu hocayı yeseydik, demişti.

Ben:

— Canım Doğan, demiştim, hoca karttır, nasıl yiyecektik...

— Karttır ama hiç değilse pişkindir.

Eskiden yazarlığın böyle cümbüşlü yönleri, nüktesi, takılmalı sohbetleri vardı.

Şimdi ise nereye gitsek bütün konuşmalar bitevi ye:

— Demirel düşer mi, düşmez mi?

Siyaset tutkusu, konuşma zevkini hocanın kuzusuna döndürdü. Eveleyip geveliyoruz, ama karnımızı pek doyurmuyor...

Bir Opera Sanatçısı

Orta boylu, geniş göğüslü ve hafif göbekliydi. Geriye doğru tepesi dökülmüş, gri, kıvırcık saçları vardı.

Öğle votkası içmek için lokantanın barına geldiği zaman, herkes bayram ederdi. Çünkü herkes, kazınan mideleriyle yumruk mezesine dayanmışken o ya böf strogonof, ya lakerda, ya şeftali söylerdi.

Önce kibarlık olsun diye kimse ortaya konmuş tabağa uzanmaz, ama onun:

— Buyursanıza, ısrarları sonunda, öylesine hızlı gidip gelirdi ki eller, kendisine pek bir şey kalmazdı. Ve o tekrar çağırırdı garsonu:

— Bize bir tane daha...

Dördüncü yahut beşinci votkadan sonra da kravatını gevşetir, yakasını açardı. Altıncı votkadan sonra da, İtalya anılarını anlatırdı.

— Bir gün Roma'da, Orsan Welles'le beraberdik. Bana "Buraya bak, sen sanatçı birine benziyorsun. Bana sanattan söz etmez, adını duyurmak için sırtıma tırmanmaya kalkmaz, keyfimi kaçırmazsan seninle dostluk ederim" dedi. Ben de kim olduğumu, Roma'da ne yaptığımı söylemedim. Sabah akşam buluşmaya başladık. Bir gün bir gece kulübünde rastladım ona. Fitil gibi sarhoştu. Bir ayağında pabuç yoktu. Kimbilir nerde kaybetmişti pabucunu? Önce koluna girip dışarı çıkardım, sonra da sırtlayıp bir taksiye bindirdim, villasına götürdüm... Roma, başka bir dünyadır başka...

Çevresindekiler, ellerinde kadehleri, derinleşen bakışlarla bu yargıyı onaylıyorlardı.

Lokantanın barında kazara kimse yoksa, ününün ve kişiliğinin yorgunluğunda, dünyaya kayıtsız, hafif bir gerinmeyle boş masalardan birine oturur, dost ama mesafeli bir sesle barmene:

— İsmet, bana bir sarı votka ver, derdi.

Sarı votka, içinde bir süre kabuklu limonla eğitilerek sarartılmış sek votkaydı.

Sarı votka gelirdi.

— Bir de, domuz jambonu söyle...

Yeryüzünden kopuk bir Şark dünyasının köşesinde mayası Batı görgüsüyle yoğrulmuş kendine özgü büyük sanatçı yaşamını herkese karşı sürdürme rolündeydi.

Beyaz bir Rus olan lokanta sahibi, onun bu zaafıyla hafiften dalga geçer, bazen yanına gelerek kırık Türkçesiyle:

— Sen büyük sanatçı, çok büyük sanatçı. Sen domuz jambonu yer, derdi.

Ve kıs kıs gülerdi.

O da, lokanta sahibinin iğnesine:

— Listede tavşan yahnisi var. Dün mutfakta dolaşan tekir kediyi nihayet pişirdin galiba diye cevap verirdi.

— Sen ne anlar tavşan yahniden? Onun bir sos var, beyaz şaraplı. Sen anlar sovanlı ciğer kebabı. Piyazcı işi...

Bizim Avrupa yaşamıyla pekişmiş büyük sanatçı, operanın ilk baritonlarındandı. Ama gitgide sesini yitirmiş, her sesini yitiren operacı gibi yöneticilikle rejisörlüğe doğru dümen kırmıştı.

Ama hâlâ içinde sahneye çıkma tutkusu vardı. Bu tutkuyla, son bir kez Donizetti'nin *Aşk İksiri*'ni oynamıştı. Ne çare ki yüksek perdelere çıkmak isterken sesi çatallaşıyor, seyirciler arasında müzikten anlayanlar:

— Yazık, sesi kalmamış! diye mırıldanıyorlardı...

O son deneyin kırıklığıyla gitgide daha çok içkiye vurmuştu kendini. Tatmin olmamış bir sanatçı öfkesiyle eski arkadaşlarına kızıp duruyordu. Eski arkadaşları ise her şeye rağmen kolluyorlardı onu. Bazı operaları sahneye koymasına ön ayak oluyor, arada bir Avrupa'ya gönderiyor, kadrosunu da en tepede tutuyorlardı.

Kaynattığı dedikodular ölçüyü aşınca da:

— Adam olmaz bu bizim berber çırağı, diyorlardı.

Söylentilere göre, sanatçı olmadan önce berber çıraklığıyla başlamıştı hayata.

Evlenmiş ve boşanmıştı. Yalnız yaşıyor, bol içki içiyor, bol para harcıyor, meyhanelerde çevresine topladığı yazar çizerlerle basında hava yaratmaya uğraşıyordu.

Gece kulüplerinde saatler ilerleyince, gevşemiş boyunbağı ve açılmış yakasıyla bir iki Napoliten söylerdi. Özellikle de Katerin'i söylerdi.

Mikrofon yardımıyla pop müziğini söyleyen piyasa şarkıcılarından sonra, çaptan düşmüş de olsa bir opera profesyonelinin masadan yükselen sesi, müthiş sükse yapar ve müthiş bir alkış toplardı.

Sonra terlemiş alnı ve yorulmuş hançeresiyle ucuz süksesinden oldukça hoşnut:

— Söyleyince biz böyle söyleriz gibilerden bir jestle, bir votka daha söylerdi.

Bir gece yenilip içildikten sonra Nurettin Artam'ın evine gitmiştik. Nurettin Artam da bekârdı. Şeyh kökenli olduğu için, alaturka musikiden, İngilizce bildiği ve Atatürkçü olduğu için de Batı musikisinden anlayan bir tavrı vardı Artam'ın.

Evde, gece yarısından sonra kadehler tokuşuyor, Artam misafirlerine ikram etmek için sağda solda ne kalmışsa hepsini ortaya koyuyordu.

O tarihlerde Artam'ın *Seccade* diye bir şiir kitabı çıkmıştı. Çok, ama çok seviyordu kitabını. Ve, gece yarısı davetini şiiriyle de süslemek için, elinde kadehi, yumulu gözleriyle *Seccade*'yi okuyordu:

Kadehim düştü elimden halıya
Halı sarhoş gibidir kaç gecedir
Serilip yattığı ondan mı nedir?..

Bizler de yarı yumuk gözlerle şiiri, sözde huşu içinde dinliyorduk.

Sonra Artam bizi yatak odasına götürmüş, yatağının önünde şiire konu olan seccadeyi göstermişti. Seccade orta boy bir paspas büyüklüğündeydi. Epeyce de aşınmış, tüyünü tüsünü dökmüş, albenisini yitirmişti.

Hepimiz doğru dürüst halıya benzer bir şey beklerken böyle kavruk bir kilim parçasıyla karşılaşınca afallamıştık. Bir şeyler söylemek için kendimizi zorluyorduk:

— Gerçekten büyük servet...

— İsfahan değil mi?

— Üstünde Selçuk nakışları var...

— Bünyan olmalı... On sekizinci yüzyıl...

Hoca yarı kapalı gözlerle "Öyledir, öyledir" diye ağır ağır başını sallıyordu.

Sonra halıya bakarak şiirini bir daha okudu:

Kadehim düştü elimden halıya
Halı sarhoş gibidir kaç gecedir
Serilip yattığı ondan mı nedir?..

Ve birden bizim operacıya döndü:

— Lütfen, dedi. Şu halı için sen de bir şeyler oku...

Naz maz yapılacak bir hava yoktu. İçkiler içiliyor, sanatın, yer çekimsiz boyutlarında gönül kanatlarıyla uçuluyordu.

Bizim dost, gevşek kravatıyla, çözük yakasını şöyle bir okşadı ve Katerin'e başladı...

Ancak o küçücük yatak odasında ses pek yüksekten çıkıyordu... Ve bizim operacı bütün göğüs gücüyle:

— Katerin, diye bağırıyordu...

Sanat ziyafetinin bu çok gelişmiş gösterisine üst kattan, tutarsız bir tempo geldi. Yukarıda, uyuyanlar bağırtıdan uyanmışlar:

— Kesin gürültüyü, der gibi tavana vuruyorlardı.

Artam:

— Aldırma devam et, diyordu. O eşekler, anlamazlar müzikten.

Bizim operacı inadına daha çok bağırıyordu:

— Katerine, Kateriiin...

Ve tavan daha çok güm gümlüyordu...

Derken yukarıda bir pencere açıldı, bir kadın sesi:

— Bu saatte olacak rezalet değil. Ne saygısız insanlarsınız, diye makaraları koyuverdi.

Ama dostumuz da öfkelenmiş, bir kat daha yükseltmişti sesini:

— Kateriiin, Katerin...

Sonunda Artam, elinde bir kadeh konyak, operacıyı susturmak için:

— Yorma kendini çok. Al iç, bak Fransız konyağı, demeye başladı...

Aslında operacı, benim sevdiğim biriydi. Baş başa yemek yer, içki içer, konuşurduk. Ancak bazı patavatsızlıkları, zor durumda bırakırdı beni.

Bir gece diplomatların, bakanların gittiği bir kulüpte iyice sarhoş olmuştu. Katerin'i söyleyip alkış da topladıktan sonra, sofradaki peçeteyi aldı, katlaya düğümleye tavşana benzer bir şey yaptı. Ben, tavşana benzer, diyorum. Ama elde sallandığı zaman başka bir şeye de benzetilebilirdi. Ve bu peçeteden yapılma uzun şişkince şeyi, çaktırmadan dans eden sarışın bir hanıma sallamaya başladı.

Hanım, Katerin'in keyfiyle gülümsüyordu ona. Ama elinde sallanan şişkin çaputu görünce, durumu hemen kavrayamadı. Gülücüğü azıcık daha devam etti. Çaput sallandıkça sallanıyordu. Birden kadının yüzü kızardı ve hemen başını çevirdi.

Operacı yüksek sesle, kadına duyurmak ister gibi:

— Gördün mü bak korktu, korktu diyordu.

Ne halt edeceğimi şaşırdım. Üstelik o hanım da, kocası da yakın dostlarımdı.

Zorla kaptım acayip tavşanı ve çözerek sertçe masaya koydum peçeteyi.

O, hâlâ gevşek gevşek gülüyor:

— Ne o kıskandın mı, sen de salla ne olacak, diyordu.

Yıllar sonra, İstanbul'da bir otelin lobisinde gördüm onu. Bir tarafına felç inmişti. Zar zor konuşuyordu. Beni görünce gözleri ışıdı, sonra yaşardı. Sonra yanyana oturduk, bana bir şeyler anlatmaya başladı.

Ne dediğini tam anlayamıyordum. Çıkardığı sesleri çözmeye çalışıyordum.

— Hakkımı yiyorlar, ben Opera Genel Müdürü olmak istiyorum, bana yardım et, diyordu.

Bilmem neden bir karanlık kapladı içimi.

— Olur, tabii, hakkın elbette, gibi bir şeyler söyledim. Yanaklarından öptüm ve kaçtım oradan...

Ak Saçlı Ağabey

İnce yapılı, uzunca boyluydu. Ortadan ayrık, süt gibi beyaz saçları vardı. Gayet düzgün giyinirdi. İnce, altın çerçeveli gözlükler takardı. Cildi, Batı soylularında rastlanan türden, narin ve bakımlıydı. Hem hatipti, hem yazar, hem diplomat, hem sanat tarihçisi, hem de siyasetçi.

— Aziz evladım adınızı lütfeder misiniz?

Bir gün bir yerde karşılaşmıştık; onuncu yahut on beşinci karşılaşmamızdı, elimi tutmuş:

— Aziz evladım diyordu, sizi bir yerden gözüm ısırıyor, adınızı lütfeder misiniz?

Kasten mi yapıyordu, yoksa gerçekten hatırlamıyor muydu, anlayamamıştım.

Adımı söyledim. Sonra da damdan düşer gibi:

— Beyefendi sizin için asker kaçağı diyorlar, ne dersiniz, dedim.

Hiç ırgalanmadı.

— Anlatayım evladım, anlatayım, dedi. Harbi Umumi patlamış. Ben Darülfünun'da müderrisim. Arkadaşlarım Çanakkale'ye gidiyorlar. Saz benizli, biraz da öksüren bir gencim. Haki elbisemi giydim. Ayaklarıma dolaklarımı sardım. Askerlik şubesine gidip, şube reisi kaymakam beyin karşısında, postallarımı kavuş turarak hazırol durdum, askeri selamımı verdim.

Kaymakam bey başını kaldırdı:

— Ne istiyorsunuz, dedi.

— Arkadaşlarım Çanakkale'ye gidiyorlar. Ben de gitmek istiyorum, dedim.

— Mesleğiniz, diye sordu.

— Darülfünun'da müderrisim.

Kaymakam bey gözlerimin içine baktı:

— Olmaz evladım, dedi. Bizim aynı zamanda ilim irfan ordusuna da ihtiyacımız var. Sizin cepheniz Çanakkale'de değil, Darülfünun'dadır. Lütfen ilim irfan ordusunun başındaki kumandanlığınıza geri dönünüz.

Bir üzüntü gölgesi geçti yüzümden. Tekrar askeri selamımı vererek:

— Peki efendim, dedim, geri döndüm.

— Bari bir fotoğraf çektirseydiniz o elbiseyle. Dedikoduculara gösterir, ağızlarını kapatırdınız.

— Çektirmedim evladım, aklıma gelmedi.

Her türlü kinaye ve iğneye sanki anlamamış gibi hep ciddi cevap verirdi.

En sevdiği anısı, İnönü savaşlarıyla ilgiliydi. Anlatır anlatır onu anlatırdı...

— Ankara'da Mustafa Kemal, ben ve Halide Hanım bir bağevi odasında oturmuş, Miralay İsmet'ten gelecek haberleri bekliyoruz. Saatler ilerliyor... Mustafa Kemal, sigara içiyor, Halide Hanım suskun. Hepimizin göğsünde dakikalarca büyüyen bir ağırlık var. Bahçedeki kavakların arkası ağarmaya başladı. Alacakargalar uçuşuyorlar göğe doğru. Derken kapı açıldı, yaver içeri girdi. Ayaklarını kavuşturdu. Askeri selamını verdi. Rengi kül gibi. Mustafa Kemal'e bir telgraf uzattı. Mustafa Kemal telgrafa bir göz attı. Kaşları çatıldı... Telgrafı bana verdi. Telgrafta kısa bir cümle var: "Düşman kuvvetleri önünde çekilmek zorunda kalıyoruz. İsmet."

Birden:

— Olmaz paşam, dedim. Bu imkânsız. Bir yanlışlık olacak. Bir milletin kudreti hayatiyeti bir telgraf

cümlesiyle mefluç olamaz. Göreceksiniz, anlaşılacaktır yanlışlık.

Fartı teessürle bir şok geçirdiğimi sanarak Mustafa Kemal ile Halide Hanım, endişeyle yüzüme bakıyorlardı. Israr ediyorum.

— Katiyen inanmıyorum bu telgrafa...

Ses çıkarmıyorlar. Kavakların arkası gitgide daha aydınlanıyordu. Alacakargalar yırtarak geçiyorlar gö ğün mavisini. Odada bir ölüm sessizliği var. Mustafa Kemal, çatık kaşlarıyla devam ediyor sigarasını içmeye... Derken, birden tekrar kapı açıldı. Bir süzülen güneş gibi girdi içeri yaver. Ayaklarını kavuşturdu. Askeri selamını verdi. Bir telgraf daha uzattı. Mustafa Kemal'in yüzünde, bütün yıldızların toplamından oluşmuş bir büyülü ışık yandı. Ve ikinci telgrafı bana verdi. Telgraftaki cümle yine kısa: "Düşman kuvvetleri bozuldu, takip ediyoruz. İsmet."

— Gördünüz mü paşam, dedim. Öyle şeyler vardır ki, olamaz. Bir milletin bekası bir telgraf cümlesiyle ebede gömülemez. İlk telgraf yanlıştı, doğrusu budur.

Mustafa Kemal beşuş bir bakışla:

— Lütfen yan odaya geçiniz ve tebrik telgrafını da siz kaleme alınız. Bu sizin hakkınız, dedi.

Yan odaya geçtim evladım ve İsmet Bey'e, Gazi'nin imzaladığı tebrik telgrafını ben yazdım. "Siz, bir milletin makûs talihini de beraber yendiniz" diye... Tarihe geçmiş olan telgraf, odur işte evladım.

Doğruydu anlattıkları. Ama öyle suni bir süsleme yle ve her seferinde de aynı sözcüklerle anlatırdı ki, insana atıyormuş gibi gelirdi.

Yolda, daima önemli bir işi varmış gibi hızlı hızlı yürürdü. Kendisiyle karşılaşanlara da genellikle

— İngiliz Sefiri Kebiriyle bir randevum var, oraya gidiyorum, derdi.

Sonra da gider, bir parkın kuytu bir köşesinde öyle bir süre oturup dinlenirdi.

Karşılaşmalarımızda verdiği öğütler, şuna benzer şeylerdi:

— Aziz evladım, sabahları jimnastik yapıyor musunuz? Kabilse sigarayı da kesin, hiç değilse azaltın... Karşınızdaki şu ak saçlı ağabey, sağlığını her sabah yaptığı jimnastiğe borçlu.

Özellikle meraklı olduğu iki konusu vardı: Kagavuz Türkleri ile Üçüncü Selim döneminin sanat yapıtları...

Canı, İsmet Paşa'ya çekilen telgrafı anlatmak istemiyorsa; ya Kagavuz Türklerini anlatırdı ya Üçüncü Selim döneminin sülüs yahut kûfi yazılarını...

— Kars'tan Edirne'ye, Sinop'tan Antalya'ya kadar bütün yurt sathında mayalanmış İmparatorluk sanatının şahikası, Selim'i salis devrine rastlar...

Veya:

— Aziz evladım, önce Romanya'da tanıdım onları. Dillerini, örf ve âdetlerini inceledim. Ve anladım ki, bunlar Kagavuz Türkleridir. Hemen konuyu açtım Mustafa Kemal'e... Aziz evladım, sizi bir yerden hatırlıyorum, adınızı lütfeder misiniz adınızı...

Adımı söylerdim.

— Ne iş yapıyorsunuz aziz evladım?

— *Ulus*'ta fıkra yazıyorum, derdim.

— Bu ak saçlı ağabey *Ulus*'un *Hâkimiyeti Milliye* olduğu devirde oraya çok yazı yazdı, derdi.

Ben de, bir türlü hatırlanmamanın verdiği gençlik gerilimiyle:

— Helal olsun vallahi tebrik ederim, derdim.

Hiç bozulmaz.

— Teşekkür ederim aziz evladım, derdi.

Kendisini yakından tanıyanların anlattıkları tatlı bir olay vardı: Oğlu küçükken, bir gün peklik olmuştu. Bir türlü dışarı çıkmıyor, oturağına da oturmak istemiyordu. Mürebbiyesi, aile yakınları:

— Haydi benim cici yavrum otur bakayım oturağına, diye çok uğraşmışlar, ama çocuğun inadını kıramamışlardı.

Ak saçlı ağabey, pedagojideki etkenliğini de göstermek için:

— Lütfen oturağı bana veriniz, demişti.

Elinde oturak, bütün o zarif jestleri ve süslü konuşmasıyla, çocuğun peşinde dolaşmaya başlamıştı:

— Aziz oğlum rica ediyorum sizden, lütfen oturunuz oturağınıza, lütfen diyorum.

Çocuk:

— Olmaz, deyip kaçıyordu.

Ve ak saçlı ağabey, çocuğun peşinden büyük bir ciddiyetle giderek:

— Lütfen oturunuz oturağa, rica ediyorum sizden, diye ısrar ediyordu.

Sonunda, çocuk usanıp yorulmuş ve ak saçlı ağabeyin çevresindekilere karşı muzaffer ve mağrur bakışları önünde oturağa oturmuştu.

Ak saçlı ağabey yere eğilmiş, aynı ciddiyet ve zarafetle oturağı dinliyordu, bir yandan da oğlunu teşvik ediyordu:

— Lütfen bir parça ıkınınız... Lütfen...

Derken bir tık sesi olmuş ve oğlan hemen ayağa kalkmıştı. Ak saçlı ağabey bir uzman vakarıyla oturağı alarak içine bakmış ve fındık büyüklüğünde bir kaka parçası görünce çocuğa:

— Mersi yavrum, demişti. Beni ihya ettiniz.

Şef

Bundan tam otuz yıl önce ilk gazeteciliğe başladığım gün, beni onun yanına vermişlerdi.

İnce dudaklarının arasından sarı ve çürük dişlerini ortaya çıkartan çirkin bir gülüşü vardı. Siyah saçları yapışık olarak arkaya taranmıştı. Yüzünün derisi sağlıksızdı. Çok mu iyi traş oluyordu, yoksa kösemsi miydi, belli değildi. Çözülmeden çıkarılıp takıldığı ilk bakışta anlaşılan, uçkurumsu bir kravat takıyordu. Gömleği de, rengi kaçmış giysileri de özensizdi.

Her haliyle eski Babıâli'nin düşük tirajlı gazetelerinde çalışan albenisiz sıra gazetecilerinden biriydi.

Nasıl olmuşsa, bir yolunu bulmuş Ankara'ya gelmişti. İstihbarat şefliği yapıyordu. Ne geçmişinde mesleki bir birikim, ne geleceğinde bir ışıklı umut vardı.

Sabahları, erkenden çevresinde muhabirlerin çalıştığı, büyük masalı istihbarat odasına gelerek, Şef masasına geçiyor, kirli minderli döner koltuğuna oturup, yeşil mürekkepli kalemiyle istihbarat defterine, muhabirler için notlar yazıyordu.

Muhabirler daha sonra geliyorlar, kendileri için yazılan notları öğreniyorlar ve haber toplamak için dağılıyorlardı.

Her muhabir, istihbarat defterine o gün kendisi için yazılmış konuları izleyip toparlamak zorundaydı.

Akşam, herkes büyük masanın çevresinde sıralanır, haberlerini daktilo eder. Şef'e verirdi.

Ve Şef her muhabire aynı küçümseyen yüzle bakarak:

— Hepsi bu kadar mı? diye sorardı.

Beş haber, yedi haber, on haber getirsen bile soru değişmezdi:

— Hepsi bu kadar mı?..

İster istemez açıklamalar yapmaya başlardın:

— Bakana gittim bulamadım, yarın yine gideceğim. Genel Müdür de toplantıdaymış, iki saat bekledim çıkmadı.

Şef, sabah yazdığı notlarla aldığı haberleri karşılaştırır, hangileri eksik kalmışsa yazı işleri müdürüne yeşil kalemiyle rapor yazardı... "Şunları şunları not olarak yazdım, ancak bu kadarını getirebildi" gibilerden...

Ve, ayrıca yeşil mürekkepli kalemiyle haberlerin Türkçesini düzeltir, hepsini tomar halinde gece sekreterine götürürdü.

Ertesi gün, hepimiz gazeteye bakardık. Haberlerimizden hangilerinin yayınlanıp hangilerinin yayınlanmadığını öğrenmek için...

Bazen çok emek verip özen göstererek yazdığımız uzun bir haber, iki satıra indirilmiş olarak çıkardı gazetede. Üzülürdük. Ama fazla bir şey söyleyemezdik.

Şefin sabahları istihbarat defterini yazdıktan, muhabirlerin de bunları kendi küçük defterlerine kaydedip dağılmalarından sonra yaptığı iş, odacı Ahmet efendiyi köşedeki tütüncü Behçet'e göndererek şarap aldırmaktı. Şarabı parayla değil, istihbarata gelen taşra gazetelerini bir koca yığın halinde vererek alırdı. Behçet, bu gazeteleri paket kâğıdı olarak kullanırdı.

Ve şef, akşama kadar en azından üç şişeyi devirirdi. Boş şişeler koltuğunun dibine sıralanırdı.

Çocukken gazeteleri de gazetecileri de gözümde o kadar kutsallaştırıp büyütmüştüm ki. Şef'le tanışınca biraz düş kırıklığına uğradım. Fransız hocalardan sonra, bu sarı çürük dişli, uçkurumsu kravatlı, sönük ve renksiz bakışlı adam yetiştirecekti beni...

İlk konuşma pek yapay ve pek yapıştırma bir nezaket içinde geçti:

— Adınız?

— Çetin Altan.

— Daha önce gazetelerde çalıştınız mı hiç?

Büsbütün boş olmadığımı göstermek için:

— Sanat dergilerinde şiirlerim çıktı. *Ulus*'ta da iki çeviri hikâyem yayınlandı. Bir de kitabım var. Nurettin Artam'la Akagündüz fıkralarında sözünü ettiler, demiştim.

Şef, bu gösteriden pek de hoşnut olmamış bir dudak büküşüyle:

— Yazarlık, şairlik başka şey, gazetecilik başka şey... Eğer siz yazar olmak istiyorsanız gazeteci olamazsınız, demişti.

Sanki bir topuz inmişti kafama... Şef'ten puan toplayacağımı sanırken, tepki tersten gelmişti. Böyle bir ayrım olduğunu hiç düşünmemiştim.

Gazeteci mi olacaktım, yazar mı? İkisinin zıt şeyler olduğunu söylüyordu Şef. Ortalama bir cevap buldum:

— Elimden geleni yapmaya çalışırım, dedim.

Şef, istihbarat defterini aldı. Önce adımı, sonra da altına bir not yazdı. "Vilayetteki Veteriner Müdürlüğünden bu yılki damızlık aygırların durumu sorulacak."

Kasıtlı mı yazdı bu notu, yoksa bir rutin olarak mı, hâlâ çözmüş değilim.

— Peki, deyip tısır tısır tuttum Vilayetin yolunu.

Artık gazeteciydim, bütün kapıların bana açılması, gazetecilere gösterilen saygı ve ilginin bana da gösterilmesi gerekiyordu. Nasıl mutlu, nasıl coşkulu, nasıl şişkindim. Ve yeni terleyen bıyıklarımla on dokuz yaşındaydım.

Vilayette Veteriner Müdürünü buldum. Adam bana bir koltuk gösterdi, kahve ısmarladı. "Buyurun sorun" dedi.

Bir kaşım havada, Ford yahut Brejnev'den demeç alıyor gibi sormaya başladım:

— Vilayetteki aygır durumu nedir? Bu yıl daha başka aygır alınacak mı? At neslini ıslahta uygulanan program...

Müdür epey bir şeyler anlattı. Vilayette yeteri kadar aygır olduğu için o yıl yeni aygır alınmayacağını söyledi...

Sevinçle koşa koşa döndüm gazeteye. Şef şarap binliğini ağzına dikmiş, çekiyordu kafayı. Beni görünce:

— Haberi çıkartabildiniz mi? dedi.

— Çıkarttım efendim.

— Makinede yazmasını biliyor musunuz?

— Biliyorum efendim.

— Buyurun oturun yazın. İşte size kâğıt... Makine de orada...

Büyük masanın başına geçtim, çektim önüme yazı makinesini ve kâğıdı taktım.

Ancak "Vilayette çok aygır olduğu için, o yıl yeni aygır alınamayacağı" haberi başka anlamlara kayıyordu. Cümleyi siliyor, bir daha yazıyordum: "Vilayetin aygır deposunda yeter ölçüde aygır olduğu için..."

Olmuyordu. Satırı siliyor, bir daha yazıyordum. "Vilayetin damızlık olarak kullandığı aygırlar..."

Şef, uzaktan kâğıtla olan dövüşümü seyrediyordu. Her sildiğim satır acemiliğini yansıtıyormuş gibi asabımı bozuyordu.

Neyse sonunda "Vilayet Veteriner Müdürlüğü at neslinin düzeltilmesi için yapılan hazırlıklar hakkında verdiği bilgide, elde yeter sayıda damızlık bulunduğundan, bu yıl yeni damızlık alınmasına gidilmeyeceğini söylemiş..." gibi şeyler yazdım.

Şef'e götürdüm. Şef, yeşil mürekkepli kalemiyle bir iki sözcüğü düzeltti, noktaları, virgülleri kalınlaştırdı:

— Hepsi bu kadar mı, dedi.

Anlamamıştım.

— Vilayete gidince öteki müdürlüklere de uğrasaydınız. Daha başka haberler çıkardı.

— Bir daha sefere öyle yaparım, dedim.

Ertesi günkü gazetenin ikinci sayfasının alt köşesinde haberim iki satırla yayınlanmıştı. Artık gerçekten gazeteciydim. Kanıtı elimdeki gazetenin ikinci sayfasındaki damızlık haberiydi...

Gazetecilik afur tafurunun ölçüyü aşması ve evdekilerle boyuna çatışmaya başlamam yüzünden evden kovuldum. Gidecek yerim yoktu. Henüz stajyer olduğum için, gazeteden para da vermiyorlardı.

Çaresiz, geceleri istihbarat masasının üstünde yatmaya başladım. İskemlelerin maroken minderlerinden kendime yatak yapıyor, Şef'in kirli bez minderlerini de yastık olarak kullanıyordum. Ama gazetedeki gürültüler, gidip gelmeler gece büsbütün artıyordu. Uyuyamıyordum. Bazen sekreter de yeni işler veriyor:

— Şu ajans haberlerini de toparlayıver, şu resim altlarını da yazıver, diyordu.

Sabaha karşı ancak dalabiliyordum. Gömleğim, çoraplarım iyice kirlenmişti. Yarı tok, yarı açtım. Arkadaşlardan aldığım bir iki lira borçla sandviç yiyordum.

Ve sabahtan akşama ayaklarımı sürüye sürüye haber toplamaya çalışıyordum.

Bir sabah Şef, istihbarat odasına geldiğinde beni masanın üstünde uyur buldu. Başımın altında, yastık olarak, kirli minderi vardı. Omzuma dokundu. Uyandım:

— Bir daha kıç minderime başını koyma, kafanın yağı çıkıyor, dedi.

Bir yıldırım düştü beynimin ortasına. Ayağa fırlayarak Şef'i göğsünden masasına doğru ittiğimi hatırlıyorum. Geri geri sendeledi ve koltuğunun dibindeki boş şarap binliklerinden birini alarak üstüme fırlattı. Ben de koltuğunu kaldırdığım gibi kafasına geçirdim. Sessizce yığılıp kaldı oraya. Bir delice korku çöktü içime. Acaba ölmüş müydü?

Henüz daha gazetede kimseler yoktu. Fırlayıp çıktım gazeteden. Dünyanın dışında yürüyor gibiydim. Ölmüşse herhalde beni de idam ederlerdi. Hiç yaşamadan asılıp gidecektim. Hem de ne uğruna? Anlamsız bir öfke için.

Akba Kitabevinin yanında çöpçülerin dinlendiği bir park vardı. Oraya gittim. Banklardan birinde Orhan Veli tek başına oturuyordu. Hemen yanına koştum:

— Ben, bir adam öldürdüm, dedim.

Orhan, anlattıklarımı dinledi, düşündü:

— Öldüğünü sanmam, dedi. Üstelik de çok ağır tahrik var. Öldürme kastı yok. Hemen dön gazeteye sen. Kaçtı demesinler...

Yeniden döndüm gazeteye. Şef ortalarda yoktu. Usuldan yavaştan odacılara sordum.

— Demincek dışarı çıktı, dediler.

Aman bir rahatladım, bir rahatladım.

Akşam aramızda hiçbir şey geçmemiş gibi yine haberlerimi yazıyordum.

Bir hafta sonra, Şef yanına çağırdı beni:

— Hem gazetecilik, hem fakülte olmaz, dedi. Ya gazetecilik, ya fakülte...

Oysa zaten ailem gazetecilik yüzünden fakülteyi bırakacağım diye kızıyordu. Fakültedeyken gazeteciliğe başlayıp da fakülteyi bitirmiş kimse yoktu.

Gazeteciliği de öyle seviyordum ki... Ama aynı ölçüde hukukçu olmayı da istiyordum.

Yine sıkışmıştım. Şef'e:

— Buna Yazı İşleri Müdürü karar versin, dedim.

Yazı İşleri Müdürü karar verdi, gazetecilik de yapacaktım, fakülteye de gidecektim. Münir Berik'in o iyiliğini gerçekten hiç unutamam. Üstelik beni Şef'in yanından da almış, sekreter yardımcısı yapmıştı.

Yıllar geçti aradan yıllar. Gazetelerde köşem, şıngırtılı bir adım, mahkemelerde de yığınla davam vardı. Ve henüz, otuz yaşında bile değildim.

Bir kış akşamı Karpiç'e girerken bir gölge yaklaştı yanıma, sarı çürük dişlerini gösteren bir gülücük belirdi karşımda:

— Beş liran var mı? dedi.

Şef, gazetede çalıştığı günlerde ahbabı olan bir komisyoncunun telefonla işlerini izler, çıkardığı ilginç haberler karşılığında da komisyoncudan beş lira alırdı.

Ve, ne zaman komisyoncu istihbarat odasına girse, beş parmağını ayırarak elini havaya kaldırır, oturduğu yerden bağırırdı:

"Beş kâğıdın var mı?" derdi.

Bu söz, muhabirler arasında Şef'in simgesiydi. Bizler de, birbirimizi görünce:

"Beş kâğıdın var mı?" derdik.

Kış gecesi, yanıma yaklaşan gölge o eski şakayı gerçek bir istekle tekrarlıyordu.

Yemeğe davet ettim, gelmedi. Cüzdanımı uzattım olduğu gibi. Sadece bir beş kâğıt alıp uzaklaştı.

Ve, yine yıllar geçti. Ankara'da Gazeteciler Cemiyeti'nin genel kongresine başkanlık ediyordum.

Bir önerge geldi. Önergede Şef'in üç ay kadar önce bir akıl hastanesinde öldüğü belirtiliyor ve anısı için kongrenin bir dakika saygı duruşuna davet edilmesi isteniyordu.

Önergeyi okudum. Kongreyi bir dakika saygı duruşuna davet ettim.

Sünnetçi Mehmet Efendi

Eski Göztepe bahçelerini genç kuşaklar bilmez. Çamlar, ceviz ağaçları, atkestaneleri ve yıkık havuzlarıyla bitmiş bir saltanatın kuytu huzuru, meltem meltem ürperirdi o bağlı, çiçekli meyveli bahçelerde.

Ta uzaktaki tahta parmaklıklı bahçe kapısının üstünde bir çıngırak sallanırdı. Kapı açılıp kapandıkça çıngır çıngır eden, rüzgârlı gecelerde ince sesini duyuran bir çıngırak.

Ve yaz akşamlarında ateşböcekleri, yorgun otlarla yeni sulanmış gül ve karanfillerin arasında, parlaya söne uçarken uzaklardan yoğurtçu sesleri yankılanırdı:

— Silivri kaymaak...

Bahçeleri bahçelere toprak yollar bağlardı. Komşu bahçeler arasında da pek kullanılmayan yan kapılar vardı.

Bostan kuyularından elle çevrilen dolaplar oluk oluk su akıtır, patlıcanlar, fasulyeler, dolmalık biberler o suyla sulanırdı.

Onu böyle bir dekorun ikindi üstünde tanımıştım. Gelmiş köşkün önündeki atkestanesinin altında bir şezlonga oturmuştu. Evdekiler balkondan usulca bakarak birbirlerine:

— Kim bu, diye sormuşlardı.

Biri:

— A tanıdım, bu Sünnetçi Mehmet Efendi, demişti.

"Sünnetçi" sözü, "Cellat" sözcüğüyle eş anlamdaymışcasına gizli bir hançer saplanmıştı yüreğime.

Büyüyen gözlerimle ben de bakmıştım.

Şişman, okkalı, hantal bir vücudu, kırlaşmış çember bir sakalı vardı. Elleri göbeğinin üstünde, öyle uzanmış oturuyordu.

Bahçelerde evin erkekleri pijamayla dolaşırlardı. Pijamayla misafir kabul ederler, hatta bazen pijamayla komşulara misafirliğe giderlerdi. Pijama ev elbisesi gibi bir şeydi. Yatarken de bir gecelik entarisi giyerlerdi.

Sünnetçi Mehmet Efendi aşağıda tek başına otura dursun, babam elindeki sigarayı sakin sakin içmeye devam etmişti. Sigarası bitince de ayağa kalkmış, aşağıya Mehmet Efendinin yanına inmişti.

Babamın Mehmet Efendiyi görünce daha uzaktan ne diyeceğini biliyordum. Sözde sevinçli bir şaşkınlıkla:

— Ooooo maşallah yahu, nerden çıktın böyle, diyecekti.

Limana giren vapurların hep aynı olan düdük sinyalleri gibi babamın da hangi misafiri görse çıkardığı ses buydu:

— Ooooo maşallah nerden çıktın böyle...

Sonra el sıkışırlar, yanyana otururlardı. Babam konuşmaya pek teşne değilse, nargilesini getirtip onu içmeye başlardı. Üç beş tokurtu arasında da başını misafire çevirir:

— Daha nasılsın bakalım, derdi.

Misafir:

— Eh işte uğraşıyoruz, derdi.

Ve uzayan sessizliğin ortasında nargilenin tokurtuları duyulurdu sadece.

Babamın sünnetçiyle ne konuşacağını merak ediyordum. Fazla yaklaşmaya da cesaret edemiyordum.

Babam sünnetçiyi görünce çok sevinmiş gibi geniş bir gülücükle:

— Ooooo maşallah nerden çıktın böylesini patlatmıştı.

Mehmet Efendi de, dizleri çıkmış bol pantolonu ve çember sakalıyla ayağa kalkmıştı:

— Kaç yıl oldu görüşmeyeli, özledim vallahi, diyordu.

— Nasıl buldun evi?

— Bizim oralara sizi tanıyan bir bahçıvan geldi, ondan öğrendim. Kalkıp gideyim, dedim.

Mehmet Efendi, Kapıdağ Yarımadasında oturuyordu. Ta oralardan kalkıp gelmişti.

Babam:

— Hoşgeldin, çok iyi yaptın, diyordu.

Ve soruyordu:

— Şimdi mi geldin?

Mehmet Efendi:

— Yok, diyordu, üç gün oldu geleli...

— Ya...

— Önce doğru buraya geldim ama kimse yoktu sizin evde...

Haklıydı. Evcek tenteli bir arabayla Çamlıca'daki büyük teyzelere gece yatısma gitmiştik.

Babam:

— Peki sonra ne yaptın? dedi.

— Adresin doğru olup olmadığını anlamak için şuradaki kapıdan İsmail Efendilere gittim.

— Tanır mısınız İsmail Efendiyi?

— Yooo yeni tanıştık. Çok muhterem bir zat...

— Öyledir.

— Üç gündür onlarda kalıyorum.

Babam, altına raptiye batmış gibi birden:

— Ne, diye zıplamıştı. Üç gündür İsmail Efendilerde mi kalıyorsun?

Mehmet Efendi gayet olağan bir sesle:

— Evet, demişti.

— Hani tanımıyordun İsmail Efendiyi?

— Sizin evi sormaya gittiğimde tanıştık, ahbap olduk, ben de kaldım.

Gerçekten de Sünnetçi Mehmet Efendi, bizde kimseyi bulamayınca bahçedeki ara kapıdan İsmail Efendilerin bahçesine geçmiş ve bizi sormuştu. İsmail Efendi de beyaz sakallı, sofu mu sofu, güçlü kuvvetli eski bir kasaptı.

Mehmet Efendiye istediği bilgileri verdikten sonra:

— Hocam biraz oturup dinlenin, uzaktan geliyorsunuz, yorulmuşsunuzdur, demişti.

Mehmet Efendi de:

— Eh biraz dinleneyim, diye oturmuştu.

Kahveler, ayranlar ikram edilmişti Mehmet Efendiye. Bir süre sonra Mehmet Efendi kalkmak için davranmıştı. İsmail Efendi:

— Neredeyse akşam okunacak, akşamı birlikte kılalım sonra gidersin, demişti.

Mehmet Efendi de başını sallamıştı:

— Peki, demişti.

Akşam namazını İsmail Efendinin damadı ve torunlarıyla hep birlikte kılmışlardı.

Mehmet Efendi yine:

— Ben artık gideyim, demişti.

— Birer akşam kahvesi içelim gidersin.

Mehmet Efendi:

— Olur, demişti.

Kahveleri içtikten sonra biraz daha sohbet etmişlerdi. Mehmet Efendi yine gitmeye davranınca, İsmail Efendi:

— Lokmayı beraber edelim, sonra gidersiniz, demişti.

Böylece akşam yemeğini de birlikte yemişlerdi. Sonra yine kahveler içilmişti. Mehmet Efendi gitmek için bir kez daha davranmış, İsmail Efendi:

— Neredeyse yatsı okunacak, onu da kılalım da sonra gidersiniz, demişti.

Yatsıyı da birlikte kılmışlardı.

Sonunda İsmail Efendi:

— Hocam çok geç oldu, bu saatten sonra nereye gideceksiniz? Bir şilte sererler size, bu gece burada kalır, yarın sabah gidersiniz, demişti.

Mehmet Efendi de:

— Peki, demişti.

Ertesi gün sabah namazını birlikte kılmışlardı.

Kahvaltı edelim sonra gidersiniz, kahve içelim sonra gidersiniz, öğleyi kılalım sonra gidersiniz. Biraz kestirelim sonra gidersiniz. İkindiyi kılalım, sonra gidersiniz. Sünnetçi Mehmet Efendi böylece üç gün üç gece kalmıştı İsmail Efendilerde...

Bizim evde bir telâş başlamıştı, hanımlar:

— Bilmem ki ne yapsak, herhalde bir süre de burada kalacak, diyorlardı.

Anneannem:

— Büyük lengerle bol makarna pişirelim, diyordu.

Annem:

— Sade makarna olmaz ki, diyordu...

— Kuzu kapamayla karnıyarık da var.

— Bize kadar azıcık şeyler onlar, yetmez ki...

— İstersen büyük sinide bir de börek açalım...

— Doyar mı acaba?

Şaşkın şaşkın onları da dinliyordum. Kuzu kapama, karnıyarık, büyük lengerde makarna, bir sinide börek... Ama yine de Mehmet Efendinin doyacağından kuşku duyuyorlardı.

Annem:

— Bir bakraç da yoğurt koyarız, çorba da var ama bilmem ki, diyordu.

Anneannem:

— İsterse bir tencere de nohut yahut kuru fasulye pişirelim. Kuyuya sarkıttığımız kıyma buz gibi, diyordu.

Durumu babama da danışmak için evlatlıkla babamı çağırttılar. Babam:

— İzam ediyorsunuz, neyi ne kadar koyarsanız o kadarını yer sadece, dedi.

Annem:

— Hepsini koysak, dedi...

Babam:

— Hepsini yer, ama başka bir şey istemez...

— Yani ne konursa hepsini yer mi?

— Yer. Sofrada artık bırakmayı günah sayıyor. Vaktiyle komşular ziyan olmasından korktukları bütün yemekleri ona getirirlerdi. Hepsini yerdi. Peygamberin emrinin böyle olduğunu söylerdi. Kokanı yemek "sünnet"miş. O yüzden "Sünnetçi" derlerdi kendisine...

İçim rahatlamıştı. Demek erkek çocukların pipisini kestiği için değil, ne konursa önüne, hepsini yediği için adına "Sünnetçi" diyorlardı. Doğrusu pek sevinmiştim. Bakalım neler yiyecekti akşama?

Sofra bahçeye kuruldu. Önce üstünde mis gibi kızarmış tereyağ kokularını savurta savurta düğün çor-

bası geldi. Kalabalık ziyafetlerde kullanılan en büyük kâseye konmuştu.

Ama Mehmet Efendi bir tabaktan fazla yiyemedi. Etten bir parça, karnıyarıktan bir parça, makarnadan da bir kaşık aldı.

Babam:

— Yahu sana ne olmuş böyle, benden bile az yiyorsun, diyordu.

Mehmet Efendi çember sakalını ışıklandıran masum bir gülücükle:

— Artık Peygamber Efendimizin emrini yerine getiremiyorum. Üstünüze afiyet kalbim pek iyi değil, dedi.

O gece bizde yattı Mehmet Efendi. Gittikten sonra bilmiyorum kaç gün makarna, börek ve nohut yiyip durduk.

On beş yirmi gün sonra eve bir teneke lakerda ile bir teneke yeşil zeytin geldi. Mehmet Efendi, Kapıdağ Yarımadasından göndermişti. Yediği iki lokma ekmeğin belki de altında kalmak istememişti.

Ve sonradan öğrendik ki gelirken de zeytin getirmiş ama İsmail Efendilere armağan etmiş onu...

Bir daha pek görünmedi Sünnetçi Mehmet Efendi. Ama hem bize, hem İsmail Efendilere mevsimine göre, ya domates salçası, ya lakerda, ya Marmara zeytini göndermeye devam etti.

Yuvarlak Gözlüklü Şişman Yazar

Şişman vücudu, şişman yüzü, yuvarlık gözlükleri, nargilesi, hikâyeleri, romanları ve bağıra bağıra konuşmasıyla ünlüydü. Yirmi yaşında Edirne'de sulh yargıçlığı yaptığı zamanlarda işten çıkınca yangın yerlerinde uçurtma uçurttuğu için, hakkında vaktiyle soruşturma açılmıştı.

En başta karısıyla geçinemezdi, sonra da arkadaşlarıyla. Ve ne karısından ayrılabilirdi, ne de arkadaşlarından.

Bir oturuşta bir kilo votkayı rahat içer, yuvarladığı kadehlerle orantılı olarak yüzü açıktan koyuya doğru perde perde kızarırdı.

İki buçuk liraya her konuda, her türlü fıkrayı yazacağını söylerdi:

— *Ulus* iki buçuğu bastırsın *Ulus*'a göre yazayım, *Zafer* iki buçuğu bastırsın *Zafer*'e göre yazayım.

Telif hakkını ödemeden bir hikâyesini okul kitaplarına aldıkları için Milli Eğitim Bakanlığı'nı dava etmişti.

Son yazdığı romanı satın alması için, o sıralarda çalıştığım gazetenin sahibinden ricada bulunmuştum. Ve kendisini de tanıştırmıştım gazete sahibiyle. Roman çıkmaya başladıktan ve kendisi de gazete sahibiyle ahbaplığı koyulaştırdıktan sonra öğrendim ki, benim yerime daha ucuza fıkra yazmayı teklif etmiş bizim patrona.

Huyunu bildiğim için, hiç yüzlememiştim. Kafayı iyice çektikten sonra, arkadaşlarıyla sabaha karşı bizim eve gelmek aklına eserse, gelir sıra sıra apartmanlar arasında hangisinde oturduğumu kestiremez ve bütün mahalleyi ayağa kaldıracak şekilde, sokaktan bas bas bağırırdı:

— Çetiiin, Çetiiin...

Uyku sersemi pijamayla balkona fırlardım:

— Bre oğlum, aç bakalım kapıyı biz geldik.

Soluk soluğa, basamakları gümlete gümlete çıkardı merdivenleri. Dünya kendisinden ibaretmiş gibi görünmeyi nedense inadına abartırdı. Bencilliğinden mi yapardı böyle, yoksa ne kadar gürültü patırtı eder, ne kadar ortalığı hiçe sayarsa, o kadar çok kendisini yüreklendirdiği için mi, anlayamazdım.

Yazı yazarken, nargilenin marpucunu boynuna takar, votkayı da yanına koyardı.

— Dün akşam oturdum, elli sayfa yazdım bre oğlum, altmış sayfa yazdım bre oğlum, derdi.

Bohem görünmesine rağmen, özel hayatında gayet tertipli, para hesaplarında gayet dikkatliydi. Pek sevmezdi kimseye bir şey ısmarlamayı. Sadece bana, bir gün bir döner ısmarlamıştı, romanını gazeteye aldırttığım için olacak, diye düşünmüştüm içimden.

Sonradan *Zafer*'de bir fıkra sütununu geçirdi eline. İlk yazdığı yazılardan birinde bir tiyatro oyunumu eleştiriyor ve alabildiğine yükleniyordu bana. Ve *Milliyet*'e de mektup gönderiyordu:

— Bre oğlum Çetin, son bir roman yazdım, şunu aldırıver gazeteye.

Doğrusu zor bir arkadaştı. Kendisine yakınlık göstersen de göstermesen de, bir yerde mutlaka seni sokmaya çalışırdı. Ve bunu da gerçekçilik adına yaptığını

söylerdi. Tartışıp öfkesini alamadığı kişilerin de evine, gece telefon ederdi:

— Burası Birinci Şube, birazdan sizi almaya geleceğiz, diye...

Bütün bu hırçın, vefasız, gürültülü, patırtılı, tutamaksız, hatta dengesiz davranışların gerisinde galiba bir hayli de yalnızdı. Çeşitli acıları vardı içinde. Özellikle, dilediği kadar ünlü olamamanın baskısı altında hiç kimseyi takmama ve "Ben de benim işte" diye herkese kendini bağıra çağıra kabul ettirme saplantılarına düşmüştü. Hiçbir ölçü, hiçbir kural, hiçbir taktik, incelik tanımaz görünürdü.

Tip olarak yazılarından çok daha ilginçti kendisi ve içki isteye isteye bir hastane köşesinde yapayalnız öldü.

Bu eski yazar arkadaş karısıyla kavga ettiği bir gün can sıkıntısıyla soluya soluya, hanımı yazlıkta olan bir başka arkadaşın evine gelmiş. Ve yine bağırmış ta sokaktan:

— Oğlum, bre aç kapıyı...

Kapı açılmış.

— Oğlum bre, bu ne biçim ev, ahırda mı oturuyorsun, bu ne dağınıklık...

— Canım işte bizim hanım yok da, ortalık karışık biraz; kusura bakma...

— Votkan var mı?

— Var.

— Getir bakalım votkayı.

Votka gelmiş.

— Limonu nerde bunun?..

— Limon yok vallahi.

— Aldırt hemen.

Kapıcıya limon aldırılmış.

Ve az sonra şişenin dibi görünmüş.

— Bre oğlum, buraya bak, karnım acıktı benim.

Evde bulgur pilavı varmış. Bulgur pilavı çıkarılmış ortaya, yanına salata yapılmış. Bir şişe daha votka getirtilmiş.

Ve yarım saat içinde koca tencere pilav da bitmiş; salata da, ikinci şişe votka da...

Bizim yuvarlak gözlüklü şişman yazar arkadaş, nefeslenmek için balkona çıkmış. Uzaktan adamın biri, bir kaz sürüsü götürüyormuş. Bir nara kopmuş balkondan:

— Bre oğlum, gel buraya. Bak gidiyor, gidiyor, gidiyor...

— Ne gidiyor yahu, diye koşmuş bizim öteki dost.

— Ne gidecek, kazlar gidiyor... Bıngıl bıngıl vallahi... Hemen alalım bir tane, pişirelim şurada...

Ev sahibi arkadaş:

— Bende para yok, demiş.

— On kâğıdını veririm ben, üstünü tamamla.

— Üstünü tamamlayacak kadar da yok.

— Bre oğlum, amma züğürt adamsın sen de.

Ama bakmış kazlar kaybolmak üzere, haydi bir büyük nara daha:

— Hey kazcı, kaz çobanı, ulan buraya bak kaz sürücüsü.

Kazları götüren adam duymuş sesi, dönmüş.

— Bre getir buraya bir yağlı kaz.

Balkondan konuşmuşlar kazcıyla!.. Şişman yazar arkadaş cüzdanının gizli gözünden bir ellilik çıkarmış. Bir yandan da ev sahibi dosta:

— Ay sonuna kadar bütün param bu işte, diyormuş.

Belki kazın üstünden artacak paradan borç ister diye...

Sonunda kaz sürücüsü bir kaz yakalayıp kesmiş, tüylerini de sözde yolmuş üstünkörü.

Yalnız her iki ahbap da pek bilmiyorlarmış kazın nasıl pişeceğini. Kazı kendilerine göre yıkayıp temizlemişler, sonra da parçalayıp tencereye koymuşlar. Ancak tencerenin kapağı bir türlü kapanmıyormuş. Biri kazın kanadını, bacağını tencerenin içine itekliyor, öteki kapağı bastırıyor, fakat kapak yine öyle havada çarpık kalıyormuş.

Bir saat pişirmişler kazı olmamış. Bir saat daha pişirmişler, yine nafile...

Bizim şişman yazar:

— Ben böyle de yerim, diye tutturmuş. Biraz yemiş. Pek hoşuna gitmemiş.

Sonunda:

— Bre oğlum, demiş, çağır şu benim bok karıyı, gelsin, bir de o pişirsin bu cenabeti. Unutma söyle, bir de votka getirsin.

Ev sahibi yazar sarılmış telefona:

— Alo, yenge, sen misin, ha, seninki bizde, şey yahu yenge, haydi kalk gel buraya!..

— .....

— Ama bak ben rica ediyorum. Hah. Yok. Hasta değil canım. Kaz aldık da... Kaz işte... Bulgur pilavı vardı onu yedik. Karşıdan kazlar geliyordu. Kazları görünce...

— .....

— Bekliyoruz. Şey, yenge, n'olur bir şişe de votka getir.

Yenge yahut şişman yazarın deyimiyle bok karı, bir küçük votkayla gelmiş. Ne çare ki, o gelinceye ka-

dar çiğ miğ, az pişmiş hiç pişmemiş, kazı bitirmiş bizim şişman arkadaş.

Ve yeniden başlamış gelen votkayı içmeye:

— Bre oğlum, bir kere sen adam değilsin. Ulan uyuz karı, sen de bok karının birisin, Allah ikinizin de belasını versin, diyerek...

Sonra kadıncağız, yüzü pancar gibi olmuş, soluyup duran kocasını, zor bela koluna girip götürmüş evden.

Ertesi gün şişman yazar, meyhanede olayı anlatıyor, dostu için de:

— Bizi yemeğe çağırdı eve, sonra da bana kaz aldırıp kendisine kaz ziyafeti çektirtti kerata, diyormuş.

Bir Eski Patron

Eski gazete sahiplerinden bazıları pek garip kişilerdi. Korkunç bir despotlukla sonsuz bir cimriliğin heykeli gibi otururlardı odalarında. İlgilendikleri başlıca üç konu vardı: Tiraj ve ilan, devleti yönetenlerin katında iyi bir bar sahibi olmak, bir de yan yollardan kârlı işler çevirmek...

Bunlardan biri İstanbul'da akşamları yayınlanan üç bin tirajlı bir gazetenin sahibiydi. Pahalı kumaşlardan iyi elbiseler giyen, her sabah traş olup bakımlı cildine limon kolonyası süren, ortadan kısa boylu, Giritli şivesine çalan bir şiveyle genizden konuşan yaşlıca bir adamdı.

İyi okullarda ve Fransa'da okumuştu. Avrupalı bir yaşamı vardı. Güzel ve zengin yerlerde oturur, iyi yemekler yer, iyi içkiler içer, yemek üstüne bazen kaliteli purolar tüttürürdü.

Yanında çalıştırdıklarına sinek kadar bile önem vermezdi. Güldüğünü kimse görmemişti gazetede. Arabasıyla sabahları gelirdi. Odasına çıkarken oturanlar ayağa kalkar, merdivenlerde yahut sahanlıkta karşılaştığı kişiler hemen saygıyla bir kıyıya çekilirlerdi. O ise kimseyle ilgilenmeden yere inmiş bir Olemp Tanrısı gibi girerdi odasına.

Bazen ya Yazı İşleri Müdürünü, ya sekreterlerden, ya yazarlardan birini çağırtırdı.

Bir heyecanlı fiskos dolaşırdı masalarda. Çağırılan arkadaş önünü ilikleyerek iskemlesinden fırlar, okul

müdürünün karşısına çıkıyormuş gibi tıpırdayan bir yürekle patronun katına iner, kapıyı vurduktan ve içerden "Gir" sesini de işittikten sonra odaya girip, ellerini kavuşturarak bükük boyunla dururdu.

Önemli bir olaydı patronun çağırması. Öyle herkesi çağırmazdı çünkü. Çağırınca da ya terslemek için çağırırdı, ya bir iş vermek için...

Ben gazetenin Ankara muhabiri olduğum için patronla bir yakınlığım yoktu. Bazen telefonla Ankara'ya geleceğini söylerler, Ankara Palas'ta oda ayırtmamı isterlerdi. Böyle zamanlarda karşılamaya giderdim kendisini. Ankara'da, odasında olduğu kadar asık suratlı olmazdı. Hal hatır sorar, hangi iş için gelmişse o iş konusunda bilgi alırdı. Ve karşılıklı kahve içerdik. Patronla karşılıklı kahve içmek... Üstelik de ısmarlardı kahveleri... İstanbul'da kimsenin inanacağı bir şey değildi bu. Ama öyleydi.

Adımı bilir miydi, bilmez miydi? Gazeteye verdiğim haberlerle yazdığım yazıları okur muydu okumaz mıydı? Kaç para aldığımın farkında mıydı değil miydi? Bilmiyorum, genizden sesiyle:

Nasılsınız, derdi.

— İyiyim efendim, derdim.

— Ne oldu bizim konserve işi...

— Yolunda efendim.

Çünkü sade gazete sahibi değil, bir konserve fabrikasının da sahibiydi. Ve ben, bir yandan gazeteye yazı yazarken, bir yandan da bakanlıklarda patronun konserve işlerini izlerdim.

Sabahları erkenden Ankara haberlerini telefonla gazeteye yazdırdıktan sonra, haberleri yazan arkadaş:

— Sana bazı notlar var, derdi.

Ve okurdu notları:

— Teneke tahsisi ne oldu? Akreditif açıldı mı? Bilmem hangi konserveciye daha çok teneke verilmiş, neden? v.s...

Ertesi sabah Türkiye'nin durumunu anlatan siyasal yorumdan sonra konserve hakkındaki notlarla ilgili bilgileri verirdim.

— Teneke tahsisi müsteşarın önünde. Bugün yarın çıkacak. Akreditif açıldı. Öteki konserveciye sanıldığı gibi fazla teneke verilmemiş.

Bir gün sonra başka notlar gelirdi:

— Müşteşarla gidip konuşsun, teneke tahsisi bir an önce çıkmalı. İtalya üstüne açılmış olan akreditif İngiltere üstüne değiştirilebilir mi? Öteki konservecinin fazla teneke aldığı muhakkak, incelenmesi...

Muhabirlik maaşım yüz yirmi liraydı. Ayrıca haftada iki kez de beş liraya "Ankara Mektupları" yazıyordum. Onların yüzü suyu hürmetine bakanlıklarda konserve işini de izlemek gerekiyordu.

Ve ayrıca *Ulus*'ta tanesi iki buçuk liraya günlük küçük fıkralarım çıkıyordu.

Küçük fıkralara iktidar da kızıyordu, bazı meslektaşlar da...

Bir sabah gazeteyle telefonla konuşurken:

— Hemen İstanbul'a geleceksin, patron seni istiyor, dediler.

Ve eski Babıâli usulü bir de bit attılar...

— Ankara'da çıkan fıkralardan birine mi kızmış ne...

Keyfim kaçmıştı. Yüz elli lira ordan, yetmiş beş lira burdan zar zor geçinmeye uğraşıyordum. İstanbul'daki patronla Ankara'daki yazılar çatışırsa, birinden birini kaybetmem gerekecekti.

Atladık akşam trenine, sabahleyin gazetedeydim.

Arkadaşlar:

— Dur bakalım ne diyecek, diyorlardı.

Yazı İşleri Müdürü geldiğimi haber verdi patrona. Önümüzü ilikleyip indik aşağıya.

Tıklatılan oda kapısı. İçerden duyulan ses:

— Gir...

Açtım kapıyı girdim.

Patron kaşlarını çatmış önüne bakıyordu. Bir süre bekledim ayakta. Patron başını bir türlü kaldırıp yüzüme bakmıyordu. İçimde kasılıp kalmış olan bir yayın zembereği boşandı, kendi evimde yürür gibi yürüdüm masasına ve masanın önündeki koltuğa rahatça oturdum.

Patron afallayarak kaldırdı başını. Yerimden doğrulup elimi uzattım. Fare ölüsü tutar gibi parmaklarımın ucundan tutup, sallamak zorunda kaldı elimi.

Tekrar oturdum yerime:

Nasılsınız beyefendi, dedim.

Boğuk bir ses:

İyiyim, dedi.

— Beni emretmişsiniz, hemen kalkıp geldim...

— Siz mi yazıyorsunuz *Ulus*'a o fıkraları?

— Ben yazıyorum efendim.

— Biraz daha edepli yazamaz mısınız?

— Edepli yazıyorum efendim.

Bir gazete alıp uzattı:

— Nedir mesela şu yazı?

Yazdığım küçük bir fıkrayı gösteriyordu. Resmi bayramlardan birine hazırlık olmak üzere Başkent'te yığın yığın zafer takları yapılıyordu. Ancak alışılandan

daha çok tak yapılıyordu bu kez. Ben de "Ya kazık tacirlerinden biri iktidar mebusu oldu, ya iktidar mebuslarından biri kazıkçılığa başladı" diye yazmıştım.

İstanbul'daki patronun edepli bulmadığı yazı buydu. Besbelli birileri baskı yapmıştı üstüne...

— Bu yazıda ne var ki, dedim. İsmet Paşa da okuyor bu yazıları, bir şey demiyor.

Patron aslında eski bir CHP'liydi. Ama artık yeni iktidara yöneliyordu. Ancak İsmet Paşa'nın adı durak latmıştı kendisini.

— Siz, partili misiniz, dedi.

— Hayır değilim.

— Size ne öyleyse kazıkmış mazıkmış? Ne uğraşıyorsunuz böyle işlerle? Muhabirliğinize bakın siz.

— Beyefendi ben hukukçuyum, ayrıca da avukatım. Niye *Ulus*'a yazı yazmamı istemiyorsunuz?

— E ne olacak yani yazacaksın da, başbakan mı olacaksın?..

— Olurum olurum, yasak mı yani başbakan olmak.

Patronun alıştığı türden bir konuşma değildi bu. Birden yumuşadı:

— Tabii olursunuz. Gençsiniz, istikbal sizin. Bir kahve içer misiniz, dedi.

— İçerim, dedim.

Sonradan Yazı İşleri Müdüründen öğrendim:

— O adam deli yahu, demiş. Geldi içeri, izin falan almadan koltuğa çöktü. Sonra da bana, ben başbakan olacağım, dedi. Neyse hemen bir kahve ikram edip savdım. Hayır yok onda, ama konserve işini iyi takip ediyor, yerine yenisini buluncaya kadar devam etsin.

Bir süre sonra yine *Ulus*'ta çıkan bir yazı yüzünden İstanbul'daki gazeteden kovuldum. O da ayrı ve uzunca bir öyküdür.

Yıllar sonra konserveci gazete patronu öldü. Nasıl öldü biliyor musunuz? Aklını yitirmiş olarak ve kendini fakir zannederek:

Yırtık pırtık elbiseler giyiyor, kimse görmediği zamanlar dilenmeye çıkıyormuş.

Yakınları:

— Yapmayın, fakir falan olmadınız, bakın bütün bunlar sizin paralarınız, diye deste deste binlikler gösteriyorlarmış.

O:

— Ben fakirim, bunların hiçbiri benim değil, diye diretiyor, ağlıyor, çırpınıyormuş.

Epey milyonu vardı. Akli dengesi bozulduğu için yırtık pırtık giysilerle dolaşarak ve fakir olduğuna inanarak kendi iç dünyasında sefalet içinde öldü. Ve çok muhteşem bir cenaze töreniyle gömüldü.

Enstantaneler

Sonsuz bir hayat akışı içindeki enstantanelerin hangisi anlatılmaya değer? Erkekler genellikle askerlik anılarını yeğ tutarlar. Alışık oldukları harcıâlem yaşam çizgisinin elektro grafiği gibi kendi gözlerinde en çarpıcı sayılan sivrileri askerlik süresinde geçtiği için mi? Yoksa kurnazlık ve kahramanlık pistinin en anlatılmaya değer yönlerini askerlik süresinde sundukları için mi? Tam kestirmiş değilim.

Ama, erkeklerin sohbet konuşmalarında ilgi çekmek isterken sık sık askerlik anılarına başvurduklarını çok kez görmüşümdür.

Bir gün el bombası atma talimine çıktık. Bizim yüzbaşı:

— Bakın, dedi.

Ve bombayı, şöyle bir iyi gerilip fırlattı. On saniye, yirmi saniye, bir dakika, iki dakika, bomba patlamadı.

Kimse de gidemiyor bombanın düştüğü yere. Ya tam gidince patlarsa, diye.

Taklitler, mimiklerle hikâyenin burasına gelindi mi, bir kavşak noktasına varılmış olur. Ya hikâyeyi anlatan gidecek bombanın yanına. Ya başka biri... Hikâyeyi anlatan gidecekse yine taklit ve mimiklerle ne kadar korktuğunu anlatarak gidecek. Gülüşmeler olacak dinleyenler arasında. Ama gizli bir tevazu altında, patlamamış bombanın yanına gitme kahramanlığı da yine anlatanın üstüne kalacak.

Yok, başka biri giderse patlamamış bombanın yanına; sonu daha da fiyaskolu bitebilir hikâyenin. Başkasını karikatürize ederken rezil etme özgürlüğü, insanın kendi kendisini karikatürize ederkenki özgürlüğünden daha fazladır.

— Bizim Hıyar Nuri fırladı. "Yüzbaşım ben giderim" dedi. Ve tam yarı yoldayken bomba patladı. Hıyar Nuri bir seksen yere kapandı. Bekleriz bekleriz kalkmaz...

Zamparaların da sık sık başvurdukları bir usuldür bu. Zamparalığın başlangıçtaki metodu eğlendirici olma hünerinden geçer. Sürekli biçimde eğlendirici olmak ise bilirsiniz ne kadar zordur.

Ama henüz ilişkiler yeniyken eski repertuar çok işe yarar.

Bir gün albay çağırdı beni. Odaya girer girmez çakı gibi selam verdim. Albay "En önemli evrakını çıkar" dedi. En önemli evrak nedir bilmiyorum. Başladım ceplerimi aramaya. Öğle yemeğinde mutfaktan cebime doldurduğum soğanlar geliyor boyuna elime. Nihayet albay, "Boşalt ceplerini" dedi. Bir mendil, bir çakı, iki anahtar, para cüzdanı, derken bir soğan, bir soğan daha, bir soğan daha...

Flört edilen genç kızlar güler bu hikâyeye... Kaynaşma başlamıştır. Başarı yerindedir.

— Bir gün de arkadaşlarla kaçtık talimden...

Ve üç buluşma sonunda repertuar biter.

Şimdi ilk soruyu tekrarlayalım: Sonsuz bir hayat akışı içindeki enstantanelerin hangisi anlatılmaya değer?

Hepsi... Anlatmayı becerebilmek şartıyla...

Profesyonel yazar için konudan çok, anlatım önemli galiba. Amatörler, anlatımdan çok konunun ilginçliğine abanırlar.

Bir iki enstantane denemesi yapmak istiyorum. Beğenmezseniz kabahat konularda değil, anlatımdadır. Konu ne olursa olsun, iyi anlatabilseydim beğenirdiniz çünkü.

Bir Beyoğlu gecesi... Bir yanımda Yaşar Kemal, bir yanımda siyah çerçeveli gözlükleri ve bir ayağı azıcık sakat olduğu için bastonuyla aksayarak yürümeye çalışan bir karikatürist dost.

Ortadaki caddeden durmadan akan arabalar. Işıklı vitrinler. Elektrikli reklamların durmadan yanıp sönen kırmızıları, yeşilleri, sarılar, mavileri... Ve omuz omuza zor bela yürünen Beyoğlu kaldırımları.

Yaşar keyifli, ikide bir, azıcık arkada kalan karikatüriste başını çevirip:

— Yürüsene ulan topal, diyor.

Karikatüristte hiçbir cevap yok. Bastonuyla bildiğince geliyor.

— Yürüsene ulan topal...

O sırada sağa sola el ilanları dağıtarak bir çocuk geçti yanımızdan.

Biz almadık.

Yaşar yine başını çevirdi:

— Ulan topal yürüsene, dedi.

Karikatürist, çocuktan aldığı el ilanını uzattı Yaşar'a... İlanın üstünde kocaman harflerle "Körlere Yardım Derneği" yazıyordu.

Yaşantısı da bir karikatür albümü gibi ilginç ve renkli olaylarla doluydu karikatüristin.

Halim selim duruşundan, öylesi zekâ ve orjinalite fışkıran bir hayatı olduğu hiç anlaşılmazdı. Ama sermenleri bütün dostlarının ağzındaydı.

Söylenenlere bakılırsa namaz kılan bir sevgilisi vardı.

Arkadaşları takılırlardı kendisine:

— Ne yapıyorsun o namazcı karıyla, diye.

— Namaz kılarken ayaklarının dibine ayna koyuyorum, o eğilip kalktıkça aynaya bakarak seyretmek çok gıcıklıyor içimi, bildiğin gibi değil, demişti.

Bit pazarından mı nerden, ortasından kırılmış bir yarım dürbün almıştı. Cebinde taşıyordu yarım dürbünü.

Ve yine söylenenlere göre akşamları bastonuyla aksaya aksaya evin damına çıkıyor, yarım dürbünü gözüne uydurup çevrede kimlerin yeni evli olduğunu araştırıyordu.

Genellikle şaka olsun diye anlatılırdı bunlar.

Ama yarattığı bir enstantane vardı ki o gerçekti.

Yine ıslak bir İstanbul gecesi... Denizin karanlık şıpırtıları ve Köprüaltı mavnalarının ışıkları arasında son vapura giden yolcular. Gazete satmaya çalışan birkaç çocuk. Koşar adım bilet gişelerine alelacele uğrayarak vapura doğru akan yoğunluğunu kaybetmiş bir kalabalık. Ve demir kapıların dibinde son vapurun üstüne kapıları kapatmak için bekleyen birkaç memur.

Anadolu yakasında oturan karikatürist dostumuz, son vapura yetişmek için Köprüaltına kadar birkaç arkadaşıyla gelmiş, sonra birden vazgeçmiş karşıya geçip eve gitmekten.

Başında şapkası, gözünde gözlükleri, zayıf orta boylu ve elindeki bastonuyla öyle dikilip bakmaya başlamış koşuşan yolculara... Arkadaşları:

— Binmeyecek misin, demişler.

— Boş ver, binmeyeceğim, demiş.

Sonra gözleri karşıdan hızlı hızlı gelen birine takılmış. Birkaç adım atmış öne doğru, şapkasını nazikçe çıkararak adamın yolunu kesmiş:

— Vapura mı koşuyorsunuz, demiş.

Adam, nefes nefese hiç duraklamadan:

— Evet, demiş.

Ve devam etmiş koşmaya.

Karikatürist dostumuz, adamın koştuğu yöne dönmüş ve arkasından daha yüksekçe bir sesle:

— Koşunuz, demiş.

Adam fişek gibi gidiyormuş.

Karikatürist dost ise sesini, açılan mesafeyle orantılı biçimde artırarak bağırıyormuş:

— Koş.

— Koş ulan.

— Koooş hergele.

— Daha hızlı koooooş pezevenk.

Adam hem vapuru kaçırmamak için süratini kesmiyor, hem de geriye dönüp yumruk sallamaya çalışıyormuş.

Ve bizim ahbap yükselttikçe yükseltiyormuş sesini:

— Koş ulan itoğlu iiit.

— Daha hızlı koş köpoğlu.

Neyse, adam ucu ucuna atmış kendisini vapura. Memur demir parmaklıkları kapatmış. Çımacılar palamarları çözmüşler. Vapur geri geri beyaz köpükler kabartarak açılmaya başlamış.

Adam vapurun alt sahanlığından bizim karikatürist ana avrat sövüyor, yumruklarını gösteriyormuş. Karikatürist dostumuz da:

— Senin ananı avradını eşşekoğlu eşşek, diyormuş.

Bu karşılıklı küfür salvosu içinde vapur, başına ne geldiğini anlamayan ve hırsını alamayan yolcusuyla uzaklaşıp kaybolmuş.

Eski Bir Dost

Ne tatlı, ne iyi bir arkadaştı. Uzunca boyu, yeşil gözleri ve yandan ayırıp arkaya taradığı sarı saçlarıyla, her zaman iyi giyinirdi. Beli kemerli, yakası kalkık, beyazımsı bir trençkotu vardı. Hem Anadolu Ajansı'nda, hem *Ulus*'ta çalışır, çeviriler, röportajlar yapardı.

Köklü bir ailenin, özenli çocuğuydu. Herkes üçüncü sınıf meyhanelerde ucuz şarap içerken; o öğle yemeklerini Karpiç'te yer, basın ataşeleriyle, yabancı gazetecilerle ahbaplık ederdi.

Karşılaştığı hödüklük ve ahmaklıklarla eğlenir, her türlü zekâsızlığa kıvrak bir hazırcevaplıkla kılıç çekerdi.

Bir gün, yakışıklı, ama bir hayli küt kafa bir arkadaş için:

— İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki apartmanlara benziyor, demişti.

Ne demek istediğini anlamadığımızı görünce de, bir açıklama yapmıştı:

— Savaştan önceki apartmanların görüntüsü sağlam ve fiyakalıydı, ama çatı katları hep boş dururdu.

Gazetede, kendi halindeki eski usul, azıcık hırtımsı kişilere boyuna takılırdı.

Musahhih bir Hakkı Hoca vardı. Ispartalıydı. Şivesini değiştirememişti. Hem CHP modernizmi, hem hocalık, hem taşra şivesi zavallıyı o dönemde çok rastlanan garip bir kokteyle çevirmişti. Kuran'dan bir ayet okur, Bazen Yunus Emre oratoryosunun müzik edebi-

yatındaki yerini saptamaya çalışırdı. Hem sapına kadar CHP'li, hem ilericiliğe açık hem de oturduğu zaman bir ayağını altına almadan rahat edemeyen bir adamdı. Boş zamanlarında tespih çeker, çay içer ve tavla oynardı.

Bizim trençkotlu gazeteci, en çok ona sataşırdı. O tarihte musahhihler çift olarak çalışırlardı. Biri müretttiphaneden gelen kolon provalarını yüksek sesle okur, öteki de müsveddeden okunanları izlerdi. Bir atlama olmuşsa okuyanı uyarırdı. Bizim arkadaş, Hakkı Hoca'nın eski İngiltere Kralı VIII. Edvard'ın anılarını provalardan okurken, Romen rakamlarıyla yazılmış olan "VIII.'i" "Vavı, ı, ı" diye eski Türkçe ve hançeresini iyice yırtarak okuduğunu iddia ederdi:

Hoca, özellikle bu iddiaya çok kızar:

— Poh yemişsin sen, derdi.

Ajans, gazete, çeviriler, röportajlar, Karpiç'te yemek, iyi bir çevre ve biraz içki... Herkes gıptayla bakardı ona. Ayrıca İnönü'nün de uzaktan akrabasıydı. Kolayca girip çıkardı köşke. Ama bu konuda kimseye pek bir şey söylemezdi.

Önceleri, bir parça içerdi. İki duble votka, yahut rakı, yahut bir şişe şarap. Ve saatine bakıp çalışacağı yere giderdi.

Yavaş yavaş, iki duble votka dört olmaya başladı.

Çalışacağı yere de yarım saat bir saat geç gidiyordu.

Sonra dört duble votka, altı oldu. Sonra sekiz. Sonra on...

Çalışacağı yere ise bazen iki saat geç gidiyor, bazen hiç gitmiyordu.

Ama sabahları ayıktı.

Sabahları özellikle gazeteye mutlaka uğrardı. Hakkı Hoca'yı bulur, karşısında "Vavı, ı, ı" diye taklidini yapardı.

Hoca da:

— Poh yemişsin sen, derdi.

Derken sabahları da iki tek atıp öyle gelmeye başladı gazeteye. Ve derken iki tek, dörde, dört de altıya çıktı.

Gazete yöneticileri onu bulmaları gerektiği zaman, meyhaneye adam gönderiyorlardı. Kırmızı gözlerle sallanarak geliyor, hazır ol durup asker selamı veriyor:

— Emret komutanım, diyordu.

Ve yine Hakkı Hoca'ya uğruyor:

Hoca, iki buçuk liran varsa versene, diyordu.

Hoca da veriyordu.

Sonra yine meyhaneye dönüyor, verilen işi yapmadan önce bir tane daha içmek istiyordu.

Bir tane iki tane, iki tane üç tane oluyordu.

Meyhanelerdeki veresiye hesabı kabarıyordu. Garsonlar, bu eski cömert müşteriden:

Kusura bakma vallahi patron kızıyor, diye peşin para istemeye başlamışlardı.

O ise alınıyordu bundan:

— Hoşt ulan hadi, sonra veririz gibilerden, şakalarla durumu idare etmek istiyordu. Ama olmuyordu. İstediği votka yahut rakı gelmiyordu.

Ve o kan çanağı gözleriyle yüzü asılmış, küskün, garsonlara selamı vermeden dışarı çıkıyor, ilk rastladığı tanıdığa:

— Beş liran varsa versene, diyordu.

Beş lirayı alınca geri dönüyor, garsonu çağırıp öfkeyle beşliği atarak:

— Al işte parayı, getir rakıyı, diyordu.

Gitgide tanıdık tanımadık, garson, komi, barmen kimi bulursa:

— Bana bir içki ısmarlasana, demeye başlamıştı.

Ajanstan ayrılmıştı. Gazetede ise kırk yılda bir görünüyordu. Yine her gün kravatını takıyordu. Ama artık üstü başı eskisi kadar düzgün değildi. Ve içiyor, içiyor, içiyordu.

Herkes, hakkında bir fıkra anlatıyordu.

Ortası delik yüz paralar çıkmıştı. O önüne gelenden yüz para istiyor, bunları beline sardığı bir ipe takıyordu. İpin üstü sucuk gibi dizilmiş yüz paralarla doluydu.

Bir akşam, belindeki bu servetle başkentin en şık pavyonuna gitmiş ve bir votka söylemişti. Votkayı efendi efendi içmiş, bir daha söylemişti. Garsonlar arada hesabı istemişlerdi. O da ayağa kalkarak belindeki ipi çıkarmış ve on beş lira kadar tutan hesabı yüz paralarla ödemeye kalkmıştı:

— Yüz para, beş, yedi buçuk, on diyerek...

Garsonlarla bütün müşteriler tabağı dolduran yüz paralara bakıyorlardı. O saymaya devam ediyordu:

— İki yüz yedi buçuk, iki yüz on, iki yüz on iki buçuk...

İki yüz yirmi beşe gelince:

— Dur bakalım bacanak bir yüzlük fazla gitti, bir daha baştan sayacağım, demişti.

Herkes gülüyordu. Garsonlar da gülüyordu.

Kulübün sahibi skandalı önlemek için:

— Sonra verirsin haydi, demiş, yüzlükleri iade etmişti.

Bu usulle meyhanelerde bedava içmeye başlamıştı. Kim hesap isterse ayağa kalkıp ipini çıkarıyor, borcunu yüz paralarla ödemeye kalkıyordu. Millet gülmeye başlıyor, patron da:

— Sonra verirsin, al paralarını git, diyordu.

Bir ara da lokanta sahiplerine kâğıt Türk bayrakları satmaya kalkmıştı. Elindeki iki düzine bayrak Karpiç'e geliyor:

— Bayrakları alacaksın, almazsan Türk bayrağına hakaret olur, ver bakalım papelleri diyordu. Bayraklar genellikle alınıyor, karşılığı da votkayla ödeniyordu.

Aslında kimseye pek batmıyordu bu çocuksu ve şirin davranışlar, bütün çevre onu hem tanıyor, hem seviyor hem de bütün bu tepkinin aşırı bir duyarlılıktan geldiğini seziyordu.

Bazen yine tertemiz giysilerle ve içkisiz çıkardı ortalığa:

İçkiyi bıraktım, derdi.

Zeki şeyler yazardı gazeteye. Dostları sevinirler, birbirlerine:

Aşkolsun doğrusu şıp diye kesti içkiyi, eski haline geldi diye müjde verirlerdi.

En geç bir ay sonra bir meyhanede körkütük bulurlardı yeniden:

— Bacanak, bir beş lira versene, diyen sesiyle.

Topluma karşı, dangalaklığa, kabalığa, hırtlığa karşı duyduğu bu yenilmez öfkenin kendisinde yarattığı bu alkol patlaması, yeni iktidar tarafından pek anlaşılamamıştı. Menderes'in bakanları onun ne tavırlarına, ne hicivli yazılarına hoşgörüyle bakıyorlardı. Bir taşra katılığının gaddarlığıyla gittiler üstüne. Fıkralarından mahkemelere verdiler. Cezaevlerine attılar.

Ziyaretine gittiğim bir gün, kalender ve yiğit gülücükle:

— Bunlar da beni amma ciddiye aldılar, demişti.

İnsanlığı ve büyüklüğü "Ciddi"likte aramayacak kadar sanatçı dokusu olan bir yazardı.

Eski ve yakın bir dostumdu. Beni Karpiç'e ilk o götürmüştü. Evlendiğim gecenin başbaşa yemeğinde, tek misafirim de oydu.

Yıllar var gördüğüm yok kendisini. Çok şey olabilirdi, kendisi gibi olmayı yeğ tuttu. Pişman olduğunu da sanmıyorum. "Çok şey olmayı" değmez bulanlardandı.

Vapur Durur mu Durmaz mı?

Esmer, ince yüzlüydü. Alnında ve dudak uçlarında sinirli çizgiler vardı. Gri saçları ensesine doğru iyice uzun ve hafif kıvrıktı. Çok net bir diksiyonu vardı. Özenli bir titizlikle konuşuyordu Türkçeyi. Aslında tiyatro sanatçısıydı ve doğrusu dört dörtlük bir sanatçıydı. O tarihlerde, radyo temsil kolunda çalışıyordu.

Gömleğini, kravatını, elbisesini kolay kolay değiştirmeyenlerdendi. Arkadaşları, yıkanmayı da pek sevmediğini söylerdi.

Sık sık içinde ödünsüz yaşama isteğinin dalgaları kabarır, onunla bununla kavga çıkarır, karakolluk olurdu.

Bayılırdı, Fikret'ten şiir okumaya. Sesini titretip mısraları şarkılaştırmadan, anlamın derinliğine dönük bir düzyazı üslubuyla okurdu o şiirleri.

Bir gün bana:

İçimde tıkanıp kalmış en büyük arzu nedir bilir misin, demişti.

— Nedir, demiştim.

— Şöyle ağır sıklet bir boksör olmak. Kızdıklarımın dağıtı dağıtıverirdim çenesini.

Bunu söylerken yumruğunu sıkmış, koluyla hamle yaparak, çeneleri nasıl dağıtacağını gösteriyordu.

Oysa altmış kilo ya var ya yoktu. ince kemikliydi. Geniş omuzlu da sayılmazdı.

Bir gün, temsil kolundaki öteki sanatçılardan biriyle yine kavga etmiş:

— Şimdi seni ayağımın altına alırım eşşekoğlu eşek, demişti.

Kavga ettiği arkadaşı da Genel Müdürlüğün hukuk müşavirliğine şikâyette bulunmuştu.

— Bana eşşekoğlu eşşek diye hakaret etti, diyordu.

Kovuşturma açıldı.

Müşavir, olgun bir adamdı. Sanatçılar arasındaki tatsız olayı kapatmak istiyordu. Önce bizim boksör olmadığından yakınan ahbabı çağırmıştı odasına:

— Herhalde siz böyle bir söz söylemediniz değil mi, diye sormuştu.

Bizim ahbap söylediğini geri alacak kişilerden değildi:

— Ne demek söylemedim. Söyledim elbet. Eşşekoğlu eşşekten de öte bir şey o dürzü. İtin biri. Az daha alıp çiğneyecektim ayağımın altında...

Müşavir:

— Bunları ben duymamış olayım. Söylediklerinizin hepsi suç. Sonra hakkınızda karar vermek gerekecek, diyordu.

O ise:

— Siz de duyun, herkes de duysun, karar da verin, ne yaparsanız yapın. O eşşekoğlu eşşeğe, eşşekoğlu eşşek demekten vazgeçmem ben, diyordu.

Neyse ki, dosya zamanlandı. Ortalığın yatışması beklendi. Aracılar bulundu. İki taraf da barıştı sonunda.

Bizim ahbabın bir başka özelliği de, polislerden gıcık almasıydı. Bilinmez neden garip bir alerjisi vardı polislere. Gider gider, onlara musallat olurdu. Karakollara düşüp mahkemelik oluncaya kadar uğraşırdı. Her zaman iki üç polisle daima mahkemesi vardı.

Ya polisler bir vatandaşa küfür etmişler, o da polislere gidip:

— Küfür edemezsiniz, demişti.

Ya polisler nöbet tutarken sigara içmişler, o da görmüş:

— Nöbettesiniz, sigarayı atın elinizden, demişti.

Sanki tiyatro sanatçısı değil, Emniyet müfettişiydi.

Polisler önce karşılarına dikilen bu uzun saçlı zayıf adamın kim olduğunu çözemezler:

— Sen de kimsin, diye sorarlardı.

O da sinir törpüleyen dik bir sesle:

— Bir vatandaş, derdi.

Polisler:

Vatandaşsan, vatandaşlığını bil de çek git, derlerdi

O da:

Vatandaşlığımı bildiğim için, seni terbiye etmeye geldim, derdi.

Yok görevi başında memura hakaret, yok memuru görevden alıkoymaya kalkışma, yok memura saldırı diye sonunda polislerle mahkemelik olurdu.

Yargıçlar, bir türlü onlayamazlardı durup dururken neden polislere musallat olduğunu.

Şayet memur bey birine sövmüşse, sövdüğü kişi şikâyetçi olur, size ne, derlerdi...

O ise, yargıçlara anlatmaya uğraşırdı ki, kendisi bir vatandaştır ve polisin önüne gelene sövmesine karşıdır. Bu nedenle vatandaşlık görevini yapmış ve polisi terbiyeye davet etmiştir.

Yargıçlar içlerinden:

— Fesuphanallah, diye başlarını sallarlardı.

Ve anlarlardı ki, karşılarında sade bir tiyatro sanatçısı yok, yarım porsiyon bir deli vardır. Punduna getirip kapatırlardı davayı.

Yine bir gün, Samanpazarı meydanından geçerken, ortadaki konserve kutusuna benzeyen trafik polisinin yerine gözü ilişmişti. Polis, vakit geçirmek için dudağının kıyısıyla çevresine uzun menzilli tükürükler atıyordu. Bir süre seyretmişti polisi. Polis dudağının kıyısından ustaca fişek gibi fırlatıyordu tükürüğü.

Doğru, polisin yuvarlağına yürümüştü:

— Niçin öyle tükürüyorsun, diye sormuştu.

Polis de yine:

— Sen kimsin, demişti.

— Ben mi kımım, bir vatandaş.

Polis:

— Bas git haydi de başımı belaya sokma, demişti.

— Yooo, o kadar kolay değil. Benimle karakola geleceksin, sizden şikâyetçiyim.

— Yahu deli misin, nesin... Çek git diyorum sana.

— Hayır, beraber gideceğiz karakola. Komiserinize anlatacağım buradan çevrenize uzun menzilli tükürükler fırlattığınızı.

Polis öfkelenmiş:

— Öyleyse dur ben seni karakola götüreyim, demiş ve götürmüştü de.

Yolda bizim ahbap:

— Şimdi göreceksiniz, caddeye öyle tükürük atmak neymiş, diyordu.

Polis de:

— Ben seni karakolda bir marizleyeyim de anlarsın o zaman kimin göreceğini, diyordu.

Birbirlerini korkuta korkuta gelmişlerdi. Samanpazarı karakoluna.

Karakolda polis bizimkini bir odaya sokmuş ve çıkıp gitmişti.

Bizimki de odada öyle bir saat, iki saat beklemişti. Arada kapı açılıyor, içeri bir polis giriyor, kendisine ters ters bakıp konuşmadan çıkıp gidiyordu.

Sonunda muavinin karşısına çıkarmışlardı.

Muavin:

— Suçüstü mahkemesine göndereceğiz sizi, demişti.

O:

— Ama davacı olan benim, demişti.

— Onu bilmeyiz biz. Siz, Samanpazarı'ndaki trafik noktasına tacevüz edip nöbetçi arkadaşa görevi başında hakaret etmişsiniz. İki polis de tanık buna. Şimdi ifadenizi alacağız.

Öyle olmadı muavin bey, görevdeki memur çevresine uzun menzilli tükürükler fırlatıyordu. Bir vatandaş olarak müdahale ettim ve kendisini size şikâyet etmek için buraya getirdim.

Muavin:

Hayır efendim siz polisi değil, polis sizi getirdi, diyordu. Ayrıca iki de tanık var.

O da:

— İyi ya, verin mahkemeye, mahkemede hesaplaşırız, diyordu.

O gece, sabaha kadar karakolda kalmış, sabahleyin de polisle barışmıştı. Sabahleyin karakoldan ayrılırken:

— Görüyorsunuz benim gibi vatandaşlar da var. Bir daha öyle boş saatlerinizde sağa sola tükürük fırlatmayın, diyordu.

"İsviçre'den Bir Belgem Var..."

Onu, bir gazete akşamında tanımıştım. Aydınlık bakışlı, genç bir adamdı. Gayet yumuşak duruyordu, tane tane konuşuyordu. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na, devrin iktidarını şikâyet etmek niyetindeydi. Onu duyurmaya gelmişti.

Türkiye'de Fransız filolojisine devam etmiş, fakülte yöneticileriyle profesörler, çenesindeki ince sivri sakala karşı çıkınca, fakülteyi bırakmış, İsviçre'ye giderek hukuk okumuştu.

Dönüşünde askere almışlardı kendisini. Yabancı dil bildiği için de, Kore'ye gönüllü olarak göndermeye kalkmışlardı. O ise:

Gönüllü olarak gitmem, emrederseniz giderim, diyordu.

Sorun burdan çıkmıştı.

Yumuşak bir sesle tane tane anlatıyordu:

Gönüllü olmadığım halde, gönüllü olarak gideceksin dediler. Ben de gönüllü olarak gitmem, dedim. Sen komünist misin ki, gönüllü gitmek istemiyorsun dediler. Hayır komünist değilim. Üstelik komünist olmadığıma dair elimde resmi belgem var. Sadece savaşa karşıyım. Onun için gönüllü gitmem, ama emrederseniz giderim dedim, diyordu.

Komünist olmadığına dair elindeki resmi belgeyi merak etmişlerdi. O da belgesini çıkarıp göstermişti.

Anlattığına göre İsviçre'den ayrılmadan önce bulunduğu kentin Emniyet Müdürlüğüne gitmiş:

— Komünist olmadığıma dair bana resmi bir belge verin, demişti.

İsviçre polisi ilk kez böyle bir istekle karşılaşıyordu.

— Kimseye olmadığı bir şey için belge vermiyoruz biz, demişlerdi.

O da:

— Yasal bir sakıncası yok ki bunun. Benim komünist olmadığımı saptayarak bana bu belgeyi verebilirseniz, diye ısrar etmişti.

İsviçre polisi bu garip isteği anlayamamış ama ısrar karşısında belgeyi vermişti.

Genç adam:

— Ne olur ne olmaz diye tedbir aldım, diyordu. Bizimkiler hukuku çiğnedikleri vakit kendilerine karşı çıkanlara hemen komünist diyorlar. Hele üstelik, karşı çıkan benim gibi yabancı bir ülkede okumuşsa. O nedenle belgeyi alıp soktum cebime. Nitekim gönüllü olmadığım halde Kore'ye gönüllü diye gönderilmemin hukuka aykırı olduğunu söyleyince, komünistlik suçlamasına yöneldiler. Ben de hemen belgemi gösterdim. Çok şaşırdılar. Ama yine de baskı yapmaya devam ediyorlar; onun için iktidarı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na şikâyet edeceğim.

Gazetenin redaktörleri bir yandan gülüyor, bir yandan başlarını sallıyor, bir yandan da genç adama, bu kadar ince bir hukuk titizliğiyle aşamalı mantığın Türkiye'de sökmeyeceğini anlatmaya çalışıyorlardı.

O ise:

— Biz Birleşmiş Milletler'e üye değil miyiz? İnsan Hakları Beyannamesi'nin de altında imzamız yok mu? O beyannameye göre kimse gönüllü olmadığı bir hizmete gönüllüymüş gibi gönderilemez, diyor, maddeler okuyordu.

İktidarı Birleşmiş Milletler'e şikâyet etmeyi, en doğal hak olarak görüyordu kendinde...

Redaktörler:

— Vallahi sen bilirsin ama başın belaya girer, dediler.

Bu konuda gazeteye de hiçbir haber koymadılar.

Yıllar sonra bir başka gazetede ziyaretime geldi. Yine aynı yumuşak sesle, sımsıkı bir mantık zincirine bağlı olarak tane tane konuşuyordu.

Bu kez, derdi başkaydı. Banliyö treninde giderken iki kişi oturmuştu karşısına. Biri bir gazete açmış, bir süre sayfalara göz gezdirdikten sonra, bakışlarını kendisine çevirmiş:

Şeker yine pahalılaşıyormuş beyefendi, buna ne buyuruyorsunuz, demişti.

O da:

Bir ülkede kimse pahalılığa karşı çıkmazsa her şey pahalılaşır, demişti.

Karşısındaki:

Siz, karşı çıkmaktan yana mısınız, demişti.

O da:

— Elbette, karşı çıkmak demokrasilerde vatandaşlık görevidir, demişti.

Karşısındaki merakla sormuştu:

— Karşı çıkmaktan ne anlıyorsunuz, nasıl karşı çıkmak yani?

— Miting yaparak, gösteri yürüyüşleri düzenleyerek, sendikalarla genel grev ilan ederek, bildiri yayınlayarak, boykotlara girişerek...

Karşısındakinin bakışları sertleşmişti:

— Yoksa komünist misiniz, diye sormuştu.

O da:

— Hayır değilim, komünist olmadığıma dair belgem var, demişti.

Ama adam lafı ya bilerek kasten, ya bilmeyerek zuhulen yanlış anlamış:

— Demek siz belgeli komünistsiniz. Şimdi ben sizi tutuklatayım da görün, demişti.

Gazeteli yolcunun yanındaki sesi çıkmayan yolcu da işe karışmış:

— Evet ben de duydum. Tanıklık ederim. Belgeli komünistim dedi, demişti.

Ve biri kompartımanda kalmış, öteki trende polis aramaya gitmişti. Biraz sonra resmi bir polisle gelmiş ve hep birlikte ilk istasyonda inerek karakola gitmişlerdi.

Karakolda trendeki yolcular:

— Bu bey, bize komünist propagandası yapmaya kalktı. Devleti yıkmak gerek. Sabotajlara girişmeliyiz. Ben belgeli komünistim. Sendikalarda grev çıkartacağım. Yürüyüşler, mitingler düzenleyeceğim, siz de katılın. Bakın şekerin fiyatı kaça çıktı. Böyle cehennemde yaşanmaz dedi, demişlerdi.

O ise komisere durumu olduğu gibi anlatmış:

— Üstelik komünist olmadığıma dair cebimde belgem var, demişti.

Ama komiser bir tutanak tutmuş, ifadesini almış ve komünizm propagandası yapmaktan mahkemeye vermişti kendisini. Dava, tutuklu olarak altı ay sürmüş, altı ay içerde yatmış, sonunda da beraat etmişti.

Bana gelmesinin nedeni bütün bunları gazeteye yazmam içindi.

Ben de:

— Olur yazarım, demiştim.

Ve yazmıştım.

Ancak o ilk hikâyenin sonunu hâlâ merak ediyordum.

— Kore'ye gönüllü gitme işinin sonu ne oldu, İnsan Hakları Komisyonu'na başvuracaktınız, bir cevap alabildiniz mi, diye sormuştum.

Tam başvuracağı sırada ulusal çıkarlara aykırı hareket ettiği iddiasıyla bir ihbar yapılmış hakkında. Evini basmışlar. Bazı babasından kalma kitaplarla birlikte kendisini de alıp götürmüşler. Kitapların incelenmesine kadar gözaltında tutmuşlar.

Ne var ki yasal süreyi çok aşmış gözaltında tutma. Yazdığı dilekçelere de kimse cevap vermemiş.

Gerçeği sonradan öğrenmiş: Babası vaktiyle güvenlik işlerinde çalışır ve iyi Rusça bilirmiş. Aynı zamanda kuş meraklısıymış. Onun için evden alınan kitaplar arasında Rusça bir kuş kitabı bulunmuş.

İlgililer, Rusça kuş kitabının ne olduğunu hemen çözememişler. Casuslukla ilgili bir şifre kitabı sanmışlar bunu.

Ama durum sonunda anlaşılmış. İspinozun, sakanın, kanaryanın Rusçasını bilen biri, kitabın kuş kitabı olduğunu, şifre kitabı falan olmadığını söylemiş. Ondan sonra serbest bırakmışlar kendisini.

— Ya peki Birleşmiş Milletler'e başvurma ne oldu, dedim.

— Kore'ye gönüllü gidip gitmeme olayına bir de Rusça kuş kitabının şifre kitabı olup olmadığı konusunu eklemek gerekiyordu. Hepsini yazmaya kalksam bu kez de Birleşmiş Milletler'deki uzmanların beni deli zannedeceklerini düşündüm. Vazgeçtim, dedi.

Kendisini tanıyanlardan, bir serüvenini de daha sonra öğrendim:

Bir gece içkiliyken teravi namazı kılmaya gitmiş. Oldukça coşkunmuş. Ayağa kalkıp zikretmeye başlamış. Epey bir gürültü çıkmış camide.

Sonunda, yine komünistlik suçlamasıyla karakola düşmüş.

— Komünist olmadığıma dair İsviçre'den belgem var, dediyse de kimse dinlememiş.

Ve, yine mahkemeye vermişler. Bir süre tutuklu olarak yine yatmış içerde. Neyse ki beraatla sonuçlanmış mahkeme...

Hatta savunmasında şöyle demiş:

— Her vatandaş gibi ben de suç işleyebilirim. Eğer coşup camide zikretmek suçsa cezasına razıyım. Ama her suçu getirip komünistliğe bağlamayı anlayamıyorum. Çünkü bir kez komünist değilim... İkincisi, komünist olmadığıma dair de İsviçre'den belgem var...

Rölöve Şapkalı Bir Yönetici

İri, şişman vücutlu, bebek suratlı, gelişmiş göbekli ve rölöve şapkalıydı. Pepe bir konuşması vardı. Resmi törenlerde, büyüklerin yanında ellerini göbeğinin üstünde kavuşturarak dururdu.

Türkiye'nin Hanya'sını Konya'sını çok iyi anlamıştı. O nedenle gürültüye patırtıya pabuç bırakmayan bir kayıtsızlık içinde, usul erkâna dikkat etmekle yetinir ve daima protokolün üst bölgelerinde, paralı ve iyi yaşamaya dönük, gerçekçi bir rotanın kerterizini kollardı.

Ankara'da Anadolu Kulübü'ne devam eder, İstanbul'a yazlığa gelince de Yat Kulübü'ne giderdi. Tek parti döneminde mebusluk etmiş, uzun süre CHP'ye bağlı kalmış, İsmet Paşa'nın çevresinden kaybolmamak için elinden geleni yapmıştı.

Kendinden kodamanlara pepe konuşmasıyla:

Arzu hürmet ederim efendim, derdi.

Ve ellerini göbeğinin üstüne bağlar saygılı dururdu.

Kendinden aşağıda olanlara ise rölöve şapkasını çıkarmadan başını sallayarak selam verir:

— Nasılsınız canım kardeşim, derdi.

Kimseyle yürekten dostluğa geçmezdi. Üç beş dinleyici bulduğu zaman Ulusal Kurtuluş Savaşı anılarını anlatırdı. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'da gazetecilik yapmıştı.

Yabancı basın ataşeleriyle konuşurken Fransızca, İngilizce ve Almanca paralardı.

— Vıy canım.

— Yes canım.

— Yavol canım, derdi.

Mr. Moor diye yetmiş seksen yaşlarında bir İngiliz basın görevlisi vardı. Mr. Moor Türkçe ve Fransızca da bilirdi.

Bir gün beni ona tanıştırmıştı:

— He is very good boy Mr. Moor canım. Zeki boy, akıllı boy, canım. Babası da arkadaşımız canım. İyi yetişecek burada inşallah canım. Gazeteciliğe çok istidatlı canım...

Mr. Moor da:

— Yes, yes, diyordu.

Yalnız "istidatlı" sözcüğünü anlamamıştı...

— İstidat... Ne demek? What is istidat?

Rölöve şapkalı yönetici bana dönmüş:

— Söyle canım ne demek istidat, demişti.

Ben de:

— Talent, demiştim.

O da Mr. Moor'a:

— Talent canım, demişti. Bu boyda var çok talent canım.

Mr. Moor:

— Yaa... Yes, demişti.

— Yalnız biraz haşarı canım, böyle giderse kovulacak canım...

Mr. Moor pek kavrayamamış ama yine:

— Yaa... Yes, demişti.

Rölöve şapkalı yönetici de pepe konuşmasıyla:

— Öyle canım, yes canım, demişti.

Arkasından bana da:

— Haydi artık sen git canım, demişti.

Rotatif, kâğıt, mürekkep alım satımlarından çok iyi anlardı. Hangi gazetenin kaç para kazandığını ezbere bilirdi.

Bazen dış ülkelere giderdi yeni makineler almak için. Vıy canım, yes canım, yavol canım diye bir şeyler alıp gelirdi.

CHP'nin Ankara köylerindeki seçim kampanyalarına da katılırdı. Yanında bir iki önde gelen CHP'liyle siyah bir arabada giderdi köylere.

Muhtarla, köy ihtiyarlarıyla:

— Paşanın hepinize selamı var canım, diye konuşmaya başlardı.

Arkasından da sorardı:

— Burada da fesat çıkaranlar oluyor mu canım?

Fesat çıkarmak DP'yi övmek ve CHP'yi yermekti.

Muhtar genellikle:

Bizde öyle şeyler yok efendim, derdi. Burada öylesi barınmaz efendim, derdi.

O da:

Aferin aferin öyle olmalı canım, derdi.

Sonra seçimlerde o köyün silme DP'ye oy verdiği anlaşılırdı. Rölöve şapkalı yönetici buna çok kızar:

Bunların hepsi köpoğlu canım, derdi. Fişmanca fişmanca beylerle gittik oraya. Burada fesat çıkaranlar var mı dedim. Bizde öylesi barınmaz bey, dediler. Yalan söylemişler köpoğluları canım...

Aklına eserse ayağa kalkar, başında rölöve şapkası nutuk da söylerdi:

— Aziz köylü hemşerilerim. Fesata kulak asmayın, doğru yoldan ayrılmayın. Paşa sizleri kandan ateşten kurtardı. Gazimizin izinde bugünlere geldik. Bizim şekeri beş liraya çıkardığımızı söylüyorlar. Karanlık günlerdi. Avrupa'da savaş vardı. Kan gövdeyi götürüyordu. Kadınları dul, çocukları yetim, aileleri evlatsız bırakmadık. Şekerin kilosu beş liraya çıktı, ama kimsenin bombalar altında canı çıkmadı. Fesatçılar bunu

görmek istemiyorlar. İhanet içindeler. Allah belalarını versin canım. Siz de oylarınızı sizin partiniz olan CHP'ye verin canım.

Köylüler ellerini çırpıp alkışlarlardı. Önde gelen CHP'liler de rölöve şapkalı yöneticiyi kutlar:

— Çok iyi konuştunuz, derlerdi.

O da pepe diliyle:

— Köylünün anlaması için öyle konuşmak gerek canım. Ben iyi bilirim buraları, hep bizdendir canım, derdi.

Gazetede başkalarının girmesinin yasak olduğu özel bir helası vardı. Anahtarı kendisinde dururdu. Bu helanın iki anahtarı daha vardı. Biri başyazarda, öteki yazı işleri müdüründeydi. Üçü aynı helaya giderlerdi.

Bir gece bir çığlık duyduk. Sonra çığlık inlemeye dönüştü. Hepimiz dışarı koştuk. Feryat figan inleme, özel heladan geliyordu.

Başmürettip de, mürettiphanenin başı olduğu için, kendisini gazetede hela ayrıcalığı olanlar arasında saymış ve anahtarını nerden bulduysa bulup, özel helaya girmiş.

Özel hela alafranga idi.

Başmürettip, alafranga hela alışkanlığı olmadığı için, nalçalı pabuçlarıyla küvetin üstüne tünemiş.

Ve ıkınırken pabuçları kayıp sırtüstü düşmüş. Bir ayağı küvetin içine girip fayansı çatlatmış, öteki ayağı ile kıçı da iyice incinmiş.

Koltuklarına girip özel heladan çıkardık başmürettibi.

İki gün sonra rölöve şapkalı yönetici bir genelge yayınladı:

"... İzinsiz olarak özel helaya girenlerin alafranga küveti kullanmasını bilmemelerinden ötürü, hem ku-

vete, hem kendilerine zarar verdikleri anlaşıldığından, özel helayı başyazar, yazı işleri müdürü ve yönetici müdürden başkalarının kullanmasının yasak olduğunu yeniden hatırlatma gereği doğmuştur..."

Genelgeyi hepimiz imzaladık ve kâğıt istihbarat şefinin yanındaki duvara, öteki genelgelerin yanına raptiyelendi.

Rölöve şapkalı yöneticinin Karpiç gecelerine dair de ilginç anıları vardı. Gazinin arkadaşlarıyla nasıl şakalaştığını anlatırdı. Bir akşam Gazi, çevresindeki dostlarıyla içerken Emniyet Genel Müdürüne dönmüş:

— Tabancan var mı, demiş.

Genel Müdür de, ateş gibi bir uyanıklıkla:

Var Paşam, demiş.

Şu köşedeki lambayı vurabilir misin?

Vururum Paşam.

Vur da göreyim.

Genel Müdür tabancayı lambaya doğru kaldırıp patlatmış. Silah sesini duyunca bir şaşkınlık olmuş herkeste

Gazi:

Vuramadınız, demiş.

Genel Müdür:

— Heyecanlandım Paşam, demiş.

Gazi:

— Söyle bakalım Emniyet Genel Müdürü, böyle lokantalarda aklına esince tabanca patlatmak serbest mi, demiş.

— Değil efendim.

— Başkası patlatsa ne yapardın?

— Tutuklardım efendim.

— Ama sen patlattın...

— Siz emrettiğiniz için efendim...

— Ben emretmiş olabilirim. Ama ben dahi yasaların üstünde değilim. Mademki yasalara aykırı geldin, şimdi kendi kendini de tutukla bakalım...

Gazi sonra yaverine dönmüş:

— Sen de Genel Müdürü kontrol et, kendi kendini tutuklayacak mı, demiş.

Rölöve şapkalı yönetici pepe sesiyle:

— Gazi büyük adamdı, derdi. Böylece bizlere ders vermek isterdi. Yasaların kendisinden bile üstün olduğunu göstermeye çalışırdı canım.

Bir seferinde yine Karpiç'te rölöve şapkalı yöneticiyle taşradan gelme bir CHP'li tartışmışlar.

Yönetici:

— Baktım laf anlamıyor dangalak. Sizin yeriniz lokanta değil, canım sizin yeriniz Rüzgârlı Sokağın altındaki kereste deposu canım, dediğini anlatırdı.

Taşradan gelme CHP'li de yöneticiye kızıp yüksek sesle gaz çıkarmış.

Yönetici:

— Terbiyesiz adam ne yapıyorsun, diye sormuş.

Taşralı:

— Birazdan senin ağzına edeceğim de hazırlık yapıyorum demiş.

Yönetici:

— Hemen ayağa kalktım, herifin suratı budur diye iki tokat aşkettim canım, derdi.

O dönemde en geçer yolun CHP'li olmak olduğunu anlamış kişilerden biriydi. CHP iktidardan uzaklaştıkça o da çaktırmadan CHP'den uzaklaşmıştı. İskilatıdıklarına:

— Artık yoruldum, politikayla uğraşmıyorum canım, diyordu.

Saman Kafa

Yıkanmamış pasaklı saçları ve sarı ablak bir yüzü vardı. Pipo içer ve İngilizce bildiğini söylerdi. Yanakları, burnu, dudakları ve bakışları gevşek ve yağlı gibiydi.

İstihbarat şefi ona:

— Saman Kafa, derdi.

Hiç aldırmazdı kendisine saman kafa denmesine. Gevşek yanakları, gevşek dudaklarıyla piposunu tüttürmeye devam ederdi. Genizden bir sesle konuşurdu. Gözlerinin akları bulanıktı. Neyi görüp neyi görmediği kestirilemezdi.

Odada kimse yoksa sırtına dayanıp ayaklarını uzatarak otururdu. Giyimi özensizdi. Ökçeleri yenmiş pabuçlar, paçaları tirfillenmiş bir pantolon, ütüsüz, rengi kaçmış bir ceket ve eski bir kravat... Pek dostu yoktu. Tek başına bir bekâr odasında yaşıyordu. Ağzı hep şarap kokardı. Nerde, ne zaman içtiğini kimse kestiremezdi.

Bütçe görüşmeleri sırasında tutanakları almak için Meclis'e gittiğim bir akşam tanımıştım onu. Gazete için zamanın sıkışıklığını umursamaz bir kayıtsızlıkla tutanakların düzeltilmesini bekliyordu. Gecikeceğini bildirmek için bir telefon bile etmemişti.

İstihbarat şefi de sabırsızlanmış:

— Git o Saman Kafayı bul, tutanakları hemen al gel diye beni göndermişti Meclis'e...

Ben ise Saman Kafanın kim olduğunu bilmiyordum. Üç yahut dört gün olmuştu gazeteye gireli.

Meclis'te tutanakların temize çekildiği odada buldum onu. Ağzında piposu, ayaklarını uzatmış, pineklemekle bekleme arası oturuyordu. Bana genizden sesi, gevşek dudaklarıyla:

— Lethe ırmağını geçiyordum, demişti.

Lethe ırmağı cehennemdeki ırmaklardan biriydi. Ölüler o ırmaktan içince bütün geçmişlerini unuturlardı. Ben de okulda Dante'yi okurken öğrenmiştim Lethe ırmağını.

İstihbarat şefinin Saman Kafa dediği kişiden böyle bir söz beklemiyordum. Gerçekte derin bir dünyası olduğu için mi bunu söylemişti, yoksa bir yerden böyle bir söz duymuştu da beni etkilemek için mi söylemişti, anlayamamıştım.

Sadece:

— Yaa demiştim.

O da piposundan bir nefes çekmiş, filozofluğundan hoşnut:

— Siz de gazeteci olmayı istediğinize göre, siz de bu ırmaktan geçeceksiniz, demişti.

Pek bir bağlantı kuramamıştım. Felsefe görünümlü uydurmaca sözlere insanların meraklı olduğunu az çok biliyordum. Ama "Saman Kafa"nın gerçek yüzünü henüz bilmiyordum. İlk izlenim olarak bana pek zeki görünmediyse de, ne yalan söyleyeyim oldukça garip görünmüştü.

Tutanakların düzeltilmesini beklerken, hızlı davranılması için gönderilmiş yeni bir muhabire, pipo içilerek söylenen söz:

— Lethe ırmağını geçiyorum...

Breh breh breh...

Gitgide daha iyi tanıdım onu. Kimseye bir kötülüğü olmayan, doğuştan dalgın, kavraması zayıf bir

gençti. Beyinsel yeteneklerini pek kullanamıyordu. Ne söyleneni tam anlayabiliyor, ne de söylemek istediğini tam anlatabiliyordu. İlk karşılaştığı herkese iki pipo dumanı arasında:

— Lethe ırmağını geçiyorum, diyordu.

Sonra da gevşek dudaklarının uçlarındaki hasta çizgilerle ebleh ebleh gülüyordu.

Bolu'daki bir davayı izlemeye göndermişlerdi kendisini.

Ertesi gün Zonguldak'tan bir telgraf gelmişti:

— Yanlış trene binmişim, Zonguldak'tayım, para gönderin.

İstihbarat şefi:

— Saman Kafanın yediği boka bak, diye saçını başını yolmuştu.

Saman Kafa Bolu ile Zonguldak yönleri arasında bir ayırım yapamıyordu, ama hukukta okuyordu. Son sınıfa kadar da gelmişti. Arada sırada da Ankara Tıp Fakültesi psikiyatri kliniğinin şefine gidiyordu.

Onunla ünlü profesörün bekleme salonunda da karşılaşmıştım. Beni görünce ilk anda biraz bozulmuş, sonra yumuşacık bir dertli yaklaşmasıyla:

— Sen de mi hocaya geliyorsun, demişti.

— Evet, deseydim kimbilir ne kadar mutlu olacak, kimseye göstermek istemediği bir perde gerisinde kendi yapısına uygun bir ortak bulacaktı.

Gençtim. Böylesi bir yaklaşım arzusunu sarmalayacak insancıl birikimden yoksundum.

— Yok yahu, hoca bana kliniği gezdirecek de, gününü saptamaya geldim, demiştim.

Uçurtmasının ipi kopmuş bir çocuk gibi, yüzüme öyle mahzun bakakalmıştı.

O bakışı hâlâ görüyorum karşımda.

Ankara'da Eğitim Bakanlığı yanıyordu. Alevler Ankara'nın dört bir yanından görünüyordu. Ortalık ana baba günüydü. İtfaiyelerin çanları çalıyor, sirenleri ötüyordu. Polisler yangının çevresini kordon altına almışlardı. Bütün muhabirler dört bir yana seferber olmuştuk. Kimimiz yanan binanın tarihçesini çıkartıyor, kimimiz yangının nedenini soruşturuyor, kimimiz itfaiyeden durumu öğrenmeye çalışıyorduk.

Serin bir akşamdı. Herkes paltolu pardösülüydü.

Saman Kafa da siyah paltosunu giymişti. Boynun atkısının ucu ense kökünden arkaya doğru sarkıyordu. Polisle adliyeden o sorumlu olduğu için yangın üstüne asıl yazıyı o yazacaktı.

İstihbarat şefi:

— Koş ulan Saman Kafa, ne öğrenirsen hemen gel yazmaya başla, demişti.

Ve Saman Kafa yarım saat sonra, siyah paltosu, ucu ensesinden çıkmış çapaçul boyun atkısıyla gelmişti. İstihbarat şefi:

— Bir şeyler toplayabildin mi, diye sormuştu.

Saman Kafa, kurnaz ve gevşek bir gülücükle piposundan birkaç nefes çekmiş, sonra da:

— Hepsi uydurma, bakanlığın yandığı falan yok, demişti.

İstihbarat şefi:

— Kör müsün ulan, burdan bile görünüyor alevler, diyordu.

Saman Kafa ise hiç tınmıyor:

— İkinci Şube müdürüyle görüştüm. Böyle bir şey yok, dedi bana, diyordu.

İstihbarat şefi:

— Allah belanı versin, diye bağırıyordu.

Saman Kafanın kendine özgü görüşleri de vardı.

Bazen konuşurduk onunla. Piposu, uzun oturuşu ve gözlerinin bulanık akıyla, bir şeyler anlatırdı.

— Şef bana Saman Kafa diyor ama hiç hukuktan anlamıyor, derdi. Kant'ın büyük adam olduğunu, Descartes'ın da büyük adam olduğunu söylerdi. Altını hiç kurcalamazdım. Bütün bunları ezberlemeye çalıştığı fakülte kitaplarından vitrin yapmak için tekrarladığını bilirdim.

— Bak, sen iyi yetişiyorsun, hep oku, derdi.

Sonra da İngilizcesini göstermek için:

— To be or not to be, derdi.

Ve söylediği sözün derinliği ortaya çıksın diye küçük bir susuş yapardı.

Bir gün damdan düşer gibi:

Sen hiç kadınla yatıyor musun, diye sormuştum.

Kızarmak istedi kızaramadı, bozarmak istedi bozaramadı. Gizli bir zıpkın yemiş gibi titredi bulanık gözleri. Kayıtsız olmasına çok çalıştığı bir sesle:

Yatıyorum tabii, dedi.

Demek sevgilin falan var...

Anlatımını yapamayacağım uzaydan gelme bir adam sesiyle:

— Sevgilim yok, dedi. Bentderesi'nde yatıyorum.

Saman Kafa "Hukuk"u bitirdi. Avukat oldu. Ankara'nın bir ilçesinde bir yazıhane açtığını duydum sonradan... Günlerce hatta aylarca bir müşteri beklemiş ama kimse gelmemiş.

Bir gün, kasketli, karanlık yüzlü bir köylü tıkırdatmış yazıhanenin kapısını. Saman Kafa:

— Girin, demiş.

Karanlık yüzlü, kasketli köylü gölge gibi girip usul usul yaklaşmış masaya:

— Bizi kimse duyar mı, diye sormuş.

— Ne münasebet, bizi kimse duymaz, burası avukat yazıhanesi, ne istersen hepsini açıkça söyleyebilirsin. Köylü, sağına soluna bakındıktan sonra, Saman Kafanın kulağına eğilmiş:

— Hemşerim, demiş, sende Parabellum kurşunu bulunur mu?

Anlaşılan kasaba kahvesindeki şakayı sevenlerden biri göndermiş köylüyü Saman Kafaya... Buradaki en büyük silah kaçakçısı odur, diyerek...

Saman Kafa:

— Yok hemşerim, ben avukatım; seni yanlış göndermişler. Kurşunu bul, adamı öldür, ondan sonra gel, demiş.

Adam düş kırıklığı içinde çekilip gitmiş.

Gazetecilik yaşamım içinde tanıdıklarımın hepsi de üstün kişiler değildi, kimisi de böyleydi.

"Bir İhtimal Daha Var..."

Tanıdığımız alaturka bestecilerin hepsi nazik, ince, zarif süzülmüş Osmanlı efendisiydi.

Örneğin Fehmi Tokay, biri bestelerini övdüğü zaman, azıcık peltek ve genizden sesiyle:

— Ah canım efendim, ah gözüm efendim, iltifat ediyorsunuz, derdi.

Kendisinin derinliğini sezdiği için karşısındakinin derinliğine bir anlamlar dünyasının "meftun"luğuyla baktığını gösteren iç çekişli sesler çıkarırdı.

— Ah ah ah... Of of of... Üf üf üf... gibilerden.

Arkasından da gözleri yarım kapalı:

— Sultanım, efendim; ihya ettiniz beni, derdi.

Suphi Ziya Özbekkan ağırbaşlı, ölçülü ve zarifti. Laubalilikten yağ tenekesine dokunmaktan çekinir gibi çekinirdi. Odacılardan çocuğu yaşındaki kişilere kadar herkesle hep "siz"li ve mesafeli konuşurdu. Dünyasına kimseyi pek yaklaştırmaz, saygın bir ağırlıkla dış kalabalığı üstüne sıçratmadan idare ederdi. Kibar olmasına çok kibardı, ama biraz da kimseye önem vermediğini gösteren anonim bir kibarlıktı bu...

Şerif Muhiddin, iki sonsuz arasında başka bir sonsuzu incili altın işlemelerle çizen bir gölge gibiydi. Biri öksürse soğuk alacak, tartıya çıksa kilosu gözükmeyecek kadar zayıf nayıftı. Saydam bir kelebek kanadına benzerdi.

Udunu dinlerken de hayran olmuştum, viyolonselini dinlerken de...

Tülbentlerden geçmiş bir soyluluğun uçukluğunda konuşuyordu.

Aynı üslubu ne kadar benimsemeye çalışsan, dar bir elbiseye bir türlü sığamayan iri göbek bir hantal gibi kalıyordun yanında.

Münir Nureddin, kendisini hiç tanımayanların bile görür görmez "bir sanatçı herhalde" diyebileceği tevazulu bir sessizlik ve sakinlikte dururdu. Onun da kendine özgü bir başka inceliği, mesafeli bir yakınlığı vardı.

Ruşen Ferit Kam, daha bir etli kemikli ve sanatçı kibarlığında babayaniydi.

Bir gün Sağlık Bakanlığından radyoevine doğru yürüyorduk. O günkü gazetelerde bir zorla ırza geçme olayı vardı.

Kam:

— Vallahi bu işin zorla nasıl yapıldığını bir türlü anlayamıyorum, diyordu. Normal ahvalde bile bunun duhulü kolay değildir, zorla'sı nasıl olabilir intikal edemiyorum.

Mesut Cemil dikkati çekecek kadar düzgün Türkçesi, uzun boyu ve gözlükleriyle hatırını soranlara bol keseden iltifatlar dağıtır, oturmuş düşünürken de, ortadan kıvrılmış bir nida işaretine benzerdi.

Elleriyle havayı bastıra bastıra bir koro yönetişi vardı, koroyu dinleyeceğine dalıp Mesut Cemil'i seyrederdin.

Bütün bu musiki ustalarıyla ilişkim yarım yamalak ve kısa süreler içinde oldu. O nedenle hiçbirini yakından tam tanıyamadım. Onlardan bir sokak şipşakçısının anlık pozları kaldı belleğimde.

Ama şarkılarını halkın pek sevdiği bir besteci dostum daha vardı ki, onunla günlerimiz, gecelerimiz bir

hayli beraber geçti. Yukarıdaki ustalara oranla yaşamında da, yapıtlarında da zaman zaman dil çıkaran, zaman zaman boyun büken, zaman zaman nanik yapan bir yaramaz çocuğa benzerdi. Dünyanın en şiriniydi, sapına kadar da serseriydi.

Bir gün Gençlik Parkı'nda yanyana dolaşırken kulağımın dibinde bir şeyler mırıldanmaya başlamıştı:

— Ahım gibi ah var mı acap ahlar içinde...

— Ne diyorsun sen, dedim.

— Yeni bir beste yapıyorum, ilk mısrası böyle, dedi ve tekrarladı:

— Ahım gibi ah var mı acap ahlar içinde...

Aslında benimle besteden mesteden pek konuşmaz, daha çok kadından kızdan konuşurdu. İlk gördüğümde bestekâr olduğunu hiç anlayamazdın. Ya Fener maçının forvetini eleştirirdi ya da Galatasaray maçının Arkasından da sanki herkes o ilişkiyi izliyormuş gibi Ankara barlarındaki son sevgilisi Melahat'in yahut Şule'nin yahut Nermin'in, bir de taklidini yaparak, öfkesini anlatırdı. Sonra cebinden Melahat'in yahut Şule'nin yahut Nermin'in resmini çıkarıp gösterirdi.

Bir gün yine böyle bir resim göstermişti bana.

Saçları dalgalı, yarım profilden hoş bir kadın resmiydi. Şöyle bir baktım resme. O:

— Üstündeki yazıyı oku, Allah aşkına oku bak, diyordu.

Kötü bir el yazısıyla yazılmış yazıyı okudum:

"Sevdiğim eşşek sıpasına" diye yazılmıştı.

Kahkahadan, neşeden bayılıyor:

— Gördün mü piç kurusunu bak ne yazmış, diyordu. Bu akşam beraber gidelim ona...

Bar localarında özel bir yeri vardı. Bar sahipleri, garsonlar, konsomatrisler onu aileden sayar, ayrı bir yakınlık gösterirlerdi kendisine.

Şimdikiler nasıldır bilmem ama o devrin barları bir hayli fukara suratlıydı. Alt salonun ön masalarında züğürt genç erkekler, arka ve üst localarda para yiyiciler otururdu. Bir köşede de davet bekleyen çok boyalı kadınlar.

Caz belirli aralıklarla üçer dakika süren parçalar çalardı.

Bir şişe birayla geceyi idare etmeye çalışan züğürt genç erkekler, daha cazın davuluna ilk tokmak inmeden yerlerinden fırlayarak kadınların önüne koşarlardı. Kadınların bazıları isteksiz isteksiz kalkardı. Bazıları "yorgunum" derdi. "Yorgunum" diye refüze edilmekten gururu kırılanlar, ısrarı koyulaştırırlarsa, garsonlardan iri kıyım biri yaklaşır, bar duvarlarındaki bir yazıyı gösterirdi: "Dans mecburi değildir."

Delikanlılar arasında her gece gelmeyi âdet haline getirmiş olanlar vardı. Kadınların da, garsonların da hepsini, isim isim tanırlardı. Üç gece bira içmişlerse, bir gece de hoşlandıkları kadına bol ikram ederlerdi. Böylece bar sahibinin kârıyla keselerinin durumu arasında denge kurarlardı. Ve haftada belirli bir paraya, göğüslerinde sıcaklığını duymak istedikleri kadınla yedi sekiz dans hakkı kazanırlardı. Bir gün onunla sevişme umudu da yanlarına caba olarak kalırdı. Ve sonra yeni gelen arkadaşlarına övünürlerdi:

— Bak şimdi ben kaş işaretiyle kaldıracağım Leman'ı...

Gerçekten Leman bir kaş işaretiyle kalkardı. Bu kalkış ya bir gece önce içilen bolün, ya bir gece sonra içilecek bolün karşılığıydı. Yeniler bu dengeyi bilme-

Bar localarında özel bir yeri vardı. Bar sahipleri, garsonlar, konsomatrisler onu aileden sayar, ayrı bir yakınlık gösterirlerdi kendisine.

Şimdikiler nasıldır bilmem ama o devrin barları bir hayli fukara suratlıydı. Alt salonun ön masalarında züğürt genç erkekler, arka ve üst localarda para yiyiciler otururdu. Bir köşede de davet bekleyen çok boyalı kadınlar.

Caz belirli aralıklarla üçer dakika süren parçalar çalardı.

Bir şişe birayla geceyi idare etmeye çalışan züğürt genç erkekler, daha cazın davuluna ilk tokmak inmeden yerlerinden fırlayarak kadınların önüne koşarlardı. Kadınların bazıları isteksiz isteksiz kalkardı. Bazıları "yorgunum" derdi. "Yorgunum" diye refüze edilmekten gururu kırılanlar, ısrarı koyulaştırırlarsa, garsonlardan iri kıyım biri yaklaşır, bar duvarlarındaki bir yazıyı gösterirdi: "Dans mecburi değildir."

Delikanlılar arasında her gece gelmeyi âdet haline getirmiş olanlar vardı. Kadınların da, garsonların da hepsini, isim isim tanırlardı. Üç gece bira içmişlerse, bir gece de hoşlandıkları kadına bol ikram ederlerdi. Böylece bar sahibinin kârıyla keselerinin durumu arasında denge kurarlardı. Ve haftada belirli bir paraya, göğüslerinde sıcaklığını duymak istedikleri kadınla yedi sekiz dans hakkı kazanırlardı. Bir gün onunla sevişme umudu da yanlarına caba olarak kalırdı. Ve sonra yeni gelen arkadaşlarına övünürlerdi:

— Bak şimdi ben kaş işaretiyle kaldıracağım Leman'ı...

Gerçekten Leman bir kaş işaretiyle kalkardı. Bu kalkış ya bir gece önce içilen bolün, ya bir gece sonra içilecek bolün karşılığıydı. Yeniler bu dengeyi bilme-

dikleri için hayran olurlardı kaşarlanmış bar çapkını arkadaşlarına. Ve onlar da ilk davul tokmağında başkalarından önce bir kadını davet etmek için, yüz metre deparında bekler gibi tetikte beklerlerdi.

Tokmak davula iner inmez herkes birden fırlardı sandalyesinden. Yirmi erkeğe sekiz kadın... İkisi üçü de "yorgunum"lu çıkacak... On dört on beş delikanlı kös kös ve küskün yerlerine dönerler, ikinci depara hazırlanırlardı.

Para yiyicilerinin locasına çağrılan kadınlar önce şampanyadan söz açarlar, sonra bole razı olurlar ve peşpeşe altı yedi çanak bolü devirirlerdi. Her içtikleri bolden ayrı hisseleri vardı.

Kim daha çok konsomasyon yapıp müşteriyi yolmuşsa arkadaşlarına nispet verirdi:

Şekerim, nedense hep beni davet ediyorlar dört gecedir, çok yoruluyorum.

Ben de besteci dostumla üst localardan birinde oturur çevreyi seyrederdim. Dostumun sevgilisi kırıtarak gelirdi. Dostum adımı allaya pullaya beni kadına takdim eder, o da fazla önemsemeyen bir kayıtsızlıkla soğuk soğuk:

– Memnun oldum, derdi.

Bar protokolünde âdet böyleydi. Yeni tanışılan erkeklere fazla yüz verilmez, soğuk durulurdu. Soğukluğu kırmak için bir hafta, bazen iki hafta kesenin ağzını açıp inatlaşacaktın.

Bizim sanatçı arkadaş kadına:

— Söyle bakayım, ben senin neyinim, derdi.

Kadın da kırıtarak.

— Sen benim sevgili eşşek sıpamsın, derdi...

Ben konyak içerdim, o rakı içerdi, kadına da bir bol söylerdi. İkinci bolü içmezdi kadın, besteciyi söğüş-

lemek istemezdi. Ve bir süre sonra da "gene gelirim" vaadiyle çekilip giderdi.

Besteci dostumun elinde rakı kadehi, yüzünde ışıklı bir mutluluk, dedesi Ahmet Rasim Beyin bir bestesini söylerdi hafif sesle. İçli, düzenli bir sesi vardı:

"Sakın geç kalma erken gel..."

Üçüncü yudumda şarkıyı keser:

— Geçende ben de erken gittim eve, derdi; sonra biliyor musunuz ne oldu, bizimki beni hastalandım zannetti...

Çocuk çocuk, hınzır hınzır gülerdi.

Baki Süha Ediboğlu ile aralarında bir polemik geçmişti. Sanatçı dostum bestelerinin güftelerini de kendi yazardı. Güftelerinden birinde "gözüm acıyor" diye bir kafiye zorlaması yapmıştı. Baki Süha bu güfteyi eleştiriyor, dizelerde ne anlam derinliği, ne zevk ne de Türkçe bulunduğunu iddia ediyordu.

Bizim ahbap ona bir cevap yazmıştı:

— Adın Ediboğlu olduğuna göre sen değil, baban gelsin karşıma. Bizim çömezlerle işimiz yok, çizmeden yukarı çıkma, başka kapıya, falan gibi bir şeyler...

Pek beğenmişti verdiği bu cevabı:

— Susturdum keratayı, diyordu.

Bazen de birlikte Samanpazarı'ndaki bir saza giderdik. O içeri girince bütün saz takımı saygıyla ayağa kalkar, kendisini selamlardı ve şarkıcı hanımlar onun bestelerini söylerlerdi:

Bir ihtimal daha var...

Yahut:

Bu yıl ada yine sensiz...

Bir garip zevk alırdım halkın deli divane gibi alkışladığı bu şarkıları yaratıcısıyla birlikte dinlemekten...

Bir gün:

— Yahu sen nihaventten başka makam bilmez misin, demiştim:

— Yo, bütün makamları bilirim. Başka makamlarda da eserlerim var; ama onlar o kadar ünlü değil, demişti.

Şendi, zekiydi, futbol oynamış, gazetecilik yapmış, kendi dünyasının ılık boheminde rakı içe, çapkınlık ede, şarkılar besteleye yaşamıştı.

Hâlâ resmi durur kitaplarımın arasında. Yumruğuna dayanmış, gülümseyen şirin bir yüz... Üstüne de:

"Çetin'e yumuşak bir poz" diye yazmış...

Genç yaşta öldü...

Her yerde sık sık çalınır besteleri... "Ahım gibi ah var mı acap ahlar içinde"yi dinlerken Gençlik Parkı'nda onu mırıldandığı gün gelir aklıma. Bilmem neden, bir duygusallık çöker üstüme; bir kadeh rakı ister canım, onun hayaliyle tokuşturmak için...

Sınıf Arkadaşı

İlkokulu bitirme müsameresinin başrolüne yedek oyuncu olarak hazırlanmıştı. Ancak asıl oyuncu bilmem kaçıncı provada hâlâ daha rolünü ezberleyememiş olduğu için, müzik öğretmeni bir de onu denemeye kalkmış ve başarısıyla özenine hayran olarak başrolü hemen ona vermişti.

Tiyatroyla ilişkisi daha henüz on iki on üç yaşındayken böyle başladı.

Temsil ilkokulda değil, okulun bağlı bulunduğu lisenin konferans salonunda veriliyordu. Rejide öngörülmemiş öyle yenilikler ve katkılarla oynadı ki rolünü temsilden sonra davetliler arasındaki profesyonel sanatçılar öpüp kucakladılar kendisini, öğretmenini de kutladılar.

Bütün seyirciler ortak bir inançla ayrılmışlardı müsamereden. Başrolü oynayan parmak kadar çocukta, geleceğin büyük bir yıldızı saklıydı.

Lise sıralarındaki temsillerde de daima başrolleri oynamaya devam etti. İlk aşkını da okulda kız öğrenci olmadığı için, temsile dışardan katılan genç bir kızla başbaşa geçirdiği prova çalışmaları esnasında tattı.

Dersleri yarım kulak dinliyor, etüdlerde uzun uzun mektuplar yazıyordu. Cumartesilerle pazarları da doğru kızın yanına koşuyordu.

Sınıf arkadaşları, renkli yaşamlardan yoksun, tatsız tuzsuz ham ahlat gençler olarak görünüyordu gözüne. Bunda bir ölçüde haklıydı da. Onlardan hiç biri

nin ne şehir tiyatrolarının kulisleriyle alışverişleri ne de geniş kenarlı hasır şapkaları vardı... Daha onuncu sınıftayken, ünlü bir artist pozlarını benimsemişti. Kimseyi takmayan havalı bir yürüyüşle sınıfa girer, o devrin tanınmış sanatçılarından senli benli bir yakınlıkla söz açarak:

— Dün Nezihe Becerikli ile beraberdik, yarın Necdet Mahfi ile yemek yiyeceğim, gibi şeyler söylerdi.

Bizlerden çok ayrı bir yaşamın bu fiyakalı arkadaşına aşağıdan yukarı doğru gıpta ve hasetle bakardık. O da yukardan aşağı şapkasını hafif geriye iterek önemsemeden bakardı bizlere. Şayet kimse kendisine bir şey sormazsa, düşünceli tavırlar takınır, ya kavga etmiş iki sanatçıya canı sıkıldığını, ya kendisine teklif edilmiş bir rolü, okulu nasıl atlatıp da oynayabileceğini düşündüğünü söylerdi.

Yapıştırma dalgınlığını, yaşadığı değişik dünyadan söz açmak için bahane diye kullanırdı.

— Goldoni'deki rolü pek tutmadım; ama çaresiz oynayacağız galiba.

— Vasfi Bey çok ısrar ediyor, turnelere katılmam için.

— Cahide dün bozuk çalıyordu, provaları yarıda bıraktı.

Sınıfı bitirmeden ünlü bir başarının anahtarını cebine indirmiş, sinema jönlerinden apartma bir sükse çocuk şirinliğiyle dolaşır dururdu ortalıkta...

Derken okul bitti. Onu bir gün Ankara'da okulun kulübünde gördüm. Zarif kol düğmeleri ve geniş kenarlı hasır şapkasıyla, çevresinden ve şöhretinden yorgun genç bir Olemp Tanrısı gibi sözde kimseye önem vermeden uzanmış oturuyordu.

— Ne yapıyorsun, diye sordum.

— Gidiyorum, dedi...

— Nereye?

— Jean Marchat trupuyla Fransa'ya.

Doğruydu söylediği. Paris'ten içinde bir iki Comedie Française artisti de bulunan bir tiyatro trupu gelmişti Türkiye'ye. Figüranlık için tiyatroya çok yabancı olmayan ve Fransızca bilen birini aramışlar, onu bulmuşlardı. Sonra da kanları kaynamıştı bu genç, yakışıklı ve zeki çocuğa.

— İstersen gel seni götürelim Paris'e, demişlerdi

O da kabul etmişti. Artık dünyayı fethetmeye gidiyordu.

Babası askeri doktordu... Ciğerlerinden hastaydı. Bir sanatoryumda yatıyordu. Okuldayken arada sırada babasını görmeye gider, giderken de benden Verlaine'in, Baudelaire'in kitaplarını alırdı.

Annesi tatlı genç bir kadındı, babasından ayrıydı. Okulda onu görmeye ta küçüklüğünden beri sadece annesi gelirdi. Başbaşa mırıl mırıl konuşurlardı. Besbelli ki kadının en büyük tutkusu büyümekte olan oğluydu. Ona çikolotalar, pastalar getirir, durup durup yanaklarından öperdi. Çocuğunun okullarını bitirmesini, üstün ve başarılı bir insan olmasını istiyordu. Ama çocuk tiyatroya taktırmıştı aklını. Tiyatrocu olup da ne olacaktı sanki... Ama mademki öyle istiyordu, tek evlattı, fazla bir şey denemezdi ki...

Aradan yıllar geçti. Bir gün İstanbul'da sanatçıların geldiği içkili bir lokale uğradım.

A o da nesi...

Bizim eski sınıf arkadaşı orada barmenlik ediyordu.

— Merhaba yahu, nerden çıktın sen, dedim.

Tiyatroculuk sona ermiş, çeşitli serüvenlerden ve BBC'ye kadar uzanan değişik çalışma aranışlarından sonra tekrar İstanbul'a dönmüştü.

Hep bir rol halindeymiş gibi azıcık kalkık kaşı ve bir türlü içtenlik akordunu bulamadığı konuşma türüyle:

— Londra'dan yeni geldim, vakit geçirmek için barmenlik yapıyorum, dedi.

İşi biraz ciddiye alsa ve vitrin fiyakasına boş verse, gerçekten büyük sanatçılardan biri olacaktı. Ama sanatta hedefin on ikisini ıskalamış, atışlarını havaya harcamıştı...

Bir süre sonra bir reklam şirketi kurmaya kalktı. Hemen gayet gösterişli bir büro tutmuştu. Bürosunda ışıklı Amerikan barlar, modern koltuklar, süslü püslü ıvır zıvırlar vardı.

Epey de para kazanıyordu. Kentin büyük otellerinde sürekli olarak kendisine ait odalar tutuyordu. Ve müthiş içiyordu.

En övündüğü şey sanatçı bohemi kayıtsızlığında:

— Dün akşam yine film koparmışız, demekti.

Neden filmin kopmasından bu kadar hoşlanıyordu? Neden böylesine anlamsız paralar harcıyordu? Neden lüks otel dekorlarında bir yaşam başarısının belgesini arıyordu?

Geç saatlerde dostluk ettiği garsonlara:

— Film hâlâ kopmadı, bir kuzu daha getir, diyordu.

"Kuzu" duble viskiydi ve kadehi ağzına dikip bir hamlede susuz içiyordu.

Bazen de sırılsıklam âşık oluyordu. Sevdiği kadınların kendisine şefkat göstermeleri için yapmadığını bırakmıyordu. Ölümden, kimsesizlikten, hastalıktan,

yalnızlıktan, anlaşılmamışlıktan yakınıyordu onlara.

Ne kadar şefkat gösterilse doymuyordu. Daha çoğunu, daha çoğunu istiyordu.

Kötü bir ülseri vardı. Krizler sıkıştırdığı zaman özel kliniklerde yatmaya gidiyordu.

O hengâmede hesapsızlık kitapsızlık yüzünden ilan şirketi batmıştı. Başka şirketlere çalışıyordu.

Yaşlanmak da yavaş yavaş ağrına gitmeye başlıyordu... Boşa geçmiş ömürden, kimseye yaranamamış olmaktan, insanların nankörlük ve anlayışsızlığından yakınıyordu.

Sınıf arkadaşımdı, ta küçüklükten beri yaşamını az çok izlemiştim. Değerlerini ve özündeki acılı düğümü biliyordum.

Bazen başbaşa sohbet ediyorduk.

Hep o hafif kalkık kaş ve bir türlü yüreğinden gelmeyen o sahne sesi... Bu ses ona kendi gerçek sesini çoktan unutturmuştu.

Bir öğle üstü bazı ruhsal sıkıntıları olan aile dostu genç bir hanımla buluşmaya gittim.

O da oradaydı.

— Gelsene yanımıza, dedim.

Fitil gibiydi. Bakışlarında garip ışıklar oynaşıyordu. Silahlı çetelerden kendisini öldürmek isteyenlere karşı sıkı tedbirler aldığından söz ediyordu. Cebinden tabancalar çıkarıp masanın üstüne koydu.

Zaten ruhsal bunalımları olan ve benden çareler sormak isteyen genç hanım bu sözlerle tabancaları görünce, sarardı.

— Oğlum koy o tabancalarını yerine, diyordum.

— Yo, diyordu; hemen elimin altında olmalı. Daha arabada da iki tane var. Geceleri susturucu takıyorum, gündüzleri çıkarıyorum susturucuyu.

Derken şoförü göründü kapıda. Sınıf arkadaşım:

— Tamam, iyi ki geldin, dedi. Üç saat sonra susturucuları tak arabadaki tabancalara, bu akşam biliyorsun üslerine gideceğiz.

Şoför bıyık altı bir gülücük ve olgun bir anlayışla:

— Olur efendim, takarım, diyordu.

— Bu bendeki tabancayı da al ötekini getir bana. Ona elim daha alışık.

Sonra hanıma döndü. Hangi marka tabancalara elinin daha alışık olduğunu anlatmaya başladı.

— Sizlerin dünyadan haberiniz yok, büyük mücadele bizimki, büyük mücadele, diyordu.

Anlaşılan artık iyice sinirleri bozulmuştu.

Bir süre yine özel kliniklerde dinlendikten sonra kendini toparladı.

Çoktandır gördüğüm yok. Duyduğuma göre daha sakin, daha huzurlu bir hayat yaşıyormuş artık.

Gerçekte çok ünlü bir dostumu yazdım. Ama kasten kimsenin kendisini tanıyamayacağı bir biçimde yazdım.

Kibirli Bir Büyük Yazar

Zeki olmasına zeki, büyük yazar olmasına da büyük yazardı. Ama asıl özünü kaplayan ihtiras, herkesin kendisine ayaklarının dibinden Himalaya'ya bakar gibi başını kaldırıp hayranlık ve saygıyla bakmasıydı. O da başkalarına şapkasının altından, Piza Kulesi'ni andıran bir çarpık bakışla, kanadı kopuk bir sineğe bakar gibi bakardı.

Tek parti döneminde Çankaya sofralarının erişilmez kalemi, devrimlerin sözcüsü, keyifli ve itibarlı bir yaşamın o güne dek yazarlara pek de nasip olmamış öncüsü idi.

Gazetede bir odası vardı, cam muhafaza içindeki antika saati, yumuşak koltukları ve Acem halılarıyla bakan odalarından çok daha görkemliydi.

Odasına kimsenin yüzüne bakmadan bir Tanrı gibi girer, zile basar, odacı Ahmet efendiye:

— Kuzum bana bir Yenice alın, derdi.

Ahmet efendi:

— Başüstüne efendim, derdi.

Yenice'nin parasının uzatılmasını beklemezdi Çünkü üstadın sadece emretmek âdeti vardı, para vermek âdeti yoktu. Ahmet efendi çokçası cebinden verirdi Yenice'lerin parasını. Bazen de idare müdürüne çıkar, boyun kırar, dert yanardı:

— Vallahi onuncu paket oldu, nah gözlerime yemin edeyim, cebimde yirmi beş kuruştan fazla para yok...

İdare müdürü:

— Peki, peki, der ve cebinden bir iki buçukluk çıkarıp uzatırdı.

Üstadın gazetedeki odasına havalı bakanlar, çatık kaşlı parti yöneticileri ve tüm küçük dağları yaratmış kişiler gelirdi. Onların yanında büyük dağları yaratmış tek kişi gibi duran da yine üstattı.

Lafa:

— Bir gün bana Cemal Paşa demişti ki, diye başlar ve bir gün Mustafa Kemal'e dedim ki... diye bitirirdi.

Gittiği yerler Ankara'da Anadolu Kulübü ile Ankara Palas ve Karpiç, İstanbul'da da Marmara Kulübü, Moda Kulübü ve Yat Kulüp'tü...

Devlet yönetiminin kulislerinde yüzen, her şeyi bilen ve bunları sütununa ustaca yansıtan, arkası iktidara dayalı ve gericiliğe karşı bir yazardı.

Dost sohbetlerinde elinde rakı kadehiyle ayakta konuşur, kızdıklarını iki şimşekli alay cümlesi arasında harcardı.

Bir gün bir büyükelçiyi anlatırken:

O Tahran'dan Türkiye'ye geldiği zaman İstanbul'da hali ve gümüş fiyatları düşerdi, demişti.

En sevdiği konuların başında orman, helâ eğitimi, laiklik ve siyasal anılar gelirdi.

Bir gün laikliği, ertesi gün ormanı, bir gün ormanı, ertesi gün laikliği yazardı. Kakavanlığa karşı çıkar, ama herhangi bir sistem önermez, süslü cümleler, afilli benzetişler ve tepeden eleştirilerle makalesini donatıverirdi.

Avuç büyüklüğünde kâğıtlara yazardı yazısını. Her kâğıda üç beş cümle çiziktirip yere atarak... Bir makale elli altmış kâğıt tutardı. El yazısını okumakta uzmanlaşmış mürettipler dizerdi makalelerini. Ve ga-

zetede herkes Kuran-ı Kerim sayfası taşır gibi taşırdı onun müsveddelerini...

Bazen ortası açık parantezlere rastlanırdı bu müsveddelerde... Örneğin "Türkiye'nin bugün (.....) ton olan kömür üretimi..." Bu boş parantezleri doldurmak yazı işleri müdürünün göreviydi. İstatistik kitaplarından Türkiye'nin kömür üretiminin kaç ton olduğu bulunur ve boş bırakılmış parantezin içini konurdu.

Üstat, böylesine saltanatlı bir üstattı.

Üstadın dışarda okuyan bir oğlu vardı. Arada sırada babasına mektup gönderirdi. Üstat bu mektupları okumaz, idareye yollar:

— Kuzum bakıverin şuna, ne istiyormuş yine, derdi.

Ve böylece mektuptaki para isteklerini idare karşılardı. Sonra üstada bilgi verirlerdi:

— Üç bin kadar istiyordu, gönderdik efendim...

Üstat aynı zamanda Ankara Palas'ın yönetim kurulundaydı. O nedenle Ankara Palas'ta kendisine dörtte üç oranında indirim yapılırdı. Buna rağmen borcu elli yedi bin liraya kadar çıkmış ve bu borç da gazetelere kadar düşmüştü. Üstat kendini şöyle savunmuştu:

— Herkes iktidar koltuklarından servet yaparak ayrılır, ben ise borç yaparak ayrıldım, iftihar ediyorum.

Bir seçimde de adaylığını koymayacağını ilan etmiş, sonra bir partiden gelen adaylık teklifini de kabul edince, ilk sözünden neden caydığına şöyle bir gerekçe göstermişti:

— Daha zoru, zora tercih ettiğim için...

Aslında tatlı adamdı.

Bütün ilericiliğine rağmen otel odasında entariyle oturur, başı sıkışınca da telefon edip karısını çağırırdı:

— Kuzum, tırnak makasını alıp da geliver, ayak tırnaklarım uzadı...

Karısı bir yandan ayak tırnaklarını keser, o bir yandan dostlarına İsmet Paşa'nın vaktiyle kendisine ne dediğini anlatırdı. Uzaktan bakarsan kibirli mi kibirli, yakından bakarsan çocuk gibiydi... Ve rastlanmayacak ölçüde bencildi. Herkesi kendisine hizmetle görevli sanırdı.

Bir gece gazetede nöbetçiydim. Telefon çaldı. Açtım. İstanbul arıyordu.

— Alo buyurun, dedim.

İnce bir ses:

— Kuzum, bizim kedinin ciğeri gitti mi acaba, diyordu.

Telefonun yanlış bağlandığını sandım:

— Ulan burası kasap kahvesi mi, kerata, dedim.

Ses:

— Anlamadım, dedi...

— Burası kasap kahvesi mi ulan serseri, git kedinin ciğerini ordan sor... Ses adını söyledi. Arayan üstattı. Bende de hoşafın yağı kesildi. Hemen gece sekreterini çağırdım...

Meğer üstat Ankara'daki evini yabancı bir ajansa satmış. Kedisini de sattığı evde bırakmış. Odacı Ahmet efendiyi de bıraktığı kediye her gün Karpiç'ten ciğer götürmekle görevlendirmiş. Geceleyin telefonla emrinin yerine getirilip getirilmediğini denetliyormuş...

Ankara'dayken de geceleri sık sık çalardı telefon. Artık tanıdığım o ince ses:

— Kuzum saat kaç, derdi.

Hemen söylerdik. Selamsız sabahsız kapamırdı telefon...

Gençliğimde üstadın bana özel öğütleri olmuştu.

— Gençsin, dinle beni. Herkese aynı itibarı gösterme. Bak ben şapkamı çıkarmadan selam veririm. Şapka çıkarılarak selamlanacak adam azdır dünyada.

İkinci bir öğütü de, herkesin gittiği ucuz yerlerde çok görünmemekti. İtibarından olurdun, saygınlığını yitirirdin. Her akşam ucuz bir yere gideceğine, dişini sıkıp haftada bir en pahalı yere gidecektin. Öyle her önüne gelene de selam vermeyecektin. Ben ise üstadın sözünü hemen hiç tutmadım. Her önüme gelene selam verdim ve ucuzun ucuzu yerlere gittim. Üstat kadar sa yılmadımsa da, bana yetecek kadar sevildim.

Üstadın o şapka çıkarmadan kafasını sallayarak selam verişi Ankara'daki bazı kişilerin sinirlerine dokunurdu. CHP iktidardan düştükten sonra bir gün, Ankara'da Ulus Meydanı'nda, adamın bir üstada selam vermiş, üstat da âdeti üzre şapkasını çıkarmadan kafasını sallamıştı. Adam hemen üstadın yanına koşmuş:

— Beyefendi bir dakika, demişti.

— Ne istiyorsunuz kuzum?

— Sarmısak sever misiniz diye soracaktım?..

— Ne anlamı var kuzum?

— Severseniz, bir baş sarmısakla kıçımı yiyin diyecektim de...

Ve basıp gitmişti adam... Üstat çok kızmıştı:

— İşte bir Demokrat şımarıklığı, vay köpoğlu vay, diyordu.

Üstatla uzun süre çalıştık. Aslında sevdiğim, beğendiğim, kendisinden birçok şey öğrendiğim bir yazardı. O nedense beni aynı içtenlikle sevemedi. Belki biraz ölçüsüz ve yalınkat geldim ona...

Son yazılarından birinde bana yükleniyor, birlikte otururken küstahlığı artırmış olsam kafamda tabak kıracağını söylüyordu...

Bir yemekte bir sözüne hırçınlaşmış ve şimdi çok üzüldüğüm bazı şeyler söylemiştim kendisine... İşi tatlıya bağlayacağına, öfkesinden sıkıntı gelmişti üstüne... Sonra da yaptığıma günlerce üzülmüştüm. Büyük yaş farkı vardı aramızda. Daha nazik olmam gerekirdi. Ama o da hiçbir zaman, birkaçı hariç, genç yazarlara ağabey gibi davranmasını becerememişti...

Hâlâ zevkle okuyorum kitaplarını. Sağ olsaydı, belki şimdi daha iyi anlaşırdık diye bazen düşünüyorum.

Bir Hukuk Danışmanı

Yirmi sekiz, yirmi dokuz yıl önce, bir ara *Ulus*'ta çalışırken, Karayolları Genel Müdürlüğü'ne çevirmen olarak atanmıştım. Aynı zamanda Genel Müdürlüğün basınla olan ilişkilerini düzenleyecektim. Genel Müdürlük hangi konularda basınla nasıl ilişki kuracağını pek bilemiyordu. Ortada elle tutulur, gözle görülür bir şey de pek yoktu. Gazetecilerle alışverişe girmekten belirli bir çekinme vardı. Programlar sık sık değişiyor, değişmeyenlerin de ne zaman uygulanacağı bilinmiyordu. Böylesi bir çapaçulluk ortasında açık vermekten korkuyordu herkes. Düşünceli yüz, çatık kaş ve komisyon toplantılarıyla durum idare ediliyor, bürokrasinin bulanıklığı içinde bol bol havanda su dövülüyordu.

Amerikan uzmanları önce Karayolları sorununa el koymuşlardı. Yerli ve eski mühendislerle yeni ve Amerika'da okumuş mühendisler arasında ikilikler kurulmuştu. Birinciler kendi otoritelerini sürdürmek istiyor, ikincilerse Amerikalı uzmanlara dayanarak Genel Müdürlük'te ağırlık kazanmaya çalışıyorlardı.

Bana da laf olsun diye kimsenin okuyamayacağı teknik broşürleri çevirtiyorlardı; bazen de gazetelere gönderilecek iki üç satırlık sudan haberler yazdırıyorlardı.

Tatsız, renksiz, sıkıntılı, bol bol oda ve masalı bir ortamda, yerçekimsiz kalmış gibiydim. Herkes hava basarak dolaşıyordu koridorlarda. Tatil saatlerini iple çekerek bekliyor, bazen dayanamayıp erkenden sıvışıyordum.

Derken nasıl oldu bilmem, daha teknik bir büroya verdiler beni. Yolları ölçmeye gidecek ekipleri planlamakla görevli bir büroydu bu. Sözde bu büronun çalışmalarını yansıtacaktım basına. Üç ekip Konya yoluna gitti, iki ekip Urfa'dan geldi, gibilerden.

— Yahu bunu hiçbir gazete yayınlamaz, diyordum.

— O artık senin bileceğin iş, yayınlatacaksın, diyorlardı.

Her yazdığım haberi önce şef, sonra müdür muavini, sonra müdür, sonra genel müdür muavini, sonra genel müdür, bazen de müsteşar muavini yahut müsteşar okuyup onaylıyordu. Ve her kademede dört beş satırlık haberin her satırı, her kelimesi değiştiriliyordu. Sanki Konya'ya giden ekiple, Urfa'dan gelen ekip haberi değildi bunlar da, Kuran-ı Kerim'i yeniden yazıyorlardı.

Bu arada yönetim kadrolarında da değişiklikler oluyor. İyi İngilizce bilen, gıcırtılı pabuç giyen, içen genç mühendisler geliyordu tepelere. Hepsi Amerika hayranı, Türkçeyi lütfen konuşan, caka meraklısı toy çocuklardı. Bir yandan alaturkalığa tiksinerek bakmaya uğraşırken, bir yandan da herkesin kendilerine el pençe divan durmasını istiyorlardı. Aslında tatsız, sığ ve dünyadan habersiz kişilerdi. İngilizceyle Amerika anıları tek sermayeleriydi. Yumuşak renkli gömlek, kadife pantol, damalı ceket giyiyorlardı. Karşılarına gelen ezik memurların sorularına pipolu ağızlarının yarısıyla:

— Yes, okey, diyorlardı.

Ben de o sıralarda Rus edebiyatına dalmıştım. Sabahtan akşama klasikleri okuyordum. Çevreyle pek ilgilenmiyordum. Gazeteci olduğu söylenen ve sabahtan

akşama roman okuyan çocuk yaşta bir memur, zıtlarına gitmeye başlamıştı. Gıcırtılı pabuçlarıyla odaya giriyor, sert sert yanıma kadar yürüyor:

— Ne yapıyorsunuz, diye soruyorlardı.

— Goncerov'u okuyorum, diyordum. Oblomov enfes bir kitap...

— Başka işiniz yok mu?

— Yok.

— Bir iş bulun kendinize!

— Kimse iş vermezse, nerden bulayım?

Ters bir bakışla çekip gidiyorlardı. Sonra odacı geliyor, müdürün beni çağırdığını söylüyordu. Kitabı kapatıp gidiyordum müdürün odasına. Masanın üstüne eğilmiş pipolu bir yüz, bir süre bana bakmadan önünde bir şeyler çiziştiriyordu. Ben de öyle ayakta bekliyordum.

Pipolu yüz yavaş yavaş doğruluyordu, çiziştirdiği kâğıtları bana uzatarak:

— Bunları gazetelerde yayınlayın, diyordu.

Kâğıtlara bakıyordum. Küçük boy kâğıtlarda bir iki üç diye sıralanmış notlar.

Kızılcahamam yolunun onarımı bitti. Amerikan yardımından iki ekskavatör geldi. Viranşehir sapağı makadam yapılacak. Keçiayakları için ödenek ayrıldı. Amerikalı uzmanlar çalışmaları beğeniyor v.s...

— Bunları hiçbir gazete yayınlamaz, diyordum.

— Yayınlatacaksınız efendim, göreviniz bu!

Oysa benim görevim, suyuna tirit haberleri yayınlatmak değil, basınla sürekli bir ilişkiyi düzenlemekti. Ama o tarihlerde Genel Müdürlüğün dokusu buna yatkın değildi. İlginçlik dozu iyi ayarlanmış bir enformasyon bürosuna kimse kaynaklık edemiyor, servislerden hiçbir haber gelmiyordu.

Notları alıp çıkıyor, bir kâğıda haber biçiminde formüle ederek tekrar müdürün yanına dönüyordum. Müdür pipolu ağzıyla, kâğıda fare ölüsüne bakar gibi şöyle bir bakıyor, bazı yerlerini kırmızı kalemle cart cart çiziyordu. Çizdiği yerler, notların bağlantı yerleri oluyordu... "Bununla birlikte" diye yazmışsam, "Bununla beraber" diye düzeltiyordu. "Diğer taraftan" diye yazmışsam, "Aynı zamanda" diye düzeltiyordu...

Bütün bunları üstüme bir eziklik koymak için yapıyorlardı. Bense içimden kıs kıs gülüyor, kâğıdı düzeltildiği gibi tekrar yazdıktan sonra roman okumaya devam ediyordum.

Sonunda benden usandılar. Bodrum katındaki Hukuk Danışmanlığı'nın evrak kalemine kâtip olarak gönderdiler. Romanları toparladım. İndim aşağı. Dosya dolaplarıyla dolu tozlu bir odaydı. Koca koca kara defterlere gelen kâğıtlarla giden kâğıtları yazacaktım.

Hukuk danışmanı uzunca boylu, ince kaslı, gözlükleri ince çerçeveli, gençten, ciddi bir adamdı. Karısı Almanmış. Kendisi de keman çalarmış. Her sabah zamanında geliyor, temiz giyiniyor, masasında ciddi ciddi oturuyordu. Memurlarla vakur bir ses tonuyla, "Siz"li "Lütfen"li konuşuyordu.

Ben bodruma inince, beni yanına çağırdı. Onun gözünde en büyük cezaya çarptırılmış, basın sözcülüğünden evrak kâtipliğine indirilmiş talihsiz bir gençtim. Bana:

— Hayatta insanın başına her şey gelir, dedi. Her görev kutsaldır. Her görevi ayrım gözetmeden aynı titizlikle yapmak başarının şartıdır.

Ben de:

— Öyledir, dedim.

İçimden de akşamı iple çekiyor, durumu arkadaşlara anlatıp gırgır geçeceğim saati bekliyordum. Karayolları'nda şu veya bu olmak umurumun teki değildi. Benim derdim şiirlerimin dergilerde yayınlanmasıydı. *Ulus*'ta da işim devam ediyor, bazı çevirilerim çıkıyordu.

Kâtipliğe hemen başlattılar beni... Bir yığın kayıtlı kara kaplı deftere yazacak, sonra da kâğıdın altına bir mühür basıp, içine defterlerde aldığı numarayı koyacaktım... Başladık yazmaya... Ayrıca bir de deftere kâğıtların özetlerini not ediyordum. Yok İskenderun yolunu yapan müteahhidin açtığı dava hakkında. Yok Keçiören'de devrilen silindirin öldürdüğü işçi hakkında. Yok Bolu istimlakının bedelleri hakkında...

Yazdım, yazdım, yazdım... Ama bitecek gibi değil kâğıtlar... Bir yandan da dışarı gidecek kâğıtlar geliyordu. Onları da ayrı bir deftere yazıp, kâğıtların üstüne koyacaktım numaraları...

Gelen kâğıtlar giden kâğıtlar... Sonunda sıkılmaya başladım. Kâğıtları önce numaralayıp deftere sonra geçiririm, diye düşündüm. Art arda numaralar yazdım. Sonra bunları deftere geçirirken, bazılarına aynı numaraları yazdığımı gördüm. Bir kısmını düzelttim, bir kısmına boş verdim.

Ama kâğıtlar bitecek gibi değildi. Bir yığınına da, deftere falan bakmadan, aklıma gelen numarayı oturttum. Kimine okul numaramı, kimine evin numarasını, kimine sevdiğim kızın telefon numarasını...

Hepsi tamamlandı böylece. Danışman akşama doğru odaya geldi. İşlerimi bitirmiş olduğumu görünce beni kutladı:

— Arı gibi çalıştınız. Kırıklığınızı yendiniz. Geleceğiniz parlaktır. Teşekkür ederim, dedi.

Ben de:

— Görevimiz efendim, bir şey değil, dedim.

Artık her gün her kâğıda istediğim numarayı yazıp başımdan savıyordum.

Bir hafta sonu iki üç adam geldi, ellerinde küçük küçük kâğıtlar, bana evrak soruyorlardı.

— Şu numaralı kâğıt nereye gitti? Bu numaralı kâğıt nerede?

— Nerden bileyim ben, dedim.

— Defterde kaydı olmalı...

— Vallahi ben onları kafadan yazıyorum, kaydı maydı yok defterde...

Adamlar ne dediğimi anlamadılar. Danışmana gittiler. Danışman beni çağırdı:

Lütfen beylere şu numaralı kâğıtları nerelere gönderdiğinizi söyleyin, dedi...

Efendim, ben çabuk olsun diye onları defterlere yazmadan numaralıyorum.

Danışman yerinden zıpladı:

Nee?

Daha çabuk olsun diye...

Yani gelen giden kâğıtların hiçbiri defterlere kayıtlı değil mi?

— Hayır efendim...

— E, peki bu numaralar ne?..

— Öyle kafadan veriyorum.

— Bütün geleceğinizi yok ettiniz bu yaşta. Sizi Disiplin Kurulu'na vereceğim.

Ben kös kös önüme bakıyordum.

Adamlar, ellerinde numaralar, danışmana bakıyorlardı. Danışman ibik gibi kızarmış, bana bakıyordu...

— Çıkın dışarı.

Çıkarken danışmana:

— Allahaısmarladık, hoşçakalın, dedim.

Fırladım caddeye... Tertemiz havayı çektim ciğerlerime. İki elim cebimde, ıslık çalarak yürüdüm. Ve bir daha dönmedim kâtipliğe...

Disiplin Kurulu toplanmış, sicilimi bozmadan önce savunmamı almak için beni aramışlar. Gelmediğim anlaşılınca müstafi addetmişler.

Sonradan öğrendiğime göre Kayseri'ye gidecek kâğıtlar, Samsun'a; Adana'ya gidecek kâğıtlar, Afyon'a falan gitmiş. "Bizde böyle bir konu yok" diye cevaplar yazılmış. Bu cevaplar için yeni dosyalar açılmış. Genel evrakta çalışan uzmanlar uzun süre uğraşmışlar; benim özel biçimde numaraladığım kâğıtları düzene sokmak için.

Danışman bazen kaleme uğrar:

— Yaktı o çocuk kendini yaktı, artık kimse ona iş vermez, bütün hayatı mahvoldu, dermiş.

Yıllar sonra Ankara Garı'nda Turhan Selçuk'la konyak içiyorduk. Büyük bir gazetenin fıkra yazarıydım. Bakanlar, politikacılar dolanıp duruyorlardı çevremde. Baktım bir köşede karısı Alman olan ve keman çalan danışman oturuyor. Dostça yaklaştım yanına, omzuna dokundum:

— Nasılsınız, dedim.

Danışman beni görünce ayağa fırladı. Yine ibik gibi kızardı.

— Nerden bilebilirdim beyefendi nerden bilebilirdim, dedi.

Anlamazlıktan geldim:

— Nasıl gidiyor işler?

— Emekliliğimi bekliyorum. Avukatlık yapacağım.

— İstanbul'a yolunuz düşerse görüşelim. Memnun olurum.

— İnşallah efendim, inşallah. Buyurmaz mısınız?

— Rahatsız etmeyeyim. Hoşça kalın...

Milletvekiliyken de Karayolları'nın bütçesini özel bir ilgiyle gözden geçirir, rakamlara tek tek bakardım; belki bir eski okul numarası, yahut tarihte kalmış bir sevgilinin telefon numarası oraya kadar sızmıştır diye...

Gerçi kâtipliği beceremedim, ama yine de bütün yaşamım kâğıtla kalem arasında geçti. Hem de sanırım yirmi yaş mayıszlıklarımı affettirecek kadar.

Baba Karpiç

Tiril tiril bir ipekli ince beyaz ceket. Öyle bir beyazlık ki, hiçbir deterjan reklamı yanına yaklaşamaz. O bu beyaz ceket içinde bir lokanta sahibi olarak değil, tebaasını müşterilerinin meydana getirdiği bir garsonlar imparatoru olarak dolaşırdı.

Yaşlılığın verdiği uzunca boyuna yakışan hafif kamburluk, canı istediği zaman gösterdiği, imbikten geçmiş bir kibarlıkla incelik ve bir diplomat dikkati keskinliğinde, herkesin değerine göre ayarladığı selam ve ilgisiyle Baba Karpiç, o dönem Ankara'sının, politika pazarı dışındaki en önemli nirengi noktasıydı.

Bakanlar onun ikramlarından manevi bir zevk duyar, milletvekilleri onun yakınlığından siyasal merdivendeki payelerini değerlendirirlerdi. Yabancı gazeteciler Türkiye'ye ait anılarda Baba Karpiç'e birkaç sayfa ayırır, büyükelçiler Baba Karpiç'e armağanlar gönderirlerdi.

Karpiç lokantasının firma vitrinini süsleyen kalburüstü müşteriler arasında, bir de lokantaya onlardan çok daha devamlı içkici ufaklıklar vardı; parasız yazarlar, genç gazeteciler, sanatçı ayaklarındaki bohemler, ehli keyif memurlar... Baba Karpiç onlarla yarı öğretmen -öğrenci, yarı patron- müşteri, yarı da dost ilişkisi içindeydi. Bu özel takıma "hesap kâğıtlarında" fazla yüklenilmemesi için, el altından emir vermiş olduğu gelirdi kulağımıza. Özel takımdan barmenlerle şefler ve kıdemli garsonlar sorumluydu. Veresiyelerin hudu-

dunu onlar tayin eder, bazen de ceplerinden usulca borç verirlerdi.

Karpiç lokantasının yazlarıyla kışları birbirinden değişikti. Yaz akşamlarında beyaz örtülü masalar, bir sayfiye serinliği kokan yeşil çimli, ağaçlı lükstrumlu geniş bahçede hazırlanırdı.

Bahçeye girerken kapalı salonun pencereleri önündeki dans pistinin duvara yakın kıyısında orkestra çalardı; yemek saatlerinde hafif müzik, yemekten sonra dans müziği...

Ve Amerikan bar da bahçeye açılan kapının on, on beş adım ötesindeydi. Barın önünde üç beş masa dururdu. Bu masalarda yemek yenmez, sadece içki içilirdi. Özel takımın her akşam toplandığı değişmez liman burasıydı.

Öğle yemekleri, bahçe çok sıcak olduğu için, yazın da kapalı salonda yenirdi. Bahçenin tadı sadece akşamlar içindi. Ama Amerikan bar, öğle içkicilerini de yine bahçenin başında kabul ederdi. Öğleyle akşam arasında yer değiştirmezdi.

Kışın geldiğini, barın içeri taşınmasından anlardık. Nasıl ki yazın geldiğini de dışarı çıkmasından... Bu değişiklik özel takımın her yıl iki kez tattığı bir mevsimler ölçüsüydü. Yaz geldi diye sevine sevine dışarı çıkar, kış geldi diye ürpere ürpere içeri girerdik. O tarihlerde çok uzun başlıklı ve tek dizeli bir şaka şiiri yazmıştım. Başlık şöyleydi: "Ankara'da yaşayan genç bir gazetecinin hayatını anlatan uzun öykü" ve dize de şuydu: "Kışın içerde içeriz, yazın dışarda."

Kimler gelmezdi ki Karpiç'in Amerikan barına? Akagündüz, Nurettin Artam, Fethi Giray, Suphi Taşkan, Mehmet Kemal, İlhami Soysal, Şinasi Nahit, Ahmet Muhip, Baki Süha, İlhan Tarus, Vedat Gürten, Fe-

ridun Fazıl, Münir Müeyyet, Selami İzzet, İsmet Hulusi, Yavuz Abadan, Nusret Hızır, Cüneyt Arcayürek, Mekki Sait, Avukat Şefik, Çerkez Tarık, vs..

Genellikle rakı ve votka içilirdi. Doğan Nadi Ankara'ya gelmişse, o tarihte, viskiyi sade o içerdi. Nadir Nadi ise geldiği zaman ayakta bira içerdi. Biz onlara uzaktan kuyruklu yıldızlara bakar gibi bakardık; hatırımızı sorup yanlarına davet ettikleri zaman da, büyük mutluluk duyardık. Bir hafta boyunca da arkadaşlarla konuşurken, biçimine getirip getirip:

— Dün Doğan Nadi'yle beraberken...

— Önceki gün Nadir beyle içki içerken... diye laf arasında boyuna adlarını geçirirdik.

Onlar meslekteki önem ve ünümüzün değişmeyen en güçlü payandalarıydı.

Barmen İsmet'le Nazım özel takımın sade içki servisini yapmaz, muhasebesini de tutarlardı.

Bazen özel takımdan biri içerdeki salonda yahut bahçede yemek yemeye giderdi. Kimsenin kimseyi yemeğe davet edecek hali olmadığı için de lokantaya doğru sıyrılış gayet ustaca yapılırdı:

— Çocuklar, kusura bakmayın, içerde birini bekleyeceğim, gibilerden...

Sohbet konuları eski anılar, patron şikâyetleri ve edebiyattı. Siyaset konuşmak prensip olarak yasaktı. Hatta bir ara siyasetten kim konuşursa, ondan yirmi beş kuruş ceza almaya karar vermiştik. Ama cezanın ömrü çok kısa olmuştu. Kafayı çekerken efkârlananlar

— Arkadaşlar, işte yirmi beşi bastırıyorum, bağlı kana veriştireceğim, diyorlardı.

Aramızda kıdemli solcular olduğu halde, sağ, sol pek konuşulmazdı. Herkes herkesin eğilimini bilir ama üstüne gitmezdi. Üstelik solculuk o çevreler için Türki

ye'nin henüz anlayamadığı, ama büyük değeri olan bir dünya görüşüydü. İktidar kodamanları bile o çevrede solcu olduklarını bildikleri kişilerle şakalaşır, sonradan örneklerini çok gördüğümüz türden, katılık ve hırtlık etmezlerdi...

Özel takımdan biri, kırk yılda bir karısıyla beyaz masalı bölgeye geldiği zaman Baba Karpiç bir bakan muamelesi yapardı ona; bazen bir çanak havyar, bazen bir sepet meyve ikram ederdi. Ve masanın yanına kadar gelip hanımın hatırını sorardı.

Bu incelik nasıl hoşnut ederdi Amerikan barın sürekli, ama parasız müşterilerini. Eşlerinin yanında bayağı gururlanırlardı.

Amerikalıların Türkiye'ye gelmeye başladıkları yıllardı. Çavuşundan albayına kadar hepsi Karpiç'e dadanmıştı. Kendilerine özgü şaplaklı kahkahalı hızlı dostluklarla sempati kazanmaya çalışıyorlardı.

Böyle şakacı Amerikan albaylarında biri, Baba Karpiç'ten yirmi beş kuruşluk havyar istemişti.

Baba Karpiç de marul yapraklarıyla donatılmış buz dolu bir kâsenin ortasına bir tek siyah havyar boncuğu oturtarak masaya göndermişti.

Albay pek neşelenmişti bu karşılıklı şakalaşmadan. Ve bir bin lira vermişti Karpiç'e, yirmi beş kuruşluk hesabı alması için...

Az sonra bin liranın üstü dört garsonun elinde dört tepsiyi dolduran silme bozuk parayla geldi.

Baba Karpiç, yirmi beş kuruşluk hesap için verilen bin lirayı, herkesi seferber ederek bankalarda bozuk paraya çevirtmiş ve binliğin üstünü dört tepsi halinde göndermişti Amerikalıya...

Baba Karpiç şakadan anlayan, ama altında kalmayan adamdı...

Bir seferinde de yine bir tanıdığının masasında bir sepet meyve yollamıştı. Karpiç'in meyve sepetleri bazı lüks lokantaların kapı kıyılarında duran görkemli sepetlerdendi.

Adam da Karpiç'in kibarlığına karşı biraz çiğ düşen bir sıvanmayla, beleşten bulduk hemen dayanalım, gibilerden yumulmuştu sepete.

Az sonra Baba Karpiç, tanıdığının yanına geldi, o kırık Türkçesiyle ve herkesin duyacağı biçimde:

— Mecbur değil sen, hepsini yemeye, dedi.

Müşteriler gülmeye başladılar. Adam ise ellerinde armutlar, şeftaliler, şişkin avurtlarıyla suçüstü yakalanmış gibi:

— Oooo! Yooo! Hooo! gibi sesler çıkarıyordu.

Bir gün havalı bir ozan gerinir gibi yürüyerek girmişti yemek salonuna. Kimseye önem vermeyen bir dağ bulutu yüksekliğinde sağa sola bakınıp bir masaya oturdu. İsteksiz gözlerle listeye şöyle bir baktı ve garsona:

— Sen bana bir beyin salatası getir bakayım, dedi.

Baba Karpiç, havalı ozanları beyaz masalı salonda işi meyhane usulü bir beyin salatasıyla idare etmeye alıştırmak niyetinde değildi.

Garson mutfağa gitti, geri döndü:

— Beyin salatası yokmuş efendim, dedi.

Ozan bozuldu, tepeden tepeden söylenmeye başladı:

— Ne biçim lokanta bu? Nasıl olmaz beyin salatası?.. Benim canım beyin salatası istedi. Bulun bana bir beyin salatası... Yakışır mı koskoca Karpiç'e beyin salatasının olmaması...

Böyle anlarda Karpiç ortalardan kayboluverdi. Bu kez hızlı hızlı ozanın masasına yürüdü:

— Ne söyledi siz büyük şair?

— Bir beyin salata.

— Yok bugün beyin salata.

— Nasıl olur da olmaz, koskoca lokantada? Hiç yakıştıramadım.

Baba Karpiç:

— Allah'ın sana vermediği şey, burada nerden olsun, dedi...

Havalı ozan uzun süre uğramadı Karpiç'e...

Baba Karpiç için, kimin ne olacağını İsmet Paşa'dan önce bilen adam, derlerdi. Kime iltifat dozunu artırırsa, o gerçekten de bir şeyler olurdu.

Bu nedenle bazı siyasetçilerle yüksek memurlar Karpiç'ten yakınlık bekler, yakınlık görenler de renkli düşler kurarlardı.

Gençliğinde herhalde kimsenin görmediği şeyleri görmüş geçirmiş. Ankara ortamını iyi tanıyan bir insan sarrafıydı Baba Karpiç. Sevimliliğini de, otoritesini de kişiliğini de buna borçluydu.

Hastalandığı zaman Akagündüz'le kendisini evinde ziyarete gittik.

Tertemiz bir yatakta yatıyordu. Bize vişne likörü vermelerini söyledi:

— Elimle yapmıştım bunu, dedi.

Ayrılırken yatağında zar zor doğruldu, kucaklaştık, öpüştük. Buruşuk yanaklarından iki damla yaş süzülüyordu.

Yakınlarına son sözü de şu olmuş:

— Ne yaparsanız yapın, bardakilere dokunmayın. En has olanlar, onlardır...

Yorgo

Kalkidikya'da yaz turizminin Fransa'dan, Almanya'dan, Yugoslavya'dan elektrik süpürgesi gibi turist çektiği yüksük yüksük Yunan köyleri... Daha doğrusu köy kasaba karışımı kıyı sayfiyeleri...

Zeytin ağaçları arasından görünen lacivert Ege koyları... Bulutsuz gök... Düzenli yollar... Oraya buraya serpilmiş villalar... Ve sarı tarlalar.

Bir akşam bu yüksük sayfiye köylerinden birine indim.

Ortası parmaklıklı parktan küçük bir alan. Üstünde "Super market" yazan bol ışıklı, gelişmiş bir bakkal dükkânı... Hediyelik bluzları, hırkaları, kazakları, spor kasketleri, meşin balıkçı şapkaları kapılarının önüne taşmış, incikli boncuklu "hatıra" eşyası satan üç dört dükkân daha...

Ve kapılarının önüne yahut çardaklı bahçelerine konmuş masalarıyla evden lokantaya dönüştürülmüş kebaplı, balıklı, mezeli köy meyhaneleri... Odun ateşindeki ızgaralardan buram buram yükselen pirzola, biftek ve balık kokuları...

Blucinli, İsa saçlı genç turistler, kızlı erkekli bir kaynaşmanın öpüşlü kahkahalı sıcaklığında dolaşıp duruyorlar ortalarda... Mutlak bir dinlenmenin tadını da, Yunan köyündeki yaz akşamını içlerine sindiren orta yaşlılar... Sırpça Fransızcaya, Almanca İngilizceye ve hepsi birden Rumcaya karışıyor... Ve bitmeyen bir fon müziğinde Yunan sirtakileri...

Sonra Kazancakis'in romanlarındaki başları siyah örtülü ihtiyar köy kadınlarından bir iki tipik örnek, kasketiyle köyünde ihtiyarlamış fakir giyimli ama çekici üç beş erkek... Simsiyah elbiseleri, ensesi peçeli kara görkemli uzunca şapkasıyla kalıp gibi adım adım yürüyen Ortodoks papazı... Balkonlu ahşap köy evlerinin yanında yeni yeni boy gösteren iki katlı kâgirler... Ve içlere doğru uzanan temiz dar sokaklar...

Yorgo'yu böyle bir akşamda tanıdım. Oturduğum bahçedeki masaya servisi o yapıyordu. Öne doğru çıkıntılı alnının üstünde hafif bir dalgayla arkaya doğru şöyle bir taranmış sarı saçları, berrak çocuksu mavi gözleri, ovalden çok, dar boyutlu etsiz bir yüzü vardı.

Yarısı Rumca yarısı İngilizce yazılmış, kapağında sevimli bir ayyaş karikatürü bulunan listeden bir şeyler seçmeye çalışıyordum. Bir yandan da Türkçe anlamlı mezeleri heceliyordum...

— Tarama, salata, cacık, musakka, imambayıldı...

Yorgo yüzüme baktı, Rumeli şivesindeki tatlı bir Türkçeyle:

— Siz Türk müsünüz? diye sordu.

— Evet...

— He be Türksün ha... He nerden düştün sen buraya?

— Hiç, öyle dolaşmaya geldim. Türkler gelmiyorlar mı buraya?

— Gelmiyorlar. İlk seni görüyorum burada. Benim annem Isparta'dan gelmiş buraya. İki gün önce öldü. Bu lokanta benim değil; benim karımın kardeşinin. Yeni açtı. Benim bir büfem vardı sinemada.

Ocakta et pişiren biri, Rumca bir şeyler bağırıyordu Yorgo'ya.

Yorgo:

— Anladık be, anladık be... İşte o herif benim karımın kardeşi... Dur şimdi gelirim ben... diyordu.

Yorgo hızla ocağa seğirtiyor, aldığı tabakları öteki masalara dağıtıyordu. Sonra tekrar geliyordu yanıma:

— Demek Türksün ha, he be "yavrumun yavrusu yarısı yılan yavrusu" annem sizin ordan gelmeliydi buraya. Gömdük onu iki gün önce. Ben iyiydim büfede. Burada başka garsonlar vardı. Hepsi çalmış kayınbiraderi... "Yorgo gel sen çalış" dediler bana, "Ben garson değilim, beceremem" dedim. "Yok yok, iki günde öğrenir, becerirsin"; "Beceremem yahu, ben yapamam garsonluk"; "Yaparsın yaparsın , becerirsin"; "Yapmam yahu"; "Yaparsın yaparsın"...

Ocaktaki adam Rumca yine Yorgo'yu çağırıyordu.

Yorgo:

— Anladık be, he be atıyor tepem, diye ocağa seğirtiyordu. Bir süre sonra tekrar geliyordu:

— Gücüme gidiyor garsonluk, alışık değilim ben; yara oldu ayaklarım; oraya koş buraya koş. Vuracağım kafalarına bir şey, kaçıp gideceğim buradan, "Dinine... şey ettiğim herifi"... Usandım bilemezsin nasıl. Sen Türksün ha...

Masalardan Yorgo'yu çağırıyorlardı. Yorgo koşarak gidiyordu. Sonra tekrar geliyordu:

— İçer misin benden bir şişe uza?..

— İçerim.

Bir şişe "uza" ikram ediyordu bana...

— Ha şöyle oturayım azıcık kıyıcığına ben de...

Karşıdaki tanıdığı bir Alman turistine, elleriyle de işaret ederek:

— Bir fotoğrafımızı çek bizim, diyordu.

Alman turist sarışın, uzunca boylu, genç bir adamdı. Gülerek makinesiyle ayağa kalkmıştı.

Yorgo'nun bir kolu omzumdaydı. O da bir kadeh doldurmuştu kendisine, kadehleri tokuşturuyorduk.

Alman haber vermeden, pat diye bir resim çekiverdi.

Yorgo kızdı; o poz vererek çekilsin istiyordu resim.

— Ha koca kafa çekti resmi habersiz; avanak, söylesene çekeceğim diye "Dinini şey ettiğim herifi..." Bir çocuk var benim, evlendikten on iki yıl sonra oldu...

Ocaktaki adam Rumca Yorgo'yu çağırıyordu, Yorgo ayağa kalkıyordu:

— "Dinini şey ettiğim herifi..." Vuracağım şöyle kafasına bir odun, avanak herif, dur, şimdi gelirim ben...

Yorgo masalara servis yapıyordu. Sonra tekrar geliyordu.

Altı yedi yaşlarında, solgun, sessiz madonna güzelliğinde bir çocuk sokuldu yanıma, bir iskemleye oturttu annesi... Annenin bildiği Türkçe, birkaç kelime idi:

— Yorgo benim koca...

Ne kadar sessiz, ne kadar ipek gibi bir çocuktu Yorgo'nun oğlu. Öyle bakıyordu bana.

Yorgo:

— Kızamık çıkardı, hasta, diyordu. Her şeyim o, çok seviyorum onu. Kayınbirader: "Seni gölgeden alıp güneşe koyacak o; ne seviyorsun o kadar" diyor. "Koysun, her şeyim o benim" diyorum.

Masalardan Yorgo'yu çağırıyorlardı. Yorgo kadehi yuvarlıyor, fırlıyordu ayağa, gitgide artan küfürleriyle...

Sonra elinde kirli, boş bir tabakla dönerken benim masaya ayakta abanıyor, elindeki şövalye yüzüğü gösteriyordu. Yüzüğün üstünde bir ay resmi vardı.

— Bu yüzüğü görünce sordular bana: "Sen Türk müsün?" "He Türküm, ne olacak" dedim.

Ocaktaki adam Yorgo'ya bağırıyordu. Ben Yorgo'nun çocuğunu okşayıp öptüm. Sonra kartımı verdim Yorgo'ya:

— Misafirim olarak gel İstanbul'a...

Yorgo:

— Bilemem ki, dedi; gelemem ki... Ama şayet gelirsem kimbilir; annem çok istiyordu gelmeyi; olmadı, öldü iki gün önce...

— Sakın kaybetme kartı, istediğin zaman gel...

— Ne demek kaybetmek, bunu çerçeveletip asacağım evime...

Yorgo bir kadeh daha içti, bir kadeh daha, bir kadeh daha:

— Yapacağım iş değil benim garsonluk. Zorla yapıyoruz. Ama yakında kaçacağım buradan...

Yavaş yavaş ortalık tenhalaşıyordu. Yan bahçede iki hippi gitarla Fransız şarkıları söylüyordu.

Ayağa kalktım. Yorgo ile öpüştük... Yüz yıllık iki dost gibi...

Arabaya bindim. Gaza bastım. Köy yollarından Yunan gecesinin içine daldım. Arkamdan Yorgo'nun arabanın kırmızı ışıklarına daha bir süre öyle baktığını hissediyordum.

Ve Yorgo'nun ipek yüzlü çocuğu görünmeyen bir yerden el sallıyor gibiydi...

Tatlı Bir Dalgacı

Onu tanıdığım zaman Devlet Tiyatrolarında dekoratör yardımcısıydı. Ortayı aşmayan boyu, tıknaz denebilecek vücudu, yumuk görüntülü yüzü ve gülerken gözlerinin kuyruklarında beliren zeki çizgilerle, dünyanın şirini bir insandı.

Müthiş bir dramatürji sezgisi vardı. Sahneyi durmadan, alışılmışı aşan bir hareketler ve kontrastlar senfonisi olarak görürdü. Donuk, basmakalıp oyunlarla mizansenleri, süzme bir salaklığın beyinsel projeksiyonları olarak kesik ve kısık gülüşlerle tiye alırdı.

Rejisörler sık sık yemeğe davet ederlerdi kendisini. Ve sözde fazla da çaktırmadan, yeni hazırladıkları oyunlar hakkında fikrini alırlardı.

Yemekte neler konuşulduğunu akide şekeri emer gibi iğneli bir zevkle anlatırdı.

— Kuyruğu sıkışmış serserinin, bir bifteğe bizi çakozlamaya uğraştı. Ulan, dedim, o herifi sahnenin ortasında kazık gibi ne tutuyorsun? İsterik kahkahalarla girsin içeri, herkesin suratını karışlasın ve sonra hıçkırıklarla çökerek donup kalsın orada...

Durmadan hiçbir zaman yazmayacağı oyunlardan sahneler anlatır, durmadan hiçbir zaman sahneye koymayacağı oyunlardan orijinal rejiler çıkartırdı.

Ve tatlı tatlı rakı içer, aklına gelen gelmeyen herkesle dalga geçerdi.

Onun için dünya bir budalalar ordusundan ibaretti. Hırtlar, hıyarlar, salozlar ve dangalaklar bataklığının

ortasında, yaratıcı, ama başladığını tamamlamaktan sıkılan zekâsının yalnızlığını gevrek gülüşlerle süsleyerek rakı sofralarına bir avuç darı gibi armağan ederdi.

Bir yıla yakın bir süre sabah akşam sımsıcak bir dostluk yaşadık. Çatışmasız ve gerilimsiz bir gırgır içinde, tiyatro konuşur, güler, içki içer güler, sinemaya gider gülerdik... İkimiz de gençtik ve enayi bulmadığımız kimse yok gibiydi...

Bazen cebinden dört tane değişik renkte betebe mozayiği çıkarırdı:

— Biliyor musun bunlar ne, derdi.

— Ne, derdim.

— Bunlar bir servet...

Dört köşe minik bir sarıda, dört köşe minik bir lacivertte, dört köşe minik bir turuncuda, dört köşe minik bir yeşilde nasıl bir servet gördüğünü merak ederdim.

O, dört küçük taşı kutsal bir yapıt yaratıyormuş gibi özenle yanyana dizerdi:

— Bunlar bir servet. Bir servet bunlar...

Arkasından öğrenirdim ki, yeni yapılan bir hastanenin başhekimine bu renkli taşları öylesine ballandırarak anlatmış ki, hekim hastanenin iç dekorasyonunu ona vermiş...

Nalburlardan, inşaat malzemesi satan dükkânlardan, proforma faturalar alarak, başhekimden yüklü avanslar çekerdi...

Daha doğrusu bana hiç söylemezdi bunları, başkalarından öğrenirdim. Bazen de sorardım:

— Ne oldu o senin dekorasyon işi diye...

— Siktir et pezevenkleri, zevksiz keratalar hiçbir yeniden anlamıyorlar, kafam kızacak bırakacağım, derdi.

Ve sonra yine öğrenirdim ki, dört renkli taşla proforma faturaları göstererek başhekimden bir yığın para aldıktan sonra, bir daha da hiç uğramamış semtine...

Onun için para sorumluluğu, taşınması gereksiz bir angut bela idi... Dostlarından, kendisini sevenlerden sonsuz bir rahatlık ve doğallıkla koparabildiği kadar borç alır, bunları ödemek gerektiğine de hiç, ama hiç inanmazdı.

Nedense beni bu tür ilişkilerinin dışında tutmuştu. Ya paramın olmadığını bildiğinden, ya dostluğumuzun zedelenmesini istemediğinden... Bu yönüyle hiçbir zaman karşılaştırmadı beni...

Eli de gayet açıktı. Cebindeki bütün parayı bir gecede kıs kıs gülerek, sincap gibi çıtır çıtır yerdi. Sofra hesaplarını gördükten sonra parası artmışsa başka bir yere gider, onları da orada yerdi. Ve sonra parası artmışsa başka yere daha gider, orada da hesabı borca bırakırdı. Ancak o zaman rahat ederdi.

Ertesi gün de ilk rastladığından her halde yine borç alırdı.

Sanatçı olmasına muhakkak ki sanatçıydı, ama para sorunları gibi çalışmak da bunaltıcı gelirdi ona. Yaza yaza bir tek oyun yazdı, ama ölümsüz türden. İkincisini bir türlü beğenip bitiremedi. Üç dört de oyun koydu. Tabii avans istemleriyle her gün muhasebeyi sıkıştırıp iflahını keserek.

Bir akşam ikimizin de tepesinden bakan, doksanla yüz kilo arasında bir hanım arkadaş bulmuştuk. Oturduğu zaman dizleri yanyana gelemeyecek kadar tosuncuk, saf bir insandı.

O, kadına baktıkça gülmesini tutamıyordu, ben de ona baktıkça... Lüks bir lokantaya gittik. Hanım bir katedral papazının görkemliliği ile ikimizin ortasında sa-

kin sakin oturuyor, şarap içiyordu. Biz de kıh kıh, pıh pıh gülmekten katılıp yerlere serilmemek için dişlerimizi sıkıyor, gözlerimiz birbirine iliştikçe, dudaklarımızı ısırıp, hemen hanımın bardağına şarap dolduruyorduk. Hanım halimizden habersiz, kibar kibar:

— Mersi, diyordu.

Ve yuvarlıyordu. Birinci şişe bitmişti. İkinci şişeyi söyledik. Tosuncuk onu da rahatça bitirdi. Üçüncü şişeyi söyledik. Tosuncuk hiç tınmadan, lakır lakır içiyordu şarapları. Alkol hiçbir etki yapmıyor gibiydi üstünde... Delikli bir taşa dökülür gibi, boşalıp gidiyordu şişeler...

Sanatçı dostumun elinde beyaz külleri uzayan iri bir puro vardı. Tosun başka bir yere bakarken puronun küllerini şarap bardağının içine silkti.

Alkolde sigara külünün ne korkunç bir sarhoşluk koması yarattığını biliyordu. Tam bardağı önünden alacakken, kadın uzanıp şarabı dikti kafasına...

Ha şimdi yıkıldı, ha yıkılacak diye bekliyordum. Dostum kıs kıs gülmeye devam ediyordu, tosun da şarap içmeye... Ve bir şey olmuyordu. Yeniden dolan bardağa, bizim dost bir fiske kül daha attı.

Ben yapma diye işaret ediyordum. O, alt dudağını uzatmış, hafif hafif başını sallayarak, maşallah, bravo der gibilerden tosunu süzüyordu.

Derken kadın:

— Galiba şarap dokundu, dedi.

— Başınız mı dönüyor, kahve söyleyelim mi?

— Yok hayır... Şimdi geçer herhalde...

Ve tekrar dikti bardağı ağzına...

Az sonra:

— Sarhoş mu oldum ne, dedi.

— Kalkalım isterseniz?

Ama Tosun'un rengi atmış, kalkamıyordu. Çok da iri yarıydı. Koluna usturuplu olarak girip usul usul dışarı çıkma olanağı pek yoktu. Sonunda tosunun bir yanına o geçti, bir yanına ben, boynumuza çöken kolların altında, bir çınar kütüğü taşır gibi, kadını kapıya doğru taşımaya başladık.

Ben bayağı sinirlenmiştim:

— Ulan iyi halt ettin. Bir eczane bulup oraya götürelim, diyordum.

O:

— Temiz havada açılır yürütelim, diyordu.

— Ulan lokomotif gövdesi gibi kadın, nereye yürütüyorsun?..

— Dur istersen, parmağımı ağzına sokup kusturayım...

Bir yandan tosunu tutmaya çalışırken, bir yandan da işaret parmağını kadının ağzına sokmaya çalışıyor:

Şekerim, aç ağzını da kusturayım seni, diyordu.

Bizim sanatçı dost bana da:

Burnunu sık karının, burnunu sık, diyordu.

Burnunu sıkarsam kadın nefes almak için ağzını açacak o da parmağını gırtlağına daldıracaktı.

Bu arada tosunu yere düşürmemek için ikimiz de son güçle beline yapışmıştık...

Azıcık sıktım burnunu. Ağzı açıldı. Bizim oğlan da işaret parmağını gırtlağına soktu. Elimi burnundan çekince bir feryat koptu. Tosun bizim oğlanın parmağını ısırmıştı. O da can havliyle tosunu bırakıp parmağını tutunca, ben tek başıma kadını zaptedemedim, ikimiz birlikte yerlere yuvarlandık.

Ikına sıkına zor bela tekrar kaldırdık hanımı...

Ben:

— Hiç değilse bir eczaneye götürelim, diyordum.

O:

— Bir köşeye oturtalım, tüyelim, diyordu.

— Olur mu yahu? Baksana gelemiyor kendine... Belki de hastaneye götürmek gerekecek... Ulan ne diye kül dökersin şaraba?

Sonunda bir taksi çevirdik. Tosun'u bizim dostun evine götürdük. Bir divana uzattık. Ben rehberi kapıp bir doktor aramaya başladım. O da bir sürahi su döktü kadının kafasına.

Neyse Tosun azıcık kendine gelir gibi oldu ve oğu re öğüre kusmaya başladı. Ne divan kaldı, ne halı, ne entari.

O kustukça, bizimki:

— Bak iyi geldi, diye bir sürahi daha boşaltıyordu kadının kafasına.

Kadın da:

— Ah aman azıcık açılıyorum, sizi de zahmete soktum, hiç böyle olmazdım, kusura bakmayın, diyordu.

Doktora falan ihtiyaç kalmamıştı. Ben saate baktım:

— Haydi bana müsaade, dedim.

Sanatçı dostum ne olup bittiğini sonra anlattı bana... Kadını soyup yatağa yatırmış, arkasından dayanamayıp kendi de yanına yatmış. Ama kadın arada bir yine öğürüyormuş... O öğürdükçe de bizimki kafasına azıcık su döküyormuş... Öğürtü, kusmak ve kafaya su dökme arasında yine de sevişmişler...

Boyutsuz bir serseriliğin bütün şirinliğini acısı, tatlısı, bunalımları ve serüvenleriyle yaşadı.

Son taşındığı evde sade kirayı ödememekle kalmamış, ev sahibini kefil gösterip bir de buzdolabı almıştı.

Bakkal ise, veresiye ödenmez yekûna varınca hepsini yırtıyor, sil baştan yapıyordu. O da önünde rakı sabahlara kadar yazacağı ve sahneye koyacağı oyunların rejisini anlatıyor, zeki gözleriyle kıs kıs gülerek bitmeyen dalgasını geçiyordu...

Ne birinci kriz, ne ikinci kriz, ne üçüncü kriz onu bu dalgadan koparabildi... Üstüne üstüne gitti krizlerin...

Ve dördüncü krizde ahmaklar dünyasına ölümsüz bir yapıt bırakarak, bilmediği yeni bir dalgayı denemek ister gibi o kıs kıs gülüşüyle aramızdan kopup kayboluverdi.

Burunsuz Tevfik

Halk Partisi'nin iktidarda olduğu yıllarda Ankara'da derme çatma bir muhalefet gazetesi çıkardı. Derme çatma olmasına rağmen tek muhalefet gazetesi olduğu için ağırlığı büyüktü. Başyazılarını Hikmet Bayur yazar, gelen haberlerin önemlilerini Suat Derviş derleyip düzenler, karikatürlerini de Hüseyin Mumcu çizerdi. Bayar'ın, Menderes'in, Köprülü'nün demeçleri hemen manşete çıkarılırdı.

Her gün CHP'nin yaptığı partizanlıklarla hukuk dışı davranışlardan örnekler sıralanır, CHP'li bakanların konuşmaları eleştirilir ve alaya alınırdı.

Savcılar gazetenin her satırı için yeni yeni davalar açarlardı. O gazetede çalışanlar bu davalara girip çıkarlar ve kendilerini büyük bir mücadele içinde, inançlı kahramanlar olarak görürlerdi.

Onlar kendilerini kahraman göre ve haklarındaki davalar yürüyedursun; liderler üst kademelerde şu veya bu yoldan sürekli temas halindeydiler. Bazen bahar havası yaratırlar, bazen doludizgin birbirlerinin üstlerine giderler, bazen de kulüplerde yahut evlerde oturup briç oynarlardı. Liderler katında davaya gözü kapalı inanmış ufak tefek muhabirlerin, yazı işleri sorumlularının pek bir önemi yoktu. Onlar adsız erlerdi; her an şehit düşebilirlerdi. Önemli olan lider kadrolarına karşı girişilen tutumlardı. Seçim yasalarındaki değişiklik, yahut ünlü bir muhalefet milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılıp kaldırılmaması, yahut dış politikadaki ortak davranış vs. gibi...

Böyle üst plân temaslarında aşağıdakilerin çektikleri sözkonusu bile olmaz, sadece onlar hakkında açılan davalar, CHP'nin diktatörlüğünü kanıtlamak için kamuoyuna karşı propaganda aracı olarak kullanılırdı.

Ve liderler, alt kademe fedailerinden biriyle karşılaştıkları zaman hemen omzunu okşar:

— Bravvo doğrusu, tarihsel bir görev yapıyorsunuz! derlerdi.

Değirmenin altındaki suların hangi kaynaktan geldiğini bilmeyen, henüz nasırlaşmamış genç gazeteciler için bu en büyük ödüldü.

İnandığı lider elini sıkıyor, omzunu okşuyor, kendisini kahramanlığından ötürü kutluyordu. İnsan böyle bir ödül için gözünü kırpmadan ölüme bile giderdi...

Parti tepelerine otağ kurmuş kurt politikacılar saf insanların bu duygusallığını bilir ve onu sonuna dek kullanırlardı.

El sıkma, omuz okşama, yanak öpme ve yiğitliği kutlama... Bu payenin peşinde ne kadar insan neler çekti yerli demokraside...

Burunsuz Tevfik'i ilk kez o muhalefet gazetesinde tanımıştım. Kısa boyu, çıplak başı, çini mavisi gözleri ve yüzünün ortasına sonradan yapıştırılıvermişe benzeyen, meşe kozalağı büyüklüğündeki burnuyla ilginç bir insandı. Burnu hiçbir iniş yapmadan, fındık boyu bir gaga gibi öyle duruyordu dudaklarının üstünde...

Ayağında ütülenmeye ütülenmeye abalaşmış, paçaları tirfilli eski bir pantolon, sırtında kol yenleri aşınmış, vaktiyle kahverengi olduğu kanısını uyandıran bir ceket vardı.

Kendisini, ezik insanlarda rastlanan, şirinlik üniforması takılmış bir gülücükle:

— Ben Burunsuz Tevfik, diye tanıtmıştı.

El sıkışmıştık.

Burunsuz Tevfik Meşrutiyet döneminin ünlü gazetecilerindendi. Meşrutiyet Meclisi'ni izlemiş. Meşrutiyet mebuslarıyla haşır neşir olmuş ama sorunların özünü çakmadan, ihtiyarlayıp bir kıyıya atılmış, bahtsız bir muhabir eskisiydi. Zar zor Ankara'ya gelip, derme çatma muhalefet gazetesine kapılanmıştı. İçkiden kızarmış yanakları, fındık burnu, çocuksu bakışlı çini mavi gözleri, çıplak başı ve şirinlik üniforması giydirdiği gülücüğünden başka pek bir yeteneği yoktu. Rengi kaçmış elbisesi içinde, herkesle hoş geçinmeye dönük bir sokulganlıktaydı. Yüreğinde hep beğenilmemek korkusu, o yaşta haber toplamak için sağa sola koşmaya uğraşıyor, öğrendiği şeyleri de haber olarak kâğıda dökemiyor, ağızdan söylemeye çalışıyordu.

— Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'ne gittim. Bizim eski tahrirat kâtibi Rıza, orada Müdürü Umumi muavini olmuş. Pek bir şey yok onlarda. İki lokomotif daha alacaklarmış galiba. İsterseniz yazayım...

Bu aslında "İsterseniz yazmayayım" demekti.

Mesleğin başındaki genç bir gazeteci olarak, mesleğin sonundaki Burunsuz Tevfik'e, yüreğime iğneler bata bata dehşetle bakıyordum.

Demek hakkında tatlı fıkralar anlatılan, eski Babıali'nin, bastonu ve şıklığıyla ünlü, büyük gazetecisi Burunsuz Tevfik Bey buydu!

Gazeteden birlikte çıktığımızı hayal meyal anımsıyorum. Özellikle gençlerden çekindiğini seziyordum. Yeni kuşak gençleri, onun eksikliklerini hemen görecek donatım ve cerbezedeydiler. Yahut ona öyle geliyordu. Yeteneksizliğini ortaya koyacak bir falso yapmaktan, hemen kötü bir puan almaktan ve bilgisizliğinden ötü-

rü o yaşta azarlanmaktan korkuyordu. Şirin şirin gülerek, arkadaşlık kurmaya çalışıyordu.

Galiba:

— Bir kadeh içer misiniz Tevfik Bey, demiştim...

Çünkü bir şaraphane tezgâhının başındaki oturuşumuz taptaze duruyor belleğimde... Konuyu, eski İstanbul'dan açmıştım. Babamdan duyduklarımı tekrarlıyordum. Benim bilmediğim bir dünya onun için henüz dünkü yaşamdı. Tıpkı bugün bana yirmi otuz yıl öncesi nasıl dünmüş gibi geliyor ve gençler nasıl o dünyadan hiçbir şey bilmiyorlarsa, ben de onun yanında öyleydim...

Laf lafı açtı, derken babamla tanış çıktı. Burunsuz Tevfik:

Vay, sen Halit Beyin oğlu musun, dedi. Şehremaneti'nden haber almak için sık sık onun yanına giderdim.

Meze olarak bedavadan verilen beyaz turpla içiyorduk şarapları.

Burunsuz Tevfik benim yaşımı unutuyor:

Beyoğlu Kaymakamlığı'nda Serkâtip Süleyman Bey vardı, sen onu da tanırsın, diyordu.

Ben de keyfini kaçırmamak için numaradan şöyle bir düşünüyor:

— Şimdi çıkartamadım, diyordum.

— Ya Bahaddin Beyi?..

— Ha, sahi Bahaddin Bey... Nerelerde o şimdi?

Karavanadan ben doğmadan önceki yılların insanlarını konuşuyordum Burunsuz Tevfik'le... Şarabın mucizesi kolaylaştırıyordu aramızdaki diyoloğu. Ve eski bir dostunu bulmuş gibi geliyordu Burunsuz Tevfik'e.

— Bir Şükrü vardı, sarhoş Şükrü...

— Sarhoş Şükrü mü, o öldü galiba.

Burunsuz Tevfik, şarap kadehini ağzına dikiyor:

— Zaten çoğu öldü, diyordu.

Burunsuz Tevfik bir süre sonra çalışmaya çalıştığı gazetesinden kopup sokağa düştü. Orası burası yırtılan pantolununu iğne iplikle kendisi tutturmaya uğraşıyor ve gazetecilerin uğradıkları meyhanelerin kapısından içeri bakarak kendisine bir kadeh ısmarlayacak tanıdık arıyordu.

Gözünün kestiği bir tanıdık bulursa, ağzında aynı şirin gülücük, yanına sokuluyor; hiçbir şey söylemeden, daha önce içtiği içkilerin paytaklığıyla öyle duruyordu. Çini mavisi gözleri, çocuksu bakışını tüm yitirmeden camlaşıyordu.

Bir kadeh ısmarlıyorlardı Burunsuz Tevfik'e.

Sanki bunu ödemek ister gibi:

— Meclisi Mebusan'da Babanzade ile konuşurken bana dedi ki... türünden bir şeyler mırıldanmaya kalkıyordu.

İçkiyi ısmarlayanlar:

— Hoca, sen yorgunsun, git yat, diyorlardı.

O zaman yüzünü, oyuncağı alınmak istenen bir bebek gibi buruşturuyor, boş kadehini bir tanecik daha içmek için uzatıyordu...

— Hocaya bir kadeh daha verin...

İçkiyi ısmarlayanlar onunla ilgilenmeden kendi aralarında konuşmaya devam ediyorlardı...

O da kıyıda kalmış bir dilenci gibi durmamak için, anlamadığı konuşmaları dinlermiş gibi yapıyor; ağzını açmadan arada sırada başını sallıyordu...

Bazı arkadaşların yardımıyla Burunsuz Tevfik'e Gazeteciler Cemiyeti'nden küçük bir aylık bağlanmıştı.

Bu parayı hemen içkiye vermemesi için aylık eline teslim edilmiyor, onunla, kaldığı külüstür otel odasının borcu ödeniyordu...

Burunsuz Tevfik de içkisini bir iki bildiği meyhaneye uğrayarak oradaki dostlardan çıkarıyordu...

Son zamanlarda idrarını tutamaz hale gelmişti. İçtiği yerde kısacık boyuyla bacaklarını açarak başı önünde pantolonundan akan damlalara bakıyor:

— Yine işedik işte, her yere işiyoruz, diyordu.

Sonunda hastaneye kaldırdılar. Tek başına öldü orada.

Gazetecilik onun hayatının içine etmişti, o da içki kadehleri arasında kaç yerinden dikişli pantolonundan aşağıya paytak paytak koyuvererek dünyanın suratına işemekle öcünü almaya çalıştı.

Parti liderleri ise o sırada demokrasiyi kurtarmaya devam ediyorlardı. Burunsuz Tevfik'ten ve daha nicelerinden habersiz olarak...

Karanfil ve Ötesi

Çocukken genç irisi denilen tipte şişmandı. Büyüdükten sonra da yüz on kilonun altına hiçbir zaman düşemedi. Hantal bir somun şişmanı değildi. Naturası öyleydi. Yüzer, bisiklete biner, zıpzıp gibi yorulmadan dans ederdi. Normale oranla gereğinden daha fazla şişkin duran gövdesini biçimli göstermek için, iyi biçilip dikilmiş, iki düğmeli şık elbiseler giyer ve yakasına, yaz kış, daima bir karanfil takardı. Karanfil onun kişiliğinin simgesiydi. İsveç gibi çiçeğin çok pahalı olduğu ülkelerde, hiç parası kalmadığı sırada bile cebinde ne var ne yoksa hepsini, yakasına takacağı taze karanfile verirdi... Onu en olmadık yerlerde, en olmadık kılıklarda görebilirdiniz, ama karanfilsiz göremezdiniz.

Orta yaşa geldiği zaman kişiliğinin değişmez simgesi karanfile yeni bir yardımcı aramış ve berber kontrolünde, yüzüne uygun, alafranga bir sakal bırakmıştı.

Çocukluğunun geçtiği Moda Kulübü dünyası, yaşamının nirengi noktası gibiydi. Şık olmak, kıvrak olmak, etken olmak, zeki ve ünlü olmak özleminin güzel kadınlar üstünde büyük sükseler sağlamaya dönük amacını, en iyi gazetecilikte gerçekleştireceğine inanmıştı. Kimbilir belki bunda, eski Amerikan filmlerindeki fiyakalı gazeteci rollerinin de etkisi olmuştu.

Babıâli kadroları onun bu düşlerinin çok dışındaydı. Gazetelerde çalışmaya başladığı zaman gördüğü, ökçeleri yenmiş pabuçlu, öğle yemeğini sabahtan sefertasıyla getiren, tıraşı uzun, hayatın yükü altında ezil-

miş yaşlı muhabirler, onu şaşırtmıştı. Meslektaşları arasında öğle içkilerini lüks otellerin Amerikan barlarında içerek, akşam yemeklerini müzikli kulüplerde yiyip dans eden kişiler, hiç yok gibiydi.

O ise başlangıçta, gazeteciliği böyle bir aleme uzanmış sağlam bir tramplen sanıyordu. Düş kırıklığına uğramıştı. Çapı küçük bir yığın paslı vida arasında kalmış gibi hissediyordu kendisini...

Ve kafasına uygun bir arkadaş bulduğu zaman, hepsiyle hafiften hafiften dalga geçiyordu.

Uğradığı Amerikan barlarda senli benli olduğu garsonlardan gevrek gevrek gülerek bazen bir tuzluk ister ve cebine koyardı...

— Biliyor musun ne yapacağım bu tuzluğu, derdi. Bizim gece sekreteri evden katı yumurta getirirken hep tuzu unutuyor. Ona vereceğim bunu...

Gazetecilik kazancı onu sürdürmek istediği modern yaşamın ölçülerine denk gelmiyordu. Yaşamını değiştirmek ise aklının köşesinden geçmiyordu. Avanslar, borçlar, veresiye hesaplarıyla; arasına zengin kişilerin de sokulduğu, kadınlı grupların ortamında, yakasında karanfil, ne olursa olsun daima en iyi yerlere gidiyordu.

Konuşması kendisine güvenli, giyimi daima düzgün, kimsenin kötülüğünü düşünmeyen, sağlam bir aile terbiyesi almış, sevimli bir insandı. Zeki idi ve iyi de bir Türkçesi vardı. Röportaj konularına meraklıydı. Röportajlarının üstünde imzası iri puntolarla yayınlandığı günlerde, yüzü başka bir mutluluğun ışığıyla aydınlanmış olarak gelirdi lüks otellerin içki içilen köşelerine.

Kafasının jetonu geç düşen, hımbıl duruşlu görgü fukarası insanlara karşı gaddar olmayan bir alerjisi var-

dı. Onların taklitlerini yapar, gönüllerinde hiçbir titreşim bulunmayışından kendince yakınırdı.

Acaba ona göre gönül titreşimi neydi... Uzaktan bakılınca mızrak mızrak dışa dönük bir tipti.

Nüfus sayımlarında yahut sıkı yönetim yasaklarında, özel izin kâğıtları alarak, üstü açık arabalar bulur ve ayakları gergin, başı arabadan dışarıda, öyle dolaşırdı şehrin sokaklarında. Tıpkı ele geçirdiği yeni kenti denetleyen bir savaş komutanı gibi.

İngilizcesi pek de ahım şahım olmadığı halde, Anglosakson kültürünün özünü içmiş olduğuna, çevresini mutlaka inandırmak isteyen bir cesaretle konuşurdu İngilizceyi.

Zaten neyi konuşmazdı ki o sempatik cesaretiyle. Politikadan hiç anlamadığı halde, politikacılara tepeden bakarak akıl öğretir; mimarlık umurunun teki olmadığı halde, mimarlara Batı mimarlığının kendince püf yönlerini sıralardı. Bunları iki elinin de beş parmağını açıp, çenesinin altında sanki makarna süzüyormuş gibi avuçlarını birbirinin altına götürüp getirerek anlatırdı.

Ama öyle canlı ve inanmış anlatırdı ki, insan:

— Haydi yahu atıyorsun! diyemezdi.

Karanfili, sakalı, daha önceden büyük bir özenle düzelttiği kaşları ve herkesi hedef gözetmeden sarmalayan senli benli konuşmasıyla eski bir dostumdu. Gerçi ayrı dünyaların insanlarıydık ama karşılaştığımız zaman birbirimize sıkıntı vermezdik.

O kendisini anlamayan titreşimsiz kişilerin angutluğundan eğlenceli taklitlerle dert yandıkça, ben hep onun gönlündeki titreşimlerin frekansını merak ederdim.

Sade röportaj gazeteciliği yapmıyor, polis romanları yazıyor ve dublajda da çalışıyordu.

Romanlarının kahramanı, cin gibi, kül yutmaz, yakışıklı, çapkın ve vurduğunu yıkan biriydi. Kendisinin yapamadığı her şeyi ona yaptırırdı. Bunun psikolojik mekanizmasını görüp, onun üstüne eğilse belki daha ilginç pasajlar çıkarırdı. Ama yaşamı daha yüzeyden alan bir yönü vardı. Ancak bu yüzeysellik onu doyurup rahatlatıyor ve gün günden kendisini daha çok içkiye veriyordu. Dışa vuran renkliliğinin çok derinlerinde, kendisinin dahi bilincine varmadığı düğümlü bir dram yok muydu acaba?

Bazen gazetede odasına giderdim.

— Sonunda hesabı tam çıkardım, derdi.

— Neyin hesabını?

— Yattığım karıların...

— Ya?

— Dört yüz elli üç tane... Beş yüzü geçti sanıyordum...

— Fazla bir şey kalmamış...

Arkasından:

— Yahu buraya bak, sen hiç uçakta seviştin mi, diye sorardı.

— Hayır, olanağı var mı, yani?..

— Ben seviştim... Bir gece yolculuğunda en arkada oturuyordum. Dizlerimize battaniye vermişlerdi. Yanım boştu... Bir ara hostes geldi, oturdu. Bütün yolcular zaten uyukluyorlardı... Çekiverdim battaniyeyi üstümüze...

Şayet inanmazsan ahmaklığına, acemiliğine, çapkınlık bilmediğine verirdi. Hiçbir kadının kendisine dayanamayacağı kanısında ve iddiasındaydı. Tartışma götürmez bir yasa olarak benimsemişti bunu.

Yıllarca önce kendisinin sık gittiği gece kulübüne yemeğe davet etmişti bizi... O sıralarda ikinci karısıyla evliydi. Daha doğrusu buna tam bir evlilik de denemezdi. Ayrılıyor barışıyor, boşanıyor sonra tekrar evleniyor, tekrar bozuşuyorlardı. O akşam boyuna mel-cezir yapan evliliğin yeni başlayan bilmem kaçıncı bölümüydü. Kendisi biraz gecikeceğinden ev sahipliği yapmak için karısı daha önceden gelmiş, masa ayırtmıştı...

Karanfilli dostumuzu beklerken, dereden tepeden konuşuyor, içki içiyorduk... Bir süre sonra neşeli yüzü, şık giyimi, atik adımlarıyla kulübün bahçesinde göründü. Masalara selâmlar dağıtarak hızlı hızlı yaklaştı. Bize:

— Kusura bakmayın, bizim işler malum, dedi.

Sonra karısının elini öptü. Sinemalarda görülen bir rüzgârlı havayla saçlarını okşadı, omzunu tuttu eşinin...

Bu jestleri uzaktan izleyenler, birbirlerini deli divane gibi seven ve birbirlerine çok uyan tatlı bir çifti seyretmenin zevkini duyarlardı. Öylesine havalı ve tatlı bir yaklaşımla oturmuştu karısının yanına...

Garsonları çağırdı, en pahalı şeyleri ısmarladı. Bir yanda caz çalıyordu...

Şerefe kadehler kaldırıyorduk... Dünyadan kopuk, zengin ve ışıklı, lüks bir İstanbul gecesi yaşanıyordu

Daha doğrusu kulüp bahçesinin manzarası öyleydi. Yoksa sağda solda gözüme ilişenlerin aslında ne işlerle uğraştıklarını, eğilimlerini ve kapasitelerini az çok biliyordum. İnce bir yaldızın altında öbek öbek akrep yuvaları kıpırdıyor gibiydi.

Pistte çiftler dansediyordu. Karanfilli dostum bu yük bir incelik ve dikkatle masanın servisini yönetiyor, hangi kadeh boşalsa hemen içki doldurıyordu. Bu ara-

da zarif tavırlarla karısının elini tutuyor, saçlarını okşuyor, kelebek kanatlı espriler ve şakalarla konuşmaları süslüyordu.

Derken o da karısını dansa kaldırdı. Naturasındaki şişmanlığa rağmen gayet güzel dans ediyordu; hatta biraz show ölçüsünde dans ediyordu.

Nasıl oldu anlayamadım, birden dansı yarıda bırakarak geri döndüler. Sinirli ve asık yüzlerle oturdular masaya.

Kadın:

— Bu son, dedi, bir daha seninle hiçbir yere gitmem...

Ben babayani bir ses tonunu ayarlamaya uğraşarak:

— Ne oldunuz yahu, dedim.

O:

— Bırak Allah aşkına, bir tatsızlık çıkarmasa rahat etmez zaten, dedi.

Kadın:

— Tatsızlığı çıkaran kim serseri! dedi.

— Herkes bize bakıyor, yapma kuzum...

— Bakarsa baksın, senin ne mal olduğunu bilmiyorlar mı?

— Kafamı kızdıracaksın, çekip gideceğim...

— Cehenneme kadar yolun var!

— Senin cehenneme kadar yolun var.

— Benim mi cehenneme kadar yolum var?

Karısı bir tokat indirdi bizim dostun suratına...

— Yapma yahu, rezil olacağız!

Kadın ayağa kalkmış tokatları patlatıyordu... O, eliyle yüzünü gözünü sakınmaya, çevreye sempatik bir şakalaşma görüntüsü vermeye çalışıyor ve sözde gülüyordu.

Karısı pabucunu çıkarıp onunla da vurmaya başladı kafasına.

— Pek özür dilerim... Yapma, dur...

Kadın soluk soluğa:

— Seni namussuz seni! diyordu. Kalk haydi, hemen eve dönüyoruz...

— Misafirlerimiz var... Ayıp olur...

— Yürü, diyordu... Seni ahlâksız seni, yürü!

O sürüklene sürüklene giderken, bir yandan da bize:

— Kusura bakmayın çocuklar, diyordu.

Ve itile kakıla, şamarlana, çıkıp gitti karısıyla...

Biz de peşlerinden çıkıp aralarını bulmak istedik, ama nafile... Karısı:

— Adam olmaz bu serseri, adam olmaz! diyordu...

Baştaki rüzgârlı ve havalı el öpüp omuz tutmanın tılsımı tüm bozulmuş, uyumlu âşık çiftin filmi, tam komedilerdeki güldürücü fiyaskolara dönüşmüştü.

Yine de dostum, efendiliğiyle o sahneyi çok şirin idare etti. İlkelleşmedi, kabalaşmadı; bir yandan gülmeye, bir yandan elleriyle yüzünü sakınmaya uğraşarak:

— Vurma yahu, karanfilimi düşüreceksin! demekle yetindi.

Ama sonra ikinci evliliği de kesin olarak bitirip üçüncü kez evlendi.

Bizim kuşak gazetecileri arasında gerçekten kendine özgü bir kişiliği olan arkadaşlardandı...

Yazık ki çok erken öldü... Lüks bir otelde bir kokteylde, elinde kadehi, göğsünde karanfili, yanındaki hanımlarla şakalaşıp foto muhabirlerine poz verirken, derinliğindeki titreşimleri belki kendisinin de çözemediği yüreğinin ihanetine uğradı.

Cenazesi çok, çok kalabalıktı. Dostları tabutuna birer karanfil iliştirerek yaşlı gözlerle, eller üstünde çıkardılar onu son yolculuğuna. Doyulmamış bir hayatın son bahçesi gibi eller üstünde, ağır ağır dalgalanarak çekip gitti başka bir dünyaya...

Cezaevi Koğuşlarında

Cezaevi koğuşundaki mahkûmlarla tutukluların her biri fiziksel biçimleri, şiveleri, yaşamları, tutumları, davranışları ve dünya görüşleriyle, demir parmaklık ve beton duvarlar arkasına atılmış rengârenk canlı bir örgünün değişik ilmikleri gibiydi.

Yaz akşamlarında sayım hava kararmadan yapılırdı. Koğuşlardaki hoparlörler:

"Sayım başlamıştır" anonsunu yapınca, koğuşun dibinde pencerenin yanındaki köşede, gözlükleriyle uydurma bir kitap okuyan yaşlı, uzun boylu koğuş temsilcisi, kitabını kapatır, kendinden beklenmeyen dinç ve otoriter bir sesle:

— Haydi bakalım arkadaşlar, sıraya! diye bağırırdı.

Temsilci vaktiyle Atatürk'ün yanında çalışmış eski bir polisti. Uzun yıllar o devirdeki büyüklerin şoförlüğünü yapmıştı. Yılların ağırlığıyla hafif kamburlaşmış uzun boyu, yağsız vücudu, derin çizgilerle buruşmuş sarkık yanaklı yüzüyle, gün görmüş biriydi. Kim olduğunu bilmezsen, kendisini pekâlâ tek parti döneminin eski bir saylavı, hatta bakanı sanabilirdin. Çevresindeki mavimsi halkalara rağmen, ışığını yitirmemiş cin gibi zeki gözleri vardı. Yeryüzünün girdisini çıktısını, yalanını dolanını ve hergeleliğini iyi anlamış, anasının ipini pazarda satmayı yaşamak için aklın gereği saymıştı. Araba komisyoncusu olarak kaçak otomobil satmaktan mahkûmdu. Dört yıldan beri yatıyordu. Ve

sattığı kaçak arabalardan açılmış davaların bir kısmı hâlâ devam ediyordu.

Gerek yaşından, gerek yol yordam bilmesinden, gerek konuşmasından, gerek cezaevi yönetimiyle olan yakın ilişkilerinden ötürü, koğuşun değişmez temsilcisiydi. Kahve ocağıyla meydancılıkları dilediğine vermek onun hakkıydı; mahkûmların hamam sırasını ayarlamak ve yersizlikten taşların yahut masaların üstünde yatan mahkûmları, tahliyelerle boşalan üst kattaki ranzalara çıkartmak da...

Sözde koğuşa gelme tarihindeki kıdemlere göre ayarladı bunları... Ama aslında kahve ocağından da, boşalan ranzaların dağıtımından da usulca ve ustaca pay alırdı.

Koğuşun temizliği için deterjan, plâstik kova ve plâstik kaşık paraları da onun denetiminde ve yönetiminde toplanırdı.

Akşamları sayım saati gelince, oturduğu köşesinde ağır ağır kitabını kapatır, yakın gözlüklerini çıkartır ve ayağa kalkarak bağırırdı:

— Haydi bakalım arkadaşlar, sıraya...

Üst katta ranzalarda yatmış sohbet edenler, avluda volta atanlar, ocakta akşam yemeğini hazırlayanlar yavaştan yavaştan, koğuşun ortasında yanyana dizilmeye başlarlardı. Sayımı pijamayla yahut uygunsuz bir kılıkla katılmak yasaktı. Biri öyle gelirse, temsilci:

— Paşa babanın bahçesi mi zannettin burayı? Git, çabuk giyin de öyle gel! derdi.

Mahkûmların beyinsel kapasitesini beğenmez, hele namaza niyaza düşkün olanları hiç sevmezdi. Herkesin hangi dalavereden geldiğini, kaç paralık iş çevirdiğini, hangi fırdöndünün adamı olduğunu iplik iplik incelerdi.

Ve sonunda konuşma affa gelirdi.

Herkesin bu konuda çok çok önemli kişilerden aldığı mektup ve haberler vardı... Bunlar bir anda bütün cezaevine dağılırdı.

— Haberin var mı, İsmet'e başsavcı bizzat söylemiş... Kantine fazla malzeme alınmasın, bu ayın sonunda af çıkacak demiş.

— Haberin var mı, müdürün odacısı müfettişten duymuş, af haftaya tamammış.

Temsilci:

— Bana da bizimkinin ağabeyi söyledi, derdi. Biliyorsunuz, Adalet Bakanı'nın en yakın arkadaşıdır. Ayın sonunu bile bulmaz dedi.

O neşeyle çaylar kahveler tazelenir, af hakkında şu veya bu milletvekilinden mektup aldıklarını söyleyenler, uzaktan söze karışırlardı:

— Yok, bu ay değil, bir dahaki ayın başında...

Arkasından elbisesine af tarihi üstüne iddialara girişilirdi. Bu ay çıkarsa elbise benden, bir daha aya kalırsa senden...

Temsilcinin en gözde adamlarından ikisi, iki Karadenizliydi. Biri kısa boylu tıknaz, öteki daha zayıf, uzunca boylu, dazlak... Bazmorfin kaçakçılığından gelmişlerdi. Yargıç anlamıştı onların suçsuzluğunu. Tutukluluğun kaldırılması istemini:

— Hele bakalım gelecek duruşmadaki tanıkları dinleyelim de ondan sonra düşünürüz, diye reddetmişti...

Demek ki gelecek duruşmada tahliye garantiliydi. Ama gelecek duruşmada da ya tanıklar gelmez, ya yargıç değişirdi.

Ve duruşma arifesindeki akşamlarla duruşmadan sonraki akşamlar, iki Karadenizli başbaşa fısır fısır konuşarak koğuşta uzun uzun voltalar atarlardı.

Uzunca boylusu zulacıydı. Bazmorfinin arabaların en iyi neresine saklanacağında uzmandı. Ama bu son suçlanmasında asla böyle bir şey yapmamıştı. Narkotikçiler boşuna yakalayıp getirmişlerdi kendisini.

Kısa boylusu otobüs şoförüydü. Anadolu'dan afyonları mı taşımıştı, boş bir arabayla içinde bazmorfin bulunan bir arabayı mı değiştirmişti, neyse, buna benzer bir şeyler yapmıştı. O da kendince suçsuzdu. Şebeke başının akrabası veya adamı olmaktan gayrı bir günahı yoktu.

İki Karadenizli bu konuda saatler boyu süren konuşmalara girişirlerdi.

— Ha pen almuşsam bazmorfini, ha neriye koymuşum? Ha pen almamuşsam, ha penim işim ne purada?

— Ha pen yapmışsam zulayı, ha zulası nerede? Ha pen yapmamuşsam, ha işim ne purada?

İkisi de birbirlerinin sözlerini onaylarlar, ama birbirlerinin arkasından "Yine attı kıtırı" der gibi, kaş göz, dudak işaretleriyle, yanlarındakilere bakarlardı.

Temsilcinin söylediğine göre Karadenizlilerden kısa boylusu, yüklü para almıştı, uzunca boylusu alamamıştı. Hakkının yanmasından korkuyordu.

Aslında iki kaçakçı da şirin kişilerdi, hele konuşmaları bir âlemdi.

Biri:

— Ha pen sana şunu derim, hızlı sıçan iki cez sıçar, da! Acele etme, sen bu işte... Pekle biraz bakalum da... derdi.

Öteki:

— Ha penim günahım ne? *Pen o senin deduğunu* anlıyorum da! Ama çok pekledun mi, paluk yerine zoka kalır elinde da... derdi.

İkisine de satranç öğretmiştik. Sabahtan akşama yirmi otuz parti oynuyorlardı.

Bazen bir sıkıntı kaplıyordu içlerini, tek başlarına volta atıyorlar, ellerindeki tespihleri hızlı hızlı çekiyorlar, sonra sevdiklerine çay, kahve ısmarlayarak:

— Ha pugün punalıyorum, da! diyorlardı.

Sıcakkanlı insanlardı ve en önemlisi katı, çiğ ve hoyrat değillerdi. Kıvrak bir zekâları, pratik bir sezgileri ve hoş nükteleri vardı. Sosyalistliğin ne olduğunu merak eder, sorar, sonra da gülerek:

— Ha pizum işumuza gelmez öyle şey, da! derlerdi.

Parayı kazanan nasıl kazanırsa kazanırdı, bunun hesabını vermek gerekmezdi. Herkes için kazanma yolu açıktı. Zengin olan zengin olur, fakir kalan da fakir kalırdı. Tanrı'nın işi böyleydi.

Yine aynı şebekeden, ama pek sıkı fıkı olmadıkları genç bir çocuk daha vardı. O da şofördü. Bazmorfinleri dışarı götüren arabayı o kullanmıştı galiba. Yürüyüşü, el hareketleri, mahallenin bitirim delikanlılarından olduğunu gösteriyordu. Ama büyüklerine karşı saygılı, bükük boyunluydu. Hatırını sorduğun zaman kendini silen yumuşak bir zavallılıkla:

— İyiyim ağabey, derdi.

İstanbullu şoför sık sık kriz geçirir, ağlayarak başını taşlara vururdu. Genç bir eşi vardı, aklı fikri onday-dı. Yakınları kendisine yatıştırıcı sözler söylerlerdi.

Bir başka büyük derdi de kahve ocağını işletip beş on para kazanmaktı. Bazmorfinci olup koğuşta kahve

işletmekten medet umacak duruma düşmek, pek aklın alacağı şeylerden değildi.

Koğuş temsilcisi:

— Vardır parası, numara yapıyor kerata, derdi.

İstanbullu genç şoför de, temsilciye karşı koğuşta kurulan muhalefet gruplarına girerdi. Temsilci bunları duyar, yüksek sesle:

— Neler karıştırdığını duyuyorum, buraya bak ayağını denk al, diye tehdit ederdi onu.

O zaman şoför hemen boynunu büker:

— Baba, vallahi hepsi yalan! Baba elini öpeyim, baba, inanma söylenenlere! diye yalvar yakar olurdu.

Ama sonunda temsilci vermek zorunda kalmıştı ocağı kendisine. Gerekçe olarak da, muhalefet gruplarının ağırlık kazanmasından çekindiğini değil, çocuğa insaniyet namına acıdığını söylemişti.

— Bu garibi atlatmışlar, gerçekten parası yok zavallının, demişti.

Kışları akşam erken düşerdi. Sayım elektrikler yandıktan çok sonra yapılırdı.

Ve geceleyin karşı ranzanın üstünde cinayet suçundan mahkûm biri, sırtı ranzanın yastığına dayalı geç saatlere kadar bir yerlerden sesi yankılanan bir baykuşu dinler:

— Henüz tek ötüyor, çift öttüğü zaman, haftasına kalmaz af çıkar, derdi.

Tahliye olanlar bütün koğuşa tahliye çayı ısmarlarlardı. Yeni gelenler düşünceli bakışlarla bir köşeye büzülür, öyle otururlardı. Bazı mahkûmlar başka cezaevlerine gönderilir, bazıları yönetim bölümünde çalışmaya çıkarlar, bazıları ziyaret günlerini iple çekerlerdi.

Sonra yine yaz gelir, sonra yine kış gelir ve af bir türlü çıkmazdı.

Akşamları sayımda yanyana dizilirdik. Bir eksiklik olup olmadığını anlamak için, önce hepimizi yardımcısıyla koğuş temsilcisi sayar ve sayıma gelen nöbetçi gardiyana tekmil verirdi.

Gardiyan da hepimizi çabucak sayar, koğuştan çıkarken, aralanan blok demir kapının önünden bağırırdı:

— Allah kurtarsın!

Hep bir ağızdan cevap verirdik:

— Sağol!

Ve gardiyan çıkınca demir kapı tekrar üstümüze kapanır, dışarıdan kilitlenirdi.

Bir Eski Yazar Daha

Devrinin en ünlü mizah yazarıydı. Yedi sekiz dil bilir, Fransızcayı Fransızlardan iyi konuşurdu. Eski İstanbul üstüne tatlı romanları vardı. Ayrıca Daudet'den esinlenerek palavracı bir Acem tipi yaratmıştı. Acemin serüvenlerini katıla katıla gülerek okurdu. Haftalık bir mizah dergisinde hikâyeleri, günlük bir gazetede fıkraları yayınlanırdı. Okuduğum lisenin edebiyat öğretmeniydi. Vaktiyle yine aynı lisede babamla uzun yıllar sınıf arkadaşlığı etmişti. Eski ve köklü bir aileden geliyordu. Dedesi, Sultan Aziz döneminin ünlü nüktedanlarından ve önde gelen kişilerindendi. Babası Tanzimat Edebiyatı'nın, ilk Türk romanını yazmış, nazırlıklarda bulunmuş, çok ünlü bir ozanıydı. Kendisi de uzun süre Atatürk'ün özel kalem müdürlüğünü yapmış, dış ülkelerde diplomat olarak çalışmıştı.

Keyifli olduğu zamanlarda Arnavut, Laz, Kürt, Boşnak, Çerkez, Acem, Arap, Ermeni taklitleri yapar, canı daha isterse, bu şivelerde Fransızca konuşurdu.

Dilini pek tutamadığı için, tırmandığı o doruklardan tepe taklak uçuruma yuvarlanmıştı. Örneğin Polonya'da elçilik müsteşarıyken, bir akşam rakı sofrasında:

— Almanya'yı Hitler, bizi de itler idare ediyor, dediği için geri çağrılmıştı.

CHP kodamanları, taklit ve alaya meraklı olduğu için kendisine pek güvenemezlerdi. O yüzden de çok istediği halde bir türlü mebus olamamıştı.

Ben kendisini tanıdığım zaman özel bir evi yoktu. Tokatlıyan Oteli'nde oturuyordu. Sabahları otelin barına uğrar, viski bardağında duble rakı içerek, vakit geçirmeye gelmiş zengin levantenlerle ayakta Fransızca konuşurdu. Akşamları da istasyonda içerdi genellikle.

Babasının öğrencisi olan Tevfik Fikret sonradan kendisine hem öğretmenlik hem de müdürlük etmişti. Fikret'i böylesine yakın tanıdığı halde sevmemiş olan, bir onu görmüştüm. Aslında babasını da sevmezdi galiba. Babasını sevmediğini açık açık söylemezdi de:

— Ben annemi çok severdim, derdi.

Annesinin adı Güzide hanımdı. Soyadı yasası çıkınca, aranmış taranmış Güzide'nin Öz Türkçesini almıştı kendisine soyadı olarak.

Tanıdığı kişileri inceden inceye çekiştirmeye bayılırdı. Ortadan kısa boylu, kalın çerçeveli gözlükleri, hafif buruşuk yüzü, alaycı titreşimler taşıyan sesiyle, sohbetlerinde konuşmanın lezzetini ve hatta şehvetini çıkarırdı. Ve anlattığı fıkralarla yaptığı esprilere, kendi asla gülmezdi.

Sade yazar değil, aynı zamanda hatipti de. Gerçekten güzel ve usta konuştuğu için, konferansları tıklım tıklım dolardı. Ancak gülme özlemleriyle konferanslarına gelenler, bazen gözleri nemli olarak ayrılırlardı toplantıdan. Güldürmesini bildiği kadar, ağlatmasını da bilecek kadar artistti. Hoş, o kuşağın az çok büyük yazarlarında bu tür yetenekler vardı. Genellikle iyi giyinir, iyi konuşur ve biraz diplomat, biraz devlet adamı havalarında dolaşırlardı.

Öyle derin ve aşamalı görüşleri pek yoktu. Yazdıkları fıkralar da öyle pek ahım şahım şeyler değildi. Ama Türkçeyi pek güzel kullanırlardı. Ve rakı içerlerken, pek tatlı adam çekiştirirlerdi.

Siyasal konularda ince bir titizlik falan göstermezlerdi. Fikirlerden çok, kişiler üstünde dururlardı. Anayasa hukuku, kamu hukuku doktrinleri, kuvvetler ayrılığı prensipleri, ekonomik sorunlar, sosyolojik stadlar, hiç ilgilenmedikleri konulardı. Rahat bir divana uzanır gibi *"Vatan Millet Sakarya"* edebiyatına şöyle yanlamasından rahatça uzanıvermişlerdi.

Bizim ünlü mizah yazarı da siyasal görüş olarak o çizgiyi benimsemişti. Kazasız belasız, en güvenceli ve kolay tutum, o çizginin beylik sözlüğünü kullanmaktı. Böyle yüzeyde bir laf bolluğunu kimsenin nadaslamaya niyeti yoktu.

Ve böyle bir şemsiyenin koruyuculuğu altında yürütürlerdi hicivleriyle nüktelerini. Mebus seçilmek için de can atarlardı. Daha doğrusu seçilmek için değil de CHP tarafından tayin edilmek için. DP kurulduktan sonra CHP'den kırıklığa uğrayanlar, yeni partiyi tutar olmuşlardı. CHP de ancak o zaman uyanıp, bunlardan bir bölümünü yine saflarına almaya çalışmıştı.

Bir yandan amca, bir yandan hoca, bir yandan üstat, bir yandan da meslektaş niyetinde konuştuğum ünlü yazarla fikirlerimiz pek bağdaşmazdı. Kendisini çok sevdiğim halde, özellikle Fikret'e atıp tutarken içime kan oturur, ama fazla bir şey diyemezdim. O da inadına inadına "Sis"ten parçalar okur:

— İnsanın yedi sülalesine bundan daha güzel kimse sövemez, derdi.

Ta dilimin ucuna gelirdi:

— Babanız yetiştirmiş demek...

Ama gücenmesinden korkardım. Konuşmasındaki bütün tatlılığa rağmen, zaman zaman gölgesiyle kavga edecek kadar sinirli ve öfkeliydi. Yalnız yaşama-

nın, değerlerine uygun bir dünya bulamamış olmanın, rakının ve az paranın, kimseye göstermek istemediği ağırlıkları altındaydı. Ünlü olmasına ünlüydü, çok fırsatlar geçmişti eline. Ama ününü Falih Rıfkı gibi siyasal bir ağırlık haline getirmesini beceremeyişti. Babıâli, öğretmenlik ve Beyoğlu üçgeni ortasında cankurtaran simiti olarak rakıya sarılmıştı. İyi içer ve yaşına rağmen sarhoş olmazdı. Sadece geç gelen mezeye yahut balığa hırçınlaşırdı bazen. Sonra bunu bahane ederek insanların angutluğundan, zevksizliğinden, anlayışsızlığından yakınırdı. O zamanlarda sesindeki alaycı titreşimlerin yerini, derin bir küskünlük alırdı. Arkasından da:

— Ben bu akşam yatacağım, der ve giderdi.

Limansız ihtiyar bir geminin gidişine bakar gibi bakardım arkasından.

Bazen:

— Son yazılarında artık benden hiç söz etmiyorsun, diye bir iki sitem fiskesi atardı.

Oysa ben o tarihlerde yazıları henüz yayınlanmaya başlamış, çiçeği burnunda çok genç bir yazardım. Yaşım ya yirmi üç, ya yirmi dörttü. O ölçüde bir ustanın kazara bir fıkrasında benden söz etmesi, mutluluktan beni uçuracak kadar önemliydi. Ama o, benim kendisinden gerektiği kadar söz etmediğimden yakınırdı. Şaşırır kalırdım.

Ünlü bir yazar ile başbaşa ilk şaraplı yemeğimi onunla yemiştim. Ya liseyi bitirdiğim yıldı, ya son sınıfa geçtiğim yıl. Beni, yazları oturduğu Kalamış'taki otele yemeğe davet etmişti. Çok heyecanlıydım, lüks sofralarda yemek yemeye de hiç alışık değildim.

Otelin bahçesinde beyaz örtülü bir masaya oturduk. O kendisine balık söyledi, bana da ne yiyeceğimi sordu. Ben de aynı balıktan yiyeceğimi söyledim.

— Şarap içer misin, dedi.

— İçerim, dedim.

Garson, balık servislerini getirdi. Balığın kendine ayrı bir tür bıçakla yendiğini bilmiyordum. Gözlerim bıçağa takıldı önce...

Hoca nasıl yerse, ben de ona bakıp öyle yiyecektim.

Arkasından şarap geldi. Arkasından da balıklar... Garson balıkları uzun bir tabakta ortaya koymuştu. Koca bir kaşıkla bir de bahçe beline benzer bir çatal bırakmıştı tabağın yanına.

Hoca gayet rahat, koca kaşıkla koca çatalı, şöyle tutup, balıklardan birini kendi tabağına nakletti.

Ben de aynı biçimde öteki balığı alayım derken, balık önce üstüme, oradan da yere düştü.

Kıpkırmızı kesildiğimi hatırlıyorum. Eğilip balığı yerden alıp almamakta bir an kararsız kaldım. Sonra da balığı almanın daha nazik olacağı inancıyla masanın altına çömeldim. Tam o sırada oralarda dolaşan bir kedi, balığı tutup sürüklemeye başladı. Masanın altında, çömelmiş durumda, kediye doğru birkaç hamle yaptım. Kedi hızla uzaklaştı.

Kalktım, oturdum yerime. Hoca şarabını içip balığını yemeye başlamıştı.

— Kedi kaptı benim balığı, dedim.

— Gördüm, dedi. Aslında seni davet etmiştim, ama kedi daha becerikli çıktı. Zaten insanlarla oturup yemek yemek, kolay değil bu dünyada...

Ne diyeceğimi kestiremiyordum.

— Başka bir şey söyle, dedi.

Garsona da işaret etti.

Pirzola söyledim bu kez...

Bir hareket yapmış olmak için de, bardağıma şarap doldurmak istedim. Nasıl oldu anlayamadım, elim şişeye çarptı, şişe de masanın üstüne devrildi. Hoca peçetesi elinde ayağa fırladı. Roze şarap beyaz örtünün üstünden kırmızı kırmızı yere akıyordu.

Garson koştu. Tabakları, çatal bıçakları kaldırdı. Örtüyü aldı. Masayı kuruladı, başka bir örtü getirip yaydı.

Hoca tekrar oturdu yerine.

— Yahu sen babandan da sakarmışsın, dedi.

Meğer vaktiyle babamla onu, hanedandan birinin yabancılara verdiği ziyafete sofrayı denetlemeye çağırmışlar. İkisi de genç, ikisi de dil biliyor... Bir bakıma diplomatik ziyafette metrdotellik yapacaklar. Ancak, özellikle babamın bu konuda hiçbir bilgisi, hiçbir tecrübesi yok. Aşçı çorba kâsesini garsonun eline vereceğine, babamın eline vermiş. Babam kâseyi garsona vereceği sırada, sofra sahibi:

— Evlâdım servisi yap, demiş.

Önce çorba kime verilecek, nasıl verilecek hiçbir fikir yok pederin. Ev sahibinden başlamak istemiş, ev sahibi kaşığıyla misafirlerin en önemlisini işaret etmiş. Peder de kâseyle oraya yönelmiş. Ne var ki kâseyi adamın yanına indireceğine tepesinde tutmuş. Önemli misafir de yarım geriye dönüp, kâseye yetişmek için doğrulayım derken babam da kâseyi azıcık aşağı indirmeye kalkmış ve o sırada misafirin çenesi çorba kâsesine çarpmış. O çalkantıyla çorbanın üstündeki yağlı bölümü misafirin kulağından ensesiyle boynuna dökülmüş biraz.

Adamın kulağı, ensesi, boynu sıcak çorbayla yanınca; davet sahibi bilmem ne efendi de fırlamış. Garsonlar koşuşmuşlar. Bir rezillik, bir kepazelik olmuş.

Hoca o sahneyi bütün ayrıntılarıyla canlandırarak anlatıyordu. Ve ben ölüyordum gülmekten.

Kedi ise uzakta hâlâ bizim balığı yiyordu.

O kuşak yazarları için çok şeyler söylenebilir. Ancak en belirgin yönleri olgunluklarıydı. Çiğ ve görgüsüz değillerdi. Yazıya meraklı gençlere de yakınlık ve anlayış gösterirlerdi. Yazık ki hepsi kaybolup gitti. Zaman zaman onlardan bazılarını öyle arıyor, öyle özlüyorum ki...

Öyle Biri

Kapıyı vurdu, içeri girdi. Çarpık bir nida işareti gibi, boynu bükük, öyle durdu ayakta.

— Buyurun, dedim.

— Çalışıyor muydunuz?

— Çalışıyordum.

— Beş dakikanızı alabilir miyim?

— Rica ederim. Oturun...

— Ağabey, sen beni tanımazsın...

— Gözüm galiba bir yerlerden ısırıyor, ama şu anda çıkartamıyorum.

— Yok ağabey sen beni tanımazsın...

— Herhalde fırsat çıkmadı tanışmak için...

— Ben üç yıl önce de gelmiştim size...

— Evet...

— Hatırladınız mı?

— Hayır, hatırlayamadım birden.

— Ağabey, bir düşün bakalım, hatırlayabilecek misin?

— Kafam çok yorgun, kusura bakma...

— Sen yorulmazsın ağabey...

— Eskisi kadar genç değiliz artık...

— Yoo, çok iyi gördüm seni!

— Eh işte, idare ediyoruz.

— Gözün nasıl?

— Bir tanesinde iş yok.

— Hiç görmüyor mu?

— Onda üç görüyor.

— Öteki iyi ama...
— Şimdilik iyi.
— Bir çaresini bulamıyor mu doktorlar?..
— Bulamıyorlar.
— Ağabey, hani ben sana bir şey söylemiştim...
— Ne söylemiştin?
— Hatırlayamadın mı?
— Hatırlayamadım.
— Hele bir düşün...
— Nasıl hatırlayayım şimdi şu anda!..
— Rıza için canım...
— Hangi Rıza için?
— Bizim Rıza için.
— Bizim Rıza kim?
— Bizim Rıza be ağabey...
- Vallahi tanıdık bir sürü Rıza var...
— Hani askerliği beraber yapmışsınız...
Çok yıl geçti aradan.
— Sana mektup yazmış o.
— Evet.
— Hatırladın mı?
— İmkân yok hatırlamama...
— Ağabey, sen yapma bari!
— Neyi yapmayayım?
— Yahu ağabey... Senin burnun büyük değildir... Harbi adamsındır sen!
— Sağol.
— Rıza'nın size oy verdiğini söylemiştim ya o zaman...
— Eee?

— Şimdi açıkta.

— Daha önce ne işteydi?

— Evkafta kaloriferciydi.

— Yaa?

— Açığa aldılar onu...

— Yazık!

— Ağabey...

— Efendim?

— Ağabey be, aslansın sen be... Ağabey, bir öpeyim seni!

— İnan çok işim var... Ne söyleyeceksen söyle kuzum...

— Ne zaman olsa çalışırsın be ağabey, Hilmi'yi hatırladın mı?

— Hangi Hilmi'yi?

— Bizim Hilmi'yi...

— Herkesi, her an hemen hatırlayamam...

— Sana telefon etmış.

— Ne zaman?

— Geçende...

— Olabilir...

— Sen de gel, konuşalım demişsin...

— Ne hakkında?

— Çocuğa baskı yapıyorlarmış.

— Öyle maalesef.

— Şey ağabey...

— Ne?

— Bir resmin varsa versene...

— Yok şimdi yanımda.

— Bizim oralara gelecek misin?

— Nerelere?
— Köye, köye...
— Bu yakında imkânsız...
— Herkes seni bekliyor...
— Fırsat bulursak uğrarız. Hangi köydü o?
— Sarıpınar... Hani sen yol derdini yazmıştın...
— Yapıldı mı yolu?..
— Yol yapıldı da, elektrik gelmedi.
— Gelir inşallah...
— Ağabey, sen çok çektin, ama biz de çok çektik...
— Kolay değil.
— Benim bacanak var ya, bacanak...
— Evet?
— Onu da çıkardılar içten.
— Vah, vah, vah!
— Sen beni hatırlamadın hâlâ...
— Hatırlamadım...
Şöyle biraz daha düşünsene...
— Görüyorsun, çok işim var...
— Boş ver ağabey, çok önemli bir şey söyleyeceğim...
— Çabuk söyle, elimdeki işleri yetiştirmem gerek...
— Sen ne zamanları geliyorsun gazeteye?
— Belli olmuyor...
— Bizim İdris aramış seni...
— Eksik olmasın...
— Tanıdın mı İdris'i?..
— Hayır, tanımadım!
— Rıza ile beraberdi onlar...

— Kaloriferci mi o da?.

— Yok, o Kâzım'ın yanında çalışıyordu.

— Bak, doğrusunu istersen, ben hiçbirini tanımıyorum o söylediğin kişilerin...

— Yapma be ağabey, sen yapma bunu!

— Yalan mı söyleyeyim?

— Tanırsın be ağabey... Kâzım sana kart göndermişti...

— Olabilir, ama tanımıyorum...

— Sen ona demişsin ki...

— Kime?

— İdris'e.

— Ne demişim?

— Gel de bir gün daha rahat konuşalım demişsin...

— Ee, peki?

— O gelmiş, bulamamış seni.

— Üzüldüm...

Yarım saat beklemiş...

— Haberim olmadı...

— Ağabey...

— Kuzum ne söyleyeceksen söyle, zamanım yok!

— Canım ağabeyim benim...

— Sağol!

— Çocuklar nasıl?

— Büyüdüler...

— Hey gidi hey be... Ağarttın saçları!

— Ne yaparsın...

— Şimdi sen ne zaman geleceksin?

— Nereye?

— Bizim oraya.

— Bu yakında imkânsız.

— Yeni davaların var mı?

— Var. bir tane...

— Seninle de çok uğraştılar be ağabey...

— Kardeşim, olur böyle şeyler... Sen söylesene ne istediğini...

— Sinirlenme ağabey... Biz seni sevdiğimiz için geldik.

— Eksik olma. Ama işte, görüyorsun...

— Şeyi yazacak mısın?

— Neyi?

— Elektrik işini...

— Fırsat bulursak yazarız...

— Ömer arayacak seni...

— Bu yakında aramasın.

— Eve gelecek...

— Evde de pek bulunmuyorum.

— Nerde bulunuyorsun en çok?

— Belli olmuyor pek.

— Ağabey, bana resmini vereceksin, değil mi?

— Olunca veririm.

— Söz bak.

— Söz.

— Rıza da kitap istiyor.

— Olur.

— Akşamları içiyor musun?

— Yahu, Allah aşkına dedim, bak Allah aşkına!.. Gerçekten sıkışığım...

— Ağabey, beş dakika...

— Beş dakika çoktan geçti, on dakika da geçti...

— Ayıp ettin ağabey. Ben senin için canımı veririm.

— Anladım ama sonra görüşelim. Telefon et, vaktim varsa gelirsin...

— Peki benim adım ne?

— Söylemedin ki!

— Sahi hatırlayamadın mı beni?

— Kardeşim söyledim, hatırlayamadım...

— Kızma, kızma! Ömer'i hatırlıyorsun ama?

— Hatırlamıyorum, hiç kimseyi hatırlamıyorum.

— Sabri'yi?

— Sen istersen otur, ben gideceğim.

— Tekrar döneceksen, bekleyeyim...

— Dönmeyeceğim.

— Yarın?

— Yarın da dönmeyeceğim.

— Ne zaman görebilirim seni?

— Telefon et önceden...

— Ediyorum, yok diyorlar.

— Gerçekten beni seviyorsan bırak çalışayım...

— Çalışırsın be ağabey...

— Sen burada yapışıp kalırsan, nasıl çalışayım?

— Nasıl görüyorsun durumu?

— Hangi durumu?

— Memleketin durumunu?

— Çok fena görüyorum, çok berbat görüyorum, çok korkunç görüyorum...

— Kâzım dedi ki...

— Bırak şimdi Kâzım'ı...

— Sert yaz ağabey, daha sert yaz...

— Olur!

— Hiç korkma.

— Olur!

— Biz hepimiz arkandayız.

— Yaşayın...

— Ağabey, benim adım Nuri... Şimdi hatırladın mı beni?

— Nuri, oğlum, şimdi sen git sonra görüşürüz.

— Cevap yazacak mısın Rıza'ya?

— Yazarım sonra...

— Ben şimdi gideyim...

— Oldu... Güle güle!

— Ben sonra yine gelirim sana...

— Peki.

— İdris'i de getireyim mi?

— Sen bilirsin.

— İdris seni çok sever...

— Sağolsun...

— Ben artık gideyim...

— Haydi güle güle...

— Bak ağabey, bir dakika...

— Söyle çabuk, çok çabuk söyle!

— Ağabey bir elli liran var mı?

— Var. Al elli lirayı ve hemen fırla dışarı.

— Aslan ağabeyim benim... Veririm sana sonra... Gel bir daha öpeyim seni be ağabey...

— Oldu, mersi, haydi bakalım!

Ve nihayet en sonunda çıkıp gitti odadan...

Yalnızlık

Son kez onu sabahın erken saatlerinde, yürüyüşe çıkarken görmüştüm. Can yoldaşı olarak birlikte yaşadığı insanın omzunda heybe gibi ikiye bükülmüş üç gün daha sürecek olan yaşamının son hastanesine doğru yola çıkıyordu. Sarı saçları dağınık, kolları sarkıktı. Mavi gözleri her türlü ışığını yitirmiş, görmediği bir boşluğa bakıyordu. Kıpırtısız, donuk, düğmelenmiş iki mavi göz... Evlerin, yolların, ağaçların, insanların ve göğün artık çok dışındaydı o gözler.

Yürürken o dağınık saçlarla sarkık kolların ve düğmeleşmiş gözlerin geriye dönük filmi oynuyordu karşımda.

Daha önce bir hastane koridorunda tekerlekli bir sandalyeyle odasına götürülürken karşılaşmıştım onunla. Felçliydi, konuşamıyordu. Ama beni tanımıştı. Mavi gözleri heyecanlanmış, yaşarmış, yüzünde üzüntülü çizgiler belirmişti.

Elini tutmuştum.

— Hiç merak etme iyileşeceksin, demiştim.

Hıçkırığa benzer ince bir iki garip ses çıkarmıştı.

Bakışlarında bir dostla karşılaşmanın sıcaklığıyla, "Bak ne hallere düştüm!" diyen acılı bulutlar vardı. İki buçuk yıl önce evde oturduğum koltuğun yanına gelmiş, dizlerimin üstüne bir havlu bırakarak, titrek bir sesle:

— Ben oralara kadar gelemem, sana bunu getirdim, demişti.

Ağladığını göstermemek için de, hızla geri dönmüş ve çıkıp gitmişti.

Ertesi gün cezaevine girecektim. Getirdiği havlu cezaevi içindi.

İçerdeyken hastalandığını, hastaneye kaldırıldığını, durumunun iyi olmadığını öğrenmiştim.

Yıllar yılları izledi.

Cezaevinden çıkıp tekrar eve döndüğüm zaman, o artık mahallede yoktu. Aylardır hastanelerde yatıyordu.

Ne kadar da iyi dosttuk. Sabahları işine gitmeden önce bazen bize uğrardı. Ya bir akşam önce hangi davette olduğunu anlatırdı, ya yaptığı çevirilirde nereye geldiğini ya da eski yaşamından birkaç kısa öykü...

İki buçuk yaşındayken ailesiyle birlikte Rusya'dan Türkiye'ye kaçmıştı. Çocukluğu çeşitli acılar içinde geçmişti. Babası iyice içkiye vurmuştu kendisini. Annesi, babasından ayrılmış ve başka bir Beyaz Rusla evlenmişti. Bu ikinci baba büyütmüştü onu. Büyük lokantalarda, büyük otellerde aşçıbaşılık ederek...

Sovyet Devriminde Türkiye'ye kaçmış olan Rusların serüvenlerini dinlerdim ondan... Gelenlerin çoğu Çar ordusunun yüksek rütbeli subaylarıydı. Askerlik dışında hiçbir hünerleri yoktu. Açlık ve çaresizlik karşısında, keman yahut piyano çalmasını bilenler müzisyenliğe, hiçbir şey bilmeyenler de, lokantalarda bulaşıkçılığa başlamışlardı. Bazıları kaybolmuş, bazıları ölmüş, bazıları başka akrabaların yanına gitmiş, bazıları da bulaşıkçılıktan yavaş yavaş aşçılığa yükselmişti.

Ama zaman zaman toplanıp, sabahlara kadar içerek, memleket havaları söylemekten, kazaska oynamaktan vazgeçmemişlerdi...

Asıl babasıyla annesi çoktan ölmüştü. Üvey babası ise sağdı ve ünlü bir otelde, en yetkili şef olarak çalışıyordu. Yaşının ilerlemesine rağmen hâlâ her akşam kafayı güzelce çekiyor ve ava gidiyordu. Gözü gibi baktığı iki köpeği vardı.

Bütün bunları şehre inmek için otobüs saatini beklerken bize uğradığı sırada ayaküstü anlatırdı.

— Babam köpeklerini alıp geçen hafta yine ava gitti...

— Babam azıcık hastaymış beni çağırmış...

— Babam enfes bir Kievski yaptı bana, birlikte votka içtik.

Yaşının elliyi geçmesine rağmen gençlikten bir türlü kopmak istemeyen canlı bir kadındı. Bildiği diller sayesinde çevirmenliğe, oradan da gazeteciliğe yönelmişti.

Uzun boyu, sarı saçları, mavi gözleriyle hayata doymamış bir hali vardı. Ve en büyük korkusu, yalnızlıktı. İki kez evlenip boşanmıştı. Son bir can yoldaşıyla birlikte yaşıyordu. Ama onunla da pek geçinemiyordu. Bazen ayrılıyorlar, sonra barışıyorlar, sonra yine bozuşuyorlar.

Sıtmalıların ateş grafiğine benzeyen bu ilişkiyi uzaktan izlerdik. Bazen öfkeli öfkeli gelir:

— Yok artık, her şey bitti! derdi. Kesin olarak ayrıldım...

Aradan bir ay ya geçer ya geçmez, yine gelir:

— Barıştık, derdi. Ama artık yalnız benim dediğim olacak, kararım kesin...

Tek başına oturduğu günlerde, geceleri yanında yatacak bir kadın arkadaş yahut bir arkadaş kızı arardı.

Sesinde önerisinin reddedilmesinden korkan bir titreklikle:

— Bu gece bende kalır mısın? Çok yalnızım da... derdi.

En büyük korkusuydu yalnızlık.

Bir gün Madam Keti diye bir portre yazmıştım. Madam Keti Türkiye'ye yerleşmiş ihtiyar, şişmanca bir İtalyan kadınıydı. Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki bir çatı katında, tek başına oturuyor, piyano dersleri vererek geçiniyordu. Bir özelliği de hem kahve, hem iskambil falına bakmasıydı. Fallarına baktığı tanıdıkları kendisini yemeğe davet ettikleri zaman, pek hoşnut olur ve bol bol şarap içerdi.

Severdim Madam Keti'yi. Yalnızlığı, kimseye göstermek istemediği fakirliğiyle, şaraptan kızarmış yüzü, kısa ve şişman vücudu, bana dokunurdu nedense... Çoktan unuttuğu Avrupalı havasını hatırlamaya çalışan küçük gülücüklerle konuşur, kendisini sevenlere, uysal ve nazik olmaya uğraşırdı.

Derken Madam Keti görünmez oldu. Sonradan öğrendik ki, çatı katındaki odasında ölü bulunmuş.

Politika yazılarından sıkıldığım bir gün, Madam Keti'yi yazmıştım.

Ve o sabah sarışın komşumuz hışımla gelmişti bize:

— Ne biçim yazıydı o, demişti. Niye yazdın o yazıyı? Hiç ama hiç beğenmedim!

İstanbul'da kaybolup gitmiş yalnız ve yabancı bir yaşlı kadında, yüreğinin korkusunu görmüştü.

Çocukluğundaki doğum günlerinde annesinin kendisine bir armağan alamadığı için, ambalaj kutularından nasıl süslü evler yaptığını anlatırdı. Aklına eserse öğütler verir, ev bütçesinin öneminden söz eder, arkasından da, aceleyle çantasını unutup giderdi.

Önceleri oldukça ukala bulurdum onu. Avrupa magazinlerinden çevirdiği şeyleri bilgi diye art arda sıralamasından ve gereksiz yere üstünlük gösterilerine kapılmasından sıkılırdım.

Birkaç kez de şakaya getirip:

— Bırak şu işportacı ukalalığını! demiştim...

Ama gitgide ondaki yalnızlık korkusu dikkatimi çekmeye başladı. Tek başına ölüp kalmaktan korkuyordu. Herkesle de ahbaplık kuramıyordu. Kendine göre basit olmayan çevreler arıyordu. Ve oralarda, farkına varmadan, basit olmadığını kanıtlamaya uğraşıyordu.

Aslında basit olmasına basit değildi, ama kocaları kazara geç kalan hanımlara:

— Seninki yine gelmedi galiba, diye yandan yandan bir fitil kibritlemesi vardı ki önleme olanağı yoktu.

Bunu da elinde olmadan yapıyordu. "Evlisiniz de sanki mutlu musunuz?" türünden, bilinçaltı bir öfkesi vardı galiba evli kadınlara...

Geceleri evlerin basılıp kitapların toplandığı günlerde, onun da evini aramışlar, üç beş cilt Rusça kitap buldukları için de alıp götürmüşlerdi.

Ben o sıralarda tutukluydum. Anlattıklarına göre, gece yarısı görevlilerin arasında, koltuğunun altında çantası, siyah mantosuyla, başı önünde yürüyüp gitmiş zavallı...

O yaşta kimsesiz bir kadının gece yarısı evinden alınıp götürülmesinin yaratacağı şoku tahmin edebiliyorum. Gerçi sabah bırakmışlar ama ondan sonra bir daha tam düzelememiş.

Oysa ağzını açıp bir tek kelime politika konuşmazdı. Sanki hiç mi hiç bilmezdi dünyadaki akımları. Bilmesine bilirdi, ama ürkerdi, çekinirdi böyle konulardan.

Evine gittiğim zamanlar Edith Piaff'ın "Zindandaki Adam" şarkısını çalardı usulca... Kaşla gözle de işaret ederdi. "Ne güzel söylüyor, değil mi?" diye... Ama zindandan söz ettiği için o şarkıdan bile çekinirdi.

Ve böyle bir insanı, geceleyin evini basarak alıp götürmek, karakollarda tutmak, elbette çok sarsıcı olmuştu onun için...

Önce bir kalp sıkışıklığı, sonra felç, sonra da ölüm peşpeşe geliverdi üstüne...

Söylediklerine göre hastane köşelerinde ne olur ne olmaz diye parmağında ilk evliliğinden kalma bir yüzüğü de çıkarmak istemişler. Felçli koluyla direnmeye çalışmış, çıkarttırmamış yüzüğünü...

Oysa neşeliyken ne kadar şakacı anlatırdı evliliklerini. Sanki hiç kimse üstünde hiçbir iz bırakmamış gibi görünürdü. Ama gönlünün derinliklerinde neler vardı...

Yürürken film geriye doğru döndü, döndü...

Sabanları bazen yine onun boş kalan evi önünden geçiyorum. Saçları dağılmış, kolları sarkık bir kadın, düğmeleşmiş mavi gözleriyle görmediği bir boşluğa bakıyor gibi duruyor sanki hâlâ...

Büyük bir gazetedeki küçük sütunu geliyor aklıma. Okuyucu mektuplarına mutluluk öğütleri verirdi orada; sanki kendisi olabilmiş gibi...

Aynı Gölgenin Değişik Çizgileri

Vücudu eklemlerle deriden ibaretmişçesine kuru, uzun ve buruşuk. Ayaklar büyük ve kalın tabanlı, rahat bağlı, açık kahverengi vidala pabuçlar içinde... Gözlerde kalın çerçeveli gözlük ve ağızda pipo... Yüz, kemikli ve çizgili. Dil bilen, koltuğa gömülmeden dayanarak ve uzun bacakları birbiri üstüne atarak oturan bir tip.

Dünyanın bütün ünlüleri tanıdığı. Ülkenin bütün yöneticileri kulüp arkadaşı. Bir telefonla çözemeyeceği hiçbir problem yok gibi...

Ayrıca kibar.. Ayrıca enerjik. Ayrıca uygar.

Ankara'ya gideceksiniz, trene yetişemediniz. O yanınızdaysa:

— Kolayı var, der, hiç üzülme beş saat sonra Ankara'dayız.

Ve basar gaza... Ama araba mutlaka bozulur yolda.

Çatı katını çıkmak için belediye izin vermedi, ona söylediniz:

— Kolayı var, der, ben şimdi telefon ederim belediye başkanına, inşaata yarın başlarsın.

Yurt dışına çıkacaksınız pasaport alamıyorsunuz, dertlisiniz, ona rastladınız:

— Kolayı var der, şimdi ben açarım telefonu valiye, yarın alırsın.

Kuyu kazdırdınız, su çıkmadı.

— Kolayı var, der, yarın beni ara, bir artezyen açtıralım oraya.

İşsizsiniz, iş arıyorsunuz, bulamıyorsunuz.

— Kolayı var, İblis Şimşiroğlu'na söyleyeyim, yarın bulursun.

Hela tıkandı.

— Kolayı var. Hırdavat Ustaya söyleyeyim gelip açsın.

Kurdeşen oldunuz, kaşınıyorsunuz.

— Kolayı var, bir kart vereyim Doktor Nurettin Tırnaksız'a hemen bir melhem yazsın.

Bisiklet pompası aldınız, bozuk çıktı.

— Kolayı var, Tüm-Tek şantiyesine uğra, köselesini değiştirsinler..

Hakkınızda mahkeme açıldı, dava kötüye gidiyor.

— Kolayı var, ben Avukat Bıcır Tırmaşık'a söyleyeyim dosyayı incelesin.

Onun ağzında kolayı vardır her zorluğun. Dağlar düz, düzler deniz, denizler ova olabilir bir telefonla.

Kendine güvenli bir mucize adam görüntüsündedir.

Ama bir inanırsanız, şap gibi yanarsınız. Ne kimse telefonunu ipler, ne kartı işe yarar, ne koşuşturması bir sonuca ulaşır.

— Bilmem ki birader, der, ben yapmaya çalıştım elimden geleni. Başım da çok ağrıyor. Beni bir hastaneye götürsen, senin tanıdıkların vardır.

Bütün yaşamınca yıldırım olmaya özenmiş ama çakamadan paçavralaşıvermiştir. Her girişimi yarım, enerjisi güdük, varsaydığı ağırlığı sıfır kilodadır. Tanımayanlar kısa bir süre davranışlarına hayran olur, tanıyanlar ise dalga geçer onunla.

İyi midir, kötü müdür, renkli midir, renksiz midir?

Önemlilikle zavallılık arasında vakit öldüren biridir.

Daha üstüne giderseniz, oturduğu koltukta havası boşalır, bakışları donuklaşır, gözlükleri burnunun ucuna düşer.

Ya yazar, ya sanatçı, ya ozan pozundadır. Her sözünde gizli bir alayın titreşimleri vızıldar. Önünde rakı kadehi, başparmağıyla işaret parmağı arasında sigara, yeryüzünde üç buçuk milyar insanın yarattığı her türlü yenilikten haberlidir.

Kendisi gibi tüm yeniliklerden haberli olan arkadaşıyla yarım cümlelerle konuşur. Tüm cümlelerle konuşmaya gerek duymayacak kadar kaynaşıp anlaşmış, süzme bir zekâ dünyasının ince ve de kültürlü kişileridir onlar.

Gerçek hiçbir nükteyi ateşleyemedikleri için, nükte taklidi yapmaya özenirler.

Nükte taklidi yapmanın formülü de tektir, şakamsı sözcüklerin sonuna "dermişsin" yahut "diyeceksin" sinyalleri oturtulur. Bu sinyaller söylenen sözün nükte olduğunu işaretler.

— Şarap bitince bir rakı içelim dermişsin...

Kah kah, kih kih...

— Sokakta yürüyeceğimize denizde yüzelim dermişsin.

Kah kah, kih kih...

— Pastaneye gideceğimize pasta evine gidelim dermişsin.

Kah kah, kih kih...

— Fevzi'nin yazdığını okudun mu, kalemi yoksa da kâğıdı var diyeceksin...

Kih kih, kah kah...

— Eve kapıdan almazlarsa pencereden gireriz diyeceksin.

Kih kih, kah kah...

— Verdet'yi Ferhunde'yle evlendirdik diyeceksin...

Kih kih, kah kah...

Bir Olemp Tanrı'sının kimseyi beğenmeyen yargıçlığında sözde içki içerek dalgalarını geçerler.

Üstün mü üstün, zeki mi zeki, yetenekli mi yeteneklidirler. Ayrıca ince, duygulu ve polemikçidirler. Objektif ve asla ödün vermez gibidirler.

Sigaralarıyla kadehleri arasında hiçbir meyve vermeden eriyip gider ömürleri.

— Bu akşam ramazan şerefine ayran içelim dermişsin...

— Oruç yerine votkayı tutuyorum diyeceksin...

Kah kah, kih kih... Kih kih kah kah!

"Dermişsin"li "Diyeceksin"li tiplerin bir başka özelliği de adı sanı oturmuş düşünür ve sanatçıları, modası çoktan geçmiş basit ve yüzeyde kişiler olarak görmektir.

— Hugo mu? Yok öyle bir kimse yahu o da kim?..

Bunu söylerken sigarayı tutan el, giyotin bıçağı gibi yukarıya kalkar iner.

— Huxley mi? Yok öyle bir kimse yahu, o da kim?..

— Şemseddin Sami. Yok öyle bir kimse yahu, o da kim?..

— Sadi... Yok öyle bir kimse yahu, o da kim?..

— Gide... Yok öyle bir kimse yahu, o da kim?

— Cocteau.. Yok öyle bir kimse yahu o da kim?

Bu şirin konuşmacılar ortamında yeryüzü ansiklopedileri dümdüz boş sayfalar olarak kalır.

Bazen de tartışma çıkar aralarında. Tartışmalarda diller hançerleşir ve zehire bulanır.

— Biz baba parasıyla iki sandviçe susta durmuyoruz...

— Sus köpek. Sen sandviç değil, patronun çorabına duruyorsun o sustayı...

— Ecevit'e kart yazan kimdi?

— Kart yazdık, ama komisere rapor yazmadık.

— Şimdi bak döverim seni!

— Çık dışarı da görüşelim.

Araya başkaları girerler...

Masalarda bir ayrılma olur... Simültane dekorlarda çekiştirme devam eder:

— Kardeşim eski arkadaştır, haydi üstüne varmayalım diyoruz, ama kaşınmaktan uyuz oluyor...

— Ulan her akşam aynı numarayı yapıyor. Bu akşam dayanamadım artık.

— Hem üç kuruşa soytarılık ediyor, hem buraya gelip caka satıyor.

— Geçende de aynı çıkışı yapmış bizim Seyfi'ye; Seyfi sıçmış bacağına.

Üç gün sonra aynı masalarda tekrar buluşurlar.

— Hüseyin Cahit de kim yahu? Yok öyle kimse...

— Balzac da kim yahu? Yok öyle kimse...

Yaşarken de bomboş bir ömrün kefenini sürüklerler.

Daha genç yaşta olanlar, "Dermişsin"li "Diyeceksin"li "O da kim yahu, yok öyle kimse" bohemine bir yenilik olarak "Hiç önemli değil"i getirmişlerdir.

Geç saatlere kadar içilen konyak başbaşasında konuşmaların derinliği buğulanan gözlerde yankılanır.

— Seninki yine bir hikâye yazıyormuş.

— Hiç önemli değil!

— Gördün mü Nale'nin son yazdığı kitabı?

— Biraz Kafka, biraz Joyce, hiç önemli değil!

— Seninki İngiltere'de iş bulmuş.

— Kapitalist ülkede çalışmak hiç önemli değil!

— Romenceye çeviriyorlarmış Tuncer'in şiirini.

— Sosyalist ülkelerde şiir zevkini biliyorsun, hiç önemli değil!

— Öznur vazgeçmiş gazetecilikten.

— Hiç önemli değil.

— Yurdatap gazeteciliğe başlamış.

— Hiç önemli değil.

— Şermin'in resimlerini gördün mü?

— Gördüm, kişiliği yok, hiç önemli değil.

— Şakir'in müziğini dinledin mi?

— Dinledim, bayat. Hiç önemli değil.

Eski kuşakların herkesi tanıdığını iddia eden ve etken görünmeye çalışan pipolusundan, genç kuşakların konyaklı gecelerinde bütün çabaları önemsiz görmeye kalkan çaresiz avuntusuna kadar, hepsindeki ortak nokta kısırlık ve verimsizliktir.

Şirin şirin atar tutar, konuşur, kimseyi beğenmez ve kendi kendilerini aldatarak, her takvim yaprağıyla rendelene rendelene un ufak olup giderler.

Onlara acımak da yine bir şeyler yapmak için çalışanlara düşer...

Kıl Testeresi

Koltuğa yaslanarak oturur, bir ayağını öteki dizinin üstüne, top namlusu gibi yanlamasına koyardı. Yanında oturanlar, pabucunun tabanını görürlerdi. Sağ eliyle ayağının bileğini okşaya okşaya konuşurdu. Ayağı da arada bir kendine özgü kıpırtılarla küçük kavisler çizerdi. İnsanı dinlerken sinirden çatlatan heyecansız, donuk, sinameki bir sesi vardı. "Nasılsınız?" diye sorduğunuzda:

— İyi diyelim, iyi olalım. Siz nasılsınız, derdi.

— Eh işte, biz de iyi olmaya çalışıyoruz.

— Galiba sizin ortanca çocuk sınıfta kalmış...

— Doğrudan doğruya kalmadı. İki dersten ikmali var.

— Bizimkilerin hepsi geçti...

— Aman ne iyi, gözünüz aydın... Darısı bizimkilerin başına.

— Sizin büyük oğlan da kalmış galiba!

— Yok, onun da ikmali var...

— Kaç dersten?

— Üç dersten.

— İki yıllıktı değil mi?

— Evet.

— Bu yıl da geçemezse, belge alacak demek.

— Maalesef...

— Bizim büyük kız iftihara geçti bu yıl da...

— Ah, ne kadar iyi!

— Geçen yıl da geçmişti.

— Aşkolsun, bravvo!

— Sizinki belge alırsa, ne yapmayı düşünüyorsunuz?

— İnşallah almaz; sıkı çalışıyor ikmale...

— Üç dersi birden veremez...

— Veririm diyor.

— İmkânı yok! Belge alınca bir doğramacının yanına falan koyun. Marangozlar şimdi çok iyi kazanıyor.

— Daha düşünmedik.

— Bizim küçük oğlan mühendis olacağım diyor.

— Olur tabii, niye olmasın?

Sizin ortanca ne olmak istiyor?

— Henüz kesin bir niyeti yok.

— Madem okumaya hevesli değil, onu da bir terzinin yanına verseniz. Pantoloncu olsa yeter. Elli lira gündelik alıyorlar...

— Biz okumasını istiyoruz.

— O geçen yıl geçmişti, değil mi?

— Evet...

— Ama önceki yıl, kalmıştı?

— Küçük gönderdik okula dersler biraz ağır geldi.

— Bu yıl da kalırsa, hiç düşünmeyin, bir terzinin yanına verin, pantolonculuk öğrensin. Eve de yardımı olur. Hem sizin pantolonlarınızı diker, hem kendisinin hem de ağabeyinin. Ben ayağımdaki pantolonu bizim Hamdi'nin kalfasına yaptırdım. Sizinki hazır mı?

— Yoo, diktirmiştim vaktiyle...

— Galiba pek iyi ütü tutmuyor.

— Bilmem, bir şikâyetim yok pek.

— Bir yerlere gitmediniz mi bu yaz?

— Gitmedik, vakit olmadı.

— Biz önce Erdek'e gittik, sonra da Kuşadası'na...

— Dinlenmişsinizdir...

— Çok rahat ettik. Her gün denizdeydim. Üç kilo verdim. Sizin de göbek epey çıkmış. Denize girmiyor musunuz?

— Fırsat buldukça.

— Emeklilik işi ne oldu?

— Yedek subay süresini atlamışlar, evrakı tamamlayınca olacak.

— Kabul edeceklerini sanmam o süreyi.

— Yok efendim, nasıl olur? Yasal hakkımız, edecekler elbette...

— Hiç sanmıyorum.

— Olsun yine de etmezler...

— Danıştaya giderim.

— Yıllarca sallanır kalır.

— Bütün arkadaşlarınkini ettiler...

— Ona bakmayın siz, bir kulpunu bulur, bozabilirler işi.

— Bozamazlar.

— Bozarlar.

— Bozamazlar.

— Bozarlar!

— Eh, ne yapalım? Bozarlarsa bozarlar...

— Bizim memleket böyle... Eski evi sattınız mı.

— Sattık.

— Kaça sattınız?

— Yüz yetmiş bine gitti.

— Tüh, yazık! En azından altı yüz bin ederdi. Kazıklanmışsınız.

— Ama haraptı çok...

— Yalnız yeri yarım milyon ederdi.

— Oradan yol geçeceği için, imar durumu uygun değildi.

— Laf efendim, laf! Yol mol geçeceği yok...

— Geçecekti...

— Katiyen!

— Nasıl olur canım, nâzım planda kayıtlı...

— İmkânsız.

— Nereden biliyorsunuz? Ben gözümle gördüm.

— Atlatmışlar sizi.

— Niye atlatsınlar.

— Evi ucuza kapatıp kazıklamak için.

— Evi alanlar, Erzurumlu... Bir ilişkileri yok ki imarla.

— Olsun. Kazığı yediniz...

— Çok yemedik.

— Yediniz.

— Yemedik.

— Yediniz! Kayınvalde nasıl, karaciğerinden rahatsızdı, değil mi?

— Evet. Doktorlar iyileşecek diyorlar.

— Pek inanmayın.

— İyileşmez mi yani?

— O yaşta karaciğerin iyileşmesi zordur.

— Önemli bir şey değilmiş.

— Doktor kıtırı. Sizi uyutuyorlar.

— Rica ederim, ne gereği var uyutmak için?

— Bilmezsiniz siz onları...

— Hepsi tanıdık...

— Olsun... Gidip gelmek, vizite almak için söylüyorlar...

— Yok efendim, hiç olur mu? Eski şikâyetleri de zaten kalmadı.

— Birden ağırlaşabilir.

— Allah korusun.

— Kaç yaşındaydı?

— Yetmiş iki galiba...

— Yetmiş beşten fazladır.

— Yetmiş iki, yetmiş beş... Daha dinç!

— Bizim peder seksen üç... Sizden benden sağlam.

— Allah afiyet versin. Eski toprak başka oluyor.

— Sizin peder ne zaman ölmüştü?

— Yirmi yıl kadar oluyor.

— Yetmişe kadar bile varamadı, değil mi?

— Varamadı ya, altmış dördündeydi.

— Siz de galiba biraz ihmal ettiniz.

— Etmedik. Katiyen!

— Dikkat edilse, daha yaşardı...

— Kalp krizinden gitti. Yapacak bir şey yoktu.

— Bir çaresi bulunurdu.

— Nasıl bulunurdu çaresi? Hâlâ yok!

— İstense, bulunurdu...

— Bulunamazdı.

— Bulunurdu!

— A, deli edersiniz siz insanı. Enfarktüsün çaresi yoktur.

— Bizim bacanak üçüncü krizi anlattı.

— O başka... Babamınki ani geldi.

— Hastaneye kaldırmayacaktınız. Bakmadılar herhalde.

— Doktorlar ısrar etti. Çok da iyi baktılar.

— Bakmamışlardır.

— Baktılar efendim.

— Yok, bakmamışlardır.

— Baktılar yahu! Baktılar diyorum!

— Sanmam...

— Baktılar işte...

— Bakmamışlardır.

— Kesin Allah aşkına! Başka laf konuşalım...

— Bahçeyle uğraşıyor musunuz?

— Az çok.

— Güllere su az gelmiş galiba...

— Yoo... Her akşam suluyoruz...

— Bol vermiyorsunuz olmalı.

— Veriyoruz...

— Daha çok vermek lazım...

— Gereği kadar veriyoruz...

— Biraz daha çok verin.

— Olur, tamam, veririz.

— Bizim bahçe hem sabah sulanıyor, hem de akşam.

— Tebrikler, fevkalade!

— Sizin baldız boşandı, değil mi?

— Geçinemediler.

— Ben tahmin etmiştim geçinemeyeceklerini, damat fazla titizdi.

— Sünepenin biriydi.

— Yook, doğrusu becerikli adamdı.

— Hiç de değildi.

— Öyleydi öyleydi.

— Değildi...

— Öyleydi...

— Değildi...

— Siz niye hep böyle zıddına konuşuyorsunuz insanın?

— Siz zıddına konuşuyorsunuz asıl.

— Siz konuşuyorsunuz!

— Ben değil, siz!

— Hayır, siz! Siz, siz! Siz!..

— Bir dakika... Lütfen... Nabzım yükseldi galiba... Şurada kolonya olacaktı...

— Ne kolonyası o? Bakayım... En kötüsünü almışsınız onun da...

— Yeter! Yeter be!. Sus! Ağzını açarsan şimdi kafana bir şey geçiririm senin! Çek git! Bir daha da gelme bu eve!

— Ötkelenmeyin... Sakin olun... Bak, peder de kalpten gitmiş. Allah korusun.. Ben sizi severim. Yarın bir sinir doktoru getireyim size... Rahatlarsınız... Çocukları da, dediğim gibi, birini doğramacının yanına verin ötekini de terzinin yanına... Haydi, ben kaçıyorum... Allahaısmarladık. İyi bakın kendinize.

Evine gidip de deliye çevirmediği insan yoktu. Bütün tanıdıklarından daha uzun yaşadı. Hangi ahbabı ölse:

— Çok üzüldüm, ama zaten belliydi, derdi. Konuşurken kan beynine çıkıyor, sinirlerine hâkim olamıyordu. Bana bile kızardı bazen... Ben ki ne kadar sakin insanım. Neyse, öldü gitti işte. Allah rahmet eylesin!

Şerefe Abicim, Şerefe!..

— Gel abicim gel, ölümü öp, bir kadehçik içelim! Uzamış tıraş, gevşek kravat, boyasız pabuç, dizleri çıkmış pantolon, rengi kaçmış ceket...

— Gel abicim gel...

— ...

— Hah şöyle... Garson, oğlum! Bize iki duble rakı!

— ...

— Abi, bilirsin beni, ben açık konuşurum... Bunların hepsi gavat, eşşekoğlu eşşekler! Biliyorsun değil mi bizim müdürün yaptığını?.. Bizi yine terfi listesinin en sonuna koymuş. Açtım kapıyı, girdim içeri... Sizinle azıcık konuşmak istiyorum, dedim. Beti benzi attı kül gibi oldu...

— ...

— Şerefe abicim. Bilirsin abi, ben yağcılık yapmam. Müdür bir yüzüme baktı, bir önüne baktı. Sonra görüşelim, dedi...

— ...

— Şerefe abicim. Şeytan diyor, iki tokatı çak, bas git... Tuttum yine kendimi... Müdür bey dedim, biz garibiz diye, hakkımız yenmesin... Yenmez evladım yenmez, diyor. Aklı sıra numara yapıyor, itoğlu it! Efendim, yine listenin sonundaymışız, dedim... Listeler daha hazırlanmadı ki, nerden biliyorsun, dedi. Öyle söylüyorlar efendim, dedim... Hepsi yalan, dedikodulara kulak asmayın lütfen diyor...

— ...

— Şerefe abicim! Ben yer miyim, tabii yemedim. Vaktiyle otobüs idaresinde şef kontrolör olarak çalışırken de aynı boku yemişlerdi. Bir İsmail vardı. Ayvaz İsmail... Herif bize durup dururken taktı... Çektim bir gün hergeleyi kenara... Ulan dedim, buraya bak, her kuşun eti yenmez, ayağını denk al.

— ...

— Şerefe abicim! Direnmek istedi gavat... Kaldırdım abicim şöyle elimi, ulan dedim, kıpırdama yerim seni... Namussuz herifler... Abi beni tanırsın, bizde yağcılık yok... onun için eziliyoruz. Sonra kalktım, bir müdür muavini vardı Safter bey, ona gittim. Sonra emekli oldu. Şimdi taksi işletiyor. Safter beyin baldızının kocası, bizimkinin uzaktan yakını olur. Safter abi dedim, durum böyle, böyle, böyle... Üzülme çocuğum, ben her şeyi biliyorum, dedi. Safter abi dedim, o gavata söyle, elimden bir kaza çıkacak... Sen hiç sinirlenme dedi, ben gerekeni yaparım...

...

— Abicim, yavaş gidiyorsun, içsene! Şerefe abicim! Ayvaz İsmail duymuş benim Safter abiyle konuştuğumu, şahsıma söylesen, seni yine de burada yaşatmam, dedi. Ulan kestaneci dedim, asıl seni ben yaşatmam... Şöyle bir gerildim, bir tane kondum çenesine, keriz bir seksen yerde...

— ...

— Şeyi tanırsın değil mi, Ayı Necdet'i?.. Canım, bizim mahallede oturur. Gazete falan satar. O ayıyı da bir akşam benzetmiştim... Gece eve dönerken posta koymaya kalktı bana. Neymiş, çöp tenekesini onun dükkânının önüne koyuyormuşuz. Onun dükkânı bizim kapıya bitişikti. Bir daha koyarsanız, kafana geçiri-

rim o tenekeyi, dedi. Ben de kafayı bulmuşum. Şöyle bir gerilip, bir tane çıktım, bir tane de aşağıdan kondum karnına, hık etti, eğildi, bir tane de sol kondum suratına, seninki bir seksen yerde...

— ...

— Abicim, ne düşünüyorsun?.. Hey oğlum, kerbela mı burası be?.. Getirsene iki duble rakı daha...

— ...

— Yok, içersin, içersin! Ölümü öp! İki duble getir... Yahu, bunlar da ne biçim garson... Hey, biraz da peynir falan getir... Ayı Necdet'i marizlediğim duyuldu tabii... Onun bir kız kardeşi vardı, Sarı Melahat... Sarı Melahat'le bizim kayınço kırıştırırdı... Melahat bizimkine gelmiş, aman demiş, Necdet abim çok kızgın, dikkatli olun...

— ...

— Şerefe abicim! Bizimki bana söyledi tabii... Kızgınsa dama çıksın deyyus, dedim. Fırladım sokağa... Seninki beni görmezlikten geliyor. Doğru gittim üstüne.. Abicim, kafam bozuldu mu bozulur, bilirsin... Ulan ayı, dedim, bana niye kızıyorsun? Bırak o polimleri, yemem ben... Yemem abi! Bir Çamur Rıza vardı, o da öyle polim yapmaya kalkmıştı da, daha elini arkasına atmadan, indirmiştim yere... Ayı cevap vermedi...

— ...

— Abicim, ben bıçak mıçak taşımam... Bilirsin, çaktım mı yıkarım! Tak tak, bir sağ, bir sol... Safter abi de biliyor huyumu... Ayvaz İsmail'e, belanı arama demiş, İsmail de müdüre şikâyet etmiş beni... Müdür çağırıyor, dediler... Ben tabii anladım işi...

— ...

— Abi niye içmiyorsun?.. Hey be, kavun da getirsene! Vurdum kapıyı... Müdürün yüzü asık... Bir süre

başını önünden kaldırmadı... Sonra gözleriyle beni tepeden aşağı süzerek, sen külhan mısın, dedi. Değilim müdür bey dedim. Burada külhan barınamaz. Efendim, mesele bildiğiniz gibi değil, dedim. Bizim arkamız yok diye ezmeye kalkıyorlar. Bir şey yapmıyoruz ki...

— ...

— Şerefe abicim! Daha ne yapacaksın, İsmail'in çenesini dağıtmışsın, dedi... Müdür tutardı İsmail'i... Bilet koçanlarını kiloyla, birlikte satarlardı. Tabii bilmiyor benim dalgayı bildiğimi. Müdür bey dedim, o benimle uğraşıyor. Hemen dövüşmek mi gerek, gelip bana söyleseydin, dedi... Size söylesek dinlemiyorsunuz ki, dedim. Serkeşlik etme, dedi. Abicim, birden tavan döndü, keçileri kaçırdım... Şöyle gerildim, bir tekme, masasıyla birlikte geriye devrildi Müdür. Önünde hokka takımı vardı, onu da aldım, kafasına çaldım... Gürültüye odacılar koşuştular... Tutmak istediler beni... Ben artık tırlamışım... Birine bir tane, ötekine bir tane... Odacılar yerde, memurlar doldular odaya... Biz tabii giriştik... Gerilip gerilip patlatıyorum. Gerilip gerilip patlatıyorum! Allah inandırsın abicim, beş dakikada düz ettim orayı. Müdür yerde, bacakları, yıkılmış masasının üstünde, nah şöyle çatal gibi havaya kalkmış. Odacılar, sardalya gibi üstüste... Beş memur, bir seksen yanyana... Çıktım gittim oradan... Sonradan Safter abi araya girmek istedi... Ellerini öp, özür dile dedi... Abicim, bilirsin, bizde madik yok, biz açık adamız. Dilemem, dedim. Tam Safter abiden ayrılırken, Ayvaz'la karşılaştık... Öyle hayvan gibi gözlerini üstüme dikip başını sallamaya başladı... Ulan, yine bozulmaya başlamayayım mı?

— ...

— Şerefe abicim! İçsene canım abim... Ben birden şöyle bir gerildim, bir kafa patlattım Ayvaz'a. Tabii Ayvaz bir seksen yerde... Şimdi bizim yeni müdür bunları bilmiyor tabii... Abicim içsene...

— ...

— Abicim sen tanırsın beni... Bir gün de bizimkinin dayısına bozuldum. Kafayı çok çekme diyecek oldu bana... Aman Allah... Sen ulan benim rakıma karışacak adam mısın?.. Üstüme yürümek istedi... Şöyle bir tane kondum... Sırtı kapıya vurdu, kapıyla birlikte sırtüstü yıkıldı. Hırsımı alamıyorum... Kafam bozulmuş abi. Kaldırdım kapının üstünden, bizim merdiven sahanlığı vardır orda, fırlattım attım sahanlıktan aşağı, kapıyı da üstüne attım. Tangır tungur yuvarlandılar ikisi... Bizimki elime ayağıma kapanıyor, yapma diye... Dedim, bir daha bu köpeği burada görmeyeceğim... Şimdi hâlâ küsüz!

— ...

— İçsene abicim, içsene! Müdüre liste var dedim. Yok, dedi. Var dedim. Yok dedi. Bizi mandepsiye bastırmaya kalkma Müdür bey, dedim. Çık dışarı demez mi abi?.. Kafam yine birden bozuldu, şöyle gerildim, Müdür geri çekildi, yumrukla birlikte masasının üstünden çenesine doğru ok gibi daldım... Kafası duvara çarptı, patladı. Öldürme beni diye bağırıyor, keriz... Dedim şimdi listeni al, bük bük, kıçına sok!

— ...

— Ulan ne şerefsiz herifler be abicim! Polise telefon etmişler... Karakolda bizim İdris abi var. İdris abi çağırdı beni, buraya bak, fazla azıtma, karışmam sonra, dedi. İdris abi sever beni, İdris abinin küçüğü Sa-

dık bizim mahalleden, iyi çocuktur. Bir gün de onunla, bir düzine şoförü marizlemiştik... Bir o vuruyor, bir ben vuruyorum; bir ben vuruyorum, bir o vuruyor... Pastırmaya çevirdik hergeleleri. Biri bıçak çekmek istedi, büküverdim elini... Birinde de boktan bir tabanca varmış, onu çıkardı, bir tekme eline, tabanca gitti Sadık'a... Sadık sıkı çocuktur, alınca tabancayı, haydi hepsini başladı kovalamaya... Şoförler kaçar, Sadık'la ben peşlerinde, yakaladıkça yapıştırıyoruz. İdris abi biliyor bunu. İdris abi, dedim, bizim arkamız yok diye bizi ezmeye kalkıyorlar. Listenin sonuna koymuşlar, bana küfür ettiler. Küfür etmeyin lütfen, dedim. Hepsi bu. Tabii İdris abi yemiyor. İşte o kadar dedi. Sonra gittim sabah tekrar. Bakıyorum Müdür ne itlik edecek diye; korkudan pek açılamamış kimseye. Sade karakola söylemiş. İdris abi kapattı olayı. Sence abi herif listeden tüm çıkartır mı bizi? Biz garibiz abi, arkamız yok. Ben Tekel'de çalışırken de böyle oldu, garibiz diye terfi ettirmiyorlar, bir personel müdürü vardı. Hamza. Çıktım Hamza'ya. Estek köstek. Hamza beni konuşturmak istemedi. Ama biliyor da beni. Hamza'nın bir damadı vardır, Ferit. Ayakkabıcılık eder. Bir gün Ferit bizim kızkardeşe hafiften yanaşmak istemiş, kız bana söyledi. Abi, böyle böyle dedi. Fırladım buldum Ferit'i, gerilip bir tane koydum. Ferit bir seksen yerde...

— ...

— Hey, ulan garson! Getirsene iki duble...

— ...

— Abi olmaz, içeceksin! Ölümü öp abi... Ayağının altını öpeyim abi. Abi, otur iç şunu... Abi yapma, bırakmam seni, abi...

— ...

— Derken bir gün de abi, sen Raşit'i bilirsin, o geldi yanıma, bozuk çalıyor. Ne ulan, dedim. Rakı içerken görmemişim, ona bozulmuş. Görmedik dedim. Gördün, dedi. Görmedik diyorum, gördün diyor. Gördümse gördüm, dedim. Bizi piç etmeye hakkın yok, biz de biliriz ona göre davranmasını, dedi. Öyle mi öyle, şöyle bir gerildim, bir tane indim suratına. Raşit bir seksen yerde.

— ...

— Şerefe abicim! Şerefe... Abi söylesene o Müdüre, sen tanırsın, beni listenin başına çıkarsın...

— ...

— Şerefe abicim, şerefe!

Fötr Şapkalı Şişman

Yıllarca önce, sıcak bir yaz günü, Kadıköy'den dolmuş modoruyla karşıya geçiyorum. Cebimde elli kuruş var. Bütün umudum gazeteden alacağım yüz elli liralık avansta.

Alabilir miyim, alamaz mıyım, orası da pek belli değil.

Hava da güzel mi güzel. Deniz kırışıksız. Vapur yirmi dakika sonra kalkacak. Ben ise bir an önce geçmek istiyorum karşıya. Yarısı içilmiş Bafra paketinden bir sigara yaktım.

Motor, vapurdan daha önce kalkacağına müşterileri inandırmak ister gibi, olduğu yerde çalışıyor. Çıplak bacaklı, çıplak kollu, dik göğüslü Kadıköy kızlarıyla, iyi giyimli genç Kadıköy kadınları, motorun güvertesine oturup uçmasın diye eteklerini baldırlarının altına sıkıştırarak, ayak ayak üstüne atmışlar. Yakası açık, tiril tiril pantolonlu birkaç delikanlı.

Fötr şapkalı, ceketinin iki yana sarkmış kanatları ortasından iri göbeği aşağı doğru sallanan bir adam, soluk soluğa, kan ter içinde motora doğru geliyor. Beni görünce, şöyle bir durakladı:

— Ooo maşallah! Nasılsın?

Birden anımsayamadığım kişilerin sıcak selamlarına, aynı sıcaklıkta cevap vermeye alışığım:

— Merhaba yahu, iyiyim! Sen nasılsın? dedim.

— Yürü haydi binelim, kalkacak şimdi.

— Daha kalkmaz, müşteri ayartmak için çalıştırıyorlar motoru.

Motor sanki artık hemen gidiyormuş gibi burnunu rıhtımdan açıyor. Oysa vapurun kalkmasına beş dakika kalıncaya kadar devam edecek müşteri almaya.

Üç dört kişi daha atladı motora.

— Binelim binelim; nasıl olsa vapurdan önce gider.

— Sanmam ya, binelim.

Güzel havada motorun da keyfi ayrı oluyor.

Fötr şapkalı şişman adamla bindik motora.

Şayet adamın da biletini ben alırsam, Köprü'den Cağaloğlu'na kadar yaya yürüyeceğim. Böyle sıkışık alanlarda ağırdan alamam. Zil olduğumun ortaya çıkacağından mı utanırım, nedir. İkramlarım bollaşır, ısrarım da koyulaşır. Sağ elimi pantolon cebine soktum. İki yirmi beşlik yanyana duruyor. Devam ediyorum sigara içmeye...

Adam soruyor:

— Ee ne var ne yok bakalım?

— İyilik sağlık vallahi...

Evet. İyilik sağlık. Yüz papel avansı almazsak, geri dönecek para da yok. Beş liralık bir arkadaş borcuna sığınacağız.

Adamı tanımadığım çakılmasın diye, aynı içtenlikle ben de soruyorum:

— Sende ne var ne yok?..

— Sorma be kardeşim, yandım ben, yandım.

— Ne oldu?

— Perişanım, perişan! Öyle imreniyorum ki sana, şu insanlara... Tanrı kimseyi benim durumuma düşürmesin...

— Bir hastalık falan mı?

— Yooo... Şükür hastalık mastalık yok...

— Hastalık olmasın da, gerisi nasıl olsa düzelir.

— Bittim, mahvoldum... Biliyorsun, Mercan'ın üstünde bir han inşaatına giriştik.

— Eveet!

— Orada yanyana beş dükkân vardı. Yıktım hepsini, yerine büyük bir han yapmaya kalktım. Kalkmaz olsaydım.

— Ne var bunda üzülecek. Pekâlâ işte...

— Aşağı yukarı otuz otuz iki oda olacak...

— Oh, oh, fevkalade!

— Vallahi, sizler mutlu insanlarsınız. Başıma gelmedik kalmadı. Tam temeli çıktık. Belediye ruhsat vermem diye tutturdu.

Verir canım, biraz uğraşmak gerek.

— Uğraştık. Sonunda aldık ruhsatı. Daha önceden beş altı yüz bin liralık demir kapatacaktım. O sırada demirci öldü.

— Başkasından alırsın.

— Demir karaborsa. Bütün stoklar tutulmuş. Altı yüz bin liralık demiri sekiz yüz bin liradan almak zorunda kaldık.

— Neyse, ne yapacaksın?

— Girdi mi bana oradan iki yüz bin?.. Etimiz ne, budumuz ne kardeşim? Sineye çektik...

— Artık o kadarına aldırmayacaksın.

— O kadar olsa iyi. Çimentoların üç kamyonu kesik çıktı.

— Yapma!

— Vallahi bozuk çıktı. Haydi, çimentolar geriye. Satıcı geri almam diyor. Tahlil rapor, bilirkişi eksperti-

zi... Kamyon masrafı bana ait olmak üzere, geri verdik çimentoları... Oradan da girdi mi bin kâğıt?

— Zor gerçekten...

— Ne zoru, birader. Sizler böyle püfür püfür yaşıyorsunuz. Farkında değilsiniz insanlar neler çekiyor... Biliyorsun, çimento da yok piyasada. Haydi tuttuk Ankara'ya gittik. On beş günde zor bela çıkardım gerekli tahsisi...

— Atlatmışın be kardeşim!

— Bu kez de müteahhit, işçilerin parasını ödemeden kaçtı. Haydi bakalım inşaat yarım kaldı.

— Yarım mı kaldı?

— Tabii başkasını bulduk... Yevmiyeleri de cepten ödedik. Oradan da girdi mi bana on iki bin kâğıt?

— Kolay değil, koca han bu.

— Tam dördüncü katı çıktık. En aşağı yarım milyonluk doğrama işi var.

— Anlıyorum.

— Kereste fiyatları yüzde otuz artıverdi.

— Şanssızlık işte...

— Bir seksen bin de oradan kazıklandık.

— Tümü kaça çıkıyor?

— Üç milyonu bulacak bu gidişle. Yani kalpten de öleceğim.

— Karşılığı var ama, değil mi?

— Eh... Bir milyona yakın kredi bulmam gerekti.

— Bulmuşsundur.

— Yüzde on yedi faizle...

— Yüksek biraz.

— Yüksek müksek... Asıl bela sonradan çıktı. Hela borularının delikleri açılmamış. Başladık betonları kırmaya.

— Bıkar insan doğrusu.

— Sen olsan çoktan vazgeçerdin... Onu hallettik. Bu kez de tesisatçılar kaçtı.

— Tuh yahu... Belaya bak.

— Yüz elli bin liralık mukavelem var. Verdim herifleri mahkemeye... Bu sefer de tuğlalar gelmedi zamanında...

— Çatıya daha çok var mı?

— Bu ayın sonunda çıkacağız, ama kiremit bulamıyorum şimdi de...

— Artık oraya kadar gelmişsin, nasıl olsa biter...

— Yok be biteceği, canımın içi! Kalorifer için kazan getirtmek gerekiyor. Radyatörler de eksik geldi... Hani, nerdeyse oturup ağlayacağım...

— Üzme kendini... Hepsi geçer bunların.

— Daha merdiven trabzanları eksik.

— Tamamlanır.

— Asansör için sipariş verdik. Akreditif açmadılar.

— Vah, vah! Açarlar ama...

— Bizim sipariş verdiğimiz asansörle, asansör boşluğu denk gelmedi...

— Allah, Allah...

— Şimdi firmaya yeniden ebat bildireceğiz.

— Bildirirsin.

— Bildirirsin, ama onlar eski ölçülere göre özel yapıma başladık diyorlar...

— Onu başkasına satarlar, yenisini yaparlar.

— Aradaki fark yetmiş bin lira. Girdi mi bana yetmiş bin lira? Yani şu hayatının keyfini bil... Düşmanımın bile istemem yerimde olmasını.

— Haklısın, ama yorma kendini...

— Senin tuzun kuru, oh böyle motorlarda, eğlenmeye gidiyorsun muhakkak... Şimdi de gidip camcıyla konuşacağım.

— Takıyorlar mı camları?

— Takacaklar sözde... Yirmi iki tane buzlu camdan kapı var. Buzlu camların yarısı kırık çıktı. Herifler kabul etmiyor ziyanı...

— Israr et, diren...

— İnşaat gecikiyor... Kiradan ziyan edeceğiz...

— Ne kadar kira getirecek?

— Eh işte on beş yirmi bin arası...

— İyi para.

— Kardeşim üç milyonu bağladıktan sonra... Çekilir bela değil. Ah, keşke senin yerinde olsaydım. Ne o, gazeteye mi gidiyorsun?

— Gazeteye.

— Yaz bu çektiklerimizi, yaz. Bilmeyenler de anlasın hayatın zorluğunu. Kimse farkında değil dünyanın... Hâlâ aptesane küvetlerini bekliyoruz. Üç ay oldu sipariş edeli... Dedim ya, perişanım diye, perişanım! Burnumdan soluyorum.

— Başa gelen çekilir. Katlanacaksın. Çok üzüldüm.

O sırada motorun bilet kesen adamı geldi. Ben cebimdeki iki yirmi beşliği uzattım.

— İki tane, dedim.

— Adam:

— Zahmet etmeseydin yahu, dedi. Sonra da, mersi, dedi.

Motor köprüye yanaştı. Fötrlü şişman:

— Yine gidiyoruz cehenneme, dedi. Sana da iyi eğlenceler. İnşallah elektrik kabloları döşenmiştir. Unutma, yaz bu çektiklerimi, yaz.

Cebimde metelik kalmadığı için başladım yürümeye... Kafamda ateşli bir sorgu kıvranıyordu: Yüz lira avansı verecekler miydi acaba?

Saçları salkım saçaktı. Dudakları kuru ve hafif çatlak, yüksek ateşli hastalarınki gibi... Bakışları saplanı kalmış sulu bir mavilikte, anlamsız.

Uzun, pasaklı bir entari vardı üstünde. Entarinin üstünde kolsuz, uzunca, önü açık, yün bir hırka. Altınlı gümüşlü ince zincirler sallanıyordu boynunda. Zincirlerin ucunda da bir büyükçe madalyon, küçük, parmak uzunluğunda bir saçaklı süs, içiçe birkaç halka...

Ve parmaklarda bol yüzük.

— Kocam dün yine telefon etti, diyordu.

Konuşurken dudak uçlarında tükürük köpükleri beliriyordu.

— Kocamdan ayrıldım...

Düzenli bir apartman katında, tek başına oturuyordu. Kitapları vardı, beyaz raflarda. Stereosu vardı. Plakları vardı. İçki dolabı vardı. Yumuşak koltukları, nar çiçeği renginde halısı ve duvarlarda modern, iyi seçilmiş resimleri vardı.

— Kocam çok zengin bir mühendisti, diyordu.

— Yaşı otuz otuz iki kadardı. Musevi kökenliydi. Amerikalıydı, Fransa'da oturuyordu.

— Kocamın ailesinden, geleneksel düzen, derinliği olmayan sözler, biteviyelik ve ruhsuzluktan sıkılıverdim birden, diyordu.

Sosyoloji Fakültesi'ni bitirdiğini söylemişti.

— Bu katı kocam aldı, diyordu.

İyi ve rahat bir Fransızca konuşuyordu. Ama şivesinden Fransız olmadığı anlaşılıyordu.

— Kocama daha değişik, daha renkli yaşayalım dedim, diyordu.

Annesi babası yoktu. Yakınları yetiştirmişti kendisini.

— Kocam neyin eksik, daha değişik, daha renkli yaşamdan kastın ne, diye sordu, diyordu.

Sekiz ay psikiyatri kliniğinde kalmıştı.

— Kocama bana yardım et, dedim, diyordu.

Pikapta bir Brezilya melodisi çalıyordu.

— Kocam bana yardım etmedi. Vaktim yok seninle uğraşmaya, dedi. Beni bir kliniğe yatırdı, diyordu.

Dudak uçlarındaki tükürük köpükleri ve kuru dudaklarıyla, sulu, mavi, saplanmış bakışları, insana ruhsal sağlığının çok dengeli olmadığını anlatıyordu.

— Kocamı bırakıp Mısır'a gittim. O zaman henüz evliydik, diyordu.

Mısır'ı, Mısır sanatını, Doğu yaşamını ve çölleri çok sevdiğini söylüyordu.

— Kocam ses çıkarmadı, diyordu.

Mısır'da bir sivil polise âşık olmuştu.

— Dönünce kocama söyledim, diyordu.

Kocası pek aldırmamıştı. Sadece şöyle bir yüzüne kırık kırık bakmıştı.

— Kocamın çok işi vardı, beni anlamaya çalışacak vakti yoktu, diyordu.

Gittikleri yerlerde skandallar çıkarmaya başlamıştı. Lokantalarda bardak ve şişe kırarak bağırıp çağırmış, yahut alabildiğine içerek sızmıştı.

— Kocam bir süre dayandı bunlara, diyordu.

Sonunda intihar etmeye kalkmıştı.

— Kocam kliniğe yatırdı, diyordu.

Klinikte çok zor koşullar altında yaşamıştı.

— Kocama ne olur bana azıcık yardım et, tut elimden benim, dedim, diyordu.

Kocası artık yardım edecek ne gücünün ne de vaktinin olduğunu söylemişti.

— Kocam her zaman telefonla arar, diyordu.

Mısırlı polisi hâlâ hatırladığını söylüyordu.

— Kocam burayı bana verdi, çıktı gitti, ayrıldık, diyordu.

Sonra Uzak Doğu'ya gitmişti.

— Kocama giderken söyledim, diyordu.

Sonra Amerika'ya gitmişti.

— Gelince kocama söyledim, diyordu.

Sık sık evinin anahtarlarını kaybediyordu. Musluklar bozulunca kime baş vuracağını bilemiyordu. Gaz ocağını bazen açık unutuyordu.

— Kapıda kalınca kocama telefon ediyorum, gelip yardım ediyor, diyordu.

Sonra yine intihar etmeye kalkmıştı. Yine kliniğe kaldırmışlardı.

— Kocam elimden tutsa iyileşirdim, diyordu.

Yalnızlıktan yakınıyordu. Kimse kendisiyle uzun süre arkadaşlık etmek istemiyordu.

— Kocam hem güzelsin hem de akıllısın, neden kendini yoruyorsun, sıkılıyorsun o kadar, derdi, diyordu.

Akıllı ve güzel olmadığı için kimsenin kendisiyle arkadaşlık etmediğine inanıyordu.

Son kez Güney Amerika'ya gitmişti. Güney Amerika'da bir gence âşık olmuştu.

— Kocama söyledim o gence âşık olduğumu, diyordu.

Kocası hiç aldırmamıştı. Mısırlı polis artık eskisi kadar aramıyordu.

— Evin bakım masrafını da kocam veriyor, diyordu.

Kitap yazmak, ünlü olmak, film işlerinde çalışmak istiyordu. Başaramıyordu.

— Kocam böyle işlerle uğraşacağına evinle uğraşsana canım derdi, diyordu.

Plak bitince kaldırıyor, yeni bir Brezilya şarkısı koyuyordu.

— Kocam beni sevdi mi sevmedi mi, hiç anlayamadım. Belki de sevdi. Ama o kadar düzenli, o kadar her şeyi usulünceydi ki; hele ailesi, hele o hep aynı sözcüklerle konuşması, beni çok yordu, diyordu...

Bütün benliği yalnızlık asidinde eriyordu.

— Kocam hep hatayı bende buluyor, diyordu.

Her gün gittiği bir ruh doktoru vardı.

— Kocamla tekrar birleşmek istesem bile, o artık kabul etmez ki, diyordu.

Birkaç kez sokakta düşüp bayılmıştı.

— Kocam belki başkasıyla evlenecek, diyordu.

Yılda iki üç kez intihara başvuruyor, yılda iki üç kez hastanelerde yatıyordu.

— Kocam hastaneye gelmiyor hiç, diyordu.

Telefon etmem gerekiyordu. Kendisinden telefonun yerini sordum. Telefonu yatak odasında, yatağının

baş ucundaydı. Kapıyı açtı, telefon etmek için içeri girdim.

Gözüm yatağın karşısında, kapatılmış bir şöminenin üstündeki aynaya takıldı.

Aynaya bir şey fırlatılmış ve merkezden kıyılara doğru bir çatlak uzanmıştı.

Ortasında dudak rujuyla kocaman yazılmış bir kelime okunuyordu: "Ölüm."

Telefon ettim, dışarı çıktım.

Brezilya müziği hâlâ çalıyordu. Ve o saplanmış gözleriyle kucağında kedisini okşuyordu. Yaşamındaki tek dostu, tek arkadaşı, tek can yoldaşı olan kedisini...

Ben Senin Yerinde Olsam...

Ortadan kısa boylu, iyi giyimli, Duglas bıyıklıydı. Gömleği kolalıydı. Saçları yandan ayrılmış ve özenli taranmıştı. Konuşurken, baş ve işaret parmaklarıyla kibrit çöpü tutar gibi bıyığının kuyruğunu tutuyor, hafif hafif de oynuyordu.

— Bak ben sana bir şey söyleyeyim mi, ben senin yerinde olsam, her gün yazı yazmam.

— Evet ama... diyordum. Yani... Aslında...

— Yooo. Katiyen yazmam.

— Kimbilir, belki haklısın...

— Sonra ben senin yerinde olsam... Burada da oturmam!

— Neden?

— Oturulmaz da ondan. Ben senin yerinde olsam, katiyen oturmam.

— Nerde otursun peki?

— Başka bir yer bulurum kendime, Marmara'ya yahut Boğaz'a karşı...

— Kolay değil.

— Ben senin yerinde olsam, bal gibi kolay olurdu...

— Öyle gelir insana.

— Ne yaptın mahkeme işini.

— Sorguya çıktım. Sonra vareste tutulmamı istedim.

— Olmadı işte, olmadı.

— Ne olmadı?

— Vareste tutulmayı istemen olmadı. Ben senin yerinde olsam, istemezdim. Katiyen istemezdim!

— Her duruşmaya gider miydin?

— Giderdim.

Kurnaz kurnaz bir gözünü kırparak bakıyordu yüzüme:

— İşin raconu orada...

— Hangi raconu?

— Mahkemeye çıktığını herkes görüp duymalı...

— Haydi yahu, bütün ömrüm mahkemelerde geçti, kanıksadım artık.

— Ben senin yerinde olsam, kanıksamazdım. Katiyen kanıksamazdım. Gazetecileri, fotoğrafçıları toparlar toparlar, öyle çıkardım mahkemeye. Avukatın var mı?

— Var.

— Yahu sen hiç bilmiyorsun bu işleri... Ben senin yerinde olsam, katiyen avukatla çıkmazdım. Tek başına, öyle dimdik!

— Benim bir iddiam falan yok be kardeşim...

— Asıl hatan da bu zaten. Ben senin yerinde olsam, yeri göğü oynatırdım.

— Kusura bakma ama ben küçük parmağımı bile oynatmak istemiyorum.

— Yorgunsun sen. Beni senin yerinde olsam gider biraz dinlenirdim.

— Zaman mı var sanıyorsun?

— Laf işte. Ben senin yerinde olsam, yaratırdım zamanı...

— Zor yaratırdın.

— Yaratırdım vallahi... Ne yapıyorsun akşamları?

— Hiç. Evde oturuyorum, bazen de çalışıyorum.

— Evde oturuyormuş, çalışıyormuş. Ben senin yerinde olsam, mutlaka bir yerlere çıkardım. Üç beş dost görür, biraz açılır, dinlenirdim.

— Büsbütün yorgunluk oluyor bana...

— Kendine dikkat etmiyorsun da ondan. Çocuklar nasıl?

— İyiler.

— Okuyorlar mı?

— Okuyorlar.

— Ben senin yerinde olsam, katiyen onları burada okutmazdım.

— Sen ne zannediyorsun beni Allah aşkına? Ben senin yerinde olsaydım, ben senin yerinde olsaydım, deyip duruyorsun. Sen benim yerimde olsaydın, aynen benim gibi olurdun...

— Olmazdım.

— Olurdun.

— Ben senin yerinde olsam, öyle bir tadını çıkarırdım ki hayatın...

— Ya Maşallah!! Şimdi niye çıkaramıyorsun?

— Ben çıkarıyorum kardeşim... Senin için söylüyorum ben, ben senin yerinde olsam, böyle mi giyinir, böyle mi tıraş olurdum?

— Daha sabah tıraş oldum, ne varmış giyimimde?..

— Kendin mi tıraş oluyorsun?

— Tabii, herkes gibi.

— Ben senin yerinde olsam, kendim tıraş olmazdım. Çenenin altındaki kılları tam alamıyorsun.

— Jilet biraz kördü, üşendim değiştirmeye...

— Elektrikli makinen yok mu?

— Yok. Sinirime dokunuyor sesi.

— Ben senin yerinde olsam, bir makine alırdım.

— Ben sevmiyorum.

— Alıştırmışsın kendini. Alsan, alışırdın. Elindeki çakmak ne marka?

— Bilmem, bir dost armağan etti.

— Ben senin yerinde olsam, hemen atardım bu çakmağı.

— Nesi varmış bu çakmağın?

— Demode. Şimdi ne güzel pilli çakmaklar var. Ben senin yerinde olsam, hemen ondan alırdım.

— Benimki pekâlâ işimi görüyor...

— Olur mu kardeşim?! Sen modern adamsın. Her şeyin modernini kullanacaksın. Ben senin yerinde olsam, her şeyin modernini kullanırdım...

— Sen kullan... Ben hoşnutum çakmağımdan.

— Piyesini gördüm. Fena değil. Beğendim. Güzel... Ama ben senin yerinde olsam, üç perde yapardım onu...

— Ben yapmadım.

— Niye Belediye Tiyatrosunda oynatıyorsun?

— Niye oynatmayayım? Onlar istediler, onlar oynuyorlar.

— Ben senin yerinde olsam, Devlet Tiyatrosunda oynatırdım.

— Senin dünyadan haberin mi var kuzum? Bilmediğin konularda akıl satıp duruyorsun. Bırak sen benimle uğraşmayı da başka şey konuş.

— Yoo! Kızma... Bak, çocukluk arkadaşıyız seninle. Ben senin yerinde olsam, öyle burnum büyümüş gibi davranmam...

— Saçmalama. Kimin burnu büyümüş? Baksana, ne söylesen alttan alıyoruz.

— Ben senin yerinde olsam, alttan almam, fikrimi söylerdim.

— Çocukları burada okutma, çakmağını değiştir, kendin tıraş olma... Hangisi fikir bunların? Vaiz misin mübarek, boyuna öğüt veriyorsun?!

— Seviyorum da söylüyorum. Ben senin yerinde olsam, benim gibi bir arkadaşa teşekkür ederdim.

— İyi. Peki. Mersi!

— Başından savmak istiyorsun.

— Yoo. Değil vallahi! Bir kahve daha içer misiniz?

— Sen içer misin?

— İçerim ya...

— Kaç kahve içiyorsun günde?

— Dördü beşi buluyor bazen...

— Ben senin yerinde olsam, ıhlamur içerdim.

— Buraya bak, beynim karıncalanmaya başladı... Sen ıhlamur iç, çay iç. Karışma bana.

— Karışmıyorum ki, düşündüğümü söylüyorum sadece. Hikmet'leri görüyor musun?

— Bazen görüyorum.

— Ben senin yerinde olsam, suratına bakmam onun. Biliyorsun, senin için neler söylediğini...

— Aldırmam ben dedikoduya!

— Ben olsam aldırırım. Yüzüne gülüp, boyuna arkadan veriştiriyor.

— Canı sağ olsun, veriştirsin.

— Ben senin yerinde olsam, bu kadar dervişlik etmem.

— Yeter be yahu, yeter... Sen benim yerimde olsan, yapmazsın, ben yaparım.

— Kızıma canım, kızma! Nasıl geçti yolculuk?

— İyi geçti, ama suyum çıktı.

— İsveç'te göz doktoruna gidebildin mi?

— Gidemedim. Ne bileyim, işte canım çekmedi o sırada, zaten bir hafta kaldım...

— Olsun. Ben senin yerinde olsam hemen giderdim.

— Ben gidemedim.

— Yeni kitap hazırlıyor musun?

— Evet, bir romana çalışıyorum...

— Ben senin yerinde olsam...

— Sus, dedim, sus! Bir kelime daha söyleme!

— Ben senin...

— Sus, açma ağzını, bir kelime daha söylemeyeceksin.

— Ben...

— Kapa diyorum ağzını, kapa! Hah. Açmayacaksın ağzını.

— Birader, amma da sinirli olmuşsun sen, dedi. Bir daha gelmem sana. Ne biçim dostluk bu yaptığın?

— Ben senin yerinde olsam, böyle adamla konuşmam, dedim.

— Ben senin yerinde olsam.

— Hayır, ben senin yerinde olsam.

Avazım çıktığı kadar bağırıyordum:

— Hayır, ben senin yerinde olsam!

Sustu... Önce yüzüme, sonra önüne baktı. Ve ayağa kalktı:

— Ben senin yerinde olsam bu kadar bağırmazdım, dedi.

Topsuz Gol

Onu ilk kez nerede görmüştüm, galiba sahnede. Sonra da galiba ya radyoda, ya tiyatro yöneticilerinden birinin odasında. Nasıl dost olduğumuzu şimdi tam anımsamıyorum. Fikirlerinden ötürü mahkemelerde sürünmüş, silme beş yıl cezaevinde yatmıştı. Arkasından da kara sefalet günleri gelmişti. Kimse kendisine iş vermiyordu. Ünlü ve başarılı bir aktördü. Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nün ilk mezunlarındandı. Sınıf arkadaşları rejisörlüklere, tiyatro müdürlüklerine yükselmişlerdi. O ise, sahne ve tiyatro dışı kalmanın çaresizliğinde, yaşam çarmıhına gerilmiş, maddi ve manevi bir perişanlığın çilesini dokuyordu.

İşsiz bir aktör, gönderini kaybetmiş bayrağa benzer. Ne kadar görkemli olsa, kendini gösterip dalgalanma olanağı bulamaz. Kendine uygun yeni bir mesleğe de giremez. Sahneden başka aktöre uygun meslek yoktur çünkü.

Eski arkadaşları onu gördükleri zaman ya görmezlikten geliyor, ya belli belirsiz bir baş selamıyla, yanına sokulmadan uzaklaşıyorlardı. Fikir suçundan ötürü cezaevlerinde yatmak, vabalı veya cüzzamlı olmak gibi bir şeydi o yıllarda. Tanıdıklar, eski ilişkilerinden ötürü mimlenmekten korktukları için, çevreni boşaltıverirlerdi.

Ve yalnız kalırdın, yapayalnız tıpkı mezardaki gibi.

Onu böyle bir yalnızlığın kör derinliklerinde kıvranırken bulmuştum. Dostluğumuz hızlıca serpilip gelişmişti.

Ankara'nın uzak bir köşesinde, iki odalı bir bodrum katında oturuyordum. Karlı kış gecelerinde, karısıyla bazen bize gelirlerdi. Tiyatrodan, oyunlardan, sanatçılardan konuşurduk.

— Ah, derdi, ah bir sahneye çıkabilsem...

Nasıl saralı bir özlemle söylerdi bunu. Deli bir âşığın çıldırmış sevgisiyle anlatırdı eski rollerini.

Ve küçücük odanın içinde, ayağa kalkarak oynamaya başlardı o rolleri.

Bir akşam, yeğeninin futbola olan düşkünlüğünü anlatıyordu. Oturduğu yerden konuşarak anlatmıyordu bunu. Ortada yeğeninin taklidini yaparak, yani oynayarak anlatıyordu.

Top sürer gibi kesik ve atik hareketlerle çalımlar yapıyor ve sol ayağı üstünde dönerek, sağ ayağıyla kaleye şut çekiyordu.

Onu seyrederken, hem gülüyordum hem de tuhaf bir acının asidi damlıyordu yüreğime.

Biraz sonra, karlı kış gecesinde, belki de yarım saat yürüyerek, yaya döneceklerdi evlerine...

Kör ve sağır bir yalnızlığın ortasında, bir bodrum katı sohbetinin sıcaklığında azıcık tazelenmek için kar kış kıyamette, yürüye yürüye geliyor, yürüye yürüye gidiyorlardı.

Taksiye binmek, ikimiz için de ağza alınmayacak bir lükstü.

Onun bizim odanın ortasında yaşadığı sahne heyecanını seyrettikçe:

— Hiç kaygılanma, bir gün nasıl olsa yine çıkacaksın sahneye, derdim.

Sanki bir şeyler biliyormuşum da tam söylemiyormuşum gibi yüzüme bakar:

— Nasıl, diye sorardı.

Nasıl?

Anlatmaya çalışırdım ki, nasılını bilme olanağımız yoktur. Ama böylesi bir coşku, sonuna dek bodrum katı odalarında kalamaz. Bir şey olacak, bir değişim, bir mucize belki de o yine ramp ışıkları önünde yaşamaya başlayacaktır sanatını...

Bazen ucuz yerlerde birlikte içki içmeye giderdik. O pek içmezdi. Bir iki kadehle idare ederdi durumu. Ve hep tiyatro anlatırdı. Bazen de cezaevi anılarını. Sesiyle, bakışlarıyla, mimikleriyle, oynayarak anlatırdı bunları. Gözlerini kısıp, dudaklarını büzerek o kadar güzel Rumelili taklidi yapardı ki... Sonra karşılıklı gülerdik. Her şeye rağmen, henüz aşınmamış kahkahalarla gülerdik.

Nasılsa bir akşam sarhoş olmuştu. O ölçüde sarhoş olduğunu hiç görmemiştim onun. Yanımızda bir de hanım arkadaş vardı.

O daima hanımlara karşı kibar, ölçülü ve mesafeli dururdu. O akşam kibarlık, ölçü ve mesafe hızla erimeye başlamıştı.

Sanatçı dostum beklenmedik şeyler söylüyor, beklenmedik girişimlere yöneliyordu hanım arkadaşa karşı...

Bilinçaltı bir baskı, belki de ilk kez su üstüne çıkıyordu. Hani neredeyse bir odada başbaşa kalmanın bütün ayrıntılarını denemeye kalkacaktı hanım arkadaşla.

Ben ikide birde üzüntülü dostumun elini ayağını tutuyor, kırıcı olmamasına çalıştığım bir sesle:

— Etme eyleme yahu! Rezil oluyoruz, kendine gel kuzum! türünden ricalarla fren yapmaya çalışıyordum.

Neyse ki hanım arkadaş, olgun bir arkadaştı ve punduna getirip usulca sıvışmıştı.

Sonra yıllar geçti. İki yıl yahut üç yıl...

Sanatçı dostum İstanbul'a taşınmış, bir sahne bulmuş ve özel bir tiyatro kurmuştu.

İlk oyununa gittim. Verneuil'ün bir yapıtını oynuyor ve fevkalade güzel oynuyordu.

Salonda bir tek boş yer yoktu. Seyirciler sık sık kahkahalar ve alkış salvolarıyla kesiyorlardı oyunu.

Gazeteler, dostum hakkında övgü üstüne övgü yazıları yazıyorlardı. Dört dörtlük bir başarının ışıklı çelengi, yeniden gelip oturmuştu dostumun tepesine...

Tiyatronun genç oyuncuları kendisine:

— Hoca! diye hitap ediyorlardı.

Evini düzeltmiş, eşyasını tepeden tırnağa yenilemişti. Tatil akşamları sofrası misafirsiz kalmıyordu. Kara yalnızlıklı, acılı günler uçup gitmişti.

Ben henüz İstanbul'a taşınmamıştım. Arada bir geliyordum İstanbul'a. Yine böyle bir gelişimde, ona uğramıştım. Sabaha kadar oturmuş, eski anılardan, eski günlerden konuşmuştuk.

Sonra yine yıllar geçti. Başlangıçtaki başarı, ufaktan ufaktan sallanmaya başlamıştı. Her oyun, beklenen ölçüde tutmuyordu. Sahne kirasıyla tiyatronun masrafı ise gerçekten eziciydi. Yan gelir olarak ne çevirdiği filmler, ne çıktığı turneler, açığı kapamaya yetiyordu.

Gerek repartuar seçiminde, gerek rejide, gerek kendisi için seçtiği rollerde bazı sakatlıklar olduğunu görüyordum uzaktan.

Ama o, artık ustalığıyla hocalığının öylesine inancı içindeydi ki, kusuru daha çok dış faktörlerde arıyordu. Seyircilerin anlayışsızlığında yahut turnelerde kendisini sabote etmek isteyen gizli kişilerde...

Biraz daha cesur atılımlar yapmaktan da çekiniyordu. Haklıydı çekinmekten, eziyetli ve kimsenin kendisine selam bile vermediği yıllar yaşamıştı.

Üç beş kez sahne, bir yığın da oyuncu değiştirdi.

Ama bir türlü dilediği güvenceye erişemiyordu. Bunun nedenini ve çaresini bulamıyordu.

Çırpınıyor, didiniyor, uğraşıyor, oradan buradan yardımlar sağlamaya çalışıyor, sık sık beliren çıkmazların barikatlarını bir türlü yıkıp aşamıyordu.

Gerçi yaşamı eskisiyle kıyaslanmayacak kadar üst bir düzeydeydi. Gerçi sofrasında her zaman yine misafirleri vardı, gerçi yine tiyatrosunda çalışanlar kendisine "Hoca" diyorlardı, ama tutmuş oyunlardan arta kalan rezervler bitiyor, borçlar gitgide büyümeye başlıyordu.

Aklı da bazen ucuz ve kolay tiyatronun daha geçerli olduğu tuzağına takılıyordu. Ama böyle bir yolu tam benimseyecek kadar da esnaflık edemiyordu.

Sıkışıyordu.

Bu kez de ben cezaevine düşmüştüm. Bir gün beni cezaevinde ziyarete gelmişti. Cezaevinin ne olduğunu bilenlerin içtenliğindeydi. Uzun yıllarla süzülmüş bir dostluğun sıcaklığında konuştuk. Türkiye'de sanatçı ve yazar olmanın silindiri ikimizin de üstünden geçmişti. İkimiz de pekâlâ mutlu olabilirdik. Ama belalar dizisinden paçamızı bir türlü kurtaramıyorduk.

Sonra beklenmedik bir anda, beklenmedik bir yıldırım düştü.

Dostum bir gece yatağına yatmış ve sabaha çıkmamıştı. Tiyatrosuyla ilgili on bin liralık bir borcun mengenesinde bunalan kalbi ihtiyarlamayı beklemeden hayata rest çekmişti.

Gözümün önüne Ankara'daki karlı kış geceleri ve iki odalı bodrum katı geldi. Dostum, futbola meraklı yeğeninin taklidini yaparken görünmez bir kaleye çektiği kıvrak şutlarda hâlâ yaşıyordu.

Kale şurada mıydı burada mıydı? Top var mıydı yok muydu? Gol olmuş muydu olmamış mıydı? Bilmiyorum. Ama o, sonuna kadar oynamaya çalışmıştı.

Bir Foto Muhabiri

Ortadan uzunca boyu, ince kırçıl bıyıkları, her gün değiştirdiği takım elbisesi, kravatı ve kolalı gömleğiyle gazetenin en şık elemanlarından biriydi.

Bir kaşı daima hafif kalkık ve ciddi görüntüsüyle, kimseye fazla önem vermeyen bir havası vardı.

Herkesin birbirinden iki buçuk, beş lira borç aldığı bir ortamda, rölöve şapkasıyla erişilmez bir okyanus adası gibi, muhabirlere iki parmağıyla şöyle tepeden bir selam vererek gelip giderdi gazetedeki karanlık odasına...

Omzunda taşıdığı makinesi, flaşı ve malzeme çantasıyla, rölöve şapkası, kolalı gömleği, siyah pardösüsü ve takım elbiseleri garip bir uyumsuzluk yaratırdı. Dışişleri Bakanlığı'nda dışarıya gitmek için sıra bekleyen bir konsolos yardımcısı olacakken, hemen hemen bütün çalışanların fakir olduğu bir gazetede, omzunda makineler, çantalarla dolaşan bir foto muhabiri olmanın talihsizliğine uğramış gibi, olumsuz bir gerilimin katılığını taşırdı tavırlarında...

Kimseyle şakalaşmaz, kimseyle içki içmeye gitmez, kimseyle tavla oynamaya çıkmazdı. Bunların hiçbirinden hoşlanmadığına göre ne diye heves etmişti gazeteciliğe? Önemli kişilerin fotoğraflarını çekme olanağını bularak, sonradan bunları özel albümler halinde resmi makamlara yüksek fiyatlarla satmak için mi?

Belki de sadece bunun için ve bunun dışında başka bir iş yapamayacağı için... Ailesinin içinde genel

müdürler, kalbur üstü yöneticiler vardı. Ve galiba kendisi ailenin en haylaz çocuğu olarak atılmıştı hayata. O tarihlerde değeri pek bilinemediği için gerektiği kadar önemsenmeyen foto muhabirliğini giyimi kuşamı, ciddi pozları ve parasıyla dengelemeye uğraşıyordu herhalde? Kime karşı? Belki ailesindeki büyüklere, belki herkese karşı.

İstihbarat şefi, istihbarat defterine her muhabir için kovalanması gereken konuları yazardı. Ona da aynı notları fotoğraf açısından yazardı. "Bugün Akoğlu cinayetinin davası başlıyor. Mahkemeden bir resim" yahut "Bugün başbakanın basın toplantısı var. Toplantıdan bir resim" gibi...

O, notlara isteksiz isteksiz şöyle bir göz atar, sonra dudağını büküp genizden sesiyle:

— Değer mi? derdi.

Ne tantanalı bir cinayet davasının başlaması, ne başbakanın basın toplantısı, onun fotoğraf çekmek için gitmesine değecek olaylardandı.

Bir kış Ankara çevresindeki köylerden bazıları su baskınına uğramıştı. Otuz kırk ölü vardı. Alelacele gazeteye fotoğraf yetiştirmek gerekiyordu.

Yazı işleri müdürü, sekreterler, istihbarat şefi ve bütün muhabirler istim üstündeydiler. Özel taksiler tutuluyor, sağa sola telefonlar yağdırılıyordu.

Ona da:

— Kuzum ne olur acele et diye ricalar ediliyordu.

O, başında rölöve şapkası, sırtında siyah pardösüsü, omzunda makinesiyle çantası, kırçıl ince bıyıklarıyla, sakin sakin:

— Vallahi bilmem ki, değer mi ta oraya kadar gitmek, diye ağırdan alıyordu.

Sekreterlerden biri:

— Değmez olur mu kardeşim, otuz kırk ölü var, üç köy su altında kalmış, telgraf telleri kopmuş, ne biçim gazetecisin sen yahu, diye bağırıyordu.

O hiç istifini bozmadan dudağını büküyor:

— Vallahi bilmem ki değer mi, diye hareketsiz duruyordu.

Bu direniş bir ölçüde emir alarak iş yapmama özleminden geliyordu. Bir ölçüde de resmi makamlara albüm olarak satılmayacak konuların, gerçekten pek önemi yoktu kendisi için.

O nedenle de bir elçilikteki kokteyl, bir tren kazasından çok daha ilginç ve verimliydi onun hesabına göre...

Ama yine de ne söylense "Vallahi değer mi bilmem ki" dedikten sonra, gider fotoğrafları çekerdi. Gazeteci olma avantajını tehlikeye atmadan sadece ortalığı üzerdi.

Giyimi kuşamı yerinde olduğu için politikanın üst kademelerinde bulunanlar da kendisinden hoşnuttular. Eskilerden olduğu için herkesi tanıyordu. Bazı çok önemli kişilere de özel albümleri bedavadan armağan ediyordu. Bu nedenle gazetedeki yeri sağlamdı. Tabii ipin ucunu büsbütün kaçırmamak şartıyla. O da bütün kaprislerine ve tepeden pozlarına rağmen, ipin ucunu kaçıracak kadar enayi değildi.

Üç beş kez "Vallahi bilmem ki değer mi?" dedikten sonra yine giderdi resim çekmeye...

Sekreterler bu huyunu bildikleri için fazla sinirlenmezlerdi.

Sık sık yabancı elçiliklerden memurlar resim almak için gelirlerdi kendisine. O zaman anlaşmayı sağlayacak bir çevirmene gerek duyar ve muhabirlerden dil bilenlerin yanına koşardı:

— Yahu gel de anlat şu herif ne istiyor?

Bir seferinde Arap elçiliklerinden Ankara'ya yeni tayin olmuş bir maslahatgüzar gelmişti. Gençten, sevimli bir diplomattı. İnönü ile birlikte çekilmiş resimlerini satın almak istiyordu.

Bizimki on iki büyük boy resim için bin papel istedi. O tarihte benim aylığım doksan liraydı. Bizim foto muhabiri sinsi ve kurnaz bir gülücükle bin papeli gayet rahat istemişti.

Genç Arap diplomatı cüzdanını çıkardı, bir yığın para saydı, bin lirayı denkleyemedi. İç cebinden bir zarf çıkarıp açtı, oradan da paralar çıkarıp uzattı, yine bin lira tamamlanamadı.

Foto muhabirinin odasındaki masada, fotoğraflar bir yanda, diplomatın koyduğu paralar bir yanda duruyordu. Diplomat:

— Görüyorsunuz ki bütün param bu kadar diye gülümseyerek boynunu büktü.

Resimleri de mutlaka hemen almak istediği belliydi. Bizimki diplomatı şöyle bir süzdü:

— Kendisine söyle dedi, madem parası yokmuş, üstü hediyemiz olsun. Kardeş bir ülkeye karşı anlayış göstermek gerekir.

Diplomat pek mutlu oldu bu sözlerden, resimleri toparladı, teşekkür ede ede çıkıp gitti.

Foto muhabiri papelleri cebine yerleştirirken hâlâ o bıyık altı kurnaz gülücüğüyle büyük zaferlerinden birini kazanmış bir Sezar gururuyla gülümsüyordu.

Bana da söyle bir göz kırptı:

Keratanın yüz elli kâğıdını daha alabilirdik ama almadık dedi.

Rölöve şapkalı eski fotoğrafçının keyiflendiği zaman anlattığı bir gazetecilik anısı vardı.

İngiltere Kralı İstanbul'a geldiği zaman resim çekmek için Dolmabahçe rıhtımına gitmişti. Güvenlik tedbirleri çok sıkıydı. Kimseyi rıhtıma yanaştırmıyorlardı. O bir kolayını bulup başyaverin arkasına sokulmuştu. Bütün derdi İngiltere Kralı'nın karaya ayak bastığı anı yakalamaktı. Kralı getiren motor rıhtıma yaklaşırken, bekleyenlerde bir dalgalanma olmuş, bizim muhabir itiş kakış arasında fotoğraf çekecek açıyı kaybetmişti.

Motor rıhtıma yanaşıyordu. İngiltere Kralı rıhtıma çıkmak üzereydi. Bizim rölöve şapkalı fotoğrafçı da çaresizlikten dört ayak olmuş, en önde duran başyaverin bacakları arasında resim çekmeye kalkmıştı. Kral rıhtıma çıkarken başyaver sert bir selamla hazırol durumuna geçmek istemiş, ancak bacaklarının arasında fotoğrafçının başıyla makinesi olduğu için ayaklarını birbirinin yanına getirememişti.

Yaver, eli şapkasının kıyısında askeri selamını verirken, bacaklarının ortasında hazırola geçmesini engelleyen rölöve şapkalı üstadı da, kafasını apış arasından çekmesi için, kimseye çaktırmadan tekmeleyip duruyordu. Aslında o sahne de kralın fotoğrafı kadar ilginç olmalıydı ama kimse apış arasında rölöve şapkalı bir fotoğrafçı kellesi olduğu için hazırola geçemeyen başyaverin resmini çekememişti.

Foto muhabiri dostumuz keyifli olduğu zamanlarda hep bu anısını anlatır:

— Kralın fotoğrafını çektim ama epey de tekme yedim, derdi.

Meslek hayatında çekmeye değer bulduğu tek olay da herhalde buydu.

Bir de bir otomobilin tekerleği fırladığı anda resmini çekmişti. Gerçekten başarılı bir enstantaneydi. Dolmabahçe'ye çıkan bir kral fotoğrafı, bir de fırla-

mış bir tekerlek... Bu iki büyük başarının şemsiyesi altında, başbakanların basın toplantılarıyla, su baskınına uğramış köylerin resmini çekmeyi küçümsemek doğaldı. Hele özel albümlere binlikler verirlerken...

Rölöve şapkalı foto muhabirinin ayrıca zampara olduğu da söylenirdi. Bir gün kolu sarılı gelmişti gazeteye.

— Ne oldu, geçmiş olsun yahu diyenlere;

— Düştüm, diyordu.

Sonradan kulaktan kulağa bazı fiskoslar dolaştı. Yanında çalıştırdığı genç yardımcının sevgilisine sarkıntılık ettiği için genç yardımcı kolunu kırmıştı galiba.

Doğru muydu yanlış mıydı, pek anlaşılamadı. Sadece genç yardımcıyı gazetede bir daha gören de olmadı.

Uzun yıllar rölöve şapkalı, şık giyimli, tepeden bakışlı foto muhabiriyle karşılaşmadık.

Bir gün bir tiyatro provasına gitmiştim. O da oradaydı. İyice yaşlanmıştı. Flaşını patlatarak provadan resimler çekiyordu.

— Nasılsın, nerelerdesin, ne yapıyorsun, dedim.

Üzüntülü, kırık bir sesle omzunu silkti.

— Yaşamaya uğraşıyoruz, dedi.

Başında rölöve şapkası yoktu ama gömleği hâlâ kolalı ve kravatı güzel bağlanmıştı...

Bir Diş Doktoru

Yaşı herhalde altmışın üstündeydi. Arkaya doğru taranmış beyaz saçları, cildi bakımlı aydınlık yüzü, ince altın çerçeveli gözlükleri ve beyaz gömleğiyle Ankara'nın ünlü diş doktorlarındandı.

Rakıyı, açık saçık hikâyeleri, politika kulisleriyle ilgili dedikoduları seven, rindmeşrep bir dünyanın olgun ve iyi niyetli insanıydı. Ancak doktorluğundaki hüneri ne kadardı, orası pek belli değildi.

Bir milletvekili hanımının gece saat birde dişi tutsa, kocasının ilk işi hemen telefona saldırıp onu aramak olurdu.

— Üstadım bu saatte seni rahatsız ediyorum, bizimkinin birden dişi tuttu.

O, içki mahmurluğuyla uykunun büsbütün gevşettiği sesini düzenlemeye çalışarak cevap verirdi:

— Merhaba mirim merhaba... Vallahi çok özledim...

Milletvekili, selam kemal faslını bir an önce bitirip konuya girmeye uğraşırdı:

— Yemekten sonra iki aspirin aldı, bana mısın demedi...

— Geçen akşam sizin Hüsamettin Bey bizdeydi, ne dersin kazanabilecek mi grup başkan vekilliğini?

— Genel yönetim kuruluna karşı bazı ters çıkışları olmasa çok kolay kazanırdı... Yanağı da bir hayli şişti...

— Ben doğrusu severim Hüsamettin'i. Sana da müthiş güveniyor...

— Yoo, doğrusu sağlam çocuktur. Ben de severim onu. Sadece acemiliklerini önlemek gerek... Hani arkadaki ikinci azıya kuron yapmıştın ya geçen yıl, ağrıyan o galiba. Ne dersin gelelim mi?

— Buyurun bekliyorum. Vecihi pek tutmuyor Hüsamettin'i.

— Bırak o serseriyi yahu, tutsa ne olur tutmasa ne olur. Biz hemen çıkıyoruz, gelince görüşürüz.

Diş doktoru, gelen hanım olmasa, pekâlâ pijamasının üstüne robdöşambrını giyerek muayenehanesine geçiverecekken, gelenin cinsiyeti şerefine ayağına bir pantolon, sırtına da bir gömlek geçirmenin sıkıntısıyla oflar puflar, terlikleriyle muayene odasına yönelip elektrikleri açardı...

Ve hastanın gelmesini beklerken eline de bir kadehçik rakı alırdı.

Hanım hastalar gündüzleri bekleme salonunda sıranın kendilerine gelmesini beklerken canları sıkılırsa, muayenehane bölümünden ev bölümüne geçer, doktorun karısıyla ya dedikodu yapar, ya konken oynarlardı. Erkek hastaların randevuları ise genellikle çalışma saatlerinden sonraydı. Doktor akşama doğru muayene odasıyla bekleme salonunu, erkek hastaları için ortak bir kulüp havasına sokardı. Kimi peynirle rakı içer, kimi doktorla ağız şakasına girişir, kimi de doktorla birlikte hastanın ağzına eğilir, tedavi edilmekte olan dişin üstünde fikirler yürütürdü:

— Ulan amma çürümüş be, ben senin yerinde olsam dolduracağıma çekerim, gibilerden...

Ağzı açık hasta da, bu önerileri duydukça, konu-

şamadığı için "hayır hayır" anlamında iniltili sesler çıkarırdı.

Doktorun da rakısı, dişçi koltuğunun önündeki aletlerle küçük şişelerin bulunduğu tablada dururdu. İki gırgır arasında, yahut yaptığı dolgunun donmasını beklediği sırada, bir fırt çekerdi doktor. Bazen hastaya da bir kadeh rakı verirdi, hasta da bir fırt çekerdi...

Konuşmaların konusu ya kadın kız üstüne, ya politika üstüneydi.

Bekleme salonundaki hastalarla muayene odasındaki hastalar ve doktor, bir ellerinde rakı kadehleri, karşılıklı nükte salvosuna girişirlerdi...

— Ulan doktor, madem her çürüğü dolduruyorsun, şu bizim Faik'in kafasını da doldursana...

— Faik'in kafasındaki çürük doldurulacak türden değil, çevresini de çürütmemesi için kökünden söküp atacaksın.

— Her çürüğü söküp atarsak devleti yönetecek kimse kalmaz ortada...

Kah kah kih kih... Karanfil ruhlu eczane kokuları ve gırgır gürültüsü arasında kadehler dolar boşalırdı.

Bazen ev bölümünden hizmetçi kız görünür:

— Beyefendi sizi hanım istiyor, derdi.

Doktor hastalarına kaşla gözle "çattık yine" işaretleri yaparak, hastasını ağzı açık bırakır, içeri giderdi.

Ve içerden sert tartışmalar duyulurdu:

— İmkânı yok bu akşam da gidemeyiz sinemaya... Yan kapıdan saydım daha yedi kişi var sırada...

— Hanım aklını başına al, o hastalar gelmese sen zor kaynatırsın tencereyi içerde.

— Onlarda akıl olsa gelirler mi, hoş zaten senin doktorluğuna değil, rakı içmeye geliyor mendeburlar, gitmek de bilmiyorlar...

— Hanım rica ederim. Hepsi dostumuz onların.

— Aman ne dost, ne dost. Hem bedavadan kafa çekiyor; hem bedavadan diş yaptırıyorlar.

— Sus yahu duyacaklar.

— Oh canıma değsin, duyarlarsa duysunlar...

Doktor "Allahın belası karı" gibilerden kaşını gözünü oynatarak içeri gelir:

— Kusura bakmayın, bizimkinin yine babaları üstünde, derdi.

Bu arada kimin hangi dişinin ne zaman çekileceği, hangi dişlerin köprüyle tutturulacağı, protez ölçüsünün ne gün alınacağı ortak tartışmalarla karara bağlanırdı.

Ağzı açık koltukta bekleyen hastaya da:

— Kadri, sen bugün çok yoruldun, ağzını çalkala da istersen yarın akşam bir uğra, denirdi.

Herkeste koltuğa oturmaktan çok, koltuktan bir an önce kalkma isteği ağır bastığı için bu öneri derhal kabul edilirdi.

İbrahim Çallı'yla Edip Hakkı, büyük bankalardan birine resim satmak için Ankara'ya gelmişlerdi. Banka yöneticilerinden sanatçı dostu olanlar, iki ressam şerefine Karpiç'te rakı ziyafeti veriyorlardı.

Çallı, İsmet Paşa'nın tabloları koca bir masanın üstüne yanyana koyarak tepeden baktığını anlatıyordu:

— Paşam dedim, diyordu. Bunlar resimdir, harita değildir. Öyle masa üstüne serilerek pek anlaşılmaz. Duvara asıp da, az uzaktan bakarsanız, renkler daha çok ortaya çıkar...

Paşa da Çallı'ya kızmış, getirdiği resimleri arkasından geri göndermişti.

Çallı:

— Asker adam birader, resimle haritayı, harita on

başısıyla da ressamı birbirine karıştırdı, bize marş marş çekti, diyordu.

Ve gülüyorduk, gülüyorduk.

Edip Hakkı ise sararmış bir yüzle somurtup duruyordu.

— Nen var senin Edip Hakkı, dedim...

Usulca kulağıma:

— Şurada namussuz bir çürük diş var, o ağrıyor, dedi.

— Hemen dişçiye götüreyim seni...

— Olmaz bu saatte.

— Olur yahu. Benim yakın dostum. Bütün bakanların, milletvekillerinin gittiği bir dişçi. Beş dakikada açılır gözün...

— Çekmeye mekmeye kalkar...

— Yok canım, ilaç koyar, dindirir ağrıyı.

Edip Hakkı diretiyor, olmaz, diyordu. Meğer hayatta en korktuğu şey iğne olmakla diş çektirmekmiş. Ben ise ısrar ediyordum:

— Değer mi bu işkenceyi çekmeye... Yarım saate kadar döner geliriz... Nasıl olsa bir dişçiye gitmek zorundasın. Seni en iyisine götüreceğim. Yoksa sabaha kadar kıvranıp duracaksın... Zevkine varamayacaksın gecenin.

Sonunda Çallı'nın yanında büsbütün de kös kös lafa karışmadan oturmamak için Edip Hakkı teklifimi kabul etti.

Masadaki arkadaşlara:

— Biz şimdi geliyoruz, diyerek kalktık.

Bir taksiye atlayıp bizim diş doktorunun muayenehanesine yollandık.

Diş doktoru hastalarını savmış, ev bölümünde karısıyla dalaşarak rakı içmeye devam ediyordu.

— İyi ki geldiniz, bizimkinin yine heyheyleri üstünde, atışıyorduk, diye açtı kapıyı.

Edip Hakkı:

— Gördün mü bak namussuzu, geçti ağrısı, diyordu.

Ben:

— Öyle gelir insana, buradan çıkalım yine başlar, diyordum.

Edip Hakkı'yı zorla oturttuk koltuğa.

Bizim doktor, Edip Hakkı'nın ağzına şöyle bir baktı ve kararını verdi.

— Çekmek gerek.

Edip Hakkı'da bet beniz attı.

Ama doktor hemen dayandı iğneye. Edip Hakkı yarı baygın, sararmış yüzüyle yatıyordu. Derken kerpetenlerin en kanca dişlisini aldı doktor eline...

Ve çatır da çatır, çutur da çutur... Doktorun dişi çıkarmaya gücü yetmiyor, bir ayağını koltuğa dayayarak, kerpeteni iki eliyle tutmuş, bütün gücüyle asılıyordu. Kanırta kanırta asılıyordu. Edip Hakkı'nın da, doktorun da alınlarında boncuk boncuk terler birikmişti...

Sonunda çatırdıya çuturduya diş çıktı... Söyle parmak kadar kökü olan kazma bir dişti. Doktorla eğilmiş kerpetenin ucundaki dişe bakıyorduk. Çürüğü mürüğü yoktu dişin. Doktor ensesini kaşıdı:

— Yanlış mı çektik yoksa yahu, dedi.

Edip Hakkı'da ses seda çıkmıyordu. Tümden bayılmıştı. Dişçi telaş ve heyecanla nabzını tuttu Edip Hakkı'nın, bana da:

— Yaşıyor, korkulacak bir şey yok, ama istersen bir doktor çağıralım, diyordu...

Yapma aman, etme aman... Kolonya, alkol, ma-

saj... Edip Hakkı gözlerini araladı ve bitkin bir sesle yalvarır gibi bana:

— N'olur beni buradan al götür, dedi...

Edip Hakkı'nın koluna girdim, doktora teşekkür ettikten sonra aldım geri getirdim lokantaya...

Edip Hakkı morfinin etkisiyle ağrıyı mağrıyı unutmuş, içkiye vurmuştu kendisini.

Ama sağlam dişinin çekilmiş olduğunun da az çok farkındaydı...

— Beni o namussuz herife zorla götürdün, durup dururken sağlam dişimi çatır çutur çektirip geri getirdin, ne yaptım ben sana ki, bana bu cezayı verdin ha, garip garip oturuyordum köşemde, diyordu.

Aradan onca yol geçti. Ne zaman Edip Hakkı'yla karşılaşsak:

— Ulan der seni görünce hep aklıma o namussuz herif geliyor. Durup dururken beni zorla götürüp sapasağlam dişi çatur çutur çektirdin... Yok bakanların dişçisi, yok milletvekillerinin dişçisi. Hadi onlarda beyin yok, ama bende de yokmuş. Canım dişi tepine tepine çekti hergele...

— Peki, asıl ağrıyan diş ne oldu?

— Ne olacak, onu da başka bir hergele çekti... Diş sökmeye meraklı hergele mi yok bu dünyada?

Yani Öyle di mi Efendim?..

Orta boylu, tıknaz ve esmerdi. Girit kökenli olduğu için, kendine özgü bir şivesi vardı. Çok konuşan, dışadönük coşkulu bir insandı. Basmakalıp, köhne ve donuk kişilere karşı elinde olmayan bir öfke duyardı. Tıp Fakültesi'nde psikopatoloji kürsüsünün şefiydi. Mesleğinin dışında en büyük tutkusu, futbol maçlarıyla gazete yazılarıydı. O devrin kazık yutmuş gibi yürüyen ve boyuna hava basarak, kendini dirhem dirhem satan kafası boş, zekâsı nasırlı, ham profesörlerine hiç benzemezdi. Kazağı, önü daima açık duran ütüsüz ceketiyle, kiminle tanışsa, hemen senli benli konuşmaya başlardı. Ukalalık ve kendini beğenmişlik kokmayan, sağlam ve geniş bir kültürü vardı.

Bekârdı. En büyük zevki, hafta sonlarında maç seyretmekti. Bütün futbolcuları, bütün kulüp yöneticilerini isim isim tanırdı.

Stadyumda, gazetecilere ayrılmış bölümün en önünde oturur, maç süresince yüksek sesle, durmadan öfkeli eleştiriler yapardı:

— Di mi yani efendim, olmaz bu İsmail'e yani efendim? Bu takım yani efendim, mahalle takımı... Adam bilmiyor topa vurmasını yani, di mi efendim? Yani efendim, yengeç gibi gidiyor bu adam. Bacaklar cılız, göğüs küçük, dar. Oksijen çekemiyor ciğerlerine yani efendim. Başı dönüyor cocuğun, göremiyor kaleyi yani, di mi efendim. Kroke durumda koşuyor topun peşinden. İbrahim'le Selçuk'ta da iş yok. Müze kapısın-

da Roma heykeli gibi duruyor herifler. O Bekir de sporcu gibi değil topçu çavuşu gibi topuklarını vura vura yürüyor. Olmaz yani di mi efendim? Atlet, sporcu adam, ayaklarının ucunda zıpkın gibi koşacak... Adamın beline bak, kütük gibi, di mi efendim?

Maç boyu böyle durmadan konuşurdu. Herkes hem saygıyla hem de gülerek dinlerdi kendisini.

Arada bir de futbolcu psikolojisi, spor sağlığı, takım oyunlarında ortak refleks gibi makaleler yazardı.

Politika konuşmasını sevmezdi, kimsenin de aklına onunla politik konuşmak gelmezdi. Ama toplumsal sorunlara cesur ve değişik açılardan hızlı girişler yapardı bazen.

— Et yiyemediğinden protein alamıyor adam, beyni gelişmiyor onun için. Kadınlar da toplumsal baskı altında psikopat oluyorlar yani, öyle di mi efendim?

Öğrencileriyle yürekten bir dostluk kurmuştu. Gençler her konuyu rahatça konuşup tartışırlardı onunla. Ve bu konuşmaları uzaktan dinleyenler, profesörün yeni kuşaklardan çok daha açık fikirli olduğunu hemen sezerlerdi.

— Yani di mi efendim, şimdi size yarın bir problem vaka çıkıp gelecek. Kadında yarım baş ağrıları, ruhsal bunalım ve uykusuzluk var. Dudak kıyısında tik, ağlama krizleri falan... Besbelli ki cinsel yaşamı doyumlu değil. Öyle değil mi yani efendim? Konuyu kocasına da açamazsınız. Bir problem vakadan başka bir problem vaka çıkar sonra yani efendim... Hiçbir koca, karısının cinsel doyumsuzluk çektiğini itiraf etmez. Kadınlar da söylemezler bunu. Öyle di mi yani efendim? Yaz bir müsekkin, olsun bitsin? Buna doktorluk demezler yani efendim. Bizde evlilikler çok yanlış oluyor efendim. Kız dünyadan habersiz, adam kadın ne-

dir bilmiyor, her şey ayıp örtüsü altında. Üreme güdüsünde uyuşum bozuklukları, sevişme sürecinde hızlı boşalma, aşk oyunlarında gelenek yokluğu. Bir gizli cehennem, ruhsal dengesizliklerle büyüyüp gitmede yani efendim, öyle di mi efendim...

Çocukların bazıları:

— Hocam, bir kadın en iyi nasıl tatmin edilir, türünden hafif alaya kaçan sorular sorarlardı.

O bunları görmezlikten gelir:

— Sen tıp okuduğun halde, hâlâ bunları bana sorarsan, öteki insanlar ne yapsın yani, di mi efendim, derdi.

O sırada kız öğrenciler önlerine bakarlardı.

— Kadınlar bu konuda erkeklerden daha güçlüdürler, bunu kabul etmek gerek yani di mi efendim? Erkeğin her anlamda eşiyle arkadaş olması şart...

Profesör, çok sevdiğim yakın dostlarımdan biriydi. Zaman zaman gazetede, zaman zaman muayenehanesinde, zaman zaman fakültede buluşurduk. Sönük, monoton ve klişe insanlara karşı duyduğu içten tepki çok hoşuma giderdi.

— Herif zerzevatçı çırağı bile olamayacakken, sanatçıyım diye çıkmış ortaya yani, öyle di mi efendim? Bütün salgıları çiroz balığınınki kadar çalışıyor yani, di mi efendim? Otuz gün buzdolabında kalmış jambon, ondan daha elektriklidir yani, di mi efendim? Dudaklar kurumuş maydanoz kökü gibi, bakışlar, koyun bakışı. Yani di mi efendi, sanatçı bir yıldırımdır, hem kendi yanar, hem çarpar ortalığı. Sanatçı değil kestaneci herif. Başka yerde olsa, morg bekçisi yaparlar onu, öyle di mi efendi?..

Yüreğinde açık fikre, değişik aranışlara ve coşkulu kişiliklere karşı derin bir özlem vardı. Şarkın hiçbir

esneklik göstermeyen kaskatı, bağnaz, arantısız ve her konuyu yüzeyden yanaşan tutumu sinirlendiriyordu onu.

Boyuna bundan yakınıyor, boyuna bunu dile getirmeye çalışıyor ve hafta sonlarında maçlara giderek bağıra bağıra rahatlıyordu...

Bir gün fakültede, birlikte onun kliniğini geziyorduk. Hastalar hakkında bilgi veriyordu bana. Yataklarında çizgili pijamayla sırtüstü yatıp gözlerini tavana dikmiş olanlar. Yatağının kıyısına oturmuş sağa sola sallanarak durmadan of çeken biri... Hızlı hızlı volta atan bir başkası.

İntihara doğru kayan bir melankoli vakasına, başka çare olmadığı için, nasıl elektroşok yapıldığını da ilk kez orada görmüştüm. O tarihlerde ensülin komasıyla elektroşok, bugünkü kadar eleştirilere uğramamıştı galiba.

Kliniği gezdikten sonra, derse indik. Konu, mani krizleri geçiren orta yaşlı bir kadındı. Düşleri üstünde uzun bir incelerne yapılmıştı. En sık gördüğü şeyler yılan, solucan, atmaca yahut kartal başı gibi şeylerdi. Durup dururken çırılçıplak soyunup sokağa fırlamış ve öyle getirilmişti hastaneye.

Kadın öğrencilerin önünde ders konusu olmak istemiyordu. Korkuyor, eziliyor, büzülüyordu.

Profesöre:

— Bunu buraya kadar getirmeseydiniz keşke, demiştim.

— Normal görünmek için öyle yapıyor, birazdan kendini tutamayacak ve bak neler yapacak, dedi.

Sonra:

— Nasılsın, iyi misin, diye hastanın hatırını sordu, omzunu okşadı.

Kadın:

— İyiyim efendim, teşekkür ederim efendim, diyordu.

Ders başladı. Profesör mani krizlerinin türlerini anlatıyordu. Kadın, öğrencilerin arasında bir sıraya oturtulmuş ve unutulmuştu.

Derken bir çığlık duyuldu. Kadın ayağa kalkmış, profesöre bağırıyordu:

— Ulan eşşekoğlu eşşek! Ulan dürzü! Şimdi senin ağzına ederim... Ulan, in oradan aşağı!..

Profesör kürsüden inip hastanın yanına yaklaştı:

— Bak, indim işte, sakin ol, sen de ötekiler gibi benim evladımsın, dedi.

Ama kadın, profesöre:

— Şimdi seni domaltır, parmağımı bilmem nerene sokarım. İşte istersen bak benimkine! diye üstünü başını yırtmaya başladı. Öğrenciler hemen kollarına girdiler, odasına götürdüler...

Kadın, profesöre veriştire veriştire gidiyordu:

— Ulan deyyus, ulan pezevenk.

Profesör soğukkanlı, derse devam etti:

— Görüyorsunuz di mi yani, hasta bu kadın... Sözlerinin önemi yok yani efendim... Öyle di mi efendim? Kadınlarda mani krizleri genellikle cinsel kökenlidir. Kalıtım yoluyla sinir sistemindeki dispozisyonun da önemi büyüktür efendim... Hasta otuz beş yaşında dul kalmış, önce kendini namaza niyaza vermiş, garip garip rüyalar görmeye başlamış, sonra da çırılçıplak soyunup sokağa fırlamış...

Dersten sonra yine birlikte odasına döndük... Profesör:

— Toplum baskısı ve toplum koşullarıyla doğa ya-

saları çatıştığı zaman, her bünye dayanamıyor buna, dedi.

Arkasından konuyu değiştirdi:

— Bu haftaki maçta hangi taraf kazanacak dersin? Yani İsmail'i yine oynatırlarsa, en az üç tane yerler yani, di mi efendim? Herif futbolcu değil, araba değnekçisi. Kendine gelen toplara ayağını kaldırıp sadece selam veriyor, öyle di mi efendim yani? Protein alamıyorlar, vücutlar sıska, teknik yok, göğüsler dar, iki kale arasında iki defa koştular mı, hepsinin dili bir karış dışarda... Öyle di mi yani efendim?

Klinikten çıktığım zaman, şöyle bir baktım dünyaya ve ister istemez, sık sık tekrarlanan bir soru geldi aklıma: Kim ne kadar akıllı, kim ne kadar değildi?

Orası hiç belli değildi...

"Ben Koçancıyım, Üçkâğıtçıyım..."

Uçları ense köküne kadar varan, ortadan ayrılarak arkaya doğru sımsıkı taranmış siyah saçları vardı. Kilosu normal, boyu ortaydı. İkinci kalite kumaştan, lacivert elbiseler giyerdi. Gazeteci geçinirdi. Ama hangi gazetede çalıştığı belli değildi. Her akşam yazarların çizerlerin toplandığı meyhanelere gelirdi. Kimse kendisine fazla yüz vermek istemezdi. O bu soğuk duruşlara aldırmaz, bir sandalye çektiği gibi masalardan birine yanaşırdı.

Arkadaşlar koçancılık yaptığını söylerlerdi.

Koçancılık uydurma bir makbuz bastırarak, ilerde çıkacak bir gazete için ondan bundan para toplamaktı.

Sol bileğinde altın taklidi bir zincir, ceketinin yakasında da Gazeteciler Cemiyeti'nin üstü tüylü kırmızı rozeti vardı.

Herkes bu rozeti nasıl bulduğuna şaşardı. Çünkü rozet cemiyet üyelerine imza karşılığı veriliyordu sadece.

Yanaştığı masalarda kendisine soğuk davrananlara önce aşağıdan alır, hepsinin nazik bir dille hal ve hatırını sorardı:

— Abi nasılsın iyi misin?

Kimi kuruca:

— İyiyim, der başını çevirirdi.

Bu kadar kuru ve katı olmayı beceremeyenler:

— İyiyim, sen nasılsın, derlerdi.

Elini göğsüne bastırarak:

— Ben de iyiyim, derdi.

Kimsenin kendisine içki ikram etmeyeceğini bilirdi. Onun için de kendi ısmarlardı içkisini. Parası olduğu zamanlar herkese de ısmarlamaya kalkardı. Bonkörlükten çok, gazeteciler çevresiyle kaynaşma özleminden gelirdi bu tür jestleri. Ama genellikle kimse kabul etmek istemezdi onun içkisini. Ve o ısrar ederdi:

— İç be abi bir tane... Ölümü öp iç... Ayağını öpeyim iç...

Eğer bu ricaları da tutmazsa, yavaş yavaş şirretliğe doğru yelken açmaya başlardı:

— Koçancıyım diye istemiyorsunuz değil mi beni burada, koçancıyım diye reddediyorsunuz içkimi...

Ve yumruk vururdu masaya:

— İşte gazetecilik rozetim.

Cüzdanını açarak ortaya atardı:

— İşte basın kartım.

Önceleri basın kartı, uydurma bir gazeteden alınmış sarı kart taklidi bir muhabirlik belgesiydi. Ama sonradan sarı kart sahici de olmuştu. Nasıl olmuştu, nasıl elde etmişti o sıra kartı, orası kimsenin çözemediği bir sırdı.

Sarhoş olduğu zamanlar kendisiyle beraber görünmekten sıkılanlara posta koymaya başlardı:

— Ulan niye yüzünüzden düşen bin parça oluyor? Benim üçkâğıtçı olduğumu söylüyorsun değil mi? Üçkâğıtçıyım, koçancıyım, dolandırıcıyım, hem de sapına kadar... İş bilenin, kılıç kuşananın kardeşim! Varsa gücünüz, siz de yapın. Nah işte gazeteci rozetim. Kaçınızda var bu rozet? Bende var.

Hasta ve sinirli bir gülüşle gülerdi:

— Ketenpereye getirip aldım değil mi? Öyle... Öyle aldım. Bu rozeti taşıma hakkına sahip olanlar on pa-

pele sattılar onu bana. On papeli bastım mı alırım ben. Fazla laf yok. O kadar.

— Buraya bak, kes artık. Çok uzattın, derlerdi.

Dövüş çıkacak gibi olur, araya başkaları yahut garsonlar falan girerdi. Onu zorla dışarı çıkarırlardı.

Bir seferinde ellerinden kurtulmuş ve ağlaya bağıra başını duvarlar vurmaya başlamıştı:

— Ulan ben koçancıyım, ama sizler benden daha koçancısınız. Ulan ben namussuzum, ama sizler benden daha namussuzsunuz...

Kendisini daha eskiden tanıyanlar, saralı olduğunu yahut beyninde tümör bulunduğunu söylerlerdi.

Kimse kendisini kışkırtmazsa efendi efendi, hatta biraz da mutlu olarak oturur, becerebildiği kadar espriler yapmaya çalışırdı. Ama genellikle kimsenin dostluk kapısı açılmazdı ona. Böyle birinin gazeteci geçinmesinden herkes küçülmüşlük duyardı. Gazetecilik hemen herkesin övündüğü tek paye idi ve bu paye de onun yüzünden sakatlanıyordu. Gazeteci olmak... Kolay bir şey miydi bu? O da kıyısından köşesinden bu payeyi bölüşmeye çalışıyordu. Kimdi o, koçancı, bir üçkâğıtçı... Bir sahtekâr...

O tarihlerde okumaya yazmaya meraklı parasız gençlerin yaşamlarında bir tek zafer bayrağı vardı; ceplerindeki sarı basın kartı. Ve onun da cebinde aynı kart vardı. Gel de kudurma.

Çevresinde halkalanan bu öfkeyi kıramayacağını anlayınca bu öfkenin üstüne gider, cebinden çıkardığı makbuzları göstererek:

— Aranızda hiç kaz yok mu ulan, makbuz kesip yolumuzu bulalım, diye bağırırdı.

Sığınacağı bir masa bulamadığı zaman, daha da si-

nirli olurdu. Biraz garsonlara, biraz oturanlara doğru devam ederdi ayrıntılı nutuklarına:

— Dün iki hacıağa kafeslemiştim. Bir ay sonra çıkacak gazete için yüz papellerini kesmiştim. Nah işte burada paralar.

Cebinden beşlikler, onluklar çıkartıp gösterirdi.

— Nah işte gazetecilik rozetim burada, basın kartım da burada...

Garsonlar da oturanlar da duymazlıktan gelirlerdi kendisini.

— Herkes borca içiyor, biz peşin parayla içiyoruz. Onların kaçında var basın kartı? Bizde var.. Rozet de burada... On kâğıdı bastırdın mı, hemen alıyorsun rozetlerini. Bir duble votka daha ver bana... Al bu beşlik de senin.

Söylenmekte olan nutuktan habersiz yeni biri içeri girip de kazara ona merhaba dedi mi, bütün fırtınası bir anda diner:

— Merhaba abicim, bir kadeh içer misin benden, derdi.

Bazen iki küçük kız çocuğu ile, külüstür giyimli genç bir kadın gelirdi meyhaneye, onu aramaya.

Ve korkunç bir çıngar çıkardı:

— Ulan kaç defa söyleyeceğim beni burada aramayın diye...

Sanırsam evdeki atıp tutmalarının gerçek yüzü ortaya çıkacak diye korkardı. O yüzden istemezdi karısıyla çocuklarının kendisini meyhanede aramasını.

Bir akşam iki küçük çocukla külüstür giyimli genç kadın, yine onu aramaya gelmişlerdi. O ortalıkta yoktu. Fethi Giray, olgun ve insancıl ılıklığıyla, kadınla çocukları masasına oturtmuş, çocuklara birer gazoz, kadına da bira ikram etmişti.

Kadın sonsuz bir ürkeklikte, kocasını utandırmayacak bir kibarlık ölçüsünü bulmaya çalışıyordu.

Derken o çıktı geldi. Fethi ayağa kalktı, en içten dostunu karşılıyormuşçasına bir sıcaklıkla onu da masasına oturttu.

Ve o akşam, gazetecilik rozetinin de basın kartının da bir türlü sağlayamadığı itibarı, o kırık insan da ilk kez tattı. Hem de karısıyla çocuklarının yanında. İlk kez koçancılık ve üçkâğıtçılık ötesinde, pek özendiği ünlü gazeteciliği yaşadı. Mutluluğunun pırıltıları vuruyordu bakışlarına. Neler neler anlatmıyordu ki...

— Fethi abi, yeni bir yazı dizisine başladım...

— Fethi abi Eskişehir'deki bir gazete benden muhabirlik istedi...

— Fethi abi kimsesiz çocuklar üstüne bir röportaj yapacağım...

Karısı da ünlü ve etken bir gazeteciye layık olma kaygısıyla sessiz sedasız başını sallıyordu. Bütün aile fıkara bir meyhanede Fethi'nin masasında sanki Kül Kedisi masalını yaşıyorlardı.

Meyhane kapanıncaya kadar kaldılar. Hesabın ödenmesinde Fethi ne kadar ısrar ettiyse de, başa çıkamadı. Hesabı göğsünde on kâğıtlık gazeteci rozetiyle çocuklarının başını okşayarak, herkesin koçancı dediği kişi ödedi. Karısına da:

— Geç oldu taksiyle dönelim eve, dedi.

Fethi'ye de teklifte bulundu:

— Abi istersen seni de bırakalım.

Fethi:

— Sağol, dedi. Ben biraz yürümek istiyorum.

Ertesi akşam Fethi yoktu ortalıkta. Ortasından ayrık siyah saçları simsıkı arkaya taralı gazeteci genç adam, yine nutuk söylüyordu:

— Eskişehir gazetesinin muhabirliğini aldım, inanmazsanız Fethi abiye sorun.

Sonra yıllar geçti. Çevreler, dönemler değişti. Arada bir eski dostlarla gençlik anılarını konuşurken, onun büsbütün ipin ucunu kaçırdığını, karısından ayrıldığını, çocuklarının perişan olduğunu, sağda solda rezaletler çıkarıp karakollara düştüğünü duyuyordum.

Bir gün de öldüğünü öğrendim. Ölümü de bir garip olmuş. Bir gece trenle bir yere giderken vagonların arasından trenin altına düşmüş. Kimse de nasıl öldüğünü arayıp sormamış, yaşamı öylece kapanmış.

Sanırım bir tek mutlu gecesi olmuştu, kendisini Fethi Giray'ın masasında gerçek gazeteci sandığı gece... Sanki insana gerçek gazetecilik mutluluk getirirmiş gibi...

Ça Va...

Ufacık tefecikti. Boyu ya bir altmış iki ya da bir altmış beşti. Ayakkabıları da çocuk ayakkabısı kadardı. Saçlarını ortadan ayırarak arkaya tarardı. Esmer kavrukça bir yüzü vardı. Bakanlıklardan birinde çevirmen olduğu için, beylik memur giyimini hemen hiç değiştirmez, daima kravat takardı. Ünlü bir ozandı. Ama dışardan bakınca ozandan çok, genç yaşta hayattan usanmış, sessiz sedasız emekliliğini bekleyen bir kalem kâtibine benzerdi.

O tarihlerde Ankara'da Postane Caddesi'nin başında yanyana iki meyhane vardı. İkincisi tüllü perdeleri ve ufacık Amerikan barlarıyla daha bir lüks, daha bir içkili lokanta tipiydi.

Ankara sanatçılarının hemen her akşam toplandıkları yerdi bu iki meyhane. Ünlü ozan da, işinden çıkar çıkmaz doğru buraya gelir, akşamın ilk müşterisi olarak pencere dibindeki masasına oturur ve bir "Bebe" rakı söylerdi. Bebe rakı, o devirdeki kırk dokuzluğun yarısı demekti... Şimdiki ölçülere göre çift duble yahut bir viski bardağı rakı...

Lokantanın sahibi, nemrut suratlı, şişman bir adamdı. Ne şakadan, ne halden, ne sanattan anlardı. Adına Çelebi derlerdi. Ne çare ki hem azıcık lüks görüntülü, hem de sanatçıların kesesine uygun çok yer yoktu Ankara'da. Üstelik Çelebi, bütün o asık suratına rağmen, bir ay süreyle veresiye hesabı da kabul ederdi.

O dönemde Çelebi'nin gürültülü patırtılı, züğürt ve serseri görünüşlü genç müşterilerinden modern Türk edebiyatının en bayrak isimleri çıkacaktı ilerde. Ama bunun ne Çelebi farkındaydı ne de o gençleri izlemeye gelen birinci şube polisleri...

Ufacık tefecik esmer yüzlü ozan, sanat çevrelerinde çok ünlü olmakla birlikte henüz bugünkü kadar kuşakların ve kütlelerin malı olmamıştı. Ne bestelenmiş şiirleri çalınıyordu radyolarda ne de hakkında özel programlar düzenleniyordu. Bütün bunlar ölümünden sonraya rastladı.

Cumhuriyet ve demokrasi hangi hesapla bilinmez, kendi öz sanatçılarını sağlıklarında pek benimseyemedi. Onları değerlendirmeyi ölümlerinden sonraya bırakmayı yeğ tuttu... Kendilerine gerek okul kitapları, gerek radyo ve televizyonlar, ölümlerinden sonra açıldı. Dürüst ve yetenekli insanlar oldukları için, sanırız ki Şark kafalı yöneticiler, kendilerine sağlıklarında etkenlik kazandırmaktan çekindiler.

Çağdaşlıkla çağdışılığın bir arada geçinmeleri zordur. Çağdışılık ağır bastı mı, çağdaş kişilere gösterilecek ilgi, ölümlerinden sonraya bırakılır.

Her akşam saat altı sularında ufacık tefecik ozan, Çelebi'nin lokantasındaki masasına oturur, tül perdelerin gerisinden caddeye bakarak bebe rakısı içmeye başlardı. Tanıdıklarının paldır küldür masasına çökmelerinden de pek hoşlanmazdı. Bunu bilenler, içeri girince kendisine selam vererek başka masalara giderlerdi.

Bazen sevdiklerinden birini davet ederdi yanına.

— Buyursana, bir rakı iç gel...

Akşam böyle başlardı.

Ama saatler ilerledikçe durum değişirdi. Bebe rakının doldurulduğu uzun bardak sonuna doğru yak-

laştıkça, ozanın gözleri mahmurlaşmaya, dili peltekleşmeye başlardı.

Hatırını soranlara, ağzının içinde zor dolaşan bir dille:

— Ça va, derdi...

Paris'teki gençlik yıllarından edindiği bir alışkanlıktı bu.

— Ça va...

— Nasılsın?

— Ça va...

— Nasıl gidiyor işler?

— Ça va...

Kimsenin perdesini açamadığı bir yalnızlığın derinliğinde, tek avuntusu akşam saatlerindeki bebe rakısıydı. Çevresinde yoğunlaşan tartışmalara pek de kulak asmadan sessiz sedasız içerdi rakısını. Canı sıkılırsa, küçücük boyu, paytak adımlarıyla içtiği içkinin hesabını imzalar ve oradan çıkarak Yenişehir'deki başka bir meyhaneye giderdi.

Bazen de gecenin geç saatlerine kadar Çelebi'nin lokantasında kalır, masasındaki yalnızlığı korumaktan vazgeçer, cümbür cemaat herkesle birlikte otururdu. Ama üç dört sözcük dışında, yine de karışmazdı tartışmalara.

Kendisini severek övenlere, mahmurlaşmış çocuksu gözlerle bakardı. Ve keyfi yerindeyse son yazdığı şiirlerden birini de okurdu.

En neşeli günü ayın birinci günüydü. O günün akşamında Çelebi'ye gelince, bebe rakıyla birlikte bir aylık veresiye hesabı da isterdi. Hesabı ödedikten sonra da otuz gün hemen her akşam imzalayıp durduğu pusulaları, hırs ve lezzetle yırtar, paramparça ederdi.

Ne sakin, ne içine kapanık bir dostluğu vardı.

Bir akşam henüz kimsenin gelmediği saatlerde başbaşa oturmuştuk. Şiirden, sanattan, edebiyattan konuşuyorduk. O bir yandan bebe rakısını içiyor, bir yandan da bana ozanın tanımlamasını yapıyordu, kesik, kısık, kırık cümleler, ufacık ufacık sözcüklerle.

Konuşması öyleydi.

— Herkes dünyaya, önüne oturduğu bir pencereden bakar. Biri şu pencereden, bir başkası öteki pencereden... Ozan ise dünyaya bir tek pencereden değil, damdan bakan kişidir...

"Sağ Elim" şiirini o gün bitirmişti. Galiba ilk kez de bana okumuştu. Sesi hâlâ kulaklarımda gibi:

— Sağ elim, arslan elim...

Ben de ona kendisinin dahi unuttuğu bir şiirini okumuştum.

Mektup alırsın, her taraf gül gülistan
Derken cenaze geçer, her taraf zindan
Mümkün olsa da insan, her zaman gülebilse.
Olmasa her neşenin sonunda hüzün.
Acısı da tatlısı da ömrümüzün
Çok pahalıya oturur üstümüze.

Bir akşam da birinci bebe rakıyı bitirmiş, ikinciyi de içmiş, üçüncüyü söylemişti. Arada sırada başı önüne doğru düşüyordu. Yeni gelenlerden hatırını soranlara ağırlaşmış bir dille zar zor:

— Ça va... diyordu.

Kendisini çok seven günümüzün ünlü ressamlarından biri yavaşça kulağımıza eğilmiş:

— Çok içti... Evine kadar götürüp yatırayım, hemen dönerim, demişti.

Sonra da:

— Artık geç oldu, gidelim ayaklarıyla, ufacık tefecik ozanı kaldırmış, koluna girerek Çelebi'den ayrılmıştı...

Bir saat geçti geçmedi. Çelebi'nin kapısı açıldı. Paytak adımlarla sallanarak bizim ozan girdi içeri ve mahmur bakışlarıyla herkesi süzdükten sonra, boş duran iskemlesine oturdu. Arkasından da dolaşan diliyle:

— Bu... bu akşam... Çok çok içti o. Gö... götürüp yatırdım ken... kendisini... döndüm, dedi.

Ressam ozanı yatıracağına, nasıl olduysa olmuş, ozan ressamı yatırmıştı.

Ne kadar ama ne kadar gülmüştük. Yıllarca unutamamıştık o hikâyeyi.

Gençliğinde Paris'teyken de her akşam aynı içkili kahvede öyle içermiş. Kahvenin önündeki trafik polisi tanırmış kendisini. Ve meyhaneden çıktığı zaman polis, caddenin trafiğini durdururmuş. Ufacık tefecik ozan, paytak adımlarıyla yalpalaya yalpalaya caddeyi rahat ve sakıncasız geçsin diye...

Koskoca bir Paris caddesi. Durmuş bekleyen yüzlerce araba... Ve ortada bir kaldırımdan ötekine doğru zigzaglar çizerek yürüyen küçük bir adam... Her akşam tekrarlanırmış bu sahne. Fransız polislerinde bazen rastlanır böyle nükteli inceliklere.

Bizim polis ise Türk edebiyatının bu büyük ozanına gereksiz yere kızmış ve şubeye çağırarak:

— Maymun suratlı iblis, diye hakaret etmişti.

Sonradan durumu, kendisi de ozan olan başbakanlık müsteşarı düzeltmişti.

Yazık ki çok genç öldü o ozan. Şimdi yapıtları okul kitaplarında, dizeleri şarkılarda... Anıları da kendisini tanımış olan dostlarının yüreklerinde.

O kendisinin hatırını soran herkese:

— Ça va, derdi.

Şimdi uzaklardan o bizlerin hal ve hatırını sorsa, acaba aynı iyimserlikle:

— Ça va... diyebilir miyiz?

Oldukça zor bunu söyleyebilmek...

Bir Eski Belalı Kişi

İrice ve hantal gövdeli bir adamdı. Bir gözü hafif dışarı bakardı. Yaşlanmış taşra kabadayısına da benzerdi, alaturkalıktan arınamamış İstanbul hovardasına da... Eski ve çok zengin bir ailenin, pek de iyi eğitilmemiş, ama zengin yaşamış, hatta biraz da harvurup harman savurmuş bir çocuğu idi. Hanları, apartmanları, yalıları, koruları ve ormanları vardı.

Geceleri İstanbul'un en pahalı otellerine, en pahalı eğlence yerlerine, on kişilik, on beş kişilik kadınlı erkekli gruplarla girer çıkardı. Bütün paraları rahatça öder, buna karşılık da masalarda görkemli bir derebeyi gibi oturur, aklına ne gelirse söylerdi. Ne çekindiği ne de yaranmak istediği bir kimse vardı dünyada.

Çocukluğundan beri tabanca taşımaya ve kızdığı zamanda da hemen tabancasını çekmeye alışıktı. Gerek politikanın, gerek bürokrasinin, gerek servet dünyasının en üst kademeleri çok iyi tanırlardı kendisini. Hepsiyle içli dışlıydı ve hepsi sofralarının dostuydu. Zaman zaman rezalete dönüşen olayları, hemen örtbas edilirdi.

Bütün yaşamında iki kez çok öfkelenmiş, bu öfkesi de ölünceye kadar sürmüştü.

Bunlardan biri, kızının ilerici bir kimya mühendisiyle evlenmiş olmasıydı. Kızını da, damadını da komünisttir diye ihbar edip durmuştu polislere. Oysa o zamana kadar hiç de ilericiliğin karşısında ve aleyhinde değildi. Ailesinde çok ünlü devrimciler vardı. Hep-

sini hoşgörüyle karşılar, hiçbirine fazla önem de vermeden, gecelerinin cümbüşüne devam ederdi. Ama kendisine rağmen yapılan bir evlilik kafasının cıvatasını attırmıştı. En katı sağcılarda dahi rastlanmayacak bitmez bir kin ve öfkeyle komünist düşmanı olmuştu. Ayrıca her kızdığını komünist olarak görme saplantısına tutulmuştu.

Zamanında eve su getirmeyen saka, komünist olduğu için bu hergeleliği yapıyordu; vapuru zamanında iskeleye yanaştırmayan kaptan da, yine komünist olduğu için, hergelelik olsun diye yanaştırmıyordu vapuru.

Kötü çıkan sigara da komünistlerin marifetiydi, bir türlü onarılmayan bozuk yol da...

İkinci öfkesi CHP iktidarına karşıydı. CHP iktidarı ormanları kamulaştırmış, onun da Istranca'daki ormanları elinden çıkmıştı. Bu olayı bir türlü içine sindiremiyordu. İnönü de, CHP iktidarı da, hepsi komünisti.

Bu hırsla yeni kurulan DP'ye girmiş, Menderes'in en yakınlarından biri olmuş ve İstanbul'dan milletvekili seçilmişti.

Cebindeki sonsuz parayla tabancaya, bir de milletvekilliği eklenince, artık küçük dağları değil, büyük dağları da yaratan o olmuştu. Aklına estikçe valiye telefonlar, kaymakam tokatlamalar, polis kovalamalar günlük uğraşlarındandı.

Mecliste de komünist İnönü'ye gününü gösterecek ve ormanlarını yeniden geri alacaktı.

Çiçeği burnunda milletvekili olma hırsıyla, ikide bir kürsüye fırlıyor, orman konusunda sözlü soru önergeleri yağdırıyordu.

Parlamentoya ilk kez girmiş yüzlerce DP'linin ne

oldum delisi olduğu günlerdi. Seçim kampanyası sırasında miting alanlarında söylenmiş nutuklar, Meclis kürsüsünde tekrarlanıp duruyordu.

Menderes de, İnönü de bunları, demokrasi acemiliğinin tozu dumanı olarak görüyorlar, ilk heveslerin alınmasını, tozun dumanın dağılmasını bekliyorlardı.

Nitekim yavaş yavaş DP yönetimi, ipsiz sapsız nutuk atma merakında olanları çaktırmadan elemeye başladı.

O süreç içinde bizim İstanbullu milletvekilinin de siyasal ağırlığı hafiflemeye dönüştü. Artık Menderes'le sık sık buluşamıyor, kürsüye hemen fırlayamıyor, sözlü sorularına şipşak cevap alamıyordu. Bakanlar:

— Çok haklısınız efendim.

— Üstünde duruyoruz efendim.

— Zamanı gelince mutlaka yapılacak efendim, gibi mesafeli nezaket sözleriyle kendisinden ayrılıyorlardı.

O ise kendisinin yeni iktidar çevrelerinde de hafife alındığını sezmeye başlayınca, yine öfkelenir olmuştu. Gece sofralarında artık sade İnönü'nün değil, Menderes'in de aleyhinde atıp tutuyordu.

DP yöneticileri de kakavan adamlardı; İnönü'nün bile komünistliğini göremiyorlardı. Komünistlik alıp yürüyordu. Ola ki partinin bile içine girmişti.

Baksanıza, ormanları eski sahiplerine geri vermek için hiçbir çaba harcamıyordu. Yani iktidara gelmişlerdi de, ne değişmişti? CHP'nin en melun işi olan ormanların kamulaştırılması kepazeliği dahi düzeltilemedikten sonra...

Eski, tabancalı zengin ve yeni siyasetçi, gazetelerin Ankara muhabirlerini sağa sola davet ederek bunları anlatıyor, sonra da:

— Adımı vermeden yazın bunları, diyordu.

Ama dilediği ölçüde bir yayın olmuyordu basında. Zaten o muhabirler de sağlam ayakkabı değildiler. Kimbilir kaç komünist vardı aralarında. Vaktiyle de komünist vuracağım diye Vâlâ Nureddin'e ateş etmeye kalkmış, yanlışlıkla başka birini ayağından sakatlayarak topal bırakmıştı adamı. İnönü'sü, politikacısı, gazetecisi, hepsi aynı hamurun suyuydu. Yani komünistti. Allah topunun belasını versindi.

Herkes alışmıştı onun böyle konuşmasına. Özellikle genç gazeteciler kendisini hafiften gırgıra alırlar, önde gelen bakanlardan söz açarak:

— O da sizin için şöyle dedi, bu da sizin için böyle dedi, diye adamcağızı sinirlendirirlerdi.

Kimi de:

— Beyefendi, İnönü'nün komünist olduğuna inanıyorsunuz, karşılaşsanız tabancanızı çekip vurur musunuz, gibi sorular sorardı.

O da sözde siyaset yapar:

— Artık Meclis'e girdik, Meclis'te tabancanın yeri yok, göreceksiniz İsmet Paşa'yı lafla öldüreceğim, derdi.

— Bunu yazabilir miyiz?

— Yazabilirsiniz, şöyle sekiz sütun üstüne, İsmet Paşa'yı lafla öldüreceğim, dedi, diye çekin manşeti. İsterseniz bir de resmimi vereyim size. Onu da koyun.

Sonra iç ceplerini karıştırır, cüzdanından vesikalık bir fotoğraf çıkararak uzatırdı.

Ama ne resmi çıkardı ne de sekiz sütunluk manşeti. Demeci alır görünmüş gazeteciler, bir süre yanına uğramazlardı. Aklına eser de tabancasını yine çeker diye...

Yahut gazetelerinin yazı işleri müdürlerini çekiştirerek yaklaşırlardı kendisine:

— Vallahi beyefendi üç sayfa yazdım gazete koymadı. Zaten bizim yazı işleri müdürü, biliyorsunuz, karışık ismi fail, kusura bakmayın. Suç bizde değil...

Bizim eski zengin ve taze politikacı da, yazı işleri müdürünün adını not defterine yazar:

— Eh ben ona gösteririm, derdi.

Muhabirler de bıyık altı gülerek uzaklaşırlardı.

O sıralarda DP'ye karşı olan gazetelerde çalışıyordum. O da gitgide Menderes'e kızdığı için bizlere kulis veriyordu. Bazen:

— Adımı yazın, diyordu.

Bazen:

— Adımı yazmayın.

Bir gün yine konuşuyorduk.

— Ormanların durumu hakkında verdiğim sözlü soruya yarın sıra gelecek, gündemde, derdi. Bunu büyük olarak belirtmeniz gerekir.

Sonra cüzdanından vesikalık iki fotoğraf çıkarıp uzattı. Resimlerden biri güleç, öteki de asık suratlıydı.

— Eğer bakanla yapacağım tartışma, istediğim gibi geçerse, güleç resmi koyarsın, yok bakan işi gürültüye getirmeye kalkarsa, asık suratlı resmi koyarsın.

Ben de:

— Olur, deyip resimleri almıştım.

Ve iki resmi yanyana yayınlamaları için hemen göndermiştim gazeteye.

Ertesi değil, daha ertesi gün gazetenin birinci sayfasında İstanbul milletvekilinin yanyana iki resmi yayınlandı. Birisi yaygın bir ağızla iyice güleç, öteki de çatık kaşlarla iyice asıktı.

Altında da geniş bilgi vardı:

"Filancanın sözlü sorudan hoşnut olduğu takdirde konmasını istediği resimle, hoşnut olmadığı takdirde konmasını istediği resim bir arada..."

Gazeteyi gören, kahkahayı basıyordu.

Meclis'teki muhabirler odasına uğradım. O zamanki oda kaz kümesi kadar küçücük bir yerdi. Arkadaşlar:

— Hemen kaç, dediler. Seni arayıp duruyor adam; burnundan soluyor öfkesinden de... "Bacaklarını ayıracağım o hergelenin!" diyor.

— Kaçacak ne var yahu, gazetenin yazı işleri müdürü yanlış anlamış meseleyi, dedim.

Ve doğru kendisini bulmaya gittim. Beni karşısında görünce:

— Buraya bak, nedir o kepazelik, dedi. İki resmi yanyana koymuşsun...

— Efendim, ben koyar mıyım? Sizin söylediğinizi aynen not halinde yazıp gönderdim. Anlamamışlar işi. Yazdığım notla birlikte iki resmi de yayınlamışlar. Biliyorsunuz, zaten pek sağlam ayakkabı değil bu gazeteciler, bazısı da pek kafasız oluyor. Değerlendiremiyor durumu...

İnançsız inançsız yüzüme baktı:

— Neyse, dedi. Ama sözlü soru hakkındaki yazı güzeldi.

Kendisini tanıyan çevrelerde "Kör" yahut "Çamur" lakabıyla anılırdı. Belki biraz alaturka türden şımarık, ama aslında çocuksu bir adamdı. İki temel öfkesi dışında da, kin min tutmazdı...

Kendince dünyası, şöhreti, gece cümbüşleri ve tabancalı skandallarıyla göçüp gitti hayattan...

Her zaman taşıdığı silahı da, erkek torununa anı olarak kaldı. Bir gün torunundan isteyip baktımdı

tabancaya. Colt ve Browning firmalarının ortak yapımı bir otomatikti.

Bir dönemde İstanbullu bir zengin tarafından çok kişiye çekilmiş olmak gibi de bir geçmişi vardı.

O eski öyküden ormanlar Istranca'da, tabanca torunda, çift ifadeli resim de gazete koleksiyonlarında kalmıştı.

Çetin Altan 1927'de İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Bir de avukatlığı vardır, kendisinin yüzlerce mahkemesi dışında hiç kullanmadığı.

İlk kitabı "Üçüncü Mevki" 1946'da yayınlandı.

Altan'ın yarım yüzyıllık yazı yaşamındaki çalışmaları, yazı dünyasının tüm alanlarını kapsar.

Tiyatroları: Çemberler, Mor Defter, Suçlular, Dilekçi, Tahtaravalli, Beybaba, Yedinci Köpek, Islıkçı, Telefon Kimin İçin Çalıyor.

Romanları: Büyük Gözaltı (1973 Orhan Kemal roman ödülü), Bir Avuç Gökyüzü, Viski, Küçük Bahçe (Bu Romanlar Balkanlardan Güney Amerika'ya dek değişik ülkelerde de yayınlanmıştır)